Міністерство освіти і науки України

ДВНЗ "Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди"

Центр Сковородинознавства

ПЕРЕЯСЛАВСЬКІ СКОВОРОДИНІВСЬКІ СТУДІЇ СПЕЦВИПУСК: ПОСІБНИК-АНТОЛОГІЯ «ПОЕТИЧНИЙ СЛАВЕНЬ СКОВОРОДІ»

Збірник наукових праць

Випуск 5

Переяслав-Хмельницький, Ніжин – 2018

ББК 83.3(4Укр.)-5 **ISSH 2409-1146**
УДК 821.161.2-1 (092)
П 47

Переяславські сковородинівські студії. Спецвипуск: посібник-антологія «Поетичний славень Сковороді»: / [за заг. ред. М. П. Корпанюка]. – Переяслав-Хмельницький, Ніжин 2018. – Вип. 5. – 496 с.

Свідоцтво про державну реєстрацію ЗМІ КВ № 19733-9533Р від 25.02.2013
Збірник наукових праць засновано в 2011 році.
Засновник – ДВНЗ "Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди"

Головний редактор:
В.П. Коцур, доктор історичних наук, професор, академік АПН України

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

ФІЛОЛОГІЯ:
Ю.В. Пелешенко, доктор філологічних наук, професор;
М.П. Корпанюк, доктор філологічних наук, професор (співредактор);
Б.С. Криса, доктор філологічних наук, професор;
Г.С. Мазоха, доктор філологічних наук, професор;
О.О. Селіванова, доктор філологічних наук, професор;
В.О. Соболь, доктор філологічних наук, професор Варшавського університету (Польща);
М.М. Сулима, доктор філологічних наук, професор, академік НАН України;
Л.В. Ушкалов, доктор філологічних наук, професор;
Т.З. Александрович, кандидат філологічних наук, доцент (відповідальний секретар).

РЕЦЕНЗЕНТИ:

Г.С. Мазоха, доктор філологічних наук, професор кафедри української та зарубіжної літератури і методики навчання імені М. Максимовича ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди»;
Н.М. Гаєвська, кандидат філологічних наук, професор кафедри новітньої історії української літератури Київського національного університету імені Тараса Шевченка;
В.Т. Поліщук, доктор філологічних наук, професор кафедри української літератури Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького.

Рекомендовано Вченою радою Переяслав-Хмельницького державного педагогічного університету імені Григорія Сковороди (протокол №1 від 29 серпня 2014 року)

До збірника ввійшли статті зі Сковородинознавства, авторами яких є дослідники з України, та віршовані твори про Сковороду українських поетів кінця XVIII – початку XXI сторіч.

Для науковців, учителів, студентів, учнів шкіл.

ISBN

© ДВНЗ "Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди", 2018.
© Центр Сковородинознавства
© ПП ЛисенкоМ.М., м. Ніжин

Зміст

Микола Корпанюк. «Невичерпне джерело національного буття» *(ПЕРЕДМОВА)* 12
Ганна Токмань «Образ Григорія Сковороди в національній поезії кінця XVIII – початку XXI сторіч» 23
Дарія Лук'яненко «Варіації образу Григорія Сковороди в українськ прозі XX-XXI століття» 51
РОЗДІЛ І. Образ Григорія Сковороди в національній поезії кінця XVIII – початку XIX сторіч 63
Іван Андрусяк 63
Григорій Сковорода.1773 64
Володимир Базилевський 65
Григорій 66
Сковорода 66
Петро Біба 67
Дорога до Григорія Сковороди 67
Павло Білецький-Носенко 69
Мудрець да старшина войськовий 69
Сковорода 71
Григорій Білоус 72
Вогонь у камені (поема) 72
Дмитро Білоус 103
Всю Слобожанщину обміряв посох… 103
Віктор Бойко 104
В юрмальському літературному та художньому музеї 105
Осінь, 1972 105
І хто ми, й звідки – німці нас учили… 106
Жолудь сам собі котився по стежині… 106
Заблудився святий Сковорода… 107
А вітри - московські, невеселі… 108
Василь Боровий 109
Сковорода 109
Читаючи Сковороду 110
Андрій Будугай 112
Григорій Сковорода 112
Юрій Буряк 113
Традиція 113
Василь Василашко 115
Григорій Савич і свобода 115
Валерій Висоцький 116
Григорію Сковороді 116
Леонід Вишеславський 117
Сковородинівське коло 118

Григорій Сковорода 126
Микола Вінграновський 127
Індустріальний сонет 127
Віра Вовк 128
Сковорода 128
Наталія Волотовська 129
Григорій Сковорода: «Бог для тебе, з тобою, в тобі» 129
Ніна Гаврилюк 130
Зайди у «Сад божественних пісень» 130
О, як його любили бурсаки! 131
Тяжкі дороги, думи і тривоги 131
Келья 132
Павло Гірник 133
Григорію Сковороді 133
Останнє слово Григорія Сковороди 135
Леонід Горлач 136
Мамай (уривок з роману) 136
Тетяна Домашенко 138
Мене цей світ ще не спіймав 138
Михайло Драй-Хмара 140
Розлютувався лютий недаремно 140
Іван Драч 141
Весняна пісня Григорія Варсави Сковороди 141
Молитва сліз Григорія Варсави Сковороди 142
Сердечна печера Григорія Варсави Сковороди 143
Сковорода і Шевченко 143
Лист Михайла Ковалинського до Сковороди 144
Чорнобильська Мадонна. Сучасна Сковородистка 145
Час 147
Михайло Дяченко 149
Постаті (цикл). Сковорода 149
Зоряна Живка 150
Дивлячись на перерві з вікна аудиторії на пам’ятник Сковороді 150
Григорій Жученко 151
Сковорода в дорозі 151
Сковорода 152
Володимир Забаштанський 153
Сковорода 153
Онуфрій Івах 155
Український мудрець (уривок з поеми)..... 155
Світлана Йовенко 157
Світ ловив мене 157
Микола Кабаченко 158

Іде мандрівник по країні 158
Джерело Сковороди в Бабаях 158
Ігор Калинець 160
Вінок сонетів «Сковорода» 160
Символи Сковороди 163
Стихотвори про зречення 165
Хроніка осмислень 169
Василь Капніст 170
Ода на рабство 171
Ода на счастье 173
Чижик 176
Богатство убогого 177
Василь Каюков 178
Григорію Сковороді 178
Іван Кірімов 179
Український Сократ 179
Юрій Клен 186
Сковорода 186
Пам'яті Сковороди 187
Ностальгія 187
Імператив сонця 188
Ars amandi 188
Юрій Климець 189
Сковорода у Кременці 189
Олексій Ковалевський 191
Наснилися – Сковорода і пан-іванівський поміщик 191
Олександра Ковальова 192
Дерево життя 192
Твоє око і світ розділені будуть довіку 193
Полюбити цей світ не за щось 193
Усе, що малювалося на вікні 193
Води холодні, очі прозорі 193
Володимир Коломієць 194
Двоєсвіт Григорія Сковороди 194
Неймовірна пригода з головою Григорія Сковороди, що сталася
1991 року в Переяслав-Хмельницькому 195
Сковорода 196
Олег Коломієць 199
Суперечності Григорія Сковороди 199
Сковорода у Переяславі 202
Віктор Кордун 204
Молитва Григорія Сковороди 204
Світлана Короненко 204

Поема голосів 205
Юрій Косач 207
Шляхом філософа з Чорнух 207
Ліна Костенко 209
Ой, ні, ще рано думати про це 209
Дмитро Кремінь 211
Сковорода 211
Це ти мандрівецький філософ 212
Юрій Кузьменко 213
Феномен з руїни 213
Валерій Кулик 214
Ходив під небом я із костуром і сумою 215
Данило Кулиняк 222
Сковорода 222
Пантелеймон Куліш 223
Грицько Сковорода (уривки з поеми) 223
Ніна Лебеденко 236
Над Сковородинівкою хмари 236
Тихін Лещук 237
Таємничість явищ 237
Антоніна Литвин (Гармаш) 239
Переспів із Григорія Сковороди 239
Олесь Лупій 240
У Чорнухах 240
Григорій Лютий 241
Мама-Марія 241
Євген Маланюк 243
Прага 243
Федір Малицький 245
Щасливий, хто жив на землі любомудром 245
В далеких мандрах 246
Музей Григорія Сковороди 250
Андрій Малишко 251
Не поклонюсь оздобі царських врат 251
Чекав добра на вибиті лани 252
Сваволя й гніт в’ялили край журбою 253
Іван Малкович 254
Пійманий Сковорода 254
Діна Мамедова 255
Де б хто не був 255
Іван Марченко 256
Пішов за Григорієм Сковородою 256
Олекса Марченко 260

Світ Сковороди 260
Криниця в Бабаях 261
Володимир Мирний 262
Горлова гора 262
Павло Мовчан 264
Слово Григорія Сковороди 264
Валентин Моляко 266
Мислення 266
З трибун рекли промови краснобаї 266
Роздуми Сковороди 267
Сонет про полювання 267
Ранок Сковороди 268
Микола Негода 269
Сковорода 269
Микола Нечвоглод 270
Сопілка Сковороди 270
Чорнухи-Іванівка 270
Душа Сковороди жива 271
Віталій Оваденко 272
Плаха 272
Борис Олійник 274
Сковорода і світ 274
Зацний філософе Григорію Савичу 280
Василь Осадчий 281
Сковорода 281
Тетяна Очеретянова 282
Дождь проливной испытывал под утро 282
Наталія Павлик 284
Сковорода і час 284
Дмитро Павличко 286
Сковорода 286
Безсмертя поета 288
Іван Перепеляк 289
Григорій Сковорода (уривок з драматичної поеми) 289
Анатолій Перерва 294
Жито Григорія Сковороди 294
Микола Петренко 296
Дитинство в Чорнухах 296
По науку до Сковороди 297
Втеча із Києва 298
Сковородинівські позички 299
Наука щастя 300
Юлія Пігель 301

Григорій Сковорода 301
Володимир Підпалий 302
Сковородинівські думи 302
Микола Побелян 323
Насінини 323
День – з ночі 324
Камінь Сковороди 324
Єретичне 325
Вічні втечі 325
Гімн клямці 325
Оксана Поденко 326
Безсмертя поета 326
Валер'ян Поліщук 327
Григорій Сковорода (уривок з роману) 328
Леонід Полтава 338
Тінь Григорія Сковороди 338
Олена Рибка 339
Narcis 339
І чужим недопалком затягується вечір 340
Максим Рильський 342
Слово про рідну матір 342
Китаїв 343
Лягла зима, завіяло дороги 344
Людмила Рінгіс 345
Світоглядний трикутник 345
Каврайські скарби 346
Зірка одвічної мудрості 349
Віктор Розсохань 360
Причастя Сковороди 360
В'ячеслав Романовський 362
Сковорода 362
У Сковородинівку 363
Микола Руденко 364
Філософе з чарівними очима 364
Іван Світличний 366
Анти-Сковорода 366
Василь Симоненко 368
Скільки в тебе очей 368
Перехожий 369
Микола Сингаївський 370
Розвітрена доля Григорія Сковороди 370
Сергій Соловйов 372
Мои предки 372

Олекса Стефанович 373
Ще спросонню сповиті 373
Василь Стус 374
Полтавщино! Я пізнаю твій голос 374
Сковорода. Хвилеві трени 375
Вступ до поеми Сковорода 376
Голос Сковороди 378
Як добре те, що смерті не боюся я 378
Дума Сковороди 379
Микола Субота 380
Голова і тулуб 380
Миролюб престолу Сковороди 380
Тетяна Субота 384
Муравський шлях 384
Балада про дуб 384
Г.С. Сковорода – не пам'ять кам’яна 386
Скажи мені, Сковородо 386
Ніна Супруненко 388
У Сковородинівці 389
На Слобожанщині на всіх її стежинах 389
Шевченко і Сковорода 390
Читаючи Сковороду 390
Яблуневий сад у Сковородинівці 390
Арсеній Тарковський 392
Григорій Сковорода 392
Мир ловил меня 393
Не ловил меня мир 393
Станіслав Тельнюк 395
Сковорода 395
Віктор Терен 396
Сковорода 396
Юрій Тітов 397
Сонет Сковороді 398
Павло Тичина 399
Замість сонетів і октав 401
Іспит 401
Судіть мене (уривки із «Симфонії») 401
Давид Гурамішвілі читає Григорію Сковороді «Витязя
в тигровій шкурі» 406
Микола Ткач 408
Медитація за Григорієм Сковородою 408
Валентин Усов 409
Сковорода грав на сопілці 409

Терновий мед 409
Павло Филипович 410
Залізний заклик чорних димарів 410
Микола Філянський 412
Mecum Porto 412
Надія Хамлюк 413
Стежка Сковороди 413
Костянтин Чернишов 415
Дух Сковороди 415
Ганна Чубач 416
Спіймана світом 416
Тарас Шевченко 414
А.О. Козачковському 418
Дмитро Шупта 418
Сковородинівські дуби 419
Філософ на пасіці 419
До Вас іду (цикл віршів) 421
Ірина Шушняк-Федоришин 445
Зерниною майбутнього була я 445
Петро Ярмоленко 446
Філософський етюд 446
РОЗДІЛ ІІ. Вірші учнів шкіл 448
Марина Башинська 448
Пам'яті Григорія Сковороди 448
Юлія Безлунна 449
Моє село 449
Жанна Бурба 450
Григорію Сковороді 450
Андрій Галушко 451
Невмирущий 451
Аліна Гальченко 452
Присвята Григорію Сковороді 452
Олексій Гичка 453
Непокірний філософ-мудрець 453
Алла Гринь 454
Благословенні сліди 454
Максим Жерноклєєв 455
Наш мислитель 455
Олександр Коваль 456
Благословенними його слідами 456
Аліна Ковтун 457
Вихідець з чорнухинського краю 457
Каріна Курбацька 458

Григорію Сковороді 458
Катерина Лисак 459
Криничка в лісі 459
Юлія Огар 460
Мальовничий край 460
Марина Радюкевич 461
Пам'ять про нього живе у віках 461
Юлія Різник 462
Григорію Сковороді 462
Володимир Рубцов 463
Посвята Сковороді 463
Віта Сад 464
Жайворонки 464
Лілія Солодка 465
Велетень людського духу 465
Віктор Смірнов 466
Нащадок козака 466
Ірина Харченко 467
Пам’яті Григорія Сковороди 467
Анатолій Христич 468
Мій Сковорода 468
Дарина Цимбал 469
Мудрі байки Сковороди 469
Анжела Чобітько 470
А душа буде жити в серцях 470
Ірина Швидченко 472
Джерело 472
Віра Шульган 473
Світ ловив тебе 473
Наталія Шумейко 475
Село Чорнухи – вславлене село 475
Дарина Яковенко 476
Плоди Сковороди 476
Шана земляку 476
Анна Яненко 477
Що є щастя? 477
Жанна Яцюк 478
Григорію Савичу 478
Уклін філософу 479
Любомудр і Україна в пам’ятках мистецтва 480

МИКО́ЛА КОРПАНЮ́К

Доктор філологічних наук, професор, академік Академії вищої освіти України, директор Центру Сковородинознавства, професор кафедри української та зарубіжної літератури і методики навчання імені М. Максимовича ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди».

Список Сковородинознавчих праць:

Треті Сковородинівські читання (1987); Інтерпретація образу Г. Сковороди у повісті І. Срезневського «Майоре, майоре» (1992); Інтерпретація заголовного образу в поемі П. Куліша «Грицько Сковорода» (1994); Образна система вірша Г. Сковороди (1997); Світоглядно-етичні аспекти образу смерті в поезії Г. Сковороди (2003); Погляд на морально-етичні засади українського літописання та творчість Григорія Сковороди крізь призму герменевтики (2006); Тема та образ чеснот у поезії Григорія Сковороди (2007); Нова зустріч із духовним джерелом українців (передмова до збірника XIII Сковородинівських читань «Григорій Сковорода – джерело духовної величі і сучасність») (2007); Тема та образ любові в поетичній творчості Григорія Сковороди (2007); Тема та образ суєти у віршованій спадщині Григорія Сковороди (2007); Тема та образ гріха в поезії Григорія Сковороди (2007); Поезія Григорія Сковороди (2009); Благословенні ви, думки Григорія Сковороди (передмова до збірника IV Сковородинівських читань) (2009); Той, що кличе до вічного (передмова до збірника XV Сковородинівських читань «Переяславські Сковородинівські студії. Випуск 1»); (2011); Суголосність творчості Григорія Сковороди та Григорія Винського (2011); Монографія «Поетика прози Григорія Сковороди» (у співавторстві з Т. Александрович) (2011); Назавжди з нами (Григорій Сковорода в житті української нації (передмова до посібника «Наш першорозум: Вивчення творчості Г. Сковороди в школах, гімназіях, коледжах») (2012); Поетичний доробок Григорія Сковороди (2012); Джерельну мудрість пивши (передмова до збірника XVI Сковородинівських читань «Переяславські Сковородинівські студії. Випуск 2») *(2012);* Тема та образ натовпу (юрби) в поезії Григорія Сковороди (2013).

НЕВИЧЕРПНЕ ДЖЕРЕЛО НАЦІОНАЛЬНОГО БУТТЯ

У вартих уваги давніх звичаях України словесне мистецьке привітання заслуженої людини сягає глибокої давнини. Згадаймо літописи та хроніки IX – XVIII сторіч, в яких увічнена слава не лише наших монархів, гетьманів, полководців, але й подвиги воїнів-лицарів Яна Усмошвеця (Кирила Кожум'яки), Іллі Муромця, Добрині Микитича, Олександра Поповича, воїна-землероба Микули Селяниновича, козацького сотника Вечірки тощо. Під впливом військових традицій на людську похвалу заслужили лицарі Христової віри, котрим присвячені непроминальної величі духу житія святих, панегірики, оди. Серед заслужених героїв українського християнства князі Аскольд, Ольга, Володимир, Борис, Гліб, Микола Святоша, Ігор і Михайло Чернігівські, Федір Острозький, церковні діячі Антоній і Теодозій Печерські, Мойсей Угрин, Алімпій і Аліпій, Гіацинт (Яцек Одровонж), Ян Дуклянин, Йосафат Кунцевич, Петро Могила, Паїсій Величковський, Андрій Шептицький тощо.

До когорти духовних велетів нації, рівнозначних своїм попередникам і наступникам, відноситься й Григорій Сковорода, котрий прославився як винятково духовно цілісна особистість (жив, як навчав, а навчав, як жив), котра всотала в себе найвагоміші досягнення зі світової та національної наукової думки, культури, етнохарактеру українського селянства і козацтва.

Час, у якому проживав і працював Григорій Сковорода (1722-1794), – трагічний для Козацької Вкраїни, бо через неналежну державорозбудівну діяльність військової старшини, православної єрархії, вона була зруйнована Московською імперією, сколонізована, а українське селянство, бідне козацтво закріпачені, тому наша Батьківщина як держава перестала існувати у внутрішньому та зовнішньому вимірах .

Григорій Сковорода, вихований на шляхетних національно-козацько-селянських, християнських високих чеснотах і традиціях, ввібрав у себе під час навчання в Києво-Могилянській Академії, в роки формування як особистості найблагородніші поривання служити рідному народові задля допомоги йому в подоланні своїх вад, бід. Довкільне буття Лівобережної та Слобідської Вкраїни, де руйнувалися предвічні суспільні, державотворчі, родинні, людські цінності захланними колонізаторами та їх різномасними прихвоснями з-поміж української зрадливої магнатерії, козацької старшини, лукавого

промосковськи зорієнтованого духівництва, Григорій Савович відкидає для себе будь-які суспільні, церковні, чиновницькі зваби руйнівників і зосереджується не лише на самовдосконаленні задля досягнення мети – наближення до ідеалу Божої людини, але й на самореалізації на шляху виправлення катастрофічних помилок нації та її проводу. Сковорода досить прагматично й ригористично підійшов до власного рішення, зупинившись на практиці й досвіді Ісусових апостолів, які завдяки максималістській віровченнєвій переконаності, впевненості в правоті власних дій, вчення Сина Божого та перспективі його поширення поміж різними язичницькими народами, наполегливості та жертовності в проповідництві віри Христової здобули перемогу над сильними, жорстокими й не менш наполегливими супротивниками.

Григорій Сковорода не захоплюється в самовдосконаленні плинними, новітніми теоріями, версіями про людину, людство та їхні перспективи, а опирається на фундаментальних основах європейської християнської цивілізації – гуманістичних вченнях Біблії, Ісуса Христа, апостолів і вітців Церкви.

Обравши Ісуса Христа за свого духовного керманича, Григорій Сковорода, як його новітній учень-апостол, обрав і мандрівний спосіб життя та проповідництва поміж усіма станами українців істин християнства як основи навернення людини до самої себе, до перегляду власних переконань, дій, до подолання шкідливих вад у характерах, звичках. Переплітаючи у своєму вченні християнські істини з українськими національними гідністю, дійсностями, потребами, філософ-письменник і педагог ще за життя досягнув найбажанішого: його почули, зрозуміли й потребували як українські селяни, пасічники, ремісники, купці, дідичі, військовики, так і царсько-колонізаторська адміністрація, котра негайно забажала використати його розум, чистоту, авторитет для своїх захланницьких потреб.

Відмова Григорія Сковороди служити окупантам та їхній церкві, жити в Росії, творити в модному тоді ломоносівсько-кантемирівському літературному напрямі є досить переконливим аргументом на користь думки, що наш просвітник свідомо спрямував усю свою творчість, спосіб проповідництва на основне завдання: допомогти українцям глибоко проаналізувати власні внутрішній світ, діяльність, щиро очиститись від лукавства, вад і оновленим приступати до національно-визвольної боротьби з колонізаторами, йти шляхом козацького досвіду Хмельниччини. Без такої духовної самореволюції кожного українця

перемоги не здобути, бо московська цариця Єкатерина ІІ вперто й щедро засмічує свідомість українців (дітей і дорослих) беззаконням, повсюдною корупцією, підміною історичних фактів викривленими в проімперських потребах, міщухівсько-німецько-французькими освітою, (а в багатьох випадках – псевдоосвітою), вихованням, (псевдо-вихованням), модою, виполюючи й заливаючи національні чесноти, досвід, суспільний устрій чужим, аби швидше зруйнувати українську самобутність, замінивши її великодержавним московським сурогатом. Вивозячи й виганяючи з України світську й церковну національно свідому й активну еліту, замінюючи її російськими та різними інонаціональними царськими ставлениками, Єкатерина ІІ пришвидшу-вала руїну Вкраїни. Зруйнувавши адміністративний, судовий устрій, ввівши кріпацтво, імператриця створила справжній апока́ліпсис в Лівобережжі та Слобожанщині, проти якого й спрямована творчість Григорія Сковороди. Його 10 пісня ***«Всякому городу нрав и права»*** художньо відтворює моральний занепад українського суспільства після руйнівного потопту козацької держави цією царицею та наростання опозиції до колонізаторських дій і несених ними бездуховності, вироджуваності та беззаконня серед відчутної когорти українців-патріотів…

У літературному та житейському образах Г. Сковороди найбільшою коштовністю є його цілісність, гармонія: духовне, фізичне та громадянсько-національне в переконаннях, позиції, творчості злиті воєдино. Цей духовно-фізичний скарб цінували його сучасники. Одні мали за честь запросити його до себе пожити, створюючи належні умови і для творчості; інші раді були його бачити бажаним гостем, треті покращували матеріальний стан свого духовного наставника; четверті вважали за щастя поспілкуватися з ним, посперечатися, щоб обрати для себе правильний житейський шлях; п’яті записували власні враження та спогади про Великого Українця. Василь Капніст – совість нашої нації, патріот – за темами вчення Григорія Савовича, мотивами його віршів, на основі власних розмірковувань про постать і доробок письменника-філософа ще за життя Сковороди розпочав цикл творів, в яких започаткував національну поетичну Сковородіану, щедро розвинену впродовж ХІХ – ХХІ сторіч.

Натхненні життєвим, духовним подвигом любомудра-наставника, його великим даром ученого, письменника, педагога, патріотичною наснаженістю, учні й приятелі Сковороди, згуртовані Василем

Каразиним, за власні кошти збудували найвеличніший пам'ятник навчителеві – Харківський університет – і подарували його рідному народові. Це – найпереконливіший глибоко обдуманий шляхетний аргумент дієвого просвітницького світогляду та втілення його в життя в українських підколоніальних умовах, коли інтелігенція почала робити належні висновки з помилок своїх батьків і дідів, які примудрилися втратити державу. Тому теми та образи національно-визвольної війни/революції Богдана Хмельницького, Запорізької Січі, козака, Григорія Сковороди, знищених Чигирина, Батурина, Лебедина, освіти, науки, України – матері в передромантичній, романтичній національній літературі опрацьовують архетипно, національноцентрично і опозиційно до нав'язуваних московськими колонізаторами ідеологем і культурних кліше.

Почин Василя Капніста підтримав Павло Білецький-Носенко, знаний письменник, педагог, мовознавець, історик, який у байках «Мудрець да старшина войськовий», «Сковорода» створив образ мудрого Григорія Савовича, непіддатного ні життєвим спокусам, ні людському невігластву, волелюбцеві та пропагандистові простоти, скромності, розуму як ознак справжнього життя, мудрості української.

У національну романтичну літературу образ Григорія Сковороди входив різнобічно. Часто він ґрунтувався на реальних фактах з його життя, тематиці та ідеях його морально-етичного, педагогічного вчення, випадків, пригод із мандрівок. Незвичний для загалу спосіб життя, проповідництва чеснот, основ свого вчення, аскетизованість характеру, потреб, простота, людяність і принципова вимогливість породжували різні анекдоти, перекази, легенди, котрі лягли в основу літературних творів, як бачимо це в повісті шанувальника вчення мандрівного навчителя-філософа «Майоре, майоре» Ізмаїла Срезневського, в сюжеті якої переплелися реальне та уявне.

Спогади про Сковороду його учня Михайла Ковалинського, знайомих Георгія Гесса де Кальве, Івана Вернета, Федора Луб'яновського, Олександра Хиждеу також поповнили літературне напрацювання Сковородіани в першій половині XIX ст. Вони, переплітаючись із усними оповідками, анекдотами, дійсними фактами, власними спостереженнями та переказами створили образ народного захисника, духовного ідеалу, справедливця, борця з неправдою, панським беззаконням і свавіллям. Апостольство і набожність Григорія Савовича, його моральна чистота підсилили бачення в особі Сковороди

(на тлі зруйнованої Козацької Української держави й брутального топтання усього національного колоніальним чиновництвом Єкатерини II, його моральною та становою розбещеністю і беззаконням) пригнобленими, безправними та безсилими українцями свого духовного і національного провідника, заступника і порадника. Власне, українське поспільство найбільше творило культ Г. Сковороди як свого обранця, тому його творчість, зокрема поетичну, розвивали як народну, а кобзарі та лірники поширювали її в усій підросійській Україні. У «Наталці Полтавці» Іван Котляревський використав народний (або власний) варіант «Пісні 10» («Всякому городу нрав і права»). Як засвідчує Микола Костомаров, «Наскільки пісні Сковороди стали народними в усій українській країні, можна стверджувати вже по тому, що деякі ввійшли в зібрання галицьких пісень Вацлава з Олеська та Жеготи Паулі без усвідомлення збирачів, що ці пісні написані Сковородою» [1, с. 235]. Цей вчений мав усі підстави так стверджувати, бо ув етнографічно-фольклористичних експедиціях переконався, що «Небагатьох народних постатей можна назвати подібними до Сковороди, котрих би так пам'ятав і шанував народ, як його. На всьому обширі від Острогозька (Воронезької губернії) до Києва в багатьох хатах [на стінах] висять його портрети; кожен грамотний українець знає про нього; його ім'я відоме дуже багатьом з-поміж неписьменного народу; його мандрівне життя – тема для оповідей та анекдотів; у деяких краях нащадки від батьків і дідів знають про місцевості, відвідувані ним, де він любив бувати і розповідають про них з повагою; прихильне ставлення Сковороди до деяких його сучасників стало родинною гордістю і для внуків; мандрівні сліпі музики опанували його пісні; у храмові свята на ярмаркових майданах можна зустріти натовпи людей, котрі оточили групу цих рапсодів, і зі сльозами слухають «Всякому городу свій нрав і права» [1, с.235].

Таким народним любомудром і святою людиною прийшов Г. Сковорода до Тараса Шевченка, Пантелеймона Куліша, котрий в поемі «Грицько Сковорода» створив образ Сковороди-провісника національного відродження, відновлення втраченої державності, прообразу нового всеукраїнського провідника-визволителя:

З тобою, Грицьку, воскресеннє
Твого народу почалось
І від непевного спасеннє…

Феномен Григорія Сковороди як національного духовного апостола-провідника, його життєва і творча гармонія, національна наснаженість, демократичність і принциповість, волелюбство і відраза до будь-якого гноблення не лише логічно завершував тисячорічний шлях української класичної літератури, але й ліг засадою, підмурівком у світоглядну демократичність, націоцентричність нового письменства.

Нова національна література вершинно представлена творчістю сковородинців-послідовників вчення, світогляду, змісту художнього доробку навчителя. Кожен з них – це вершинна коштовність у наших історії, культурі. Їхній творчий доробок – окраса світової художньої думки. Це: Василь Капніст, Іван Котляревський, Григорій Квітка-Основ'яненко, Микола Костомаров, Євген Гребінка, Тарас Шевченко, Пантелеймон Куліш, Марко Вовчок, Ганна Барвінок, Олена Пчілка, Іван Нечуй-Левицький, Іван Франко, Леся Українка, Ольга Кобилянська…

Це – «розстріляне відродження» 1920–1930-х років – Микола Хвильовий, Валер'ян Поліщук, Микола Зеров, Валер'ян Підмогильний, Микола Куліш; шістдесятники, дисиденти Микола Руденко, Василь Стус, Іван Світличний; Дмитро Павличко, Володимир Підпалий, Ліна Костенко, Валерій і Василь Шевчуки тощо. Започаткована в нашій літературі Григорієм Сковородою тема сатиричного викриття та бичування московського колонізаторського ладу в Україні як чужого, антилюдяного, аморального, котрий сіє в суспільстві беззаконня, визиск, лукавство, гноблення, злодійщину, корупцію та брехню проходить червоною ниткою в антикріпосницьких одах В. Капніста, «Енеїді» І. Котляревського, комедіях, романах Г. Квітки-Основ'яненка; комедіях, оповіданнях петербурзького циклу, «Мертвих душах» М. Гоголя; повістях, байках, оповіданнях петербурзького циклу Є. Гребінки; громадсько-політичній ліриці, поемах «Сон», «Кавказ», «Юродивий», «Царі», «І мертвим, і живим…», «Марія» Т. Шевченка, поезії П. Куліша, публіцистиці та прозі І. Нечуя-Левицького, прозі, поезії І. Франка, поемах, драмах Лесі Українки тощо.

Науково-популярне та наукове обмірковування доробку любомудра-письменника, започатковане О. Хиждеу, І. Срезневським, М. Костомаровим, Г. Данилевським, на кінець XIX ст. до 100-річчя від дня його смерті здобуло значну зацікавленість у вчених О. Терлецького, Д. Багалія, М. Сумцова. А. Лебедєва, С. Русової, О. Єфименко, І. Франка та інших.

Новий сплеск зацікавленості особою та творчою спадщиною Г. Сковороди припадає на 1920-і роки, коли Україна в 1922 році відзначила 200-річний ювілей письменника-філософа. Вони продовжують з різних боків «прочитувати» постать і творчість попередника,

спираючись на доробок Д. Багалія, А. Товкачевського, М. Євшана, В. Ерна, С. Русової…

Появилася низка науковців, які поглибили не лише рівень знань зі сковородинознавства, але й розуміння потреби добре студіювати його спадщину як основу оновлення українства. До цих надбань відносяться студії В. Білого, М. Возняка, П. Клепацького, Г. Коваленка, А. Котовича, С. Єфремова, А. Ладиженського, А. Музички, П. Пелеха, В. Петрова, М. Плеваки, В. Поточного, Г. Хоткевича, Г. Тисяченка, М. Яворського тощо. Завдяки їхньому напрацюванню Г. Сковорода у розхристаних і знецінюваних роках радянського вульгарного соціалізму і соціологізму бачився національно-центричним митцем, аристократом духу (Р. Мовчан) і моральною опорою, зобов'язуючим натхненником на нездрібніння. Тому, поруч із сотнями різного рівня наукових і науково-популярних розвідок, монографій, художніх полотен, скульптурних образів, Григорій Савович міцно ввійшов у національну художню літературу. Його тематика та образ пронизують прозовий доробок Валер'яна Підмогильного; образ філософа-поета зображений у повісті «Напоєні дні» Михайла Івченка, в романі Варвари Чередниченко «Молодість Григорія Сковороди». Особливий вплив на власну творчість Г. Сковороди зазнали поети-пошуковці (модерністи) П. Тичина, В. Поліщук, М. Зеров, М. Рильський, М. Драй-Хмара, П. Филипович, Ю. Клен, Є Плужник, В. Свідзинський, М. Хвильовий. Прагнення побачити велич постаті Сковороди та підпасувати її до догм радянської ідеології і водночас звернути увагу досвідченого, мудрого читача на підневільність письменника в тодішній Україні характерне віршованому романові Валер'яна Поліщука «Григорій Сковорода» та поемі-симфонії Павла Тичини «Сковорода», з яких постає щира любов митців слова до величі духу своєї зґвалтованої російськими більшовиками, але найдорожчої і найкращої, України.

У 1930-х роках сковородинознавство поповнюється новим поколінням учених, які в радянських умовах дикого атеїзму та сталінщини не могли належно розвивати галузь, зате в діаспорі Д. Олянчин і Д. Чижевський на високому науковому рівні піднімають її на загальноєвропейський рівень. Їхні чужомовні праці посприяли зацікавленню доробком Григорія Савовича вчених світу, серед яких німецький академік Едуард Вінтер.

Новим щаблем якісного зростання сковородинознавства як наукової та художньої теми позначена доба Шістдесятництва, коли до спадщини великого сина нації була звернена належна увага філософів і літературознавців Володимира Шинкарука, Валерії Нічик, Вілена Горського, Анастасії Ніженець, Юрія Бойка-Блохина, Володимира Яніва, Юрія Барабаша, Володимира Шаяна, Федора Поліщука, Тараса

Закидальського, Олекси Мишанича, Миколи Редька, Леоніда Махновця, Андрія Ковалівського, Івана Іваня, Сергія Кримського, Мирослава Поповича та інших. Наближення до 250-річчя від дня народження Григорія Сковороди увінчалося відкриттям трьох літературно-меморіальних музеїв поета-філософа в Переяславі-Хмельницькому на Київщині, Сковородинівці на Харківщині, Чорнухах на Полтавщині – місцях, де народився, проживав, працював і відійшов у вічність наш геній; відкриттю йому в містах пам'ятників і меморіальних таблиць. До цієї благородної справи немало доклали зусиль краєзнавці та авторитетні вчені і державні діячі, зокрема Петро Тронько, Володимир Шинкарук, Анастасія Ніженець, Іван Стогній та інші.

Наукові вагомі досягнення у сковородинознавстві дали вдячний поштовх до художньої інтерпретації образу поета та його філософсько-естетичних ідей. Вірний темі Іван Кавалерідзе знімає художній фільм «Григорій Сковорода» (1958), пише трагедію «Григорій Сковорода (Григорій і Параскева)» (1968), продовжує творити скульптурні портрети, як і харківський скульптор Сергій Ястребов.

Василь Шевчук створює роман «Григорій Сковорода» («Предтеча») (1969). Іван Пільгук написав повість «Григорій Сковорода (художній життєпис)» у 1971 році. Значну зацікавленість у колах читачів до особи та вчення любомудра відіграла біографічна повість Івана Драча, Сергія Кримського та Мирослава Поповича «Григорій Сковорода» (1984). Постійно з художнього та наукового підходів навертається до сковородинівської теми Валерій Шевчук у п'єсі «Сад» (1972), повістях «Камінна луна» (1987), «У череві апокаліптичного звіра» (1998), книзі розмислів «Пізнаний і непізнаний сфінкс: Г. Сковорода сучасними очима» (2008). Ці письменники зробили великий внесок у пробудження загальної суспільної зацікавленості до постаті, вчення Г. Сковороди в другій половині XX ст., особливо серед учених, учительства та студентства України.

Поетична Сковородіана поповнилася різножанровими творами видатних майстрів слова: Івана Драча, Василя Стуса, Володимира Підпалого, Бориса Олійника, Ігоря Калинця, Ліни Костенко, Дмитра Павличка.

Шістдесятники, письменники-дисиденти надали сковородинівській тематиці яскраво виражених духовних, національних, громадянських, патріотичних ознак, наблизили постать попередника до сучасних потреб українців як на Батьківщині, так і в розселенні та на етнічних землях поза Україною. Вони представили Григорія Сковороду не лише предтечею Тараса Шевченка, але й предтечею та спонукою до державного, морального відродження нації, нас сьогоднішніх і прийдешніх.

Завдяки поглибленому обмірковуванню феномена письменника-філософа як духовного провідника українців у доробку Миколи Руденка, Івана Світличного, Миколи Петренка, Дмитра Шупти, Леоніда Вишеславського, Юрія Косача, Василя Симоненка, Федора Малицького, Ганни Чубач, Івана Андрусяка, Дмитра Кременя, Павла Гірника, Миколи Кабаченка, Василя Хитрука, учнів шкіл з Чорнухівщини, Бабаїв, Григорій Сковорода для нас, українців XXI сторіччя, став духовним оберегом і порадником у розбудові та обороні держави, волі, правди, добра, справедливості, щастя всього українства, міцно опертого на духовній шляхетності.

На особливу пошану і вдячність сучасних українців і наших нащадків заслуговують сподвижники-сковородинознавці ***Леонід Ушкалов, Марія Кашуба, Лідія Гнатюк, Богдана Криса, Валерій Шевчук, Тетяна Шевчук, Степан Ярмусь, Юрій Барабаш, Ярослава Стратій, Олена Сирцова, Марія-Ґрація Бартоліні, Денис Пилипович, Міхал Тадеуш Гандзель*** котрі своїми науковими напрацюваннями все глибше пізнають «секрети» філософського, педагогічного вчення Григорія Савовича, його письменницької бароково-просвітницької естетики. На цьому духовному полі літературознавчий і прозовий ужинок Валерія Шевчука, наповнений талантом митця слова і глибокими знаннями давніх національних культури, літератури, історії, спадщини Сковороди, барокової поетики, є непроминальним загальнонаціональним скарбом і зразком для письменників, митців будь-якого виду мистецтва як комплексно треба підходити до обраного героя творчості.

Упродовж 1990-2000-х років досить плідно попрацював композитор з Чорнух Володимир Стеценко, створивши низку творів, присвячених Г. Сковороді на слова поета Дмитра Шупти, зокрема вокальний цикл «Осягнення». А кияни ***Петро Приступов, Тетена Лобода, Микола Береговий*** на високому музичному рівні інтерпретують вірші зі збірки «Сад Божественних пісень». Не спадає зацікавленість до постаті та творів любомудра у малярів***,*** графіків, скульпторів, серед яких і цикл графічних полотен покійного молодого переяславця ***Сергія Сороки***.

У поемі-симфонії ***«Сковорода»*** великий ***Павло Тичина*** накреслив шлях Григорія Сковороди до нас, українців, різних часів і діб, українців, різних часів і до НЬОГО, СКОВОРОДИ, як до духовного джерела нації:

Судіть мене, мої сучасники, судіть;
тавруйте, ймення прикладайте;
кажіть, що я не досить ще залізний;
що розум десь підважую тим почуттям
або ж із молоддю в незлагоді;

чи націю, як сад однофруктовий, уявляю –
я знаю лиш одне:
корінням в здоровім ґрунті я
і перегинаюсь та звисаю –
аж тут ось коло вас.
І падають плоди з моїх гілок,
хоч і не геть-то рясно,
зате ж і не червиво,
а завше стигло і розбухло,
ще й сміхом там покраплено з одного боку,
ще й усміхом – краплено… [3, с. 223].

Діалектика нашого національного розвитку свідчить: українці мають здорове духовне і фізичне багатотисячорічне коріння, не замулене історичними мілітарними штормами, періодами схилянь перед чужим лише тому, що на кожному щаблі мали і маємо велетів і лицарів, провідників і мудрий народ, котрий з їхнім і власним розумом, їхніми і власними силами духу, волі, пошуковістю та патріотизмом долають усі перешкоди так напористо, як навчав наш дозорець Григорій Сковорода у вірші «Quid est virtus?» («Що таке сила?»):

Трудно покорити гнѣв и прочіи страсты,
Трудно не отдать себе в плотяніи сласты,
Трудно от всѣх и туне снести укоризну,
Трудно оставить свою за Христа отчизну,
Трудно взять от земли ум на горы небесны,
Трудно не потопитися в міра сего безднѣ.
Кто может побѣдить всю сыю злобу древну,
– Се цар – властитель крѣпок чрез силу душевну. [2, с.99].

Список використаних джерел:

1. Костомаров Микола. Слово про Сковороду // Історія української літературної критики та літературознавства в трьох книгах: Хрестоматія. – К. : Либідь, 1996. – Кн.1. – С. 234-237.
2. Сковорода Григорій. Повне зібрання творів у двох томах. – Т.1. – К. : Наукова думка, 1973. – 530 с.
3. Тичина Павло. Сковорода: Симфонія. – К. : Радянський письменник, 1971. – 404 с.

ГА́ННА ТОКМА́НЬ

Доктор педагогічних наук, кандидат філологічних наук, професор кафедри української та зарубіжної літератури і методики навчання ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди».

Список Сковородинознавчих праць:

Діалогічний характер вивчення Біблії і творчості Григорія Сковороди в школі (2009); Рецензія на наукове дослідження Г.М.Верби «Григорій Сковорода і Біблія (нове прочитання)» (2010); Натурпростір «Саду божественних пісень» Григорія Сковороди: цінності та діалоги (2011); Методичні засади вивчення творчості Григорія Сковороди в середній школі (2012); Діалог про щастя між ліричними текстами Володимира Свідзінського і Григорія Сковороди (2013); Ліричне вираження мотиву щастя у збірці Григорія Сковороди «Сад божественних пѣсней» (2013).

МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ВИКОРИСТАННЯ ПОЕТИЧНОЇ СКОВОРОДІАНИ ПІД ЧАС ВИВЧЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ В ШКОЛІ

Статтю присвячено актуальній проблемі залучення поетичної Сковородіани до системи вивчення української літератури в середній школі. Автор пропонує теоретичні засади і практичні рекомендації для ефективного осмислення та екзистенційного сприйняття учнями творчості Г.Сковороди. Окреслено літературознавчий зміст навчальної інтерпретації віршів про Г.Сковороду. Напрацьовано методичні моделі використання поетичної Сковородіани на уроках української літератури.

***Ключові слова**: поетична Сковородіана, осмислення, екзистенційне прийняття, творчість Григорія Сковороди, літературознавчий зміст, навчальна інтерпретація, методична модель, урок української літератури.*

Статья посвящена актуальной проблеме введения поэтической Сковородианы в систему изучения украинской литературы в средней школе. Автор предлагает теоретические основы и практические рекомендации для эффективного осмысления и экзистенциального спринятия учащимися творчества Григория Сковороды. Очерчено литературоведческое содержание учебной интерпретации

стихотворений о Г.Сковороде. Разработаны методические модели использования поэтической Сковородианы на уроках украинской литературы.

***Ключевые слова**: поэтическая Сковородиана, осмысление, экзистенциальное принятие, творчество Григория Сковороды, литературоведческое содержание, учебная интерпретация, методические модели, урок украинской литературы.*

The article is devoted to the current problem of attracting poetic Skovorodiana to the system study of Ukrainian literature in secondary school. The author offers a theoretical framework and practical guidelines for effective understanding and existential acceptance of students H. Skovoroda's writing; outlines literary content of educational interpreting poems about H. Skovoroda; elaborates methodical models of poetic Skovorodiana used in Ukrainian literature classes.

***Key words:** poetic Skovorodiana, reflection, existential acceptance, the work of Hryhorii Skovoroda, literary content, educational interpretation, methodical model, Ukrainian literature lesson.*

Ця книга адресована широкому колу читачів, захоплених творчістю видатного поета і філософа ***Григорія Сковороди***, проте для учителів української мови і літератури вона становить особливу, фахову зацікавленість. Твори поетичної Сковородіани можна ефективно використати у навчально-виховному процесі, зокрема під час розгляду програмової теми «Григорій Сковорода», яка протягом орієнтовно 3-х годин вивчається у 9 класі загальноосвітньої середньої школи. Педагог-філолог поглибить власне розуміння особистості і літературного спадку мудреця, відбере вірші, які зможуть (у відповідності до вікових психологічних особливостей) зрозуміти учні, і творчо змоделює їх використання на уроках та в позакласній діяльності.

На уроках літератури діалогічно звучать голоси письменника, учня, учителя як досвідченого читача, який допомагає молоді осягнути красу і мудрість художнього слова. Використання поетичної критики вводить ще один голос до цієї розмови – іншого митця, який тонко, особистісно тлумачить текст, розкриває таємницю його творення, наближає постать автора до сучасного читача. Звернення до віршів про вірші робить урок інтелектуально, емоційно, естетично багатшим, складнішим, дієвішим, адже утворюється синергетичний ефект.

Постать і творчість ***Григорія Сковороди*** – одна з найскладніших у програмі навчання української літератури. Це спричинюють віддаленість доби, мовні особливості творів, що вивчаються, їхня потужна біблійна інтертекстуальність, яка передбачає глибоке знання читачем Святого Письма, філософічність текстів, барокова стилістика,

широта і оригінальність поетичного мислення автора. Тим більшого значення набуває доцільне, продумане, методично вміле використання поетичної Сковородіани на уроках української літератури, бо поети образним проникненням у життя і творчість любомудра допоможуть збагнути незрозуміле, побачити далеке, відчути як живе те, що здавалося абстрактним і схематичним. І основне: митці-наступники передають від покоління до покоління духовні цінності, почерпнуті з творів та історії життя видатного українця, відтак виокремлюють вічні вартощі, чітко їх окреслюють, випрозорюють їхній непроминальний сенс для юного читача, який робить свідомий вибір власної філософії існування.

Сучасний науковець-методист ***Ольга Куцевол*** у вступній статті до навчального посібника «Життя і творчість письменника в дзеркалі “поетичної критики”» (2010) обґрунтовано й детально визначила методичні шляхи застосування віршів про вірші у праці вчителя-філолога. Авторка методичної концепції доходить висновку: «*Переконані, що використання творів “поетичної критики” в літературній освіті української школи третього тисячоліття внесе неповторну ноту в спілкування учнів і вчителя, зробить його оригінальним, емоційно наснаженим, проблемно спрямованим і незабутнім, прокладе місток до глибинного самостійного діалогу юних читачів з невичерпною скарбницею національної літератури та вивчення особистостей її славетних творців*» [1, с. 20]. О.Куцевол називає низку шляхів ефективного застосування віршів про письменників, зокрема такі: формулювання теми уроку, випереджальні завдання, визначення епіграфа уроку, вивчення життєпису письменника, загальна характеристика творчості митця, прочитання перед сприйняттям літературного твору, використання під час аналізу художнього твору, на етапі узагальнення, на уроках розвитку зв’язного мовлення, при засвоєнні учнями теоретико-літературних понять, для організації дослідницької роботи школярів, на факультативних заняттях, у позакласній роботі з предмету [1, с.12-20]. Конкретизуємо ці та запропонуємо інші рекомендації щодо методики використання поетичної Сковородіани у процесі вивчення української літератури в середній школі.

Поетичні твори, зібрані у пропонованій шановному читачеві книзі, є плідним літературним матеріалом для глибокого вивчення теми «Григорій Сковорода». Ця монографічна тема розташована після розгляду поезії і драматургії епохи бароко, а саме – після вивчення поезії Івана Величковського та Семена Климовського, драми Феофана Прокоповича «Владимир» та народного вертепного театрального дійства. Наступною після теми «Григорій Сковорода» є тема «Нова українська література», в якій розглядається передовсім творчість Івана

Котляревського. Отже, місце в програмі передбачає відзначення у творчості Г.Сковороди рис як давньої, так і нової національної літератури.

Програма називає твори, які вивчаються текстуально, і ключові питання їх аналізу. До переліку творів залучено різні жанри: байки «Бджола та Шершень», «Собака і Вовк»; вірші «Всякому місту – звичай і права», «De libertate»; трактат «Вступні двері до християнської доброчинності»; афоризми (наявні у всій творчості).

Школярі мають вивчити життєпис і особливості творчості філософа, просвітителя, поета. На їх особистості вплине розуміння християнських морально-етичних ідеалів, сповідуваних мислителем. На уроках мають розглядатися біблійна основа творчості Г.Сковороди та його вчення про самопізнання і «сродний труд». Під час аналізу лірики і байок важливо поєднувати тлумачення ідейного змісту, повчальної спрямованості з дослідженням художніх особливостей текстів.

Автори шкільної програми (Українська література: програма для загальноосвітніх навчальних закладів: 5-12 класи / Заг. ред. Р.В.Мовчан. – К.: Перун, 2005) ставлять вимоги до учнівських знань про Г.Сковороду. Учні повинні знати і розповісти про життя Г.Сковороди. Вони також мусять сформувати певні вміння, зокрема вміти проаналізувати зміст віршів «Всякому місту – звичай і права», «De libertate», одну з його байок-притч. Ставиться завдання з розвитку мислення: прокоментувати філософський трактат «Вступні двері до християнської доброчинності», афоризми митця. Особистісно зорієнтоване навчання приведе до вміння сформулювати власне розуміння положень філософії Г.Сковороди і збагнути їх актуальність для сьогоднішнього життя.

Школярі вивчають напам’ять вірш «Всякому місту – звичай і права» та кілька афоризмів (на вибір). Декламування творів, як і їх коментування та аналіз, проводяться на аксіологічній основі: учні осмислюють важливість сковородинівських ідей самопізнання та гармонії зі світом для становлення і реалізації себе як особистості.

За програмою, вчитель має встановлювати мистецький контекст та міжпредметні зв’язки, зокрема проводити зіставлення творчості Г.Сковороди з діяльністю французьких просвітителів Вольтера, Ж. Ж. Руссо, Д. Дідро, яка висвітлюється на уроках історії та зарубіжної літератури.

Сучасна дидактика ґрунтується на компетентнісному підході до навчання. Конкретизувавши щодо теми «Григорій Сковорода» програм-ну вимогу до компетенцій, які мають бути сформовані під час шкільного вивчення української літератури, доходимо висновку, що учні повинні набути:

- літературознавчу компетентність – знати щаблі життя Г. Сковороди, художні тексти, їх філософський сенс і естетичні особливості;
- соціальну компетентність – здатність знайти, зберегти і розвинути себе як особистість, сформувати світоглядні орієнтири та систему духовних цінностей;
- мотиваційну компетентність – розвиток творчих здібностей та самостійності мислення;
- функціональну компетентність – уміння оперувати набутими естетичними, культурологічними, мовленнєвими навичками.

Усі зазначені вище програмові вимоги до вивчення теми «Григорій Сковорода» можна виконати, спираючись передовсім на вдумливе прочитання художніх творів самого Григорія Сковороди. Підготовка до їх сприймання, коментування важких для розуміння місць, пояснення біблійної інтертекстуальності, екстраполювання моральних сентенцій на існування сучасної людини, характеристика стилю – необхідні методичні прийоми, у кожний з яких можна ввести елементи поетичної критики. Вірші і уривки з поем українських поетів, присвячені митцеві-філософові, можна вводити до будь-якого прийому роботи над темою «Григорій Сковорода», оскільки національна Сковородіана є тематично, ідейно, художньо багатою і різноманітною.

Порадимо вчителям, які саме твори і якими методичними шляхами доцільно використати на уроках і в позакласній роботі навчителя української мови і літератури.

Багато віршів, уміщених у цій книзі, містять зображення й осмислення біографічних фактів. Передовсім учитель уводить учнів ув історичну добу життя поета, показує його місце в ній. Тут знадобиться сонет ***Андрія Малишка*** «Сваволя й гніт в'ялили край журбою…», в якому автор описує невільне, закріпачене становище українського народу і наголошує на цілющому сенсі творчості Г.Сковороди, підкреслює її вплив на свідомість людей, яким «скорили душу сльози і нуда»:

Сакви легенькі і легка хода,
І зустрічі з кріпацькою юрбою –
Мов крин цілющий після градобою,
Коли веселка сходить молода.

Розповідаючи про життя поета, слід акцентувати релігійність його світогляду і творчості, які мали джерелом внутрішні переконання, прийняття Біблії душею. Тут стане в пригоді вірш ***Наталії Волотовської*** «Григорій Сковорода: "Бог для тебе, з тобою, в тобі"». Слова з нього можуть стати епіграфом уроку вивчення біографії поета: *«Він ішов землею – / Й бачив Бога»* або *«Він ішов землею, / Наче храмом, / З великоднім світлом у душі»*. У кінці уроку школярі зможуть витлумачити епіграф, який на початку стане для них загадкою,

метафорично висловленою думкою, яку слід розшифрувати, збагнути після вивчення життєпису митця.

Низка віршів відображає риси поетової вдачі, його погляди, цінності. Характеризуючи особистість митця, варто навести висловлювання з вірша ***Володимира Забаштанського*** «Сковорода», наприклад: *«А він серед наук втямки не брав одну – / Науку райського німого послуху», «Немов над банями стривожені птахи, / Знялись думки його над краєм зграями», «А він від усміху дитиною добрів, / Могутня голова сивіла мжичкою»*. В.Забаштанський подивовано завважує: *«І на яку ж було злетіти висоту, / Щоб звідти навіть власну смерть побачити»*, – ці рядки можуть стати проблемним запитанням, відповідь на яке дадуть учні, які самостійно прочитали про передчуття Григорієм Савичем близького переходу в інші світи.

Віра Вовк (вірш «Сковорода») дуже точно відбила скромність, просте невибагливе побутування українського мудреця, його близькість до природи і селянського життя:

Він при зорі стає і будить
У пасіці крилатий рій,
Дивуються статечні люди:
Мудрець в одежині старій…

Придибав у вечірню пору –
Лиш хліб і сіль йому платня.
Хто б здогадався, що до двору
Зайшов поет, байкар, лютняр?

Поети розповідають про географію мандрів філософа, рядками з їхніх творів учитель може супроводжувати розгляд літературної карти з позначенням сковородинівських місць. Наприклад, твір ***Василя Стуса*** «Полтавщино! Я пізнаю твій голос…» проілюструє перебування на Полтавщині, ***Валерія Висоцького*** «Григорію Сковороді» – на Слобожанщині, ***Федора Малицького*** «В далеких мандрах» – в Угорщині, Євгена Маланюка «Прага» – у Чехії тощо.

Володимир Коломієць («Сковорода») художньо відтворив один день з буденного життя поета-мандрівника. Читання цього верлібру дасть ефект долання часопростору й «бачення» конкретики існування великого українця. Автор відкриває перед читачем картини Трахтемирівського шляху, яким Сковорода простує, щоб «*уклонитися козацькій давній славі*», зображує Дніпро, коло багаття гурт пастухів, які запрошують перехожого: *«Сідайте з нами, дядьку!»,* спів сопілки, яку поет попросив у хлопців. Учні витлумачать рядки, у яких В.Коломієць образно називає тих, кому поет віддав своє мистецтво, і тих, кому він був навіки чужий: «*Лиш звук сопілки – // вічний звук сопілки із ним повік – благословляє / не рабовласників, не чревовласників – // а серцевласників, а сонцевласників!*»

Коли вчитель розповідає учням про Г.Сковороду як педагога, варто теж звернутися до мистецьких рядків. Влучним художнім

унаочненням просвітницької ролі Сковороди може стати образний, лаконічний вірш Михайла Дяченка: «*Він ходив, наче друге сонце, // по землі, що осліпла від неуцтва. // Він ходив і світив*». ***Ніна Гаврилюк*** оспівала вчительський талант філософа-викладача (вірш «О, як його любили бурсаки..»):

О, як його любили бурсаки,
Як виглядали, щоб зайшов до класу!
Приніс їм подих чистої ріки
І світлу думку – для душі окрасу.

Поетеса називає те, чого вчив мандрівний філософ, і утверджує значення його життєвої місії: «*Іде Сковорода через віки, / Несе в народ знання – свій хліб насущний*». У вірші «Келья» авторка змалювала приміщення, нині музейне, де працював учитель-мудрець: «*Низенькі стіни, олівець і свита*», передала таємничість цього збереженого крізь час простору, бо саме в ньому народжувались геніальні думки й образи.

Прикрасять урок про життєпис мандрівного філософа легенди, поетично переказані українськими авторами. Кожна з них запам'ятається учням цікавим фактом з життя Г.Сковороди, а також засвідчить народну любов до свого співця й учителя. Приказки ***Павла Білецького-Носенка*** малюють Сковороду як людину, яка дивиться на світ критично і з гумором. Історії, складені ***Яром Славутичем***, проілюструють моральність поета, його несприйняття «олживого світу», де основне – торг. ***Олекса Марченко*** повідає учням про те, як «*Давно колись (це знають бабаївці) // У ліс розвеснений прийшов Сковорода. // Копав криницю. Хлюпістка вода // В переярку і досі ручаїться*», як поет-копач здрімнув, «*а хитрі солов'ї // Украли з торби посестру-сопілку*», – легенда стверджує, що досі в тім лісі люди п'ють воду з криниці Сковороди, а солов'ї співають голосом його сопілки. Микола Нечвоглод переказує у віршах історію про душу Г.Сковороди, яка не змирилася з перепохованням тіла, влаштованим новою господинею садиби, автор малює містичну картину: «*Він переслідував панів // Виходив вечорами. // Як ангел, люд оберігав. // Прокляттям був для пані…*» Огляд віршованих легенд зі Сковородіани, з огляду на вікові психологічні особливості дітей, буде найдоречнішим у 6-му класі, коли школярі вперше знайомляться з творчістю поета-байкаря. Підлітки з допомогою вчителя самостійно підготують читання віршованих легенд, можливо, проілюструють художні тексти.

Є вірші, які написані від імені Григорія Сковороди, як його уявний монолог. Їх використання на уроці створює ефект присутності автора, емоційне тло уроку набуває певної містичності, розсувається завіса часу, учні бачать і чують письменника минулої доби. Саме такий ефект від читання вірша ***Павла Гірника*** «Останнє слово Григорія Сковороди»,

враження від якого посилюється тим, що йдеться про передсмертну мить, а значить про підведення підсумків усього життя і прощання з ним. Автор проник у внутрішній світ поета і побачив його відкриті людям радощі та приховані від усіх зажури:

Невже на те слова прості,
Ніколи й подумки не кляті,
Аби на людях жартувати

І плакати на самоті?

Схвилює школярів вірш ***Станіслава Тельнюка*** «Сковорода», який ніби продовжує вірш Павла Гірника, пропонуючи своєрідне глибоко психологічне художнє проникнення у внутрішній світ філософа в останні миті його життя!

І яму собі викопав. І ліг.
І синю синь вбирав очима в себе.
І мчала мисль в коперникове небо,
Й переступала зоряний поріг.

Прочитавши названі вище вірші, учитель може поставити творче, психологічно наповнене завдання: порівняти дві поетичні версії прощання Г.Сковороди з цим світом.

Щоб узагальнити історію життя поета, учитель звернеться до диптиха ***Миколи Сингаївського*** «Розвітрена доля Григорія Сковороди»:

І Григорій прямує до світу,
Вже забулись невтішні жалі.
Кожну думу, життям перевиту,
Він плекає, мов парость землі.
Озивається дух словотворчий –
І слова йому вже не чужі.
Тож для себе філософ і зодчий
Храм возводить у власній душі.

Тлумачачи ці рядки, учні мають дійти висновку про те, що впродовж свого життя Григорій Сковорода звів храм у власній душі, що цим храмом є його твори. Його словотворчий дух адресовано читачам, світові, тому ми з цікавістю й хвилюванням увійдемо до нього, познайомимося з творами поета-філософа.

Поетична Сковородіана містить значні за обсягом художньо-біографічні твори, які можуть стати матеріалом для учнівського проекту дослідницького типу. Цікавою стане самостійне опрацювання, наприклад, таких поем, як «Грицько Сковорода» ***Пантелеймона Куліш***а та «Український Сократ» ***Івана Карімова***. До проекту ввійде: довідка про автора поеми, визначення її теми, простеження за розвитком дії, зокрема етапами життєвого шляху мудреця, характеристика образу Григорія Сковороди у творі, особливості його

художнього зображення. Школяр-дослідник може унаочнити свою розповідь художніми ілюстраціями і презентувати результати дослідження за допомогою комп'ютерної техніки.

Г.Сковорода був мандрівником, тож низка міст та сіл України (і не тільки) пов'язана з його іменем. Місцеві поети, як правило, вшановують у віршах пам'ять великого краянина, а вчитель має нагоду винести твори – як Г.Сковороди, написані у цій місцині, так і поетів про нього – на уроки літератури рідного краю. Так, у місті Переяславі-Хмельницькому та на Переяславщині вчителі української літератури водять учнів до Музею Григорія Сковороди, вивчають його твори, написані у часи викладання в Переяславському колегіумі, запрошують місцевих літераторів, які читають власні вірші, та розповідають про образ Сковороди у поезії інших митців слова. Школярі знайомляться з переяславською Сковородіаною, зокрема творами ***Ніни Гаврилюк, Олега Князенка, Наталі Павлик, Петра Ярмоленка*** та інших авторів.

Вірші, винесені на урок літератури рідного краю, мають неповторний художній топос – спільний простір, у якому можлива подорож у часі. Тут жив Сковорода і живе поет іншої доби, їх єднає природа – оті прекрасні «*поля зелены, // Поля, цвѣтами распещренны», зелена діброва, явір над горою, потічок – «видно воду аж до дна*», старі вулиці й церкви. Наочність до цих уроків поряд, за вікном школи, життєва стежка Григорія Савича вилася там, де пролягає рідна стежка учнів, – це наближає поета до юних читачів, робить цікавішими і ближчими його твори.

Творчість Г.Сковороди ґрунтується на системі філософських поглядів поета-мислителя, чия філософська і поетична діяльність нероздільні. Тому перед знайомством з художніми текстами, що вивчаються за програмою, школярі мають зрозуміти провідні ідеї про людину і світ, сформульовані українським мудрецем. Ці ідеї вчитель може презентувати у різні способи: лекційно – з допомогою аналітики сковородинознавців; через унаочнення символами; наведенням і обговоренням влучних рядків з творів Г.Сковороди: шляхом підготовлених повідомлень учнів-дослідників (кожний повідомляє про одну філософську ідею, обґрунтовує її, висловлює своє ставлення) тощо. Гідне місце серед методичних прийомів має посісти й поетична Сковородіана, адже вона також містить тлумачення філософських поглядів великого любомудра. Особливістю цього навчання є його художність і особистісна сутність: поет, не претендуючи на вичерпність, образно передає своє розуміння філософської, тобто всеохопної, софійної ідеї.

Наприклад, ідею духовного оновлення, постання нової людини по-своєму художньо інтерпретував ***Василь Боровий***, поставивши її в

контекст боротьби українців за державне і національне відродження. Він дає епіграф до свого вірша «Сковорода»: «Знайдімо нове серце, одягнімося в одежу нових нетлінних надій, в нутро братолюбія, тоді ним все живе просвітлиться, весь мир заграє…». У тексті твору В.Боровий також використовує цитату, а нижче її осмислює, спрямовує до свідомості сучасного читача:

«О мире! Мире безсоветний!
Твоя надежда-ли в царях?
Мнишь, что сей берег безнаветний?
Но вихрь і сей развеет прах!..»
Розмече – як імперський безум!
Карбує час нову скрижаль.
Пізнай себе – в зневазі Крезам.
Лиши для Демосфена жаль.

Наведений уривок доцільно написати на дошці, прочитати, прокоментувати, провести словникову роботу. У результаті учні почують автентичне староукраїнське книжне, а не російське, звучання поетичного мовлення Г. Сковороди, яке природно перейде у сучасну українську мову; пізнають ще одне, крім біблійного, джерело сковороди-нівської мудрості – античність; осмислять ідеї про необхідність панування духовності у світі і про індивідуальну потребу кожної людини пізнати себе; з цікавістю сприймуть прагнення сучасного автора надати цим ідеям антиколоніального і соціального смислу – визволення України від імперії і встановлення соціальної справедливості.

Філософські ідеї Г.Сковороди – найважчий складник шкільного вивчення його творчості, тому методичні прийоми спільної діяльності вчителя і учнів мають бути різноманітними, адже кожний – це нова спроба достукатися до думки школяра, спонукати його до мислення, а хто стукає, тому відчинять.

Індивідуальні проекти з цієї підтеми здатні виконати особливі учні, здібні до філософського роздуму, високо інтелектуальні. Поетично-критичним матеріалом може стати цикл **Ігоря Калинця** «Символи Сковороди», що містить вірші «Пізнання», «Премудрість», «Стремління», «Серце», «Людина». Учитель має допомогти школяреві-дослідникові, зокрема спільно з ним дібрати відповідні до кожного вірша цитати з творів Г.Сковороди, тоді юний філософ зможе провести паралелі, побачити у віршах І.Калинця тлумачення і продовження певної ідеї великого попередника.

Особливої емоційності уроку надасть вірш «Серце», що стане художнім тлумаченням філософії серця у спадку Г.Сковороди. На дошці можна написати слова Г.Сковороди з програмового твору «Вступні

двері до християнської доброчинності»: «*Цій безодні протистоїть чистосердя. Воно є спокійне дихання в душі і віяння Святого Духа*». Поряд подати рядки з вірша І.Калинця: «*Май серце неподільне, бо півсерця // Чуже для Бога, Бог йому чужий*». Запис на дошці стане проблемою, яку слід обговорити і вирішити кожному для себе, своєї філософії існування. Якій безодні протистоїть чисте серце? Як у звичайному житті проявляється чистосердечність? У чому загроза півсерця, чому воно чуже Богові? У процесі обговорення варто ще раз звернутися до поезії І.Калинця. Антитеза, яку використовує поет-шістдесятник, допоможе юній людині збагнути морально-етичний вибір, який вона має зробити: «*Ось вовче серце – чорний янгол смерті, // Отруйний покруч посеред пустель*» – «*Христове в тебе серце, якщо сльози // Тремтять дитинно у його очах*». Їхню сковородинівську сутність потвердимо висловленням з твору «Нарцис»: «*Кожен є тим, чиє серце в ньому: вовче серце є справжній вовк, хоч обличчя людське; боброве серце є бобер, хоч вигляд вовчий; серце вепра є вепр, хоч вигляд бобровий. Кожен є тим, чиє серце в ньому*». Учитель допоможе школяреві заглянути у власне серце і, що важливо, творити його, а значить себе, осмислено й натхненно.

Інтелектуальною загадкою для школярів стане вірш ***Людмили Рінгіс*** «Світоглядний трикутник». Що означає сковородинівський символ, описаний поеткою: «*Світ триєдиний символом: трикутник // З видющим оком був йому попутник*»? Чому саме він допомагав мудрецеві у життєвих мандрах? Чи може допомогти сучасникам?

Дуже цікавим і плідним для розуміння особливостей філософування Г.Сковороди є вірш ***Дмитра Шупти*** «Нерозділений сум Сковороди». Поет образно-іронічно зіставляє процес розумування німецького і українського філософів:

Сидів Еммануїл Кант у свому Кенніґзберзі
Й творив томи філософські в проміж.
А наш філософ не товкся в черзі –
Степові терени долав він босоніж.

Автор так само образно пояснює оригінальність ставлення до філософії свого великого краянина:

Крилатий лелека і перепілка,
Й жайвір – були поводирями у нього,
А витончена калинова сопілка
Пісні добувала із серця його вогняного.

Г.Сковорода був мандрівним філософом, він жив так, як писав, реалізуючи положення своєї софійної теорії у власному існуванні. Мистецтво, а саме народна музика, не просто вплинули на його думку, а й

нерозривно поєдналися з нею, унісши красу, емоцію, щастя естетичного переживання в струнку теорію розуміння світу і людини в ньому.

Ідею «сродної (спорідненої) праці» можна проілюструвати рядками ***Дмитра Білоуса*** («*Всю Слобожанщину обміряв посох…»),* який виразив повагу поета до віковічної селянської праці та майстерності.

І вітряки любив він на дорогах,
Задумливість крилатих цих споруд.
І чумаків, і орачів убогих –
І цінував їх вічний «сродний труд».

Цікавою стане оригінальна художня рецепція філософських ідей Сковороди поетом, здійснена Іваном Перепеляком (поема «Сковорода»), який, пригадавши не тільки думки Сковороди, а й відоме Шекспірове порівняння світу з театральною сценою, пише:

Що ж… Світ наш схожий на театр,
Але щоб добре грати у театрі –
Роль треба обирати відповідну.

Не за велику роль артиста хвалять –
За те, що добре виконав її,
Хоч і маленька може вона бути.

Автор наголошує на виборі будь-якої праці, бо важливі всі, важливо, щоб вона була тобі по силах, по природі і приносила насолоду.

Мабуть, найбільше віршів і поем написано на тему останнього, закарбованого на надгробному камені філософського висловлювання мудреця-поета: «*Мѣр ловил меня, но не поймал*». Багато поетів по-своєму тлумачать цей підсумок життя великого мандрівника, який подорожував світами земними й ірреальними. мистецькими. Для обговорення учням можна запропонувати кілька поетичних інтерпретаційних версій цієї автоепітафії.

Ганна Чубач (поема «Спіймана світом»), лірично зобразивши поета, який «*Натомить ноги, сяде і засне, // Обнявши костур, як малу дитину*», завважує: «*Усе лихе – минеться і мине. // Бездомних світ – чіпати не повинен*». Надалі поетка мислить парадоксально: уявляє діалог світу з тими, хто намагається втекти від нього:

…Спитає в світу: «Ти мене ловив.
Тепер зізнайся, це тобі навіщо?»
А світ всміхнеться – гірко не зітхне,
Не відповість, лише повіє вітром:
– Це ви весь час морочите мене,
Самі собі малі та непомітні.

Г.Чубач створює поетичний розмисел, близький до сковородинівського розуміння часу і вічних духовних цінностей, що також стане матеріалом для вільного філософування старшокласників:

Пророк живе у кожного із нас.
І ми повинні, як пророки, жити.
Крізь наші душі пропливає час,
І ми у нього – запливем транзитом.

Авторка нагадує про три світи, описані Сковородою, своєрідно осмислює їхній діалог, прагне гармонії.

Микола Ткач («Медитація за Григорієм Сковородою») з вражаючою містичністю створив монолог поета, ніби почувши і передавши нам його голос з потойбіччя: «*В сирій землі лежати геть не просто, ще й хтось журбу над горбиком снує*». Автор підкреслює незмінність сутності екзистенційного вибору, який здійснює людина, адже вона повсякчас відчуває на собі лови лихих земних пристрастей і спокус. Хай кожний учень усвідомить це і «почує» голос, що летить здалеку:

Підходьте ближче, я скажу вам слово,
воно отут зродилось, зокрема.
Життя – це лови. Безнастанні лови.
Та світ мене ловив і не спіймав.

Варто запитати учнів: які б епітети ви дібрали до слова світ у автоепітафії Григорія Савовича? Дібрані ними художні означення виявлять їхнє розуміння конфлікту поета зі світом. Далі наведемо ті поетичні характеристики, які давали світові-ловцю людської душі українські поети. ***Андрій Малишко*** («Не поклонюсь оздобі царських врат…») називає світ грішним («*Там жив мудрець, без лестощів і прав, // І грішний світ ловив, та не спіймав // Його душі, повитої нуждою*»), ***Костянтин Чернишов*** –(«Буває так, що дух Сковороди…») – лукавим («*Лукавий світ людський ловив-таки й мене, // Та вільний дух мій не зумів спіймати*»). ***Валентин Моляко*** («Сонет про полювання») конкретизує значення сіті, яку світ накидав на поета («*Жив філософ колись на Вкраїні, // він всі сіті минути зумів, // він тікав від дрібного та ліні, // від брехні й нерозважливих слів…*»).

Чи завжди українські поети погоджуються зі своїм великим попередником? Ні, буває, сперечаються з ним. Твердження з автоепітафії заперечив ***Володимир Базилевський***, який починає свій вірш («Григорій») контраверсійним рядком: «*Ні, він таки спіймав тебе, Григорію!*». Надалі поет пояснює свою думку: «*І дяка світу! Не на небесі // Душа твоя, а з нами, тут, де всі*». Тобто поет радіє тому, що твори Сковороди залишились з нами, допомагають нам знайти шлях у нашому земному житті:

Світильник твій! Таж і далеко видко!
На нього йду і в радості, і в горі я,
А все тому, що світ піймав, Григорію!

Чого прагне людина у цьому світі? Що робить її щасливою? Щоб увиразнити сковородинівські відповіді на ці філософські питання, варто навести рядки із симфонії ***Павла Тичини*** «Сковорода»:

Пошли ж душі моїй спокій,
І мир, і злагоду, й любов, –
Я більш нічого не бажаю,
О всеблаженний.

У формі молитви, з якою філософ звертається до Бога, автор розкриває духовні цінності, дорогі серцеві Сковороди.

У центрі літературної освіти стоїть прочитання художніх текстів та їх аналіз. На дошці можуть бути слова з вірша В'ячеслава Романовського «Сковорода»: «*Читай і пізнавай Сковороду, // Навчайся в українського Сократа…*» Реалізуючи принцип проблемності навчання, задля актуалізації самостійного мислення школярів прочитаємо незрозумілі їм поки що короткі вірші триптиха Ніни Супруненко «Читаючи Сковороду»:

I

в саду божественних пісень
співають солов'ї
й немає круків

II

світ ловив і не впіймав
зате впіймали
і земля і небо

III

себе самого пізнавати важко
лишається цей вислів актуальним
аж доки день настане поминальний

Кожна зі строф викликає питання, які поставимо перед класом: «*Що це за сад, у якому замість дерев божественні пісні? Як поета впіймали земля і небо? Чому так важко пізнати себе самого?*» На них учні дадуть відповідь, познайомившись з творами митця-філософа.

Складною не лише для дев'ятикласників, а й для вчених є проблема мови творів Г.Сковороди. Наголосимо на освіченості філософа, володінні низкою мов, наближенні писемної мови до народної. Митець цілком міг залишитися у полоні латини, як класичної мови науки і творчості, проте звернувся до багатств рідної, української мови. Тут доречним буде процитувати вірш *Володимира Підпалого*

«Григорій Сковорода до латині», що написаний у формі уявного монологу-звернення поета до класичної мови. Продовжуючи мистецьку гру, розпочату В.Підпалим, дамо прочитати вірш хлопцеві, який виконуватиме роль мандрівного філософа, тож з його уст полемічно лунатиме:

Пусти, латинь! Що віднайшла в мені ти?
Козацький син без шаблі, без коня,
На костурі, в простій селянській свиті
В степу забуту пісню доганя.

Автор акцентував на козацькій крові Сковороди, тож тему можна продовжити віршем «De libertate», у якій мотив козацької, національної вольності є провідним.

Кожний громадянин України має усвідомити цю істину: людині потрібна свобода, Україні потрібна свобода! Прочитаємо урочисто, в оригіналі безсмертну «De Libertate» ***Г.Сковороди***, зокрема рядки.

Что то за волность? Добро в ней какое?
Ины говорят, будто золотое.
Ах, не златое, если сравнить злато,
Против волности еще оно блато.

Прекрасно розвиває цей мотив поет-дисидент, шістдесятник ***Микола Руденко*** («Філософе з чарівними очима…»). Автор-в'язень запитує, звертаючись до «людей-троглодитів», тобто відсталих, з рабською психологією:

Як оживити ті ріденькі сходи,
Що засихати почали давно?
Як пояснити вам, що без свободи
Не зійде в душах вогняне зерно?

Характеризуючи образ Б.Хмельницького у вірші Г.Сковороди, якого поет славить, як отця вольності, підкреслимо, що сам поет творив у наступний після смерті гетьмана час – добу другої Руїни, і проголошення ним ідеї свободи було вкрай необхідним для духовної нескореності українців. Оберігання козацького духу Вітчизни поезією Сковороди підкреслив ***Юрій Кузьменко*** («Феномен з Руїни»), художньо визначивши місце поета-філософа в історії України:

Феномен з Руїни
Нації суща окраса
Із сірої маси
Філософ з народу
Козацького роду.

Якщо вивчення «De libertate» потребує історичного контексту – і конкретної доби, і «великого часу» (М.Бахтін), то розгляд релігійних творів потребує звернення до Біблії.

У процесі коментування трактату «Вступні двері до християнської доброчинності» доцільно використати рядки з вірша ***Арсенія Тарковського*** «Григорій Сковорода» (переклад В.Базилевського):

Поріднився в сумирній годині
З наймудрішою книгою в світі,
Бо в ній правди здобутки вершинні
І душа життєдайного світла.

Ці слова допоможуть усвідомити роль Біблії у житті, а також у поетичній та філософській творчості Сковороди.

Прекрасним уведенням до збірки «Сад божественних пісень» стануть слова з вірша ***Ніни Гаврилюк*** («Цей кладезь знань не вичерпать до дна»): «*Зайди у «Сад божественних пісень» / Де в'є гніздечко пташка-жовтобока, / Поглянь на цю красу краєчком ока – / Освятишся душею*». Поетеса підкреслила особливості художнього хронотопу книжки, а учитель також може методично обіграти його, запропонувавши школярам намалювати (або підібрати в комп'ютерному режимі, через Інтернет) ілюстрації до віршів «Саду…».

Важливе соціальне, виховне пізнавальне значення має вивчення в школі вірша Г.Сковороди «Всякому місту – звичай і права», адже критичне мислення молоді, її громадянська активність, моральність – найбільша запорука поступу України. Наші поети гостро зреагували на викривально-сатиричний вірш попередника, і підхопили його поетичну зброю. Те, що стародавня пісня «Всякому городу нрав и права» із «Саду…» не втрачає злободенності, засвідчила ***Наталія Павлик*** («Сковорода і час»), яка духовним зором поета побачила, як «*Сковорода заточував духовні пера*», як філософ ступає в сліди часу «*І костуром указує страшні душі урази: // Он зрада зраді в очі дивиться – і не біда, // Вдавивши в зародку правічні совісті укази*». Поезію Сковороди авторка цінує як захисну молитву, адже вона вберігає «*душі чиєїсь лебедя*». Ідея чистої, як кришталь, совісті, що перемагає страх смерті, має бути глибоко, екзистенційно прийнята учнями, бо поетична Сковородіана привідкриє учням внутрішні світи поетів, які усвідомили цю істину.

Дмитро Кремінь («Це ти мандрівецький філософ…») навчить школярів цінувати правдолюбство як високу чесноту, якої слід прагнути:

Є правда. І є правдолюбці,
Які промовляють за всіх.
І з посохом –
правда,
босоніж,
І правдині в крові сліди,
Бо ми ще, бо ви ще. Бо совість
Шевченка й Сковороди…

У цьому значення безсмертної поезії: вона будить приспану совість усіх поколінь, кличе до добра, свободи, краси.

Про значення творчого спадку Г.Сковороди ми будемо вести мову на підсумковому уроці, тоді як розглянули його життєпис, філософські погляди, твори. Поетична Сковородіана допоможе не тільки системно повторити основні щаблі життя і провідні ідеї творчості митця, а й вивести знання учнів на новий, вищий рівень – усвідомити роль спадку Г.Сковороди в існуванні нації і кожного з його читачів. Вірші, присвячені поетові, будуть читати учні, які самі їх вибрали із запропонованих педагогом, у слові вчителя також прозвучать уплетені в підсумкову розповідь рядки поетичної Сковородіани.

Багато поетів метафорично-містично творять мандрівний образ філософа, щоб показати невмирущість його творів, ідей. Класичними стали рядки ***Максима Рильського*** («Китаїв»):

Та з палицею пілігрима
У нові села й городи
Прямує тінь неутолима
Григорія Сковороди.

Учитель ставить перед класом питання: «Для чого Сковорода приходить до нас? Чому його слово важливе нашим сучасникам?» Ці запитання, записані на дошці, можуть стати проблемою, яку мають розв’язати учні впродовж уроку-підсумку. Вірші зі Сковородіани допоможуть школярам у інтелектуально-духовному пошуку відповідей, які стануть поштовхом до екзистенційного розвитку особистості. Проте, поети відповідають образно, метафорично, асоціативно – і читач має збагнути їхню зашифровану думку. Так, ***Володимир Підпалий*** («Монументальний диптих») пояснює повернення мандрівного філософа додому потребою його думки в сучасній Україні:

Межу переступивши з світу в світ,
перетворившись в музику чи глину –
на Україну повертає в і н
і поверта до сонця Україну.

Прекрасний образ вічного Сковороди, який «*поверта до сонця Україну*», учні тлумачитимуть, пригадуючи провідні ідей поета, світлі й гуманні.

Вірш ***Василя Стуса*** («Дума Сковороди») наблизить мислителя з далекого минулого до наших старшокласників, поет актуалізує їхні роздуми про майбутню професію, художньо інтерпретувавши сковородинівську ідею «сродної праці»:

А все те – хто ти, що ти сам,
а все те – ким би стати: –

Однаково: філософом
чи й до отари пастирем.
Однаковісінько. Пусте.
Живеш – і жий, і доста.
Коли ти сам собі ростеш,
і сам себе не просиш.

Потреба самостійного й самодостатнього внутрішнього, духовного зростання – провідна у філософії Сковороди. Передумовою такого зростання має стати гармонія із самим собою, природність праці, скромність, споглядання природи. ***Тетяна Майданович*** («Духозорець вічності») устами Сковороди нагадує про вірного помічника людини на всіх життєвих шляхах:

«Ти не бійся з вірою
Напастей, наруг,
Якщо в серці щирому
Бог – найперший друг…»

Поетка підкреслює важливу річ: «По життю навчаємось // У Сковороди», – замало просто знати творчість поета-мислителя, потрібно прийняти в серце його ідеї, втілювати їх у своєму існуванні. ***Микола Сингаївський*** («Розвітрена доля Григорія Сковороди») ніби підсумовує роздуми про особистісне значення Сковороди для сучасників:

Володар дум – він мислено зі мною
Немов збагачуюсь його чуттям…
Я знов і знов живу Сковородою –
Його духовним словом і життям.

На підсумковому уроці говоримо не тільки про значення творчості поета для індивідуума, а й про важливу роль Г.Сковороди у розвитку української нації. Історичний контекст – обов'язкова умова успішного викладання творчості поета, зокрема доведення культурологічного значення його творчої спадщини. ***Віктор Терен*** («Сковорода») нагадає учням, що йдеться про епоху, коли «*Чорніє світ од сорому й негоди, // Немає Січі. Імені нема*». Поет конкретизує моральний *(«Не розум щиросердний повнить соти, // А суєта з'їдає задарма…»)* і суспільний стан України («*Та ще й поналітала тьмуща тьма // Захланної московської мерзоти*»). Яку роль зіграв Сковорода в історії України? В.Терен відповідає на це питання стисло й контраверсійно: «*Немає Січі – тільки ж є народ!»* Г.Сковорода своїм натхненним, високодуховним словом утвердив існування своєї нації у найважчий період її історичного існування – добу другої Руїни.

У біблійному за жанром і екзистенціальному за смислом вірші «Молитва Григорія Сковороди» ***Віктора Кордуна*** особистісно-

філософські роздуми про життя, смерть і їх плин завершуються утвердженням безсмертя народу і непроминальності його духовних цінностей:

Життя мине. І смерть мине,
Народ же в сяєві пробуде.
І світ, що не спіймав мене,
нова зоря іще пробудить.

Цим поетичним віщуванням можна завершити обговорення значення творчості Г.Сковороди для нації, адже його поезія спрямована на оновлення України через духовне зростання кожного українця. Світлі образи народу у вічному сяйві та України, над якою встає нова зоря, суголосні спрямованості творчості Г.Сковороди.

Висвітлюючи питання вшанування поета, поряд з розповіддю про видання творів автора, пам'ятники, музеї, літературну премію імені Григорія Сковороди, розповімо про художню Сковородіану, зокрема поетичну. Назвемо поетів, які перекладали, переспівували твори великого попередника, а також тих, хто створював його художній образ, поетично розвивав ідеї. Вдалою формою навчальної діяльності стане поетична композиція з віршів Сковородіани, з якою виступлять на уроці підготовлені учні-декламатори.

Розповідь про пам'ятники поетові та присвячені йому музеї відбуватиметься з мультимедійним супроводом – і тут вірші про пам'ятні місця, пов'язані з мандрівним філософом, стануть у пригоді. Наприклад, ***Олесь Лупій*** у вірші «У Чорнухах» пише про ілюзію повернення в час перебування тут Сковороди, яку дарує дбайливо доглянутий музей:

Звелись дуби у піднебесся,
Мов стражі праотчих земель,
Та над криницею зіперся
Старий філософ-журавель.
Просторе, прибране подвір'я
І чиста, дзвонкова вода.
Ще мить, і я таки повірю,
Що тут живе Сковорода.

Федір Малицький («Музей Григорія Сковороди») з таким же трепетом описує інший музей, у сучасній Сковородинівці, там, де поет провів останні свої дні:

В будинку цім з колонами старими,
В малій кімнаті з сонцем на вікні,
Сковорода з думками світовими
Тут жив, творив, стрічав останні дні.

Заочну екскурсію місцями пошанування пам'яті Г.Сковороди можуть проводити учні-екскурсоводи, кожний з них добере

мультимедійний супровід до своєї розповіді, вірші про репрезентовані ними місця стануть окрасою їхніх повідомлень, ліризують оповідь про музеї і пам'ятники. Завершити огляд пам'ятних місць можна віршем «Григорій Сковорода» ***Леоніда Вишеславського*** (переклад ***М.Карпенка***), в якому автор не стільки описує пам'ятник любомудрові на київському Подолі, скільки малює фантастичну картину приходу самого Григорія Савича до пам'ятника собі. З теплим гумором Л.Вишеславський розповідає, як поет не тільки спинився біля пам'ятника, а й «*пригрів-утішив біля ніг бездомного, приблудного собаку*». Метафора пролеглих через час мандрів Сковороди прояснюється у кінці вірша:

Він йде до нас уже немало днів –
безсмертя стало за важку роботу…
І на чолі його сліди рясних дощів –
струмками поту.

Учні спробують витлумачити художньо оригінальні й змістовні образи: безсмертя поета як його важкої роботи; його руху до нас; сучасних українців; порівняння потоків дощу на камені пам'ятника зі струмками поту.

Найважчим випробуванням для учнів, перевіркою їхні знань, умінь та навичок є написання твору. Теми творів учитель може сформулювати сам, може запозичити рядки в самого Сковороди, а ще – звернутися до влучних виразів із віршів про поета. Відтак серед тем можуть бути й такі, як: «В світ істини – з облуди світу іде Сковорода через віки» (Володимир Коломієць); «*Я знов і знов живу Сковородою – його духовним словом і життям*» (Микола Сингаївський); «*Зайди у «Сад божественних пісень»… Поглянь на цю красу*» (Ніна Гаврилюк). Вони стануть цікавими для осмислення й розкриття, бо самобутнє сприйняття Сковороди поетом спонукатиме до власного творчого роздуму над безсмертними творами.

Учителеві варто пам'ятати: зустріч учнів з Григорієм Сковородою не завершується у дев'ятому класі разом із завершенням вивчення монографічної теми про нього, вона триває до останнього шкільного дзвінка. Причина проста: вітчизняні поети всіх поколінь зверталися до постаті й творчості свого великого попередника – продовжували традиції філософської лірики, розвивали ідеї, здійснювали художню рецепцію мотивів і образів, створювали поетичний портрет мислителя. Отже, повертаємося до Сковороди принагідно, під час вивчення творчості поетів-наступників.

Розглянувши *Шевченків* вірш «А.О.Козачковському» з автобіографічним мотивом дитинства, наголошуємо на значенні творів Г.Сковороди для самоосвіти українського народу, зокрема підкреслюємо їхню важливість для самоосвіти Тараса Шевченка.

Зворушливий спогад про саморобну книжечку вбогого сільського хлопчика, в якій на сторіночки, обведені «хрестами і візерунками з квітками», хлоп'я списувало Сковороду, запам'ятається школярам, стане основою для розуміння безперервності, тяглості української культури. Доречним прийомом, що реалізує принципи системності і перспективності навчання, стане паралельне знайомство з віршем ***Івана Драча*** «Сковорода і Шевченко». Автор малює фантастичну картину: «*Вони сиділи на старій могилі, // Григорій і Тарас, – задумані, смутні*». Вірш увійшов до першої поетичної збірки автора «Соняшник» (1962); ці дві постаті були близькі молодому поетові-бунтареві, його творчим засадам. Запитаємо учнів перед читанням тексту вірша: «Які почуття й думки, з погляду автора, єднали Т.Шевченка і Г.Сковороду?» Школярі витлумачать образи перекотиполя, сонця, фенікса, голуба, які складають образну структуру вірша. Їм запам'ятається образ Сковороди, котрий годує з руки голуба, що символізує нову Україну, яка, ніби фенікс, згорить у полум'ї боротьби – і відродиться.

Надзвичайно цікавими є звернення до постаті і творчості Г.Сковороди у ХХ столітті, зокрема у поезії авторів, уведених до шкільної програми. Відтак повторення вивченого про Г.Сковороду, нове прочитання його творів учнями, що стали старшими, буде природним, реалізуватиме принцип наступності у навчанні.

Під час розгляду монографічної теми «Павло Тичина» вчитель називає симфонію поета «Сковорода». Твір складний для розуміння школярів, тому педагог-філолог сам вибере окремі фрагменти з нього, проведе паралелі з рядками мандрівного філософа, поставить проблемне запитання, на яке учні, зіставивши висловлювання обох митців, зможуть дати відповідь.

Знаковим для творчості ***Максима Рильського*** є твір «Слово про рідну матір». Оглядаючи багатовікову культуру України, яка була загроженою під час написання поеми у 1941 році, автор відвів місце у культурному просторі Батьківщини й Григорію Сковороді, благословив його «сліди, не змиті вічності дощами», створив образ мандрівника, який простує «до цілющої води». Образ цілющої води має бути розкритий учнями: вони пригадають цілющі для душі ідеї мандрівного філософа, ще раз спробують осмислити їхню сутність і значення для особистості.

Наша національна культура розвивалася не тільки на території України, а й поза її межами, у діаспорі. Письменники-емігранти свято берегли національні традиції українського красного письменства. Наприклад, ***Леонід Полтава***, представник української діаспори в повоєнній Німеччині, у вірші «Тінь Григорія Сковороди» використав образ саду, яким снить на чужині, відчуваючи присутність поета – його співця. Відбувається переосмислення сковородинівських пісень: сад

стає не тільки художнім втіленням біблійних істин, а й символізує Україну, породжує в ліричного героя-блукальця патріотичне прагнення повернутися на Батьківщину, принести їй користь:

Щоб, повернувшися назад,
Після тяжких блукань у світі,
Я не прийшов по квіти в сад,
А сам приніс весняних квітів.

Окрема розмова на уроках української літератури точитиметься, відповідно до програми, про Празьку школу. Тут теж є нагода повернутися до славетної постаті. Назвавши ***Юрія Клена*** (справжнє ім'я – Освальд Бурґгардт), прочитаємо його вірш «Сковорода», а говорячи про ***Олексу Стефановича***, звернемося до поезії «Ще просонню сповиті …». Обох авторів привабив мотив дороги у долі і творчості поета, адже він їм дуже близький, хоча їхнє подорожування було вимушеним, далеким, поза межами рідної землі. ***Юрій Клен*** навчається у мужнього філософа «*Іти у сніг і вітер, в дощ і хугу // І мудрості вином розвести тугу. // Бо, може, це нам вічний заповіт*». ***О.Стефанович***, художньо зображуючи шлях Сковороди, наповнює текст питаннями: «*Куди ще його шлях? // Куди його провадить // Невтомная хода? // В якії села-гради // Гряде Сковорода?*» Болюча думка про кінцевий пункт власної дороги-долі прочитується в цих віршах про мандрівного філософа.

Особливе місце постать і творчість Г.Сковороди посідає у поезії шістдесятників. Їхнє гасло «До джерел!» (І.Драч) передбачало повернення до чистої правди і краси національної культури, не спотвореної диктатом комуністичної партії. Пояснюючи учням явище шістдесятництва, передовсім називаємо прізвище – Світличний, адже саме ***Іван Світличний*** став духовним провідником мистецько-громадянського руху; це навколо нього гуртувалися молоді творчі діячі української культури. Науковець і поет був репресований радянською владою, в ув'язненні написав свої болючі і мужні «Ґратовані сонети». Один з них – «*Він носить все своє з собою…*» має епіграф: «*Ничего я не желатель, // Кроме хлеба и воды*». У творі ліричний герой-в'язень веде діалог зі Сковородою, іронічний і жорстко правдивий. Твір викривальний, за насмішкувато-невеселими фразами про те, що в нові часи «*Усе, що на тобі й з тобою, // Сам добровільно віддаси*», ховається правда про тоталітаризм як сутність політичного режиму в СРСР, безжальну роботу його репресивної машини. Автор малює образ тихого філософа, якого ця машина покарає так само жорстоко, як і активних борців з режимом. *«… А в тундру, // Ведмедів пасти не хотів?*», – запитує поет в Сковороди, і коментує своє питання: – «*Гай-гай! Були, що не хотіли, // І з тихих голови летіли. // А з неслухів – і поготів*». Вірш І.Світличного в оригінальній просторічній формі

розповість учням про несправедливість і неволю в СРСР, про культурницький опір владі, про мужність залишатися собою, берегти тиху філософію добра.

Григорій Сковорода може часто «приходити» на уроки української літератури у випускному класі, бо його образ і слово присутні у творах видатних поетів другої половини ХХ століття, зокрема тих, творчість яких монографічно вивчається в старшій школі.

Знайомлячи старшокласників з ***Василем Симоненком***, цитуємо його вірш «Стільки в тебе очей…», у якому поет сповідується, заглядаючи у власну душу: «*Щось у мене було // І від діда Тараса, // І від прадіда – // Сковороди*». Тож під час розгляду творчості В.Симоненка цілком природно поставити учням завдання: знайти шевченківські та сковородинівські мотиви у віршах автора.

Є поети, у творчому наробку яких – ціла низка творів, пов'язаних з Г.Сковородою, вони – автори власної оригінальної Сковородіани. Відтак можемо дати індивідуальні завдання з метою дослідження поетичної Сковородіани якогось автора. Роботи матимуть характер літературознавчого дослідження з елементом Інтернет-проекту. Частину матеріалу учень знайде з допомогою системи Інтернет: відомості про автора, про його літературного героя Г.Сковороду, ілюстрації, портрети, тлумачення незнайомих слів тощо. У центрі ж дослідницької роботи перебуватиме власна учнівська інтерпретація художніх текстів, можливо, результати самостійного зіставлення віршів сучасного автора з текстами Сковороди.

Серед тем проектів, присвячених сковородинівським мотивам у творчості поетів другої половини ХХ століття, можуть бути такі, як: ***«Пісні Григорія Сковороди у художньому сприйнятті Івана Драча»; «Голос Сковороди у поезії Василя Стуса»; «Проблематика вінка сонетів «Сковорода» Ігоря Калинця».***

Вражаючої сили розділ з «Чорнобильської Мадонни» ***І.Драча***, який автор назвав «Сучасна сковородистка», учитель прочитає й обговорить у класі. Новий історичний контекст – чорнобильський, катастрофічний – надає нових смислів історії передбачення власної смерті і готування собі могили. Не філософська, а соціальна проблематика перебуває у центрі поеми Драча. Катастрофа на Чорнобильській атомній електростанції, витік радіації, опустіле через евакуацію село, самотня бабця в ньому, яка очікує будь-кого, хто її поховає, тому не вмирає. «*Могила жде мене, // Як у Сковороди… // Сама її щодня // Довбала з місяць я. // Скінчилася моя // "Життєва місія"…*» Печально-іронічна назва розділу увиразнює не стільки спільність мотиву спокійної зустрічі смерті, скільки обвинувачує суспільство у полишеності в біді маленької людини. Маленька людина виявилася великою душею, відданою рідній землі, безстрашною.

Низку інших творів ***І.Драча***, написаних під впливом листів і пісень Г.Сковороди, учні-дослідники зможуть проаналізувати самотужки. Вони зіставлять переспіви пісень із «Саду …» з оригіналом, визначать педагогічні ідеї листування Г.Сковороди з М.Ковалинським, яке І.Драч подав у оригінальній поетичній рецепції.

Низка віршів ***Василя Стуса*** містить складний неоднозначний діалог ліричного героя з Григорієм Савовичем, дослідити який здатна неординарна особистість, розумна й душевно тонка, чуйна. Наприклад, у вірші «Голос Сковороди» слід віднайти думки самого мандрівного філософа і їхню творчу трансформацію, здійснену автором, пояснити цю зміну. «*Трисвіте мій. Тригоре. Триголосся!*» – читаємо у творі, відтак пригадуємо вчення Сковороди про три світи, а далі замислюємося над горем України, нищенням її самостійності і самобутності. В.Стус завершує вірш, парадоксально використавши автоепітафію філософа про втечу від «миру-ловця»:

За мною всюди сльози. Наді мною
немало хмар спливло. Немало кар.
І карий край – блакитною маною
за роком рік – втікає і втіка.

Поет-дисидент був насильницьки розлучений з Україною, його любий карий край ніби тікав від нього.

Аналізуючи вірш Стуса «Сковорода. Хвилеві трени», юний дослідник пригадає «De libertate», адже текст містить алюзію цього твору:

Ні, ми не пещені в своїй земній юдолі,
Зазнавши од віків достоту зла й добра,
Коли ж збереться наша агора,
скликаючи на прю, скликаючи до волі?

Протягом навчання літератури в старшій школі слід продовжувати реалізовувати моральний і громадянський потенціал спадщини Сковороди. В.Стус перекидає місток від «De libertate» до свого часу: образно виражає біль від колоніального становища України («*Поміж народами ми лиш каріатиди*»), обурюється покірністю свого народу («*Нам Посейдонів жезл тримати не дано*»), – тим самим продовжує барокову стильову традицію Сковороди, утверджує його піднесення вольності, яка незмірно дорожча від злата.

Стусові трени, тобто плачі, за мотивами Сковороди – це не розпачливі зойки, а гнівне обурення рабською психологією сучасників, віра у те, що знайдеться когорта сміливців, які розбудять народ, відновлять його правічну волелюбність.

Програмовий вірш В.Стуса «*Як добре те, що смерті не боюсь я…*», який учні вивчають напам’ять, в одній з авторських редакцій містить додаткову строфу, з якою вчитель познайомить старшо-

класників і поставить запитання: «Який смисл цієї строфи, які емоції і думки в ній виражено, які образи в ній створено?» Ось ця строфа:

Так хочеться пожити хоч годинку,
коли моя розів'ється біда.
Хай прийдуть в гості Леся Українка,
Франко, Шевченко і Сковорода.

Мовиться про годину перед смертю, це – час підбивання підсумків і важкі миті прощання. У постатях, які названо, ліричний герой убачає смисл своєї самопожертви, бо він продовжив українську справу, справу розвитку рідної культури і боротьби за волю Батьківщини, а ще – саме вони допоможуть, як вірні друзі, гідно зустріти смерть.

Поставимо й інше питання: «Чому, на вашу думку, автор зняв цю строфу в останній редакції, різко обірвавши текст словами про чесний погляд у вічі народу в смертну мить?» Учні усвідомлять надзвичайну мужність поета-борця, який залишав трени у своїй душі, був готовий прийняти смерть будь-якої хвилини, без години прощання. Найстрашніше, що саме так і сталося.

Ми переконаємо учнів у тому, що Григорій Сковорода упродовж віків залишається з нашими поетами, стаючи для них підтримкою, порадником, товаришем для гострих розмов. Про значення слова, мови, з допомогою якої ми осмислюємо світ навколо нас і себе в ньому, розмірковує ***Ігор Калинець*** у вінку сонетів «Сковорода». Юний дослідник, який обере саме цей об'єкт для самостійного студіювання, з'ясує поняття «вінок сонетів» і простежить за розвитком поетової думки у 14 віршах, а також спробує витлумачити узагальнення поетичного розмислу, подане в останньому, магістральному сонеті. Учитель підкаже старшокласникові, до яких творів Сковороди слід звернутися, відтак дослідник матиме матеріал для генетичної компаративістики. Приміром, він відчитає в 11-му сонеті І.Калинця відгуки 28-ої пісні із «Саду…» Г.Сковороди. Порівняє:

Брось Коперниковски сферы.
Глянь в сердечныя пещеры!
(Г.Сковорода)
покинь копернікові сфери
…до серця глянь – в його печерах
відшукуй злагоди закон.
(І.Калинець)

І.Калинець доходить висновку про слово Сковороди, що стало віщим проводирем («*Вже слово віщий проводир*»). Учень-дослідник переконається в цьому, адже, за висловом І.Калинця, поет-філософ дав власну відповідь на запитання: «*Який буття святий резон // По всій Вселенній зореплинній? // Хто ми і що судилось нам?*» Ці питання

важливі для всіх, тому й звертаємося ми до творів Г.Сковороди, мислителя, який запропонував свої відповіді на вічні питання людства.

Наші сучасники завзято сперечаються з прославленим попередником, дискусійний складник поетичної Сковородіани зацікавить учнів, схильних до критичного мислення, навчить аналізувати аргументи і контраргументи диспутантів, спонукає до вироблення власної філософської позиції. Матеріалом для дискусійного обговорення сучасної поезії і водночас неординарного повторення творчості Г.Сковороди може стати вірш Івана Малковича «Пійманий Сковорода». Поет по-своєму відповідає на запитання про те, піймав чи ні світ мандрівного філософа, він вважає: і так, і ні, тому називає поета «роздвоєний Сковорода». Ознаки роздвоєності вбачає у захопленні античністю («*в помислах – Рим*»), користуванні офіційною мовою Росії у творчості («*царської мови доп'яв*»), впливові імперської влади на його світогляд («*печений Сковорода // піччю Єкатерин*»), далекості від козацької боротьби («*Йде Сковорода, рясні // тягнуть від Січі дими…*»). Підбиваючи підсумок дискусії, яка може розгорнутися в класі, учитель наведе положення теорії філософа Миколи Шлемкевича (1894-1966) про три типи української патріотичної людини у часи колоніального становища України. Про тип, який М.Шлемкевич назвав сковородянським, він писав: «Це глибокий людський тип, що не прийняв нової російської дійсности, але і не знизився до рівня старосвітського поміщика. В своїй душі, в самовдосконаленні, він шукав нового, кращого світу. Назвім його знову для упрощення сковородянським типом, сковородянською людиною. Ми досі хилимо чола перед душевною чистотою й глибиною тієї людини. Ми називаємо самого Сковороду українським Сократом» [2, с. 20]. Філософ уточнював своє порівняння Сковороди із Сократом (останній смертю заплатив за свою мужність), поряд характеризував гоголівський і шевченківський типи, надаючи перевагу шевченківській людині. Автор переконаний, що саме ця людина зіграє провідну роль у визволенні України від імперського гніту, бо на її прапорах виписане гасло: «Борітеся – поборете!». Завдяки обговоренню поетичної дискусії із залученням філософського контексту учні усвідомлять місце Григорія Сковороди не тільки в історії української літератури, а й ув історичній долі нації, її культурному розвиткові.

До творчості Сковороди ми повертаємося тоді, коли поет співзвучний попередникові у якихось мотивах, ідеях, рисах стилю. Це стосується, передовсім, пейзажної лірики. Мотиви замилування природою, відчуття її цілющої сили, містичного зв'язку природної краси з божественними засадами стануть основою для нагадування учням про образ природи у поезії Г.Сковороди. Наприклад, сковородинівські

мотиви прочитаємо у поезії раннього ***Павла Тичини*** та пейзажній ліриці ***Володимира Свідзінського***.

Пригадаємо Сковороду під час вивчення багатогранної монографічної теми «Ліна Костенко». Вірш поетки «*Ой ні, ще рано думати про це…*» уже першою фразою інтригує читача, а в другій строфі відсилає нас до останніх днів життя Г.Сковороди, що стали легендою. Поставимо учням питання: «Що відмінне і що спільне бачить ***Ліна Костенко*** у своєму часі і давно минулому, сковородинівському?» Старшокласники наводитимуть рядки і тлумачитимуть їх смисли. Знайдуть відмінності, які полягають у реактивності нашої доби, у втручанні людини в природу: «*Світ мене ловить, ловить… доганя! Час пролітає з реактивним свистом*», «*Невже я з'їм те яблуко-гібрид, // що навіть дух його мені набрид?!*» Проте, єднають часи – люди, митці, які мають спільні духовні цінності. Тому-то і з'являється у вірші химерна візія: київським Подолом ідуть двоє – Сковорода і наша поетка. Дивуються ліс і трави («*Жива із кам'яним!*»), а люди не вірять своїм очам.

Поставимо перед учнями стилістичну проблему: «Яка роль живого мовлення у цьому вірші? Чиї голоси ви чуєте в ньому?» Школярі переконаються, що вірш цікавий мовленням його героїв, адже ліричний монолог героїні діалогізовано: вона звертається до Григорія Савича, чує його слова у відповідь, лунає також полілог оточення (ми чуємо голоси лісу, трави, перехожих). Лірична героїня запитує мандрівного філософа про найважливіше для митця:

Григорій Савич! – тихо шепочу.
Минає день, минає день, минає день!
А де ж мій сад божественних пісень?

Підготовлені учні виразно прочитають уривки із «Саду…» Г.Сковороди, щоб нагадати класові високі зразки прекрасної поезії, досягти такого рівня творчості прагне будь-який поет. Репліка Сковороди дана іронічно, з тонким філософським гумором, учні помітять, що Л.Костенко раптом відмовилась від віршування і цю строфу написала прозою.

Прикипіли ноги до постаменту, хліб у торбі
закам'янів. – Біда, – каже Григорій Савич. –
Він мене таки спіймав, цей світ, добре хоч,
що на тому світі. Нічого, якось відштовхнуся
від постаменту, та й підемо.

Учитель пояснить, що йдеться про пам'ятник Г.Сковороді (скульптор І.Кавалерідзе, 1977), встановлений у Києві на Контрактовому майдані, навпроти Києво-Могилянської академії. А учні спробують інтерпретувати іронію Сковороди-пам'ятника та його химерну ходу поряд з поеткою кінця XX століття.

Завершення вірша може стати підсумком знайомства школярів з Григорієм Сковородою, адже остання строфа тексту Ліни Костенко містить образне вираження сенсу спілкування з великим поетом, її поетичне «ми» може стосуватися кожного з нас і українського народу в цілому:

Він твердо ставить кам'яну стопу.
Йдемо крізь ніч, крізь бурю у степу.
Крізь дощ і сніг, дебати і дебюти.
Ми є тому, що нас не може бути.

Парадоксальне завершення вірша («*Ми є тому, що нас не може бути*») утверджує вічність, здавалося б, ірреальних речей – духовних цінностей, мистецтва, національної самоідентичності, спадкоємності поколінь.

Отже, поетична Сковородіана є плідним художньо-критичним матеріалом для успішного вивчення життя, творчості, традиції Григорія Сковороди. Учитель у різноманітні способи доцільно використає поетичні твори про Сковороду, написані авторами різних епох. Вірші та поеми Сковородіани відкриють перед учнями нові грані особистості митця, повідають про цікаві факти його життєпису, засвідчать любов і повагу народу до Вчителя, витлумачать його філософські ідеї, розів'ють образи і мотиви поезії, а, найважливіше:: стануть зразком особистісного діалогу читача і художнього тексту, спонукають молоду людину до самостійного осмислення думок мандрівного філософа, до сприйняття відкритим серцем виражених у слові емоцій. До розмови вчителя й учнів з високохудожніми текстами Григорія Савича долучиться багато прекрасних голосів українських поетів, які присвятили йому свої твори. Це духовно збагатить нашу молодь, переконає у непроминальності цінностей, ним виражених, і силі нації, яка дала світові видатного митця й філософа.

Список використаних джерел:

1. Куцевол О. Життя і творчість письменнка в дзеркалі «поетичної критики : [навчальний посібник] // Ольга Куцевол. – Вінниця : б. в., 280 с.

2. Шлемкевич М. Загублена українська людина / Микола Шлемкевич. – К. : МП «Фенікс», 1992. – 168 с.

ДАРІЯ ЛУК'Я́НЕНКО

Асистент кафедри українознавства Миколаївського національного аграрного університету.

Коло наукових зацікавлень – образ Г. Сковороди, мотиви, топоси, емблеми, концепти його філософії у сучасній українській літературі.

Список Сковородинознавчих праць:

Григорій Сковорода як втілення національної ідентичності (2013); дисертація «Художня рецепція Григорія Сковороди в українській літературі XX століття» (2014).

ВАРІАЦІЇ ОБРАЗУ ГРИГОРІЯ СКОВОРОДИ В УКРАЇНСЬКІЙ ПРОЗІ XX-XXI СТОЛІТЬ

У статті запропоновано аналіз образу Г. Сковороди в українській прозі XX-XXI століть на матеріалі окремих творів В. Петрова, М. Івченка, Вал. Шевчука, Р. Іваничука, М. Штельмах та В. Єшкілєва. Доведено, що незвичний спосіб життя філософа та пов'язані з ним легенди стають основою для авторських інтерпретацій сковородинівської художньої постаті, виписаної в двох загальних аспектах – архетипічному й неканонічному.

Ключові слова: *рецепція, алюзія, гармонія, карнавалізація, ідентичність.*

В статье предложен анализ образа Г. Сковороды в украинской прозе XX-XXI веков на материале отдельных произведений В. Петрова, М. Ивченко, Вал. Шевчука, Р. Иванычука, М. Штельмах, В. Ешкилева. Доказано, что непривычный образ жизни философа и связанные с ним легенды становятся основой для авторських интерпретаций сковородинской художественной личности, созданной в двух общий аспектах – архетипическом и неканоническом.

Ключевые слова: *рецепция, аллюзия, гармония, карнавализация, идентичность.*

The article offers the analysis of H. Skovoroda's image in Ukrainian prose of the XX-XXI centuries on the material of individual works by V. Petrov, M. Ivchenko, Val. Shevchuk, R. Ivanchuk, M. Shtelmakh and V. Yeshkilev. It is proved that philosopher 's unusual lifestyle and legends connected with it become the basis for the authoring interpretation of

Skovoroda's artistic figure issued in two general aspects - archetypical and non-canonical.

Keywords: *reception, allusion, harmony, carnivalesque, identity.*

Феномен Г. Сковороди як науковий вислів і як історико-філософська засада на сьогодні став органічною складовою літературної площини й історико-філософської думки. Його рецепції на будь-якому етапі історичного розвитку зумовлені ідеологічними засадами, світоглядними настановами соціуму загалом і того чи того дослідника або учасника літературного процесу, зокрема. Водночас, звернення до постаті Г. Сковороди як до енциклопедії вічних цінностей є цілком закономірним явищем духовного розвитку окремих особистостей і всього соціуму. Адже в його особі українська культура, починаючи з часу його появи в історико-культурному просторі до сьогодні, має оригінального мислителя й письменника, який, на жаль, у більшості людей асоціюється лише з такими поняттями, як бідність, химерність, дивакуватість тощо. Цю тезу упродовж ХХ століття спробували підтвердити або спростувати літератори, – створюючи авторські варіації його образу, вміщеного або ж в реальний історичний контекст, або виписаного на тлі вигаданих подій.

Очевидно, що найбільш містко образ філософа-мисленика розкрито у прозовому доробку, адже поетична форма вимагає лаконічності у формулюванні думки, вкладеної в обраний розмір.

ХХ-ХХІ століття позначені появою друком численних історико-біографічних творів про Г. Сковороду В. Поліщука, О. Каштаньєра, Луки Ляшенка, Г. Вовка, Василя Шевчука, І. Пільгука «Григорій Сковорода», І. Ільєнка, авторського колективу у складі І. Драча, С. Кримського та М. Поповича. Водночас, є декілька оригінальних інтерпретацій художнього образу мандрівного філософа, відмінних від суто біографічного портретування. Так, В. Петров, М. Івченко, Валерій Шевчук, М. Штельмах «P.S. Григорія Сковороди…», В. Єшкілєв виписують образ Г. Сковороди, узгоджуючи його із власним світоглядними орієнтирами й онтологічними орієнтирами.

З-поміж способів осягнення феномена Г. Сковороди у 1920-ті рр. на особливу увагу заслуговує інтерпретація його образу в доробку В. Петрова (Домонтовича). На тлі загальної кризи буття 20-х рр. ХХ ст. самозаглиблений Г. Сковорода привабив В. Петрова своїм «феноменологічним методом» – умінням не втратити власне «Я» як найважливіший об'єкт пізнання. Автор виписує Г. Сковороду особою надчасовою, своєрідним символом того часу, досягаючи цього, по-перше, завдяки цитуванню оригінальних текстів філософа зі збереженням давнього «ѣ». Єдина цитата в українському перекладі Г. Хоткевича на початку твору дозволила авторові формально вписати

філософа в сучасний йому контекст. По-друге, підзаголовок в одній із розвідок – «спроба характеристики» – виявляє неосяжність феномена мислителя, кожна нова праця про який є лише ще однією спробою осягнення його.

Важливою особливістю праць В. Петрова, присвячених Г. Сковороді, є нечітка межа між науковим дослідженням та художнім твором, що цілком відповідає принципам неокласичної естетики, які, за слушним спостереженням В. Буряка, «відроджують в українській літературі тип ученого-митця як феномен духовного розвитку людства <…> з акцентацією на глибину відкриттів, яка досягається синтезом наукового й художнього підходів» [2, с. 12]. Такий тип літературного героя В. Петров побачив у постаті Г. Сковороди, реалізувавши його у своїх розвідках «Особа Сковороди. 1722-1794» та «Г. С. Сковорода. Спроба характеристики», де феномен мислителя розкривається не через власне дію, рух, а через психологічний аналіз його постаті у контексті світової філософії, релігії, суспільно-політичної, релігійної та світської «ситуацій» в сучасній філософові Україні. Саме завдяки зверненням до особи Г. Сковороди В. Петров формував й омодернював канон української літератури, що передбачав, на думку неокласиків, необхідність органічного поєднання інтелектуального та емоційного аспектів – на противагу надмірності почуттів у романтизмі.

Свої твори він вибудовує на основі принципу колажування, використовуючи епістолярій філософа з М. Ковалинським, цитований за виданнями 1894 та 1912 років, доповнений авторськими розмислами. Такий різновид рецепції В. Петров обирає тому, що не зміг знайти у літературі про Г. Сковороду чітких відповідей, які б пояснили обраний філософом «дивний» спосіб життя [11, с. 196].

В. Петров оригінально тлумачить складові сковородинівського учення, зокрема аналізує теорію спорідненої праці, яку називає «теорією нероблення», а Г. Сковороду – «непродуційним», зауважуючи при цьому, що «философ должен отнестись к земному миру отрицательно и отринуть от себя все мирское: государство и родину, брак и семью, деньги и имения, собственность и труд» [11, с. 205] *(цитати із твору «Личность Сковороды. 1722-1794» [11-13] подаємо в оригіналі – Д. Л.)*. До того ж, дотримуючись ідеї спорідненої праці, за В. Петровим, філософ був навіть дещо зарозумілим, тому не просто відмовлявся від пропонованих посад, а зберігав власну внутрішню незалежність і самостійність як право особистості. Дослідник наводить латинське прислів'я, яке Г. Сковорода цитував єпископові, що опікувався Переяславським колегіумом: «Aliud est sceptrum, aliud – plectrum». Коментар до нього такий: «Тот, кто хочет быть гордым и думать не так, как все, не может быть школьным учителем» [12, с. 173].

Подібні гострі висловлювання філософа, його відмови від високих посад спричинили виникнення суспільної думки про нього як гордого, самовпевненого дивака. Насправді спосіб життя Г. Сковороди як дивака цілком відповідав обраному ним принципу контрасту, що приваблював у постаті філософа В. Петрова: «Простота и уничижение согласно закону контрастов должны были подчеркивать его избранность и верховенство» [12, с. 170].

Іншим «інтелектуальним сюжетом» [1, с. 365], закладеним в «Особі Сковороди», на думку В. Агеєвої, є тема кохання, потрактована як філософський ерос, зокрема у випадку із втечею Г. Сковороди з-під вінця. «Он убежал из-под венца для того, чтобы не предать свою любовь. Брачная плотская любовь – это измена вечной любви, любви духовной» [13, с. 221]. Тому філософ обирає дружбу, сповнену ідеєю «благодатной божественной любви» [13, с. 231], зі своїм учнем М. Ковалинським, «понадстатеве кохання» до якого стало джерелом творчості й способом наближення до Бога як мети життя філософа: «Дружба – удел тех, кто вошел в единение с Богом» [13, с. 230].

Г. Сковорода у В. Петрова постає громадянином всесвіту, а його безґрунтярство, «бажання відгородити серце від світу «адамантовими стінами» В. Петрову – в його непросту добу – видавалося дуже співзвучним і близьким» [1, с. 370]. Тому очевидно, що у створеному ним образі Г. Сковороди відповідно до принципу дзеркала відображена постать самого автора.

У «Спробі характеристики» В. Петров спирається на свою попередню працю, дещо структурно перебудовуючи її і доповнюючи новими міркуваннями. Основу розділів обох розвідок становлять найголовніші аспекти – робота, дружба, кохання, матеріальні надбання тощо. У такий спосіб В. Петров створив психологічний образ не легендарного старця, а звичайної людини, наділеної особливим загостреним сприйняттям зовнішнього світу. Водночас у другому причинку про Г. Сковороду автор уводить аналіз портрета філософа: «Відбиток надлюдинської утоми від суму й нудьги ліг на його обличчя, на його вузьке й довге обличчя, худе з болісними тухлятинами, надто бліде, мабуть, жовтувате… Коли одкладуєте портрет, у Вас залишається загальне враження витягнутости, невизначеності, аморфності, болізне відчуття журби, печальної неможливости й непевности» [10, с. 116]. В останньому розділі цієї розвідки автор спростовує первинне враження непевності, що виникає від споглядання портрета мислителя: «Знати те, що віддалене «од тлі», що утаїне, що заочне, – ось ідеал його пізнання. Таємну святиню, віддалену од всього земного, нетлінну, бо невидиму й заочну, шукав Сковорода» [10, с. 118].

Таким чином, у рецепції В. Петрова Г. Сковорода постає людиною

«наскрізь сучасною», «типом характерним для української духовної культури» [10, с. 110] із глибоко індивідуалістичною філософією самопізнання, але такою, що водночас «в своїй національній індивідуалістичності» є «вселенською».

У цей же період з'являється друком ще одна варіація образу Г. Сковороди. Цього разу у лірико-психологічному, імпресіоністичному аспекті. Звернення до постаті Г. Сковороди та його філософії для М. Івченка у повісті «Напоєні дні», 1924 р. було внутрішньою потребою, оскільки спільною тенденцією творчості обох митців є пошук гармонії – душевної і світової.

Автор створює образ Г. Сковороди цілком в імпресіоністичній манері. Життєвий шлях мандрівника, природної людини, він намагається вивести за межі бурси, колегії, й тому виписує на тлі природи, багатої на кольори, на миттєві враження, що відбивають стан душі Г. Сковороди, в якій нудьга перемежовується з радістю, зокрема від перших зустрічей з дочкою майора, Марійкою. Чуттєвість піднімається над хронологічною послідовністю подій, основою для яких М. Івченко використовує переважно народні легенди про філософа.

Епіграфом до повісті «Напоєні дні» М. Івченко обрав 19-ту пісню «Саду божественних пісень» Г. Сковороди, «Ах ти нудьго, проклята! О докучлива печаль». Саме ці рядки й визначають основний мотив твору – відчуття своєї дисгармонійності з середовищем. І хоча на вустах Г. Сковороди часто помічаємо усмішку, це напевне, іронічний посміх над людьми, що не можуть «власну натуру добре загнуздати» [7, с. 336]. Слушно інтерпретує епіграф Н. Пелешенко, вважаючи його мотивом туги «філософа-богослова за істиною, як нудьгу високодуховної особистості від перебування у меркантильному середовищі» [8, с. 62]. Мовиться про підсвідомий смуток самотнього чоловіка, позбавленого простого людського щастя (хоча й свідомо відкинутого) як духовну потребу людини-пілігрима.

Відповідно, мотивові зажури підпорядковано імпресіоністичну канву повісті, а саме: образи сну, тіні, поверхні води, що поблискує свічадом, сонця, яке заходить за обрій, слуховий образ церковного співу, подзвону, що закликає на службу Божу, сумних мелодій лірника й тужливої пісні сопілки філософа.

М. Івченко акцентує, що філософ постійно прагне здолати нудьгу, адже «... навколо усюди розсіяний світ вічності, її творчий дух!» [7, с. 334]. Гармонія же можлива, на думку мислителя, лише за умови пізнання своєї натури, виконання нею власної ролі у цьому світі. Необхідно лише знайти єдино правильну стежку, якою людина йтиме все своє життя: «Треба тільки спромогтись і знайти відміряну нам зарані стежку, потрібне зробити не важким, а важке не потрібним» [7, с. 315]. Таку ремінісценцію з 28-ї пісні «Саду божественних пісень»

М. Івченко увиразнює введенням антиподу Г. Сковороди – просвітника Ж.-Ж. Руссо, який лише на словах дотримується принципу «бути вільним, як вільним створила вас Натура», адже він має «на гладкім череві товстий ланцюжок з годинника» та інші «грубі, важкі цяцьки» [7, с. 316]. Такому авторському увиразненню образу Г. Сковороди підпорядковано розгортання сюжету на лоні природи, де кожне її творіння має свою душу. А природа загалом традиційно є метафорою людською душі. Значить, в осягненні «пісні вічності» й полягає, за Г. Сковородою й за М. Івченком, зміст життя.

Отже, спробу імпресіоніста М. Івченка осягнути феномен «людського буття у зв'язках з вічністю» [7, с. 13] та дослідити шляхи досягнення гармонії душі з середовищем на прикладі життєвої концепції Г. Сковороди можна вважати вдалою і завершеною.

Наступна прозова інтерпретація образу філософа створена Р. Іваничуком в контексті теми національної ідеї, патріотизму та проблеми самоідентифікації особистості у соціумі. Деякі способи вирішення названих проблем автор знаходить у концепції мислителя та репрезентує у романі «Журавлиний крик», в якому образ мандрівного філософа вводить у загальний історичний контекст, наголосивши тим самим на актуальності Сковородинівської філософії від XVIII ст. до часу створення роману – 1968-1973 рр. Романіст пише: «1775 року зруйновано Запорозьку Січ, народ закріпачено, та в утробі непереможної, здавалось, імперії зароджується новітня зброя мислі Григорія Сковороди, Василя Капніста, Івана Котляревського й Тараса Шевченка, які в матерії літератури викохали новітню національну ідею, рятуючи Дух народу від загибелі» [6, с. 3].

Отже, поєднання історичних фактів із художнім домислом дозволило Іваничукові адаптувати основні постулати філософської системи Г. Сковороди до загальної проблематики роману. Тому з'являється філософ у козацькому колі, серед тих, хто вже тоді виявляв зацікавлення до його вчення – останнього кошового отамана Запорозької Січі П. Калнишевського, полковника Кулябки, «дикого попа» козаків Тарловського, сина племінниці Калнишевського й лубенського хорунжого П. Любимського та козацького художника Сисоя Шалматова.

Загалом у своєму творі Р. Іваничук на основі Сковородинівської концепції накреслює три сюжетні лінії: 1) доля П. Калнишевського; 2) основна: доля філософа, у подальшому – державного злочинця Павла Любимського, який завдяки філософії Г. Сковороди зумів перевтілитися з молодого бунтівника на мудрого чоловіка; 3) доля України. Таке переплетення сюжетів більш чітко розкриває улюблену тему творчості Р. Іваничука – тему меча і думки. Відомо, що Г. Сковорода заперечував кровопролиття. Водночас у байці 26-й «Щука

и Рак», в якій стверджено його позицію щодо питання патріотизму, прочитуємо акцент на важливості саме духовного пріоритету в житті – «Закон Духовен есть» [14, с. 172]. Ним і керується Любимський, адже відповідно у збройних патріотичних повстаннях участі він ніколи не брав, але водночас був оголошений державним злочинцем властиво за свої «крамольні» думки й висловлювання. До того ж у вищезгаданій байці можна прочитати не стільки вияв патріотизму, скільки вияв Сковородинівського космополітизму як ознаки людей – «громадян всесвіту»: «А Мудрому Чѣловеку весь Мір есть Отечеством. Вездѣ ему и всегда добро. Он добро не собирает по мѣстам, но Внутрь себе носит оное» [14, с. 171]. Таким був історичний Г. Сковорода і його літературний послідовник Любимський.

З-поміж складників філософської концепції Г. Сковороди Р. Іваничук першорядного значення надає теорії самопізнання, реалізуючи такий пріоритет у наскрізному для роману мислиннєвому діалозі Любимського й Сковороди. Так, під час їхньої першої зустрічі, «мудрування» філософа важко сприймаються запальним юнаком. Але знамените Сковородинівське «Пізнай самого себе» глибоко запало в думки Любимського у варіанті «Пізнай добре свій народ, а в народі себе» [5, с. 82], акцентуючи у такий спосіб на національній ідентичності, що стає визначальним для розгортання подальших подій у романі. Коротка зустріч із мандрівним філософом кардинально змінила життя Любимського, який «мусив стати самим собою», «не хотів бути тінню Сковороди», проте з часом визнав раціональність і беззаперечність його слів. Любимський швидко опанував внутрішній бунт, заповнивши порожнечу на «місці втрачених марень» [5, с. 89] знаннями, які дозволили йому створити власний світ, незалежність, волю духу і гордість за себе.

Власне дієвість самопізнання, що стала ключовим аспектом у долі Г. Сковороди і Любимського, філософи обговорюють під час другої зустрічі. Їхня розмова водночас стала й підсумком життєвих досягнень вже «зрілого мужа» Любимського і стартом для ще глибшого занурення у власне «Я». Р. Іваничук через образ Г. Сковороди знову актуалізує ідею національної ідентичності й невід’ємності долі головного героя від долі України: «Ти відчуваєш непотрібність свою, будучи в’язнем у келії Самарського монастиря. Але в цій в’язниці маєш перо, каламаря і папір. <…> запиши те, що знаєш, бо ніхто не має права носити свого багатства в собі <…>» [5, с. 349]. Отже, Г. Сковорода спонукає Павла увіковічнити в літописі свої знання, щоб посіяти з-поміж співвітчизників зерна бунтарської думки як порятунок обеззброєного народу. Любимський не зміг не погодитися з філософом, що треба «служити тому, що переважить». Тому цілком виправданим є завершення роману «Журавлиний крик» входженням Любимського до друкарні Піллера вже

на початку XIX ст. за своїм рукописом, щоб передати «шукачеві живлющої води нині – як спадок старшого покоління» [5, с. 381].

Отже, постать Г. Сковороди у романі «Журавлиний крик» розкриває провідну тезу усього роману – вічність світлої думки, продукувати яку здатні тільки вільні люди, що зуміли пізнати свій народ і себе у ньому. Такого ефекту Р. Іваничук досягає проведенням наскрізної Сковородинівської лінії, органічно вписаної у національний контекст.

Не оминає увагою образ Г. Сковороди й найбільший поціновувач і послідовник його концепції Вал. Шевчук. Сковородинівські концепти наявні чи не в кожному його творі. Водночас, власне, образ філософа виписано доволі лаконічно. Так, фактично в кожному з історичних творів збірки «У череві апокаліптичного звіра» (1995), до якої вміщено однойменне оповідання, головний герой може врятувати свою душу тільки через любов у різних її виявах та «за умови виконання своєї ролі у життєвій виставі» [9, с. 59]. У такому розумінні сенсу життя ідеальним героєм для Вал. Шевчука є Г. Сковорода. Оповідання «У череві апокаліптичного звіра», створеного на основі листа філософа до свого учня М. Ковалинського, написаного у травні 1764 року. Реальність і правдивість відтвореної в оповіданні життєвої ситуації набуває амбівалентного характеру. У такий спосіб, на думку О. Солецького, витворено нову міфологізовану структуру, в якій, по-перше, Г. Сковорода зі своєю сакральною мудрістю протиставляється поспіху, невігластву, соціальному насильству; по-друге, його образ покликаний знайти вирішення складної буттєвої загадки [15, с. 23-24]. Така позиція підтверджується комбінуванням кількох текстів Г. Сковороди задля відтворення рефлексування мисленника – згаданий вище лист до М. Ковалинського, пісні 19-ї («Ах ты тоска проклята! О докучлива печаль!»), латиномовного вірша «Est quaedam moerenti flere voluptas». Загалом, синтез трьох творів зведено до думки літературного Г. Сковороди, алюзії на один із постулатів філософа реального – способу боротьби з демоном печалі (меланхолії), зосібна: це усвідомлення присутності Бога в усьому, а значить і в людині. Тому «розраду» треба передусім шукати в самому собі, «адже люди найкращі з усіх створінь!» [16, с. 186].

Спробу «подвійного» обмірковування феномену мандрівного мислителя зробила молода письменниця М. Штельмах у романі «P. S. Григорія Сковороди…» (2009). Для більш глибокого осмислення філософії Г. Сковороди авторка розгортає дві паралельні сюжетні лінії. Перша – біографічна, в якій оповідь ведеться від імені самого героя. Життєпис Г. Сковороди створено з тих фрагментів, що органічно переплітаються із сьогоденням. Тому в сучасній сюжетній лінії події складаються таким чином, що студент Сергій за короткий час

проходить шлях від абсолютного заперечення і нерозуміння філософії Г. Сковороди до переконання в її життєвості й актуальності, а, отже, до прихильності і наслідування її. При цьому структура роману є цілісною, бо у такий спосіб підкреслюється спільність життєвої місії обох героїв, що полягає у знайденні свого щастя й умінні зробити щасливими близьких людей. До того ж спільність між Сергієм і філософом і в тому, що обидва не бажали підкоритися суспільству і зуміли утриматися на власній позиції.

Глибшому розумінню Сковородинівської концепції сприяє використання авторкою численних уривків із творів письменника-філософа, вписаних у біографічну сюжетну лінію. Літературний Г. Сковорода працює над створенням своїх трактатів, байок, «пісень». А тому його філософія стає більш доступною для читачів, бо розуміння творів, написаних складною давньою мовою, стає можливим завдяки загальному контекстові.

Створюючи атмосферу творення в сюжетній лінії роману колориту XVIII ст., М. Штельмах наголошує й на важливому аспекті творчості Г. Сковороди – її зумовленості життєвим вибором. Письменство для нього стає специфічним способом організації істинного життя, в якому він, як мисленик, не підкорився суспільним вимогам, а зумів-таки зберегти власну справжність непорушного Аналогічний контекст створено й у сюжеті XXI століття, головний герой якого, студент Сергій, є керівником літературного гуртка в університеті, але його поетичні твори залишаються настільки самозаглибленими, що він сам іноді не впізнає власні вірші. Поезія, створена насамперед у критичні моменти життя, стає дзеркалом його душі.

Авторські домисли в біографії Г. Сковороди, зокрема про неіснуючі рукописи, дозволяють письменниці увиразнити образ філософа, детальніше відтворити його психологію і життєву філософію, що є ще одним способом наближення образу героя до читача. Цілком Сковородинівським видається мотив сну, наскрізний для обох сюжетних ліній. Зокрема ця нічна «фантасмагорія» стає вирішальною у виборі життєвої місії Г. Сковороди: «У моїй свідомості ще вирують сумніви і непевність своєї внутрішньої сили. Але ось я прокидаюся рано-вранці 25 листопада 1758 року… І я вирішую. Вирішую стати аскетом. Адже світ кличе мене. Кличе собі на допомогу» [17, с. 99]. Очевидно, що і Сергій, перебуваючи на межі життя і смерті, побачив сон, який визначив його подальше життя і посприяв у розумінні Сковородинівської філософії. У ньому студент побачив саме Г. Сковороду, який благословив Сергія на «повернення в творчість з любов'ю»: «Така вже моя місія – благословляти тих, хто цього потребує…І тому, що любов від Бога безкінечна – безкінечна й твоя місія в ній, безкінечне твоє життя і ти сам – безкінечний» [17, с. 291]. Власне тому свій роман

письменниця завершує у Сковородинівському дусі – студент щасливий, адже поруч нього кохана людина, й до того ж він «…так само, як і Григорій Савич», хоче «прислужитися людям» [17, с. 315].

Таким чином, створивши образ студента Сергія, М. Штельмах ствердила не тільки морально-етичну цінність філософської концепції Г. Сковороди, а і її дієвість у XXI столітті.

Поряд із архетипічним потрактуванням феномена Г. Сковороди в українській прозі XXI століття з'являються твори, позначені нігілістичними тенденціями й спробами піддати сумніву авторитет філософа. Дещо радикальним у такому контексті є роман В. Єшкілєва «Усі кути трикутника. Апокриф мандрів Григорія Сковороди» 2012 року. Автор, вважаючи себе прихильником деміургійної практики в текстотворенні, підпорядковує свій десакралізаційний роман принципам новітнього письма, задекларованим ним 1997 року у «Малій енциклопедії актуальної української літератури». Мовиться про реставрацію «одного з найглибинніших прагнень людської волі – воління бути богом свого персонального світу, упорядником його енциклопедії» [4]. Творячи «свою енциклопедію», він перетворює молодого мандрівника Г. Сковороду на шпигуна. До того ж В. Єшкілєв розгортає у романі традиційні міфи, пов'язані з постаттю Г. Сковороди, зокрема, про приналежність до масонства, розвінчані ще М. Сумцовим («Житіє Сковороды, описанное другомъ его, М. И. Ковалѣнскимъ», 1896 р.) та С. Єфремовим («Масонство на Україні», 1918 р.); про зв'язок з вагантами, в образі яких прочитується вказівка на мандрівних дяків і водночас застосовується один зі засобів постмодерного письма – карнавалізація, оскільки перші, відповідно до тексту роману були цирковими акторами.

Уводночас, можемо констатувати, що автор вдало використовує «білі плями» в біографії філософа, пов'язані насамперед із його мандрами Європою. Але такий художній образ абсолютно суперечить Г. Сковороді, що постає зі сторінок своїх творів [2, с. 15], зокрема в повному академічному виданні за редакцією професора Л. Ушкалова, про якого принагідно згадує в романі й В. Єшкілєв. Альтернативний канонічному образ Г. Сковороди в згаданому романі безсумнівно викликав нову хвилю зацікавлень багатогранним й різнобічно дослідженим феноменом мислителя й спонукає до більш ретельного вивчення документальних, архівних матеріалів, пов'язаних із його біографією.

Отже, кожна нова літературна спроба виписати образ Г. Сковороди підтверджує універсальність і феноменальність його постаті, що є джерелом створення особливого художнього типу особистості, й вже упродовж майже трьох століть сприяє виникненню як літературознавчих, так і художньо-публіцистичних дискусій.

Список використаних джерел:

1. Агеєва В. Поетика парадокса: інтелектуальна проза Віктора Петрова-Домонтовича / Віра Агеєва. – К. : Факт, 2006. – 429 с. – (Висока полиця).

2. Білоус П. Спроби похитнути канон. Про постмодерне читво і «розпусника» Сковороду. Єшкілєв Володимир. Усі кути Трикутника. Апокриф мандрів Григорія Сковороди. – К. : ВЦ «Академія», 2012 / Петро Білоус // Українська літературна газета. – 2012. – № 6 (64). – С. 15.

3. Буряк В. Д. Еволюція нових форм філософсько-образної інтерпретації факту у творчому мисленні / В. Д. Буряк // Наукові записки : зб. наук. ст. – К. : Ін-т журналістики, 2001. – Т. 4. – С. 9–17.

4. Єшкілєв В. Повернення деміургів [Електронний ресурс] / В. Єшкілєв // Мала енциклопедія актуальної української літератури. – Режим доступу до джерела : http://www.ji.lviv.ua/ji-library/pleroma/yeshk-pd.htm.

5. Іваничук Р. І. Журавлиний крик : [роман] / Роман Іваничук. – Харків : Фоліо, 2006. – 382 с.

6. Іваничук Р. На зламі епох мусимо творити відважно й талановито / Роман Іваничук // Літературна Україна. – 2009. – № 5 (5293). – С. 1, 3.

7. Івченко М. Є. Робітні сили : [новели, оповідання, повісті, роман] / Михайло Івченко ; [упоряд. і текстол. підгот. творів С. А. Гальченка, В. О. Мельника ; передм. В. О. Мельника ; прим. С. А. Гальченка]. – К. : Дніпро, 1990. – 823 с.

8. Пелешенко Н. Рецепція творчості Г. Сковороди в українській літературі 1920-1940-х років / Н. Пелешенко // Наукові записки. – Т. 17. Філологія. – К. : ВД «Києво-Могилянська академія», 1999. – С. 61–67.

9. Пелешенко Н. Ванітативний мотив в українській літературі 1960-1980-х років (на матеріалі творів О. Ільченка, В. Дрозда, В. Шевчука) / Н. Пелешенко // Маґістеріум. – Випуск 29. Літературознавчі студії. – К. : Видавничий дім «Києво-Могилянська академія», 2007. – С. 53–65.

10. Петров В. Г. С. Сковорода. Спроба характеристики / Виктор Петров // Київська старовина. – 2001. – № 4. – С. 109–120.

11. Петров В. Личность Сковороды / Виктор Петров // Философская и социологическая мысль. – 1995. – № 1-2. – С. 191–211.

12. Петров В. Личность Сковороды / Виктор Петров // Философская и социологическая мысль. – 1995. – № 3-4. – С. 169–188.

13. Петров В. Личность Сковороды / Виктор Петров // Философская и социологическая мысль. – 1995. – № 5-6. – С. 183-234.

14. Сковорода Г. Повна академічна збірка творів / Григорій

Сковорода ; [за ред. проф. Леоніда Ушкалова]. – Х. : Майдан, 2010. – 1400 с.

15. Солецький О. М. Валерій Шевчук – дослідник та інтерпретатор українського літературного бароко : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.01.01 «Українська література» / О. М. Солецький. – Івано-Франківськ, 2008. – 20 с.

16. Шевчук В. О. У череві апокаліптичного звіра : [історичні повісті та оповідання] / Валерій Шевчук. – К. : Український письменник, 1995. – 201 с.

17. Штельмах М. Л. P.S. Григорія Сковороди… / Марія Штельмах. – Х. : Фоліо, 2009. – 315 с.

ІВА́Н АНДРУСЯ́К

(*28.12. 1968)

Поет, дитячий письменник, прозаїк, літературний критик, перекладач.

Народився в с. Вербовець Косівського району Івано-Франківської області. Увійшов у літературу на початку 1990-х як учасник літературного угруповання «Нова дегенерація». Прихильник герметичного поетичного дискурсу, творча еволюція – від неомодерністських, декадентських мотивів ранньої творчості до символічно-асоціативного письма. Виробив власну впізнавану поетичну манеру, базовану на метафоризмі. Проза Андрусяка І. характеризується як «густа» символічна метафорика з активним використанням діалектизмів. Тематично автор досліджує психологію людини в символічно-межових ситуаціях на матеріалі Гуцульщини 1940-50-х років.

Із 2000 р. активно виступає як літературний критик, аналізуючи поезію й обстоюючи моральні принципи в літературі та розмежування «високого письменства» й «попси». Лауреат першої премії конкурсу видавництва «Смолоскип» (1995), літературних премій «Благовіст» (1996), ім. Бориса Нечерди (2002), журналу «Кур'єр Кривбасу» (2007), першої премії конкурсу творів для дітей «Золотий Лелека» (2008), міжнародної премії «Corona Carpatica» (2010). Член НСПУ і АУП. У листопаді 2011 р. став членом українського центу ПЕН-клубу. Мешкає в містечку Березань на Київщині.

Автор поетичних збірок: «Отруєння голосом» (1996), «Шарґа» (1999), «Повернення в Ґалапаґос» (2001), «Сад перелітний» (2001), «Дерева і води» (2002), «Часниковий сік» (2004), «Храбуст» (2006), «Писати мисліте» (2008), «Неможливості мови» (2011), «Книга трав, дерев і птахів» (2013).

ГРИГОРІЙ СКОВОРОДА. 1773

зображення пилу стоїчно нагадує пил:
це майже потреба – приречену землю топтати.
окраїна листя така ідилійно картата,
аж місце розплати не в змозі проґавити крил.

земля, за яку осипається іній на латах,
коравіє глиця, стирається в небі ковил…
за куряву серця відважуєш тінь голови –
на денці жорстви – супокоєм в чотири карати.

до кореня топчеш, і голосно гнеться земля.
того, хто тікає, усе ще можливо ловити,
а хто зупинився – того і не вгледиш здаля.

чого тобі, серце? напровесні квіти чи квити?
пручається в горлі остання потреба любити.
під ноги течуть соковиті від поту поля.

Джерело: Андрусяк І. Часниковий сік: вірші. – К.: Факт, 2004. – 281 с.

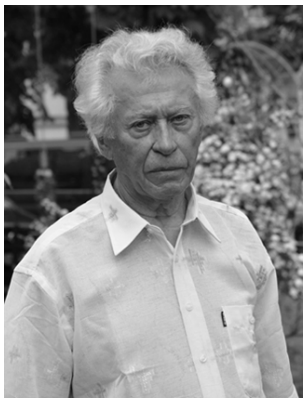

ВОЛОДИ́МИР БАЗИЛЕ́ВСЬКИЙ

(*14. 08. 1937)

Український письменник, літературний критик, перекладач.

Народився в селищі Павлиші, нині Онуфріївського району Кіровоградської області).

Член Національної спілки письменників України (від 1972 року).

1962 року закінчив філологічний факультет Одеського університету.

Працював кореспондентом газет «Чорноморська комуна» (Одеса), «Кіровоградська правда» (Кіровоград), старшим редактором видавництва «Промінь» (Дніпропетровськ), керівником літературної студії «Сівач» (Кіровоград).

Друкуватися почав 1954 року.

Автор книжок поезії «Поклик простору» (1977), «Допоки музика звучить» (1982), «Чуття землі небесне» (1983), «Труди і дні» (1984), «Вибране» (1987), «Колодязь» (1988), однотомника вибраних поетичних творів «Вертеп» (1992), «Вокзальна площа» (1995), «Украдене небо» (1999), «Віварій» (2004), «Кінець навігації» (2004), «Крик зайця» (2004), «Читання попелу» (2007), «Шляхами вітру» (2011) та книг критичної прози «І зав'язь дум, і вільний лет пера» (1990), «Лук Одіссеїв» (2005), «Холодний душ історії» (2008).

Нагороджений Літературною премією ім. Павла Тичини (1990); Державною премією України ім. Тараса Шевченка (1996); Літературно-мистецькою премією ім. Пантелеймона Куліша (2012).

ГРИГОРІЙ

Світ ловив мене, але не спіймав
Г.Сковорода.

Ні, він таки спіймав тебе, Григорію!
Попотчував не солодом – цикорієм.
І дяка світу! Не на небесі
Душа твоя, а з нами, тут, де всі.
Стражданням прозріваючи уперше,
В діла мирських заплутавсь, як у вершні.
Вертав додому, навчений грозою,
Мордований селянською сльозою.
І я твій правнук, як немає зладу,
Іду до тебе також на порваду.
Дарма, що босий ти і вітха свитка...
Світильник твій! Таж і далеко видко!
На нього йду і в радості, і в горі я,
А все тому,що світ піймав, Григорію!

Джерело: Базилевський В. Вибрані твори. – К.: Криниця, 2004. – 345 с.

СКОВОРОДА

– Григорію, візьми, що я надбала:
Почесний жезл, перо та каламар,
Сорочку білу, золотий узвар,
Та хліба шмат, та добрий кусень сала.
Погорді безрозумній на поталу
Не віддавай життя – Господній дар,
Бо їх багато – ласих на товар,
Який лише для тебе зберегла.
– О вельми вдячний за твою пораду,
Але, гай-гай, яке з мене цабе –
Стоїть Григорій, долі на заваду.
Козацький вус, кепкуючи скубе.
І в котрий раз намисливши дорогу,
Через поріг заносить владно ногу.

Джерело: Педагогічні обрії. – 2007. – № 2 (46). – лютий-березень. – С.1.

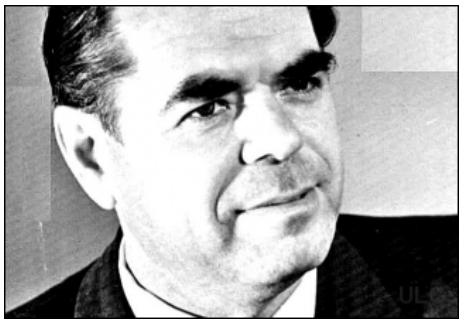

ПЕТРО́ БІ́БА

(*01. 07. 1913 – † 22.03.2002)

Український поет.

Народився в м. Новомиргороді Новомиргородського району Кіровоградської області.

Із 1948 – член спілки письменників України, заслужений працівник культури УРСР. Нагороджений орденами Вітчизняної війни І ступеня, Трудового Червоного Прапора, «Знак Пошани», медалями, Почесною грамотою Президії Верховної Ради УРСР.

Походив з сім'ї службовця. Ще школярем почав друкувати свої вірші.

Після трудової школи працював у редакціях газет – Новомиргородської районної та Нікопольської міської.

Учасник Другої світової війни.

У післявоєнний час редагував альманах «Вогні Придніпров'я». 1950 року заочно закінчив Нікопольський учительський інститут. Наприкінці 1950-х – відповідальний секретар дніпропетровської обласної газети «Зоря».

У 1962–1975 роках був головним редактором газети «Культура і життя».

1948 року вийшла його перша збірка поезій «Братерство» (перевидана 1983), згодом: «Великий почин» (1951), «З любов'ю» (1956), «Слухаю серце» (1958),»А ми – навколо Сонця» (1961), «Струм» (1967), «Вись» (1970), «Час» (1973), «Краплини теплого дощу» (1980), «Година зоряна – життя» (1982), «З вершини літа» (1986), «Цвіт багряний» (1988), «Грані» (1998), «Перед університетом» (1998), «Будем жить» (2001).

ДОРОГА ДО ГРИГОРІЯ СКОВОРОДИ

За нами Харків,
Холодна Гора,
А нам – у Сковородинівку...
Вишні цвітуть в слобожанських дворах,
Піють когути за годинником.

Зелень озимих.
Земле, роди!
Низом –
Гиля, сірі гуси, на став!

А нам – до Григорія Сковороди,
І тихі, тихі слова на вустах:
«Кругом листочки одведу
Та й списую Сковороду».
Він з Академії пішов, з Подолу,
З книжками з Переяслава іде.
Кінець путі – йому начало:
Коло,
Що не кінчається ніде!

Пізнай себе.
Свій скарб знайди в собі,
Побач за тлінним
Вічне джерело.

...Летить авто.
А в небі голубім
Підводять хмари грозове крило.
І вже їх тьма!
Стривожені з лиця,
Як пращури на площі вічовій...
І вдарив грім,
І вдарила сторчма
У землю блискавиці сторчові.

І дощ обдав асфальт, озимину
І вітрове зліпив собою скло,
Немов запону, зводячи стіну
Між тим, що є,
І тим, що вже було.

Немов хотів, щоб наяву межа
Роз'єднувала давнє й цю весну,
Та босий слід на крижаних ножах
нам з-під асфальту серце полоснув.

Його сліди,
Живі його сліди...
Хоч світ і не спіймав його, проте
Ми будем у Сковороди!
Наш Сад божественних пісень цвіте...
А на вустах:
«Листочки обведу
Та й списую Сковороду...»

Джерело: Біба П. Година зоряна – життя. – Київ, 1982. – 139 с.

ПАВЛО́ БІЛЕ́ЦЬКИЙ-НОСЕ́НКО

(*16 .(27).07. 1774 – † 11 (23).06. 1856)

Український письменник, педагог і лексикограф.

Народився у місті Прилуках на Полтавщині в дворянській родині.

Із 1779 по 1793 рік навчався в Петербурзькому шляхетському сухопутному кадетському корпусі. Після закінчення навчання, в чині поручика брав участь у військових походах під командуванням О.В.Суворова. За проявлені мужність і хоробрість нагороджений золотим хрестом і годинником, прикрашеним діамантами.

Був членом Товариства наук при Харківському університеті (з 1817 р.)

П. Білецький-Носенко написав українською мовою низку художніх творів: 333 байки, 23 казки, 15 балад, жартівливу поему «Горпинида, чи вхопленная Прозерпина», драматичне оповідання «Иванъ Золотаренко», російською мовою історичний роман «Зиновій Богданъ Хмельницькій», працю «Эстетика», байки.

Автор першого великого словника української мови (перевидання 1966 року).

МУДРЕЦЬ ДА СТАРШИНА ВОЙСЬКОВИЙ

Колись, за Гетьманщини,
В спасенній Україні
Старшина добрий жив в своїй сім'ї
Із долей; мав всього – і статку, і землі,
Здоров'я й поваження.
Раз на Різдво із поздравленням
До його встряв мудрець
(Як був Сковорода).
Таких тепер дасть Бог,
А далебі – шкода.
Пан рад йому й завів з ним розговори,
Як сам розумний, він того уподобав,
Учився од нього, чого ще не чував,
Із навіженств людей з ним реготавсь до вмори.
Як кілька днів мудрець у пана погостив,
Зібрався знову в путь і за спину надів
Дорожній клунок,

Старшина дав йому шухлядку в подарунок
І каже, що в ній є алмаз.
«Не треба мні, – казав мудрець, – я всім довольний,
Я не кохаюсь в тому, мов який князь;
Сам бачиш – я здоров, як птах у небі вольний.
А з голоду в людей ніхто не пропадав,
Коли людей і сам не руйнував».
Пан старшина незчувсь од дивування
Й прохав у жарти в мудреця,
Щоб він сховав його давання
Для найдурнішого глупця.
Мудрець, узявши, йде, і зграя навіжена
Йому назустріч пре, що ступить тільки шаг.
Не треба тут було ліхтарні Діогена[1],
Бо дурнів аж кишить в селі і в городах!
Який же з них дурніший –
Не швидко розбере і самий розумніший.
Морока мудрецю з алмазом тим.
Сам ледве не зробивсь дурним.
«Ось, – дума, – поплетусь в гетьманськую столицю,
Там хутко збуду сю дурницю».
Приходить. Чує грюк гармат,
У накри довбиш б'є, а сурмачі трублять,
Во всіх церквах дзвонять,
Народ гукає п'яний.
«Чого це, друже? – він у першого спитав. -
Народ мов іздурів?!» – «А се ж гетьман обраний,
Бач, їде з булавою! Що 'це рейментував,
Того трохи не вбили,
А били, кілько захотіли,
Да вже у чужину запропастили».
«А глянь же, йон же глянь! – мудрець зараз пізнав
Свого добродія у новому гетьмані
Й зіпає:
«Стій, здоров, ясновельможний пане!
Чи ти ж мене пізнав?
Як бачу, ти вже й князь!»

[1] Діоген Синопський — давньогрецький філософ-кінік (412 до н.е. – 323 до н.е.)

«Здоров, мій друже!
Що, а де бак той алмаз?..» –
Спитав його гетьман. «Я з ним тепер ні гадки,
Ти нагадав було мені клопот,
Нехай лиш трошки цей оступиться народ.
Ось той алмаз, візьми, гетьман, свої вигадки,
Не можна од тебе дурнішого знайтить,
Ти халепа собі надав, обріть».

Джерело: Білецький-Носенко П. Приказки в чотирьох частях. Ч.1. – К.: В друкарні Е. Я. Федорова, 1871. – 134 с.

СКОВОРОДА

Давно у нас на Україні
Жив добрий філософ Сковорода;
В його була розумній борода,
Чим в десяти панів поголені чуприни.
Хоч вітром мав набитую кишень,
Ні згадки ні о чім, веселий цілий день,
З свистілкой, з книгою,
Що біг надав, – все радий,
Свободний, ніби птах, сміється на весь ріт,
Що люди між собой гризуться, мов ті гади.
Що ж мав би він робить?..
Скажених сих мирить?
Хай дідько візьметься сам з пугой те змайстрить!
Колись проміж панів побачив свару, злість,
Несвітськії позви, неситую користь, –
Він кучму нахопив да вдрав у гай, сховався
Да там на самоті до вмори реготався.
«Се сміх на самоті напав Сковороду, –
Хтось нахопившийся з панів його питався. –
Чи се ж із глуздом до ладу?»
«Еге! – одповіда. – Того я регочусь,
Що люд із глуздом не з'єднався,
Хіба їх із'єдна сам дідько да примус!»

Джерело: Білецькиий-Носенко П. Приказки в чотирьох частинах. Ч.1. – К.: В друкарні Е. Я. Федорова,1871. – 134 с.

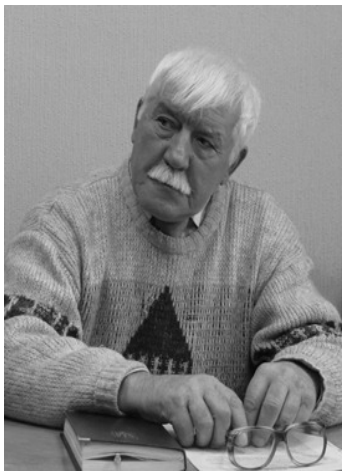

ГРИГО́РІЙ БІЛОУ́С

(*07.01.1940 – † 28.12.2011)

Поет, заслужений працівник культури України.

Народився в с. Курманах Недригайлівського району Сумської області.

Закінчив Київський геологорозвідувальний технікум та Вищу партійну школу при ЦК КПУ.

Був головою Черкаської обласної організації НСПУ з 1999 по 2010 рр., головним редактором часопису «Холодний Яр».

За поему «Засвіти свою зорю», присвячену 280-річчю від дня народження Г.С. Сковороди, удостоєний крайової премії імені М. Старицького. Лауреат міжнародної премії імені Г. Сковороди та обласної імені В. Симоненка (1999).

Автор збірок: «Зоряний колодязь» (1971), книжки прози «Рудоман» (1992), «Терноцвіт» (1999), книжки поем з коментарями «Провидці правди і свободи» (2004), збірки художньої публіцистики «Слова, слова, спасіте наші душі» (2004).

Поховано в м. Черкасах на центральній алеї міського цвинтаря.

ВОГОНЬ У КАМЕНІ

(поема про Г.С. Сковороду)

Всяк есть тѣм, чіе сердце в нём.
Г.С. Сковорода

Ледь-ледь благословляється на світ.
Лелека встав і
вже дзьобає зорі
та у гніздо лелечисі кладе…
Новий
мов храм,
опуклюється день,
а дух мій спить,
за спину склавши крила,
безділлям перетворені в тягар,
допоки їх над світом не розправлять.
Вже й ворон –
каррр! –
у сонця сон украв.

Вже в Біблію розкрилювати можна,
бо сумніви,
як сутінки
згортають
мене у сум,
мов кутають у тінь,
подрібнюють на тисячу хотінь
що з мороку –
чи з мозку –
проростають…
Вставай!
…Встаю,
І подумки гортаю
життя свого потерті сторінки.
Сто сот мелодій тчуть мої думки.
А серце
вже молитвою скресає.

Та не здобути з каменю вогонь,
якщо не загартоване кресало…
Так спокоєм дух мій заколисало,
що й досі не добудишся його.
Тут сам себе у бік не постусаєш,
А вже і сонце наче воскресає…
Повік благословенна будь, Природо.

Натще п’ють джерельну воду
мудреці і хлібороби.
У криничному свічаді,
Мов цілують власний лик.
Умиваються.
З обличчя
сон змиває прохолода.
Щедро тру спросоння очі,
щоб на світ отсей прозріть.
Очі ж дивляться незрячо:
бачать стежку,
сад,
криницю
сонце
небо,
обрій бачать,
та не бачать їх красу.
Але що се?...

Он на стежці
зайчик –
сонячний чи справжній? –
умивається росою
чи очиці тре зі сну?
Завмирає…
Раптом серце
ворухнулось наче вперше,
не в мені, а наче поруч
ворухнулося воно.
Ледь помітний перший порух –
наче вітру тихий подих.
Наче гілочкою клена
Хтось постукав у вікно.
Тук…
        Тук…
                Тук…
Забилось серце.
Туп…
        Туп...
                Туп…
Схопився зайчик.
Дра
      ла
            ла-а!
Чкурнув по стежці
Гаттявйо! Тримайся! У-ух!..
Аж тремтять –
                в погоню! –
                ноги.
Руки сліпо ловлять посох
і намацують торбину…
Розправляє крила дух!
Іду –
   неначе світ приводжу в рух.
А він тече, тече мені ув очі,
відлунює в уяві стоголосо
чи, може я відлунююся в нім?

Уваги все до себе вимагає:
ось пташка жовтобока,
                ось жучок,
ось сонечко
            (чи божа, пак, корівка):

«Поміть мене, так червоно благає –
Поміть мене. Люби. І зрозумій».
Усе вбирає розум спраглий мій…
Роса –
мов зерна висіяні сонця.
А чи з душі моєї проростуть
сади пісень,
сади пісень безкраї?..
І серце,
наче зернятко,
несе
в собі життя майбутнього зачатки.
А сонця скрізь!
У всьому сонця струм,
як відсвіт думки, є також на всьому.
Хвала тобі, що ти нам після ночі
і знов,і знов даруєш сю красу –
отсю скарбницю видимого світу.
У нім один скарбничий – чоловік.
що суть, як сік чарівний, з нього точить,
котрий душа усотує крізь очі
й перепливає вмістом у слова.
Матерія правічна і нова,
бо – безконеча, хочеш чи не хочеш.
А дух –
мов кінь в упряжці тлінній тіла.
Мій дух не тінь,
а світло,
пломінь,
рух.
Початок і кінець вмикають нічний пруг
Свідомосте,
ти досить уже тліла,
палахкоти в мені,
світи
і серце радістю святи!
Мирські спокуси ловлять нас, як мух,
принадно так липким политі медом
багатства,
честі,
слави
чи утіх.
О скільки,
скільки ряджених в житті –

в мундир,
в одежу істини
чи в ризу!..
Стає твердою крицею залізо,
якщо воно гартується в огні,
а не тоді,
коли полежить поруч
із кременем та губкою в кисеті.
Пізнай себе, для чого народивсь,
і не в своє манаття не рядись,
бо скільки їх –
вдоволених і ситих –
гармонії душі,
мов щастя, жде,
не відаючи
в чім воно
і де.
Воно ж для всіх єдине в цілім світі:
пізнай себе,
свій геній улови –
і з ним у відповідності живи.
Та мудрість ся завжди приходить пізно.

Хто встиг спізнать її –
тому життя мов пісня
Вже скільки перевидів я людей –
як мало поміж смертними щасливих!
А мають все:
і почесті,
і ниви,
та тільки щастя в душі їх не йде,
бо хліб святий їдять лише,
не сіють.
Се ж хто сказав,
що істина в вині?
Завжди,
завжди здавалося мені –
вона у хлібі нашому святому.
До сіячів і я подібний чимось,
бо народивсь і виріс у селі...
Чого ж тікають люди від землі,
мов емігрують
в купчики,
в дворянство?

Який з такого в біса дворянин?
Не дворянин,
а так собі...
дворняжка:
свої пусті покої стереже,
де спокою й гармонії немає,
бо в ті покої дух не завітає,
в яких господар сам про нього лже.
Якщо ж собор душі полишить дух,
тоді вона не храм уже,
а пустка.
Так амфора пустіє без вина...
На скроні мені впала сивина –
та дух мій ще крилатий.
Се не значить,
що він звивати мусить десь гніздо.
Чи міг би й я
і сіяти, й орати?

Се вдовольняло б тільки мій живіт.
А духові потрібен цілий світ!
Ув'язнений у хаті, він не всидить,
якщо всю Землю прагне осягти.
Тому й дороги хочеться, як пісні,
і, наче танцю, хочеться ходи!

Та ми – зайці:
кружляємо,
кружляєм...
Так день у день. І так із роду в рід.
Життя – не часом стиснута пружина,
а розвитку одвічного спіраль.
Знай:
жити – се не грати пастораль,
не гратися у боротьбу,
а ж и т и .
Не в грі –
в бою! – перемагати зло,
і духові служити,
а не тілу...
Чи вороння у нас покрало крила,
чи їх у нас і зроду не було?
А сим пером вже скільки не розмахуй –
не полетиш,
не викрешеш вогню,

тим більше світ не переділиш навпіл
і ворога ним теж не розчахнеш...
Куй с о б і м е ч !
Бо що в руках сей посох –
обшарпаний,
невірний поводир,
хіба що у собачі годен зуби...

Ф'ю-у!.. Лапко?!.
Звідкіль ти взявся?
По сліду знайшов чи як?
Ну, давай, давай-но лапу.
Молодець, що наздогнав.
Йдеш зі мною? Чи за мною?
Йди попереду.
Іди...
А нюхни, чи вже зварився
там кулешик у Луки –
в сього грішника старого,
що пасе у полі бджіл?
Вже й бджільник його видніється
на схилі у яру.
Гречка хмарою біліє.
Біля неї він – як Бог,
що зійшов з тієї хмари.
Тут у нього й справді рай!
Як тут любо оку й вуху...
Як тут просторо для духу,
хоч на флейті зараз грай!

Вона із серця сік солодкий точить.
Хоч то обман,
омани чар на очі.

Проте, здається:
білий-білий цвіт
під пальцями так трепетно світає...
Мій дух над ним замріяно витає...
В душі така гармонія бринить!..
А цить, Лапко, бо діда налякаєш.
Що він там робить, дивний чоловік,
у курені, присівши на соломі?
Підкрадеться – і раптом накриває
долонею...

Мов ловить щось.
Дива-а!
Мов грається. Ще й тихо так сміється.
Знайшов собі заняття чоловік,
бач,
сонячного зайчика ловити.
Недарма кажуть, що старі мов діти...
Отак ми й щастя ловимо повік:
руками накриваємо, руками,
а не в собі засвічуєм його.
Отож-бо й є... Кахи!.. Здоров, сусідо!
– Кгм, кгм!.. Здоров... Отеє так да-а!
А підійди. Невже... Сковорода?!
– Та вже ж не хто, лукавий ти мій діду.
А ти, брат, бачу, трохи підтоптавсь.
Гм, де ж се твій козацький оселедець?

– Та, кат бери, на те й не знаю:
чи сам розвіявся, як дим,
чи то вітри його злизали,
чи на кропило хто одбрив...
Ну й пес у тебе, аж горить,
такий рудий, що аж гарячий...
І в мене тут життя собаче:
се ж бачиш – бджоли стережу,
від кого, правда, й сам не знаю.
Лежу – та ночі виглядаю,
та й знов до ранку аж лежу,
немов у будці, в курені.
Воно однаково мені:
хоч не на прив'язі, та все ж –
собачу службу тут несеш...
Кхе, кгм!.. Куди, Лапко, поліз ти?
Чи бачиш, де надибав тінь?
Ще спалиш к бісу мій курінь!
Язик – мов полум'я із пащі.
Іди гуляй собі, ледащо!..
Залазь, Григорію, сюди, гостюй...
І як се ти надумав?
– Та я ж ото легкий, бач, на підйом.
А скільки ж тут з Гужвинського до яру?
Йти легко, коли поруч є товариш
такий мовчакуватий, як Лапко.
Він з дому втік, а я з гостей тікаю:

неначе знов на світ сей народивсь.
– А я свічки роблю. Дивись,
уже їх скільки назбиралось:
се все для грішних панських душ...
Аби ж від них вони блаженні стали.

– Робить однаково мені,
а їм видніш, кому їх ставить, –
чи Богові, чи сатані.
– Від свічки, брат, в душі не посвітліє.
– Еге ж, сліпому поночі і вдень.
– А ти таки воістину лукавий!..
– Кхе, дак хвалися ж, був ти де?
Що чув і що видав, розказуй.
– Та байдуже, куди носили ноги.
Важливо те, куди підносив дух.
– Щось написалося нове?
– Е-е, ні. Коли, брат, куриця линяє,
тоді вона і яйця не несе.
– Чого на жарт звертаєш все?
Чи в курки є орлина сила?
– Не той орел, що ходить, склавши крила,
а той, що попід хмарами літає.
Та й пера в мене, бачиш, не орлині –
із гусака наскуб у Дергачах.
Списав і викинув... Линяю!
– Я не про се тебе питаю.
Ти ж був між вченими людьми...
– У Харкові? Ченці – хіба то вчені?
Лиш навчені. Кого ж вони навчать?
Нікого. Бо хіба навчив папуга
чи хоч когось у світі говорить?..
Є в мене друзі вчені – то книжки.
– Навчи й мене читать, абощо,
сьому умінню хоч азам.
– А я давно про се тобі казав,
так ти ж, було, все скаржився на очі.
Ти думаєш, що бачити слова –
се й означає: вміти вже читати?
То треба серцем вгадувати в них
той вміст, який вони в собі ховають.
От Біблія. Слова там як межа:
по той бік – Бог,
по сей бік слів тих – люди.
Межу сю ще ніхто не перейшов.

Або візьми для прикладу Сократа:
хоч і напам'ять вивчу я його –
по суті ним ніколи я не стану.
Якщо він сонце – я тоді вогонь,
бо я не тінь, а виструмок із нього.
Тому для нас пізнати явність Бога
і значить: стать вмістилищем його...
Коли ж когось читаєш із великих,
то перед ним навшпиньки не спинайся
у прагненні зрівнятися, бо се
якраз і є ота нехитра спроба
ногами ум короткий доточить.
Тож ні в чию подобу не вдягайся.
Будь сам собою.
Г н о ф т і с е а в т о н !
– Чом ти не вийдеш на амвон,
щоб людям світло дарувати?
Той Божий храм давно не по мені.
Мій дім – весь світ під сим безмежним небом,
а я у світі тільки мандрівник.
Я не пройдисвіт.

Старчик я та й годі.
Та я, брат, не старцюю, бо даю.
Даю, бо є.
Я в світі подорожній,
що в серці своїм істину несе.
Спасибі тобі. Господи, за все!
– А я неграмотний, незрячий,
відколи лаю вже себе,
що ладен зараз і побити.
– Скільки не бий себе – не заболить.
– Хоч сам себе, та постьобаю,
як не дубцем, то язиком...
Ну, годі, мабуть, жартувати,
бо й підкріпитися пора –
вже день свій полудень минає.
Ось тут онука принесла
мені цибулі, хліба, сала.
А зуба й жодного немає,
щоб чимсь чіплятись за життя.
Сяк-так хліб-сіль покутуляю,
зап'ю водою – та й живу.
– Вгризайсь умом у світ, а не зубами.
– То так.

– А на обід чого ж іще бажати:
є хліб, є сіль, в криниці он вода.
А се ж козацька, братику, їда!
За приказкою можна й пообідать.
Неси хліб-сіль, а я піду по воду...

...Ну, от: спасибі Богові й землі,
що нас нагодували й напоїли.
Тепер ставати можна і до діла...
«Чого се той Лука розпозіхавсь?
Мабуть, на дощ, бо й сам я в сон хилюся.
Іч, позіха-а-є-е,
іч, як розхрестивсь!
А 'кий там біс вселитись може в нього,
коли...
...зі-тх-а-ю-у...
срібна павутина –
чи, пак, щетина –
поснувала рот?»
– Хоч закурю та поганяю
із себе, грішного, чортів.
– А я на флейті трішечки пограю,
щоб відновить гармонію душі,
бо сумніви гадючаться гнучкі в ній.
Я не факір. Та й серце не корзина.
Проте природа сумнівів зміїна.
Буває, аж пече мені пучки, я
Якщо на флейті довго не пограю:
вже потім так її дорозпікаю,
що з того краю можна й прикурить.
Аж серцю стане жарко.
Аж горить!..
– Так і шпачок свистіти вмів.
– Е-е, музикою свист не назовеш
навіть такий. Тому я рідко й граю,
щоб не пошитися у свистуни.
бо хто не чув, як бринить листок,
тому і флейта за свисток...
Над флейтою вже в'ються дві бджоли:
мелодію п'ють,
п’ють –
і не нап'ються.
Невже вона солодка і для них?
А он одна над дідом кружеляє,
немов його випитує про те,

куди по мед їй краще полетіти.
Лети на цвіт!..
Та пізно говорити,
бо в бороду впіймалась, як в сильце...
Отак і мрія: б'ється нам в лице,
допоки не заплутається в згадках...
Чи витягти вже дощечку та пера,
узять чорнила чорний каламар
і заходитись мріять на папері?
Благослови на помисли, Мінерво!»
– А я попідмітаю мерву
з льотків пір'їною затим.
– Умгу...
Іди...
Та забирай і дим!

«Глянь – коників з-під ніг зелені бризки.
Цвірчать,
цвірчать,
немов сміються.
Раді –
що сонце світить,
що трава росте,
що гречка пахне...
Всякому – своє.
У кожного до чогось є охота:
цвірчати – коникам,
носити бджолам мед,
а жайворонку – славити природу,
а не хвалитись голосом своїм:
ніколи не хвалися інструментом,
нічого ще не змайструвавши ним...
Де взяти,
де єдині ті слова,
щоб називати ними невідомість,
що з вічності крізь мозок мій тече,
моїм думкам дає свою нетлінність?
Непізнаний мій світе,
ти – як вітер!..
З'являються й відходять в небуття
птахи,
дерева,
люди
і народи...

Ти будеш завжди з вічності скресати
ідеями правічних таємниць –
пізнання шлях безмежний, безконечний,
як і сама матерія.
Невже
ми так її ніколи й не пізнаємо?

Усе тече, міняється,
схлинає,
народжується,
гине...
В і ч н и й р у х –
ось Бог мій.
Дух!
Звільняй, людино, розум від імли,
на світ дивися зрячими очима
і в спраглу душу жадібно вбирай
отсю красу одвічної природи,
як одкровення таїнства її.
Вже стільки через нас перетекло
мінливого, розпізнаного світу,
що для одних поезією став,
а інші жаром власної уяви
увесь його хотіли б переплавить
у золото,
якому та ж ціна, –
із чого воно й виплавлене буде...»
– Г р и ц ь к о - о ! Григорію-у! О, люди-и!..
Біжи наввистрибки сюди!
Візьми у глечику води,
зроби з трави якесь кропило,
та швидше, швидше, бо втече!..
– Та хто там?
– Р і й !
Неси луб'янку.
Я матку вгавив. От сліпко!
Ти б язика сховав. Лапко,
бо знатимеш, як покусають.
Для нього хвіст дорожчий за язик.
– А ти свій також прикуси,
та швидче воду вже неси,
бо бджоли в хрещика он грають.
– Уже несу-у!..
«І треба ж йому вийти,

коли й мої зроїлися думки?
Була ж і поміж них якась ідея.
Я теж її прогавив.
Не збагнув
її ознак праматері –
початку
одвічного народження свого...»
– Біжи,
біжи їм навперейми!
Да скинь підрясника того,
бо тільки бігать заважає.
– Хіба й тобі матня мішає?
– Ти все хихикаєш...
Кропи!
Кропи,
кропи,
кропи їм крила!..
– Отак же язиками, мов кропилом,
і людям крила змочують попи.
– Махай,
махай кропилом краще,
а то ти більше язиком...
Так би й потяг тебе ціпком.
Роя ж упустимо нізащо!
– Од тебе не втекти йому, бо ти ж
махаєш так, що скоро полетиш.
– Так от же, капосна порода!
Давай луб'янку вже сюда,
бо рій, по-моєму, сіда.
– Пора й тобі стулити, мабуть, рота,
бо рій луб'янку обмине...
– Ось не дратуй, Грицько, мене!
Ну, як тобі ото не ліньки?
Побить тебе б, та жаль ковіньки!
– Дай я тебе водою покроплю,
щоб ти прочах. Бо я ж тебе... люблю!
– Кгм... Кгм... Туди дивись.
Овва!
Он суне хмара грозова.
Неси роя в курінь.
А я
піду пеньочки позбираю,
сховаю дрова та димар...

«Чогось гуде, як вулик, голова
сьогодні в мене.
Звихрена,
зелена
по схилах вже кошлатиться трава.
А тиша набубнявіла мовчанням:
от-от...
розтрісне...
навпіл...
розчахне

її...
поля...
і небо...
і мене...
от-от...
(а жаль,
що я не вбрав роя
своїх думок...
так жаль мені...
аж жах...)
А тиша
наче
ходить
по
ножах...
от-от...
от-от...
Ну й блиснуло-о! Тарррах!
І тиша – в пух!
І жах,
і жаль мій –
в прах!..
І в шерхлій тиші
шелест
перших
крапель
і срібла
миготливий перелив...

Отеє так злива-а!
Злива злив.
Мов сливи в сонячних накрапах
із хмар обтрушують громи,
і б'ють вогненними крильми,

немов жар-птиці, блискавиці.
Отеє так ллє! Ну, ти скажи-и?..
А глянь, то ж хто сюди біжить?
– Таке як Марко і Ярмола.
Куди ж се їх обох несе?
Ну, Марко вівці тут пасе.
Куди ж Ярмола із косою?
Аге-е-й, чи дощ ідеш косить?
Ярмола. Нехай вітри се сіно косять...
Нас з Марком випрало, бач, так,
мов у купелі побували.
Бррр!
Лука. Ну-ну, Лапко, не огризайся,
хіба не бачиш, що свої.
Ярмола. Хух, так пускайте ж у курінь
і нас із Марком, бо промокли,
здається, наскрізь... Ти диви!
І ти, брат, тут? Чого ж подався
ти від Земборських до Луки?
Григорій. Бо ще запишуть в кріпаки.
Грім. Тарррах!
Марко. Свят... Свят...
Спаси й помилуй...
Навіщо ти косу встромив,
мов корогву? Ще громом вдарить.
А я ж боюсь його...
Грім. ...го! ...го!
Григорій. Таке, чого ж його боятись?
То блискавка вбиває, а не грім.
Вона – вогонь, а грім –
його відлуння.
Бо суть грози не дощ отсей, не буря,
а блискавки караючий вогонь.
Побійсь його!
Я**рмола**. Чого ж йому боятись?
Нехай пани бояться, а не ми,
бо в пана є, у що їй поціляти.
Марко. Однак боюсь. Не блискавки, а грому
як загримить – додому б так і втік...
Ярмола. Чого? Хіба щоб шмигнути під піч?
Ха-ха-ха-ха, отеє так козарлюга!
Марко. А ти на себе глянь: де був пістоль –
тепер мантачка. Де ж твоя чуприна?
Ярмола. Нащо кобилі хвіст, як голови збулася

М а р к о . У тебе замість неї, пхе, кавун,
та й той іще зелений...
Я р м о л а . Тільки зверху.
Всередині ж червоний вже як жар.
Г р и г о р і й . Огудиння у тебе, бачу, гарне.
Я р м о л а . Се ж про яке огудиння ти кажеш?
Г р и г о р і й . Та про отеє ж. Думки твої...
Г р і м . Тарррах)
М а р к о . Спаси й помилуй. Господи!
Г р і м . ...ах! ...ах!
Ярмола. Тьху! ІПерестань-бо вже хреститись,
Марку!
Та скинь мішок той мокрий
з голови –
курінь не протікає, слава Богу...
А скоро вже й гроза перегримить.
Лука. Моя покійниця, було**,**
коли гроза – кочерги з хати
повикидає за поріг:
дивись, вона й перегуркоче.
Ярмола. А спробуй викинуть ковіньку –
вона ж – ха-ха! – мов кочерга.
Чи між кочергами стояла?
Ха-ха-ха-ха!
Грім. ...ах! ...ах! ...ах! ...ах!
Лука.Клади ковіньку вже, чого ж.
А ти гайдарку кидай, Марку.
Давай ціпка свого, Грицько...
І треба ж виструґать отак
з ковизки... голову лелеки?!
Григорій. Нащо мені синиця в жмені?
Ходить з лелекою в руці –
воно, брат, краще...
Грім. Лясь! Г-гу-гух!..
Лука. Отож.
Марко. Як блискавка батожить
сей дощ, аж виляски ідуть.
Григорій. Еге ж: грім грає на дуду,
а блискавиці зливу косять...
Колись давно я чув од когось
притчу
про блискавку й косу...
Ярмола. То розкажи.
Григорій. Якось косив козак у полі жито,

аж тут гроза надходить.
Він – куди?
В полукіпок. Косу ж у землю прямо
ввігнав кіссям отак-от, як отсю.
Коли...
Грім. Торррох!
Григорій. Еге ж**,** отак як вдарить –
та прямо в неї. Блиснуло – й нема.
Кісся одразу так і спопеліло.
Схопив козак косу ту, а вона
г а р я ч а...
Лука. Та-а-к... А блискавка ж де ділась?
Марко. У землю, мабуть, увійшла.
Григорій. А ти ж чого мовчиш, Ярмоло?
Ярмола. Бо думаю... В ком**у** нема вогню,
як в камені, той сам згоріти може.
Лука. Коса косою й буде.
Ярмола. Подивись: чим се тобі не шабля?
Тільки й діла,
що до кісся приправлена вона
та гострена, либонь, не з того боку.
Лука. Ххе-ге, і справді... А ціпок –
цурпалок, дрова. Більш нічого.
Ярмола. Ти іншим краєм поверни.
Лука. Навіщо?
Ярмола. Буде замашнішим.
Григорій. Ним світу не перевернути,
як важелем.
Ярмола. А ти хоч спробуй,
Григорій. Опори доброї нема.
Ярмола. А ти на мене обіприся,
Григорій. Ти, брате, надто заслабкий.
Сей світ важкий. Із головою
тебе у землю він вжене.
Ярмола. Кого? Мене?!
А де земля у мене?
Орю і сію, тільки не свою.
Тільки й землі у мене, де стою:
під п'ятами. Та й та також, брат,
панська.
Чи є такий на світі чоловік,
охоче хто б хотів її орати
та ще й стрибав на радощах

а плугом?
Хіба лиш той, хто вже не помічає
ярма – я р м а ! – на шиї у вола.
Марко. А що, як знять ярмо та випрягти
волів тих?
Ярмола. А в плуга запряжеш тоді кого?
Себе? Чи вітра? Хха! Нема дурних!
Всім хочеться за плугом,
а не в плузі...
Колись жили на світі два брати,
а Бог обох в волів перетворив їх
і заходився землю сю орати.
Ну, довго чи недовго він орав –
стомився. Захотілося спочити.
Тоді він одного із тих волів
перетворив ізнов на чоловіка,
щоб той за плугом трохи походив,
а сам приліг та й задрімав на хмарі.
Та й досі спить! Чи, пак, відпочиває.
Ото з тих пір брати й орють сю землю
один із них весь час у плузі ходить,
а другий все за плугом,
та ще й пугою того, що в плузі,
поганяє...
Григорій. Ізвідкіля ти вичитав сю притчу?
Ярмола. Нізвідкіля. Приснилася, мабуть.
А може, сонному хто розказав,
не знаю.
Не вигадав, бо я на се не здатний.
Се ти у нас на вигадки мастак.
Григорій. Вигадувать – се, брат, не пізнавати.
Бо пізнавать – се розумом кресати,
щоб іскрою міг вічно воскресати
похований у камені вогонь.
Грім. Оггго-о! ...го-го-о!
Ярмола. Ну, то й що?
Що твій вогонь, вполонений в слова,
коли ми прочитати їх не вміем?
Хоч лобом бийся в ту твою
премудрість –
вогню не викрешеш,
лиш лоб собі наб'єш,
а іскри із очей хіба заскачуть.
Марко. Чого звелися ви за ту премудрість?

Ой, блиснуло ізнову... Свят! Свят! Свят!
Ярмола. Як з нігтя я не викрешу вогню,
так ти його не викрешеш і з Марка.
Грім. ...ха! ...ха! ...ха! ...ха!
Ярмола. Що твій вогонь для мене?
Та від нього
і люльки я не зможу запалить.
Лука. Ось годі вже вам говорить
про нього. Іч, як розпалились!
Вже кожне слово аж пашить:
іще запалите курінь мій.
Розполохтілись, як півні.
А киш на дощ та прохолоньте!
Ярмола. Як можна тут холонути, коли
нічого, крім мозолів, я не маю.
Сорочки навіть путньої нема.
А Божим духом ситий, брат,
не будеш.
А правда де?
Григорій. В мозолях же твоїх.
Ярмола. Чогось вона і досі ще не скресла
із них ні в кого. Надто вже тверді.
Не проросла, бо зерно пересохло.
А що я в пана виміняв за них?
Його зневагу щедру, більш нічого.
А люди пнуться, пнуться в ті пани...
Григорій. Та не пускають латані штани.
Марко. Якщо ти пан – то на тобі й жупан,
а як сірома – то сиди, брат, дома.
Ярмола. Ото й біда, що вдома сидимо
біля вогню в печері чорній печі.
І ні мур-мур!
Грім. Г-гур-гуррр! Гур-гуррр!
Гур-гуррр!..
Марко. А вже, кажись, воно й перегриміло.
Незчулись за балачкою й коли.
Воно б і йти вже можна...
Ярмола. Постривай.
Не поспішай поперед батька в пекло.
Марко. А де воно?
Ярмола. Отут.
Григорій. Отут? Се правда.
Коли ж воно та стане нам за рай?
А райдуга яка над полем встала!

Аж веселіше стало на душі...
Ярмола. Ну, а тепер пора нам. Гайда, Марку!
Ти до овець. Я ж, братику, т у д и...
Лука. У ліс? З косою? Що ж косити
ти будеш там? Хіба дуби?
Ярмола. Мені аби к о с и т и . Ого-го!..
Ну, розбирайте вже своє паліччя –
гроза вас обминула. Ха-ха-ха!..
То що ж – бувай здоровий,
любомудре!
Пішов…
Нехай…
Бо що мені до того?
У всякого свої в житті шляхи...
Вже сонце хмар взолочує верхи,
що зводяться з-за обрію крутого,
як марево, що виткалося з світла
і музики мигтливого дощу.
А райдуга під хмарами мов брама...

Пішов Ярмола.
Полем.
Понад яром.
Скотився в яр...
Зійшов на крутосхил...
Перевалив за край його –
і наче
не далі йде,
а в землю
він вгрузає...
Уже й нема його...
Лиш змигнула коса,
як блискавка німа...
Я грому ще чекаю,
а він
нечутно в тиші розчинивсь –
і забринів незримою струною,
торкнувся слуху мрійною луною,
сліпим дощем у радість переливсь,
пе-
ре-
миг-
тів –

і краплі прохололі,
мов у лапату хвижу перейшли
і поле вкрили білими гречками:
мене немов снігами замело...
А щось щемить,
щемить мені,
щемить ще...
Іще б хоч мить – збагнути щоб,
зловить!..
Грози ні завернути,
ні спинить,
ні вмовити,
ні чимось вгамувати,
від неї ні втекти,
ні заховатись.
Вона віднайде кожного колись!
Якщо ти камінь – то лише обпалить.
Якщо ти дерев'яний – спопелить!
Так що ж болить,
болить мені,
болить,
і серце хто стискає,
мов руками?
Чого важка,
мов камінь,
голова?
Чому не зрозумілий я народу?..
Бо з каменю давив я досі воду,
а не вогонь із нього добував!..
– Чого схопився раптом так,
немов бджола тебе зжалила.

– Скажи, Лука, ну звідки така сила
у сього чоловіка, що пішов
у ліс з косою? Чув, що він балакав?
– Авжеж.
То, Грицьку, г а й д а м а к а .
Він нетутешній, бо найнявсь
до пана нашого недавно.
Отож Ярмолою назвавсь,
а може, він і не Ярмола...
– А хто ж?
– Та вже ж не Залізняк.
– Звідкіль прийшов сюди?

– Не знаю.
Казав, що з Умані, чи що.
А нахились, скажу на вухо:
він знався з Г о н т о ю...
– Ого! А тут як опинився?
– Він був посічений. Ішов
на Слобожанщину ж до себе,
йшов – та й натрапив на бджільник
таки ж на наш отой, що в лісі,
а там була...
– Невже Марися?
– Еге ж, онука і була.
Мені спочатку й не сказала,
та потім...
Потім лікувала
майже до осені його,
аж поки він ото найнявся
до пана коней стерегти...
Ну, вже пора мені іти
щось готувати на вечерю.

«Заходить сонце в ніч,
як у печеру.
Вже яструб,
вполювавши власну тінь,
ковзнув крильми по небу й полетів.
Посунули за обрій сизі хмари.
Вечірня
вже проклюнулась
зоря,
мов крапелинка місячного світла,
прозора і тремтлива,
як сльоза,
що ледве-ледь тримається на вії –
от-от...
впаде...
А поле половіє,
і тиша гусне в гречці на медах.
Майнула в небі тінь чиясь
чи птах...
І раптом поле виляснуло лунко:
– Піть-полоть! – аж стебла стали струнко.
– Піть-полоть! – розхлюпалось в житах.
– Піть-полоть! – над тишею витає.

– Піть-полоть! – мов подругу питає,
немов благає: «Де ти? Відзовись!»
– Піть-полоть! – все поле в поцілунках.
– Піть-полоть!..

– Подай оклунка,
отам в кутку десь подивись.
У ньому сіть була колись –
я брав перепелів ловити,
да й досі так і не ловив.
Іч, розходились як, диви-и!
Дощами горлечка полощуть...
Ходім, Григорію, на площу.
– Я не піду. І ти їх не лови,
бо чуєш, як їм хочеться любити?
– Та їх до біса тут у житі,
зловлю хоч кілька на куліш.
– Я їх не їстиму.
– Не їж.
– Вони ж тепер іще не ситі.
– Зате дурні, бо лізуть в сіть,
зачувши голос перепілки.
Отеє ж манок у мене.
Тільки
на ньому вимовлю:
– Піть-піть! –
дивись, котрийсь уже й біжить:
охрип од крику, бідолаха,
нема ні розуму, ні страху,
хававка хрипко так:
«Хавав!»
А я тихесенько в рукав:
– Піть-піть!
– Хавав! Хавав!
– Піть-піть!
– Хавав!
– Піть-піть!
Біжить під сіть.
Там другий...
Третій...
Я мовчу.
Тоді як скочу,
закричу!!!

Вони –
хвіть-хвіть! –
та прямо в сіть...
– На вже оклунок твій...
– А цить!..
– Піть-полоть!
– Піть-полоть!..

«Виляскують,
мов зроду не було
ні яструба над ними,
ані сіті.
Кохаючись живуть собі у житі...
– Піть-полоть!
«...й не відають про зло,
що манить їх,
мов голос перепілки...
Так і для нас в мелодії сопілки
вчувається гармонія душі.
О, не спішіть летіти,
не спішіть,
бо хтозна,

«хто на тій сопілці грає...»
– Піть-полоть!
«...так звабно серце крає...»
– Піть-полоть!
«…який підступний світ!
Над правдою розкинув ловчу сіть,
оманливо заманює під неї
словами,
дзвоном,
кличем...
Ні, брехнею!
О, як її від правди відрізнить?..»
– Піть-піть!
«...любіть!.. – манок Луки вже кличе.
– Піть-полоть!
– Піть-полоть!
– Хавав!..
«...О, хто ж її так підло заховав...»
– Піть-піть!
«...під сіть...»
– Піть-піть!

« любіть!..»
– Піть-піть!
«...тож краще зримий яструба політ,
аніж підступний голос перепілки...»
– Гаттявйо-о! Лови-и! Розплутуй!
Грицьку, йди сюди скоріш
Фр-р-рррр!
– Утік один вже шутий.
Кат із ним. А сих – в куліш!
Бачиш, скільки тут їх, Грицю?
Може, скубтимеш, га?
– Ні.
– То сходи хоч до криниці –
змий пшоно у казані.
Бач, які глевкі та гарні!
– Що, Лапко, дратують нюх?
Ну, ходім до кашоварні,
треба ж викресать вогню.
Гм, а губка – хоч викручуй:
іскри гаснуть, аж сичать.
– Де ж тобі узяти луччу?
– Підем жару позичать.
– В кого?
– В Марка. Бачиш – там он
вогник жевріє в яру?
– Може, то з тобою Даймон
затіває хитру гру?
– Се ж який?
– А ось послухай.
То жив колись на світі чоловік
такий собі якийсь...
тюхтіюватий.
Пішов вогню до Бога позичати.
Позичив.
От приніс його додому,
пригрівся біля нього
й задрімав.

Прокинувся –
аж гульк! –
вогню нема:
погас.
Побідкавсь дядько,

та потому
пішов до Бога вдруге по вогонь.
Позичив Бог.
Він сокотить його –
дає йому поліно за поліном,
немов годує...
На лиху годину
йому заснути знову довелось.
Прокинувсь –
гульк! –
вогонь як викрав хтось.
Він знов до Бога –
втретє позичати.
«Се вже востаннє, – Бог йому. – Неси.
Коли ж погасне – більше не проси!»
Приніс його той чоловік до хати, обдарував
цурупаллям скоріш і заходивсь варить собі куліш.
А казанок –
беркиць! –
та на вогонь:
залив увесь до іскорки його.
Заплакав чоловік.
Ну, що його робити?
Нема вогню...
Та треба ж якось жити?
А ніч –
хоч око виколи.
Глуха.
Аж гульк! – вогонь,
отак он, як у Марка:
горить собі,
горить,
не потуха...
Той чоловік біжить – аж п'ятам жарко!
Підбіг.
Спинився.
Бачить –
на вогні
чорт барана білованого смажить.
Тут дядько той наважився і каже:
– «П-позич вогню, д-добродію...»
– «Бери-и!
– Бери й не думай, дядьку, про віддачу,
та знай мою чортячу добру вдачу,

бо сей вогонь ще сам не потухав.
Ха-ха-ха-ха-а!..»
Зрадів той дядько.
За вогонь – і хода!
Сам думає: «От бісова порода!
Тепер і в мене буде свій вогонь!..»
Прибіг додому.
Вніс його до хати.
Наївсь.
Напивсь.
Зігрівся.
Став дрімати...
Та тільки очі сон йому стулив –
вогонь
по хаті
полум'ям поплив.
Той чоловік прокинувся –
біда!
Гасити став –
не гасить і вода.
Згоріла хата...
Вже горить село...
Згоріло –
наче й зовсім не було!
А вже вогонь викочується в степ...
Бог бачить,
що пожежа все росте, –
озливсь,
та злив на землю він не лив,
а степ з другого краю запалив –
і чорна ніч мов стала раптом днем...
З тих пір вогонь і гаситься вогнем.
Отож,
якщо він є у тебе в хаті –
п и л ь н у й й о г о !
Хоч іскру – та свого.
А нічого ходити позичати
його в сусідів...
– К чому се почав ти
розказувать сю притчу про вогонь?
– Бо ми ж усі розумні ого-го!
Вже розуму у всіх напозичались.
З Європи мудрість ввозимо без мита.
Чого навчить прикуплений учитель?

Кого вогонь позичений зігрів?..
– Еге ж, я добре-таки впрів,
поки свойого докресався...
Ех, і кулешик в нас удався,
що й чумакам такий не снивсь.
Я так заслухався – дивись:
і наше вогнище пригасло.
Колись, як ми ще кози пасли...
– Та я про се вже чув од тебе тричі.
– Хіба розказував?
– Авжеж. А знаєш притчу
про двох цапів, що міряли лоби:
чий лоб твердіший – той і розумніший?
– Дак хто ж?
– А вовк: коли їх з'їв – сказав,
що той і той однаково смердючі.
– Ха-ха-ха, отеє так случай!
Ну, тож сідай до кулешу,
бо я вже –
хлам! –
накуштувався.
Пшоно вкипіло –
хлам! –
давно...
З твоєю поміччю, Лукаче,
півказана вже випріло...

Атож...
Куди подівся мій рукавчик?
Там і для тебе мав я ложку,
лиш трохи вищерблений край.
Куліш – на славу!
Вечеряй!
– їж сам. А я, признатися, не можу.
Та підкріпи хоч трохи плоть!
– Куліш твій, брате...
– Піть-полоть!
– ...на їхній пісні наварився.
– Чого ти –
хлам! –
загонорився?
На те вони й перепели.
На, їх бери!
– Я краще цибулину із хлібом-сіллю пожую,

зап'ю водою із криниці...
«Коли вогонь сей розгориться?
У попелі лежать собі поліна
і тліють,
тлі...»
– Перепелина така вже доля:
чи в куліш,
чи прямо яструбу у кігті...
...наївся...
...хочеться спочити...
...піду порозкошую в курені...
Ти йтимеш спати, Грицьку?
– Ні.
«А ніч
назустріч вічності тече
посрібленим
струмочком
цвіркунячим:
дзюрчить,
дзюрчить,
розбризкуючись
наче
понад гречками місячним дощем.
У серці щем, такий солодкий щем...
А вогнище погасло...
Ледве тліє...
Чи спалахне вогнем воно іще?
Заснув Лука,
поставивши ковіньку, –
питальний знак до завтрашнього дня.
Здається:
сон всю Землю обійняв,
та так,
що вже й поворухнутись ліньки...
Поліна тліють в попелі...
Якесь
пропечене вогнем до серцевини,
враз полум'ям
над попелом
злетіло –
і спалахнуло вогнище, як бунт!..
Чого се я відсиджуюся тут?
Чого я не з Ярмолою?
Чого?

А хто ж тоді добуде їм вогонь –
вогонь знання, вполонений у камінь
матерії?..
Мій розум хай, мов смерч,
розбурхає вогонь сей над віками –
куй собі меч!
Мій розум – криця.
Смерч!
А скільки мрій бринить в мені, мов рій?
Я зазираю мріями за обрій...
У серці щем...
Такий
солодкий щем...
А ніч
назустріч
вічності
тече...
Увесь світ спить...
Пора вже прокидатись!..»
Скресає ніч одвічна.
«...щось горить?
Чи почало на світ благословлятись?..*
Нехай.

Світає.

Джерело: Білоус Григорій. Вогонь у камені // Вітчизна. – 1996. - №5-6.

ДМИТРО́ БІЛОУ́С

(*24.04.1920 – † 13.10. 2004)

Український поет, перекладач з болгарської мови, літературний критик, громадський діяч.

Народився в селі Курманах, нині Недригайлівського району Сумської області –

Лауреат Національної премії України імені Тараса Шевченка (за книжку «Диво калинове»). Автор збірок гумору та сатири, книжок для дітей, статей, літературних розвідок про творчість українських письменників: «Осколочним» (збірка гумору та сатири) (1948), «Веселі обличчя» (1953), «Зигзаг» (1956), «Колос і кукіль» (1960), «Пташині голоси» (1961), «Сатиричне і ліричне» (1961), «Тарасові жарти» (1964), «Хто на черзі?» (1966), «Турботливі друзі» (1970), «Хліб-сіль їж, а правду ріж» (1971), «Веселий кут» (1979), «Обережно слово!» (1984), «Гриць Гачок» (1986), «Диво калинове» (1988), «Чари барвінкові» (1994), «За Україну молюся» (2000).

Укладач антології болгарської поезії українською мовою.

* * *

Всю Слобожанщину обміряв посох
Мандрівця вічного Сковороди.
То, може, ніг його невтомних босих
І в Курманах лишилися сліди?

Либонь бував у нас Григорій Савич,
Бо ж повідав Григорій, батьків дід,
Що ніби хтось його тут бачив навіч,
І це передається з роду в рід.

А чом би й ні? Це ж уявити легко:
Любив він дух розгонистих ланів.
Та й поза всім, не так уже й далеко
Від Лохвиці й Чорнух до Курманів.

І вітраки любив він на дорогах,
Задумливість крилатих цих споруд,
І чумаків, і орачів убогих –
І цінував їх вічний «сродний труд».

До нас доходять речі легендарні:
Як пречудово він на флейті грав,
Гуторив із людьми в хлівці-бондарні
І неотес-вельмож на кпини брав.

То розкажи ж, білоусівська хато,
Як шанували в нас Сковороду!
Не випадково ж мабуть, так багато
Григоріїв у нашому роду.

Джерело: Білоус Д. Ромен хіба не родич Рима: поезії. – К.: Український письменник, 1999. – 110 с.

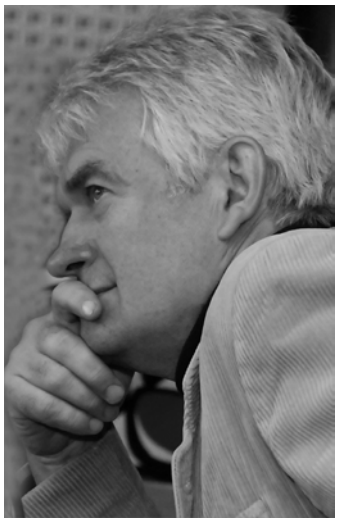

ВІ́КТОР БО́ЙКО

(*15.10.1946)

Поет, перекладач.

Народився в смт. Козача Лопань на Харківщині в сім'ї шевця.

Працював лаборантом, слюсарем-складальником, учителював, був заступником голови Комісії по роботі з творчою молоддю при Харківській організації Спілки письменників України, старшим літпрацівником журналу «Прапор» (тепер – «Березіль»). Доклав зусиль до створення Літературного музею в Харкові. Наприкінці 80-х рр. минулого століття був одним із фундаторів та співголів (1989) Харківського крайового Руху. Нині – голова правління Харківського обласного відділення Українського фонду культури. Бере активну участь у діяльності муніципального театру народної музики України «Обереги» як літературний консультант і ведучий концертних програм. Заслужений працівник культури України (2002).

Друкуватися почав 1971 р. у деркачівській райгазеті. Вірші широко публікувалися в українській і зарубіжній періодиці; в альманахах; колективних збірках; антологіях «Zwei Städte» («Два міста»), «Слобожанська муза» (2000), «Сьоме око» (2003), «Ветер с Украины» («Вітер з України» (2004), «Über Zeit und Raum» («Понад час і простір») (2006), «Слобожанська яса» (2006). Перекладає з білоруської, вірменської, молдовської (румунської), німецької, польської, російської та французької мов. Займається етнологією та літературознавством. Пише також прозу.

Автор збірок поезій «Пролог» (1976), «Земні турботи» (1978), «Обличчям до багаття» (1984), «Битий шлях» (1989), «Зазимки» (1990), «Планида» (1994), «Яв» (2001), «Суголосся» (2006), «Петрові батоги» (2007), «Назовсім» (2013) і творів для дітей, що побачили світ у антології «Український садочок» (1997 – 1998), шкільних читанках та в періодиці. Уклав і відредагував антологію любовної лірики XVII – XX століть «Слобожанська муза» (2000) і антологію громадянської лірики кінця XVII – початку XXI століть «Слобожанська яса» (2006). Редактор, упорядник і перекладач багатьох книг, які виходили друком у харківських видавництвах.

Лауреат харківських муніципальних премій у галузі етнології та фольклористики ім. П. В. Іванова (2002), у галузі літератури ім.

Олександра Олеся (2006) та всеукраїнської літературно-мистецької премії ім. І. С. Нечуя-Левицького (2008).

Член Національної спілки письменників України з 1979 р. Член АУП із 1997 р.

В ЮРМАЛСЬКОМУ ЛІТЕРАТУРНОМУ ТА ХУДОЖНЬОМУ МУЗЕЇ

Тут є усе: трубастий грамофон
начищено поблискує латунню,
з Парижа крісла справжні –
комільфо і міномет «найвищого
ґатунку»,

і скриня з віком, від років рудим,
де ще живуть і солов'ї, і квіти,
неначе їх прислав південний вітер
від мудрого Грицька Сковороди...
Сумні кайдани доїда іржа
за чистим склом у сніжно-білім
стенді,
статечно якір спочива на стежці –
він для човнів рідня, а не чужак.
Хіба що тільки мамонта нема,
так то ж, повірте, істинна дрібниця,
–
узяв та й переїхав до столиці,
як тут вкриватись пилом задарма.

А якір нам ще здасться, далебі, –
нехай міцніш тримає нас за землю,
ще стільки доведеться сіять зерна
і плавати у морі голубім.

Джерело: Бойко В. Обличчям до багаття. – Харків: Прапор, 1984.- 47 с.

ОСІНЬ, 1972

Харкове, вбити комусь закортіло
хату Григорія Сковороди!
Чуєш? Хоч потім до діла й без діла
не винувать Золотої Орди!..
Сволок важкий до землі припадає,
перехрестившись три віки тому.
«Все те не наше, що нас покидає»
–
чин міліцейський жартує у тьму...
Мов під копитами, під матюками
щезла надовго зелена трава,
в Сковородинівці вимовив камінь:
– Всякому городу прав і права!..
Дизель реве, та не круппівським
гуком,
жили напруживши, як не порве...
Може, останній тоді від розпуки
на Журавлівці помер журавель?
В кого вдалися ми, бісові діти,
що заболить, аж коли припече
полум'я смертне, котре, щоб
згасити,
в світі не вистачить сліз і очей?
Сивий наш батьку, Григорію
Савичу,
каятись вміємо, грішників тьма...
Так і лишатись вам в мандрах
назавше.
Може б, вернулись – так хати
нема!

Джерело: Бойко В. Зазимки. – Харків: Прапор, 1990. – 78 с.

* * *

Автором першої друкованої дисертації про запорізьких козаків, успішно захищеної 7.06.1684 р. в Ляйпціґу, є сілезький німець Йоган-Йоахім Мюллер.

І хто ми, й звідки – німці нас учили
задовго до Грицька Сковороди...
Чи не знайшлося у Петра Могили
когось, хто б нас в історію зводив?
Чи, може, то уже така планида,
що нині й прісно і вовік віків
на дні сльози Вкраїнська Атлантида
здригається від гуркоту підків?
Але до нас лише глухе відлуння
та ще – червоним шиті рушники,
та ще – понад колись Великим Лугом
потоплені спливають байдаки.
І вже б гукнув хтось з козаків: «Не вмерла!»,
і всяк з трьохсот пощади б не просив...
Та от сльоза проклята все пожерла,
а ми усі – на відстані сльози.
Відколи граємо німе весілля
і чумаки мовчливу сіль везуть...
Чи німців ждем, що нам надбають зілля,
аби правічну висушить сльозу!

Джерело: Бойко В. Планида. – Харків: МП «Видавець»,1994. – 148 с.

* * *

Жолудь сам собі котився по стежці,
а гукнула зірка – взяв та й спинився.
Запитала стежка жолудя: «Де ж ти?»
А листю дубовому падати низько...
Чоловік на стежку вийшов із хати.
Поспішає стежка знайти дорогу.
Чоловік зібрався Правду шукати,
а його мудреці посилають до бога.
До Христа б пішов, та нема адреси
й невідомо грішнику, де її брати.
Одні кажуть – шлях його в піднебессі,
інші – що між Тигром і Євфратом.
Ну сказав би янгол, що Царство Боже

в нас, у смертних грішниках, у людині.
Щастя – в нашім серці, а те – в любові.
Бо з любові ж Діва сина родила.
Що розумному давати поради!..
Запитайся ще в зустрічних та задніх.
Все життя – це є ходіння до Правди.
Не спіткнися, чоловіче, об заздрість.
Шкарубка кора в усохлого дуба.
До Чумацького Шляху вухом криниця,
а звідтіль чути – дівчина кличе: «Любий!»,
а звідтіль чути материн голос: «Грицю!»
Жолудь сам собі котився по стежці,
а гукнула зірка – взяв та й спинився.
Все питає стежка жолудя: «Де ж ти?»
А листю дубовому падати низько...

Джерело: Бойко В. Планида. – Харків: МП «Видавець», 1994. – 148 с.

* * *

Заблудиться святий Сковорода
між богом і піснями при сопілці...
Хоча вона співає, не рида,
з його душею в нерозривній спілці.

А може, так і личить мандрівцю,
аби лишатись мандрівцем до скону...
Бо пастир має випасти вівцю,
а вівці мусять бачити ікону.

Дорога, звісно, б у два кінці.
У тім-то й річ – обидва протилежні...
У мандрівця надія на лиці,
що ноги знайдуть напрямок належний.

Чи хрест, чи камінь, а лицем – на схід,
Втомились ноги – відпочити б тільки...
Вже мандрівець новий руша в похід,
душею прикипівши до сопілки.

Джерело: Бойко В. Яв. – Харків: Майдан, 2001. – 156 с.

* * *

А вітри, – московські, невеселі, –
сіють сніг, аби колись вродив…
Бродять посірілі азазелі
у саду Грицька Сковороди.
Нишпорять, винюхують, стирають
флейти голос тихий і сумний.
Ключник спить.
Стоять ворота раю
на зеленім тлі озимини.
І квилить негода над полями…
Голосом чудним живих гука
чи вона, чи дівчина Уляна,
що на дні журби, а не ставка.
І вертеп гуде під рушниками,
лист останній струшуючи з віт…
І сивіє чорний-чорний камінь.
«Світ ловив мене…»
Якби ж то світ!

Джерело: Бойко В. Суголосся. – Харків: Майдан, 2006. – 180 с.

ВАСИ́ЛЬ БОРОВИ́Й

(*27.09. 1923 – † 13.11. 2014)

Український поет.

Член редколегії журналу «Березіль».

Лауреат літературних премій імені В. Мисика та імені Павла Тичини, а також Фундації Українського вільного університету в Нью-Йорку (США).

Нагороджений орденом «За заслуги» III ступеня за подвижницьку діяльність, спрямовану на висвітлення правди про Голодомор.

Зараз мешкає в Харкові.

Автор поетичних збірок «Березнева земля» (1961), «Розмова з флейтою» (1964), «Жито – життя» (1967), «Зелений парус літа» (1968), «Багряне серце землі» (1971), «Полинова сага» (1994), «Свято гори» (1999), книжки публіцистики «В аркані Каєркана» (2001). Член спілки письменників України з 1965 року. Лауреат літературних премій імені В. Мисика (1995) та імені Павла Тичини (1996), а також Фундації Українського вільного університету В Нью-Йорку (США).

СКОВОРОДА

«Знайдімо нове серце, одягнімося в одежу
нових нетлінних надій, в нутро братолюбія,
тоді нам все живе просвітлиться, весь мир заграє...»
Г. *Сковорода*

І флейта, й Біблія, і костур –
Увесь той скарб Сковороди...
Ось він спинився біля мосту,
Де хмари в безмірі води.
«О міре! Мір безсовѣтный!
Надежда твоя в царях!
Мнишь, что сей берег
безнавѣтный!
Вихрь развѣет сей прах!..»
Розмече – як імперський безум!
Карбує час нову скрижаль.
Пізнай себе – в зневазі Крезам,
Лиши для Демосфена[2] жаль.

Пізнай себе у спразі істин,
В цім вічнім поклику – іти.
Іще десь там опора-пристань,
Вінець вселюдської мети...
А сонце котиться в тумані,
І пил над шляхом, як щодня.
Стривай! В оздобленім ридвані
Тебе владика доганя.
Запрошує владика радо:
Сідай, сідай отут рядком.
У стольнім Києві – у граді
Ти будеш мудрості стовпом!..
А в тебе очі – мов проміння,
В них сум згорьованих степів:
Доволі вже стовпотворіння
З вас – неотесаних стовпів!..
Ні, помисли свої віддати

[2] Демосфен - давньогрецький оратор, логограф, політичний діяч (384 – 322 до н.е.)

Лиш роботящим. Не біда,
Що їх в полях родила мати.
От морок в душах – мов орда...
І знову шлях. Мандрівний посох –
Йому ще стукати в віки.

Хто ж збудеться? Пророк?
Філософ?
Бунтар, що піде навпрошки?
І знову шляхом до – людей ти
Боління дум несеш, як є.
Тобі людські тривоги флейта
На всіх стежках передає.

Джерело: Боровий В. Березнева земля: Поезії. – К.: Радянський письменник, 1961. – 70 с.

ЧИТАЮЧИ СКОВОРОДУ

«Нѣт иншаго и горчайшаго нещастія, какъ когда душа болитъ. Она болитъ тогда, когда болятъ мысли...»
Г. С. Сковорода.

Не болить мені з золотом скриня чужа –
Найдорожчий метал переточить іржа.

Вкриє порох земний – із гучним перначем
Срібні персні владик, як і кості нікчем.

І віки – пішаки, як одвічна печаль,
Затуманять царівни ясну пектораль...

Час тече у лиман, як широкий Дніпро.
Де скарбівні, в яких збережеш ти добро?

Тож чи спадком отим перейматися слід?
Мертвим оком зорити з глухих пірамід?..

Є один – найтривкіший, нетлінний запас;
Твій у вічності час,
Мій у вічності час –

Той, що нитку снує життєдайну для нас,
Щоб людиною бути,
поки ще не згас.

Джерело: http://slovoprosvity.org/

АНДРІЙ БУДУГАЙ

(*23.09.1966)

Народився у робітничій родині в селі Московському Ізобільненського району Ставропольського краю (Росії). Закінчив Бердянську СШ №4. У березні 1985 року закінчив Бердянський технікум виноградарства й виноробства. У 1997 – 1988 роках працював науковим співробітником Бердянського художнього музею імені Йосипа Бродського, потім керівником літстудії «Неопалима купина» в Центрі дитячо-юнацької творчості імені Євгенії Руднєвої м. Бердянська.

У жовтні 2003 Андрій разом зі своєю дружиною Ольгою Будугай переїжджають жити до Переяслава-Хмельницького. Працює в ПХДПУ імені Г. Сковороди у відділі дистанційної освіти, редактором університетської газети «Педагогічні обрії».

Досліджує духовне, космічне значення слова. Свої вірші, пісні й наукові статті про вагу слова, духовні теми друкує в Україні, Росії, Болгарії. У 2007 видав альманах літстудії «Дитинець», «Ворота в Небо».

У співавторстві з дружиною видав книжки: «Сторінки історії Запорозького козацтва» (2008), «Святковий вінок» (2009), «Слова – світи» (2010).

Зараз мешкає в Білій Церкві.

ГРИГОРІЙ СКОВОРОДА

У Переяславі
філософ християнський
Піїтику неповний рік
спудеям викладав,
А згодом в Ковраях
здобутки освітянські
Він Василя Томару вчив
з’єднати всі у сплав.

Джерело: Будугай А. Григорій Сковорода // Святковий вінок: [зб. твор. для дошк. і школ.] / Ольга Будугай, Андрій Будугай. – Переяслав-Хмельницький, 2009. – 64 с.

ЮРІЙ БУРЯК

(*24.03.1951)

Поет,перекладач і видавець. Член Національної спілки письменників України (1984).

Народився в м. Дніпропетровську в сім'ї робітника. Закінчив Дніпропетровський університет, був на вчительській роботі, працював старшим редактором видавництва «Молодь». Нині – завідує редакцією в цьому видавництві. Вірші друкує з 1969 р. Першу збірку «Струми» видав у 1982 р. У своїй дебютній збірці та наступній «Брук» (1985) пише про трудові справи, громадянські та духовні зацікавлення ровесників, звертається до тем і мотивів із сучасного міського життя. Наполегливо шукає свіжі поетичні барви, точне образне слово.

Лауреат премії ім. Павла Усенка (1982) та імені І. Огнієнка (1996), Б. Нечерди (2012).

Від 1991 р. – засновник і головний редактор альманаху «Хроніка 2000» та серії книжкових пам'яток «Українські пропелії».

Збірки: «Небесні знаки» (1994), «Орільянські елегії» (2009), «Tabula rasa» (2010), «Оріль» (2011), «Коло навколо» (2011), «Амальгама» (2012).

ТРАДИЦІЯ

Змикаються над нами часи, як небеса,
В безодні часу кане життя, земна краса.
Та не померкне пам'ять, пергамент не згорить –
Глаголу палахтінням проб'є шари століть:
Щоб кожен міг здолати дорогу нелегку
Від «черт і рез» поганських до «Слова о полку».
Душа не забуває – одвіку і по днесь, –
Що все скороминуще на цьому світі єсть.
На тверді чи на праху, на пласі чи в огні,
На плаці чи на площі звучать літа земні:
Ті гуркоти, ті дзвони, той давній-давній сон,
Де Лета голубіє, де човен і Харон,
Де Кий – ще перевізник, де з медом повна борть.
Де під льняним покровом юниці чиста плоть.
Вриваються крізь пам'ять і трощать частокіл
Літа немилосердні над звалищами тіл,
І витвір Святополків, Михайлівський собор,
Знімається над кручі, вмикаючи мотор,

І тане він над нами в скорботних небесах,
І попелом осяде на лицях наших прах.
Щоб все, що є, тривало, буяло і росло,
Щоб голос мало кожне мистецтво й ремесло,
Ще прийде на ці гори, де глід і лобода,
Вродливий слобожанин Грицько Сковорода.
І меч його духовний – супроти вічних зол –
То вихоплений з пітьми відгострений глагол.
В мелодії, в граніті, в словах, на полотні,
Грядущим оповиті, звучать літа земні.

Джерело: Буряк Ю. Традиція // Антологія української поезії. Т.6: Твори поетів, які ввійшли в літературу після 1958 року.. – К.: Дніпро, 1986. - 445 с.

ВАСИ́ЛЬ ВАСИЛА́ШКО

(*20. 06. 1939)

Український поет, заслужений журналіст України.

Народився в селі Куражині, нині Новоушицького району Хмельницької області.

У 1956 році закінчив середню школу в селі Калюс, 1958 року – Кам'янець-Подільський культосвітній технікум (нині Кам'янець-Подільське училище культури), 1966 року – факультет журналістики Львівського університету.

Працював на різних засадах у комсомолі, в апараті ЦК ЛКСМУ, у молодіжній пресі, вченим секретарем правління Товариства «Знання», головним редактором видавництва «Веселка». Нині – учений секретар правління Товариства «Знання» України. За збірку віршів «Чи Україні ти син?» (1994, 2004) нагороджений Республіканською літературною премією імені Лесі Українки (1995), двічі лауреат Всеукраїнського радіофестивалю «Пісня року» (2003, 2004).

Василь Василашко автор збірок: «Течія доріг» (1981), «Ясинець» (1988), «Чи Україні ти син?» (1994, 2004), «Усміхнись веселкою з грози» (1999), ілюстрована поетична книжка «Казка-байка: чесний Лис» (2006, книжка про те, як звірі пішли у бізес), публіцистичні книги «Україні – українську!» (2002), «Через терни – до України» (2006, у співавторстві), «Відроджуймось – не перероджуймось» (2007) та інші.

ГРИГОРІЙ САВИЧ І СВОБОДА

Якби Сковороди свободу,
Від зла свободу й від посад,
Взять тим, що вийшли із народу,
Щоб повернулися назад,
Якби він з імперської столиці,
З Європ, з-під царського вінця,
Як з теплих місць вертають птиці,
Туди вернувся, де й вівця
В людській подобі
Мудрість чує,
І чує ліпше як престол.
І серце мудрість впорядкує,
Де Рось, Дніпро або Хорол.

Таж десь в час один з
Ломоносовим
У Могилянку поступив,
Та став не при дворі філософом,
А біля рідних душ і нив –
Ростив нам сад пісень та духу,
Щоб люд мудріше, щасно ріс…
Як він чекав, щоб хтось
послухав,
Так і його чекали скрізь…
Він флейти співом, словом роду
Ростив дух Божий, проти зла,
І в несвободі мав свободу –
Свобода людства в нім жила…

Джерело: Літературна Україна. – 2014 – № 25 (5554). – 19 червня. - С. 8.

ВАЛЕ́РІЙ ВИСО́ЦЬКИЙ

(*1926)

Ветеран Другої світової війни, поет, почесний голова літературно-мистецького обєднання «Сіверщина» у м. Глухові. Багато років віддав розвиткові лісового господарства, працював інженером лісгоспзагу. Нині на пенсії. Вірші почав друкувати з 1930-х рр. у місцевій, обласній, республіканській пресі, зокрема, на сторінках газет Сумщини, «Молодь України», «Сільські вісті», журналу «Лесная новь» та інших .

Валерій Висоцький – перший з глухівців лауреат літературно-мистецької премії імені поета-земляка Миколи Юрченка. Джерелом поетичних творів його є природа та історія краю.

Автор книжок: «Відгомін серця» (1999), «Серед квітів, птахів, звірів» (2002), «Шумлять ліси Глухівщини» (2007), є співавтором міжнародних альманахів «Славянские колокола», «Междуречье».

ГРИГОРІЮ СКОВОРОДІ

На Миколаївськім соборі
Спочила сивина віків...
І ти тут був – в церковнім хорі
Серед співучих юнаків.

Та ось пішов. В руці палиця,
На Харків шлях – до Бабаїв...
На плечі з сосен пада глиця,
Вітри несуть пісні твої.

І пролягло життя дорозі –
Все від села і до села.
І поки був ходити взмозі,
Вона без тебе не була.

На Слобожанщині й донині
Про тебе спогади живуть:
Сковорода йде... хліб в торбині
До нього юшки десь дадуть...

...Старі дуби на тім маршруті,
І той, під котрим забуття.
Біліє з трьох хатинок хутір,
В якій нема вже вороття.

Філософ викопав могилу,
Дубовим листям устелив.
І вже не встав під гомін гілля
В землі України спочив.

Джерело: Висоцький В. Ранкові дзвони: вірші, пісні, проза. – Суми: МКВВП «Мрія» 1992. – 64 с.

ЛЕОНІ́Д ВИШЕСЛА́ВСЬКИЙ

(*18.03.1914 – † 26.12.2002)

Український поет, літературознавець, перекладач, педагог.

Народився в м. Миколаєві Миколаївського району Львівської області. Писав твори російською й українською мовами. За весь час творчої діяльності видав понад 60 книг віршів, прози та перекладів.

Перші вірші були надруковані в 1933 р. у московському журналі «Молодая гвардия», в 1936 р. у Києві вийшла перша книжка віршів «Здрастуй, сонце!»

Книги «Піонерська таємниця» (1950), «Марусин букет» (1953) написані для дітей. Він є автором літературознавчих досліджень про творчість В. Маяковського, статей з питань сучасного літературного процесу, передмов до збірок молодих поетів, рецензій.

За двотомник віршів «Основа» (1974) і збірку «Поезії» (1974) удостоєний премії ім. П. Г. Тичини «Чуття єдиної родини» (1975), за збірку «Близька зоря» (1983) – Державної премії ім. Т. Г. Шевченка.

Переклав російською низку творів Т. Г. Шевченка (поеми «Мар'яна – черниця», «Царі», «Псалми Давидові» та ін.), М. Старицького (вірш «Дивлюсь на тебе і минуле…»), кілька сонетів І. Франка, Лесі Українки, вірші М. Рильського, М. Бажана, П. Тичини. В його перекладі окремими книжками вийшли твори В. Ткаченко, М. Гаска, О. Сороки, В. Бровченка.

Українською мовою окремі твори Л. М. Вишеславського переклали М. Рильський, П. Тичина, М. Бажан, В.Сосюра, В. Бровченко, А. Кацнельсон, О. Ющенко та ін.

Член Національної спілки письменників України (1939).

Похований в Києві.

Збірки: «Весна вдвоем» (1936), «Чайка» (1946), «Песня с Днепра» (1951), «Звездные сонеты» (1962), «Лоно» (1972), «Река» (1975), «За голубым кордоном тишины» (1979), «Звездные сонеты и земные строфы» (1980), «Моя планета» (1987), «Мой век» (2000), «Николаевская колыбель» (2000), «Сковородинівське коло» (1997). Посмертно опубліковано збірки творів: «Українська сповідь» (2003), «Избранное (1987-2002)» (2004).

СКОВОРОДИНІВСЬКЕ КОЛО
(поема)

1. Павлівка ретроспективна

– А куди, власне, ти їдеш? До Парижа? – спитав я сам себе, і це питання здивувало мене, як прозріння.

– Не в Москву. Не в Прагу. Не в Париж. А в ... Павлівку!

– В Павлівку? А чи ти пам'ятаєш хоч, де вона знаходиться? Адже це було так давно...

– Пам'ятаю: на Харківщині. Неподалік від міста, яке називається Богодухів.

Землі ці - рівнинні, без яруг,
що на Україні звуться «піски»…
І моє село, як давній друг,
виднокруг, який далеко й близько.
Це у колі, до якого звик,
між стрічок дівочих і між вишень
поєднались мова і «язик»
і пісні, з яких я зріс і вийшов...
І мене, як зорі, звеселя
ніжності сільська велична повість –
у трудах, у днях, у весіллях,
як хрущі безсонні між шовковиць.
Літака невстояний ще бас
долинав до сонного подвір'я:
наша авіація в той час
тільки що в своє вбиралась пір'я.
У жнива, бредучи за конем,
коли кінь із норовом траплявся,
потайки із братом заодне
на голоблю верхи я всідався.
Дуже вже подобались ці дні,
як пиріг з нового урожаю
Пам'яттю і досі у мені
свято щедре й світле це триває.

2. Сковородинівка очисна

Павлівка, Богодухів і далі – Гути, Одноробівка, Золочів – все це, як казали в давнину – Слобідська Україна, Словожанщина, якою

мандрував Григорій Сковорода. Його й поховано там, у селі, що носить його ім'я. І ми (мій двоюрідний брат та я), виїхавши з Харкова в один із сонячних вересневих днів, передусім простуємо на Сковородинівку.

У кожної людини є своє коло первинних життєвих пізнань. Ми їдемо по своєму колу. Брат веде машину, я – «бортовий журнал»

З нами книга Григорія Сковороди «Байки Харківські», де повчальна частина кожної байки, т. зв. «мораль», позначена словом сила .

По бурякових просторах,
поміж пожнивних колось
по трасі новій
чималеньке зробивши коло,
бігла машина наша –
і ось
інше, озерне поле!
Осявали на березі ясени,
і білі гуси злітали на чисті хвилі,
як душа моя,
що розлилася радістю у мені
у найповнішій силі.
Озером розкрилась вся моя суть,
все, що безмежно виростає в людині, -
найсвітліша думка,
найсвітлішая путь,
все збагнене і зроблене нею донині.
Нерідко спіймати хотіли мене
суєтність, марнослав'я і ницість...
Совісте, хай все це в мене мине,
свіжістю вічною
грудей
доторкнися!
Я слухав твій голос
з новою силою,
той голос, який ще з дитинства вчував,
слова твої
тут одкровенням-могилою:
«Світ ловив мене, але не спіймав».

3. Сосни гутянські

Слів, котрі Сковорода заповідав написати на своїй могилі, і Сковородинівського озера зректися уже не можна.

З нами в своїй простоті і славі іде віднині Григорій Савич. Він говорить: «Все минає, любов же ніколи, все тебе облишить, крім любого, в тобі сущого».

Лихо шпурляло в той час нас, як цурку,
злидні, холодні згорьовані дні.
Хвора матуся на грудочку цукру
хустку єдину зміняла тоді.
Де тільки в неї і бралася сила
нас годувати, ходити по хмиз...
Довго з тобою, мій брате, ділили
гірку солодкість цих матерніх сліз.
Знов у цій хащі, хоч різні ми, ось ми...
Кожен як був він, і кожен, як є,
кожен, вдивляючись в мідні ці сосни,
дума про спільне і все ж – про своє.
Третій між нами, як хлопчик в віконце,
сором'язливо крізь віти сосон –
нас проглядає промінливе сонце –
давнє, як ми, і прекрасне, як сон.
Сонце іде в колообіг одвічний
мати і сонце, і світ цей, і ми...
Може, це я тут стою, восьмирічний,
і умиваюсь отими слізьми.
Може, від них оці стежинки росні,
мо', на призахідній мідній корі
знову гутянські спалахують сосни,
ніби як сонце моє на зорі.

4. Павлівна оцехвилинна

Через ліс навпроршки – Павлівка!

Рядно асфальту. Жодного вола. Жодної стріхи. Але й жодної душі, котра б згадала, яким ти був тут. Лише улюблений філософ утішає. «Дух не збентежений, і розум чистий».

За часом час. Я не вважаю грою,
коли спадуть на думку лиш саму

оті місця знайомі за горою,
де я там жив
життя лише тому.
Оті плакучі, ті далекі верби,
чи знаєте, німі, як я зустрів
шляхи дитинства,
за які я вмер би,
своїх не опустивши прапорів.
Які краї прекрасні й трохи дивні,
що я їх трохи, зовсім трохи знав...
І шпак, мене узрівши із шпаківні,
щось гарне шпаченятам проказав.

5. Пісок

Піски... піски... Річка Мерло зовсім зміліла, затяглася отим самим піском, який був тут колись мною побачений і збагнений, і знову чується голос Григорія Савича:

«Розуміти ж» - означає поверх видимої речі прозрівати умом щось невидиме, обіцяне видимим... Слово, ім'я, знак, путь, слід, нога, копито, термін – то є тлінні ворота, що ведуть до нетління джерела...»

Як все це не дуже і зело
відчувать піщаний цей годинник –
де піщина і оце село,
де похмуре небо і годинне,
У абетці людського буття
слів і літер найгарніша змова,
перше в цьому світі відкриття –
від Землі та іграшки до слова.
Так далеко ще мені було
від передчуття аж до поета,
як було далеко це село
від землі до зоряних сонетів.
У Павлівці – перший, перший крок,
пророставши крізь її коріння,
я зробив, напевно, крізь пісок
до свого, хоч трохи, але вміння.

***6.* Одноробівка створююча**

У Павлівці осмислено пісок, а в недалекіїї Одноробівці – дощ, дорожну куряву, метеликів, струнні інструменти і сільськогосподарські машини (батьків брат – агроном Яків Юхимович Юрковський керував на початку двадцятих років Однорогівською агропрофшколою).

«Правдиве начало скрізь живе? – вчить Григорій Савич. Через те воно не частка і не складається з часток, але ціле, єдине, безмірне, надійне». В Одноробівці вперше відкрито краплі налетілого дощу, які котилися по дорожній куряві. Це запам'яталося, а згодом було підтверджено рядком Б. Пастернака: «Лишь пыль глотала дождь в пилюлях».

З часом минуле в пітьму порина,
все ж мені й нині неважко згадати
дім наш, його коридори, кімнати,
що ж було вчора – не можу назвати,
з пам'яттю щось – парадокс, дивина.

Тут починань моїх юних пора
мчала двадцятим, пригадую, роком.
Вицвілі двері і насип високий –
погріб громадиться серед двора.

Он крізь цеглини пробилась трава,
а в погребній прохолодності тьмяній,
як молоко в запітнілому дзбані,
час зберігається... Пам'ять жива.

Кінні граблі і косарок загін,
мовби в лелек перейнявши осанку,
сунули в росяну даль спозаранку,
щоб працювати до пізніх годин.
Жовтий Сатир, Адмірал, Махаон
над квітником чи й над гноєм, бувало,
крилами чуйно повітря торкали
і для колекції брались в полон...

Що Одноробівка? Школа? Село?
Ні! Відкриття чарівливого світу.

Кожна дрібничка тут серцем зігріта,
кожна дощинка приносить тепло.
Вдосвіта тут я босоніж блукав
по путівцях у липневому гулі,
курява ця дощ ковтала в пілюлях,
як мені згодом поет показав.

Кожна струна повносило звучить,
ллються акорди над кожною датою,
на мандоліні між струн медіатор,
наче метелик крильми, тріпотить.

***7.* Інвентар**

Сільськогосподарські машини... Брат присвятив їм своє життя, ставши механізатором сільського господарства. У Дитинстві він зробите чудову модель крилатої косарки. Це була іграшка, «а мудра іграшка, - на думку Сковороди, таїть у собі силу».

На нинішньому одноробівському подвір'ї, де стоять старі і нові машини, філософ-гуманіст, показуючи на них, мовить, що це найгуманніші у світі машини; що на їхньому прикладі видно як людський розум може гармонійно злитися з природою, яка його породила...

О, ці косарки
і граблі ці
на граціозних двох колесах!
Кораблик то чи, може, птиця
блукає в сонному колоссі?
Вмостившись зручно на сидінні,
як я любив медовим літом,
залитий сонячним промінням,
над полем райдужним
сидіти.
Сиджу, у нивах утопаю
і над хлібів достиглих ланом
себе легенько підіймаю,
торкнувшись важелів слухняних.
В нагрітий ваш метал,
машини,

підмішуються соком трави,
і навіть листя шум вершинний
пасує до такого сплаву.

8. Дядько

– А знаєш, – каже брат, – сьогодні моєму батькові сповнилось би сто років.

Я згадую свого дядька. Він – взірець людського щастя, бо найбільше у світі любив свою справу.

«Заняття наше є джерелом радості, – підтверджує Григорій Сковорода.

– Але як кого своє заняття не звеселяє, той, звичайно, не для нього природжений, не друг він йому вірний, але шось біля нього любить, і як неспокійний, так і нещасливий».

Як роки мчать... Чи й справді нині
йому було б тих років сто?!
., Лягає сніг, неначе піна,
на просте з бобрику пальто,
на брови й шапку зледенілі.
Він знає - Дід-Мороз - про те:
отут вівсяні будуть хвилі,
там - буйно гречка зацвіте.
А влітку десь-то за Основою,
в пропахлій житом стороні
він благодать земну ізнову
дарує ще щедріш мені.
Сівба чи оранка - незмінно
про кормовий він дбає клин
і треф -
трилисту конюшину
кладе між пагорбів, долин...
Аби ж то дні й мої сяйнули,
зберігши добре і земне,
щоб так же люди спом'янули
в мій сотий ювілей мене!

9. Дорога

Люба слобожанська осінь з її скромною, сором'язливою, некрикливою красою. Ідемо неквапно. Зупиняємось.

Пустий патрон, як чашечка від жолудя,
у куряві лежить, а під горою
незмінно мирно рожевіє Золочів,
уквітчаний зорею золотою.

І знову - дорога. І знову Григорій Савич Сковорода, показуючи на все те, що виникає перед вітровим склом машини, мовить: «Усамотнюючись в розташованих довкола Харкова лісах полях, садах, хуторах та пасіках, навчав я себе чесноти...»

Околиці пахнуть медовими плесами –
баштанним, садибним і пасічним днем,
автобусна станція мріється весело
новеньким, строкатим таким куренем.
Дорога нівроку приборкала трохи
і запах бензину, і запах заліза,
будиночків вікна виходять уже на дорогу
в паркані сліпім
палісадничок зрячий прорізано.
Ждучи на автобус, он жінка на шлях озирається
накинувши хустку барвисту на коси русяві.
Себе розпізнавши, сама Слобожанщина
в далеч вдивляється,
накинувши хустку барвисту на діл, на отави.
І знов лісостепу широкі простори,
дорога насичена зором і слухом,
вона то здіймається легко на гору,
то плавно спускається на Богодухів.
Ледь-ледь шелестить вздовж асфальту колосся,
гайок пропливає, окутаний сном.
Ледь-ледь шелестить вздовж асфальту колосся,
неквапно тополя - мандрівний філософ –
іде нам назустріч з грачиним гніздом.
І верби, в отари зібравшися всюди,
пасуться - село степове оточили.
А річка в леваді
під назвою Уди
блищить,
наче кинуті кимось вудила.

10. Кінець

Повертаємось до Сковородинівки.

У Сковородинівському озері замикається наше Сковородинівське Коло.

Кінець.

«Адже кінець, – стверджує Григорій Сковорода, – як у кільці, знаходиться завжди при своєму початку, залежить від нього, як плід від насіння свого».

Дорога – позаду. Дорога – попереду.

Вона проходить зі мною по проспектах різних міст, по Вацлавському намістю Праги, по Єлисейських Полях Парижа. Скрізь і всюди, хоч би де я був. Бо на ній читалися перші склади оцього, здавалось би, коротенького слова: життя.

Переклали Роберт Третьяков та Юрій Стадниченко

Джерело: Вишеславський Л. Сковородинівське коло: Поезії. / Пер. з рос. – К.: Смолоскип,1997. – 62 с.

ГРИГОРІЙ СКОВОРОДА

(Пам'ятник на київському Подолі)
Спинивсь він цього разу і застиг
біля свойого ж пам'ятного знаку,
а ще пригрів-утішив біля ніг
бездомного, приблудного собаку...

Він йде до нас уже немало днів –
безсмертя стало за важку роботу...
І на чолі його сліди рясних дощів –
струмками поту.

Переклав Микола Карпенко

Джерело: Вишеславський Л. Григорій Сковорода // Кримська світлиця. – 2014. – 17 січня. - №3. – С.11.

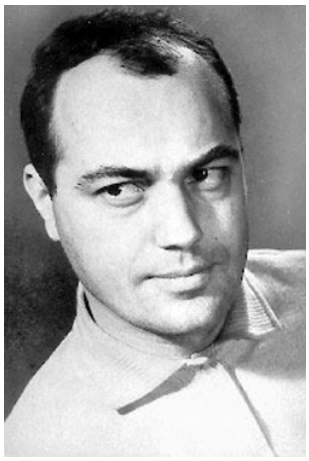

МИКО́ЛА ВІНГРАНО́ВСЬКИЙ

(*07.11.1936 – † 27.05. 2004)

Український письменник-шістдесятник, режисер, актор, сценарист і поет. Народився в селі Богополі (нині частина міста Первомайська) Миколаївської області.

Навчався на акторському відділі Київського інституту театрального мистецтва.

Друкувати вірші почав у студентські роки, 1958 року на сторінках журналів «Дніпро» та «Жовтень» («Дзвін»).

Автор книжок-віршів «Атомні прелюди» (1962), «Сто поезій» (1967), «Поезії» (1971), «На срібнім березі» (1978), «Київ» (1982), «Губами теплими і оком золотим» (1984), «Цю жінку я люблю» (1990), повістей «Первінка» (1971), «Сіроманець» (1977), «У глибині дощів» (1979), «Літо на Десні» (1983), роману «Северин Наливайко» (1996); дитячої збірки - «Андрійко-говорійко».

Найповніше видання доробку – «Вибрані твори в трьох томах» (2004). Постановник десяти художніх та документальних фільмів.

Похований в Києві на Байковому кладовищі.

Лауреат Національної премії ім. Т. Шевченка (1984) за збірки творів для дітей «Літній ранок» (1976), «Літній вечір» (1979), «Ластівко біля вікна» (1981), «На добраніч» (1983).

ІНДУСТРІАЛЬНИЙ СОНЕТ

Сто чорних димарів на Батьківщині,
Сто світлих гімнів рідної землі!
Прощай ганьба, і сором і жалі!
Цивілізована держава моя нині.
Сто гордих колосів над збіглими віками.
Сто гордих дум на гордому чолі!
Це квітне сталь, як перший цвіт землі,
Це я навчився мислити руками.
Ти чуєш, Дніпре, ріко-хліборобе!
Ще перший розум наш – Сковорода Григорій –
До тебе йшов у думнім щасті-горі,
А я прийшов, душі моєї вродо,
Приніс дари тобі на синьому світанку:
Сто димарів і поле-колисанку.

Джерело: Вінграновський М. До вінка Г.С.Сковороди // Вшануємо славетних: Репертуарний збірник. – К.: Мистецтво, 1972. – 96 с.

ВІ́РА ВО́ВК

(ВІРА ОПАНАСІВНА СЕЛЯНСЬКА)

(* 02. 01. 1926)

Українська письменниця, літературознавець, прозаїк, драматург і перекладач.

Народилася у м. Бориславі (тепер Львівської області) в родині лікаря й археолога. Виростала на Гуцульщині, в містечку Кутах. Навчалася в гімназії у Львові, потім у середній дівочій школі ім. Клари Шуманн у Дрездені.

Учасниця Нью-Йоркської літературної групи.

Студіювала германістику, музикологію, порівняльне літературознавство у Тюбінгенському університеті.

Професор німецької літератури в Державному Університеті Ріо-де-Жанейро (Бразилія). З 1957 – завідувач кафедрою германістики цього університету.

Твори пише українською, німецькою, португальською та англійською мовами. Авторка збірок: «Меандри» (1979), «Мандаля» (1980), драматичної поеми «Триптих», п'єси «Іконостас України». Зокрема, переклала португальською мовою поезії Василя Голобородька. Українською переклала твори Ф. Дюренматта, Ф. Г. Лорки, П. Клоделя.

Мешкає в Бразилії.

В Україні вийшли збірки «Родовід» (2000), «Пороги» (2007), «Каравела» (2006).

До прозового доробку Віри Вовк належать «Ранні оповідання» (1953-1954), «Легенди» (1958), «Карнавал» (1986), «Старі панянки» (1995), «Калейдоскоп» (2001).

СКОВОРОДА

Козачок: Він при зорі стає і будить
У пасіці крилатий рій;
Дивуються статечні люди:
Мудрець в оде́жині старій...

Придибав у вечірню пору –
Лиш хліб і сіль йому платня.

Хто б здогадався, що до двору
Зайшов поет, байкар, лютняр?

Той, кого світ даремно ловить,
У світі – маг і володар,
Серед підпеньків безголових
Мислитель наш Сковорода.

Джерело: Вовк В. Іконостас України: містерія. – Ріо-де-Жанейро, 1991. – 52 с.

НАТА́ЛІЯ ВОЛОТО́ВСЬКА

Лікар-офтальмолог, співачка, поетеса, художниця, член обласного літературного об'єднання Тернопільської обласної організації Національної спілки журналістів України. Авторка 10 поетичних збірок.

Закінчила Тернопільський державний медичний університет імені І.Я. Горбачевського.

Творчий доробок Наталії Волотовської багатий і на поетичні твори. Уже понад 30 віршів покладено на музику.

ГРИГОРІЙ СКОВОРОДА: «БОГ ДЛЯ ТЕБЕ, З ТОБОЮ, В ТОБІ»

Дуб старий,
До кореня дуплавий,
часом й блискавицями
Побитий.
У його дуплі
Ховавсь від слави
І писав. Для себе –
Не для світу.

Як лиш міг,
Він утікав від нього,
Мандрував дорогами стома.
Ну і що, як нили босі ноги
Й сніг на скроні
Сипала зима?

Серце ж билось,
Наче перепілка,
Не від болю –
Тільки від краси.
У торбині –
Біблія й сопілка.
Перед зором –
Люди і ліси.

Він ішов землею –
Й бачив Бога,
Час летів нестримно, як вода...
Хто й коли
Повторить ту дорогу,
Що її обрав Сковорода?

Він ішов землею.
Наче храмом,
З великоднім світлом у душі.
Місяць гострий ріг
Об ніч надламував
Й осипав тим сріблом спориші.
Скрипка й посох,
Біблія й сопілка.
Ось і все, що він
Надбав за вік.
Тільки не зітхайте
Тяжко-гірко –
Він такий щасливий
Чоловік!

Ось його столиця –
Пан-Іванівка,
Дуб, що був за
Сховок й кабінет. ...
І летять в траву
Доспілі яблука.
І йому до серця
Їхній лет.

Джерело: Волотовська Н. Славень Тернополю: поезія, графіка. – Тернопіль: ТзОВ «Терно-граф», 2013. – 124 с.

НІ́НА ГАВРИЛЮ́К

(*1936)

Народилася в м. Переяславі-Хмельницькому, Київської обл., в сім'ї військовослужбовця. Закінчила Переяслав-Хмельницьку школу №1, педагогічне училище в рідному місті та Київський педагогічний інститут імені М. Горького. За фахом – філолог, україніст.

Усе життя Ніни Степанівни пов'язане з літературою, школою. Вона 15 років керувала міською літературною студією «Журавлик». Її друкувалася на сторінках періодики журналів «Вітчизна», «Ранок», альманахів «Вітрила», «Перлини дивосвіту».

Із початку 1990-х- років працювала завідувачем кафедри теорії та методики мови Переяслав-Хмельницького державного університету ім. Григорія Сковороди. Заслужений вчитель України, доцент.

Автор збірок: «Перлини дивосвіту» (2002), «Скрипка часу (2007)», «Симфонія життя» (2009), «Зоряні вітражі: поезія, проза (Вибране)» (2011).

Авторка публікацій: «Пізнай себе! Бо істина і доля споконвіку ходять по землі» (Вісник Переяславщини, 2011); у співпраці з Н. Ігнатенко видала навчальний посібник для студентів «Літературні імена Переяславщини» (2007).

ЗАЙДИ У «САД БОЖЕСТВЕННИХ ПІСЕНЬ»

«Цей кладезь знань не вичерпать до дна».
Зайди у «Сад божественних пісень»,
Де в'є гніздечко пташка-жовтобока,
Поглянь на цю красу краєчком ока –
Освятишся душею. Новий день,
Народжений зорею на світанні,
Вітає пісня соловейка рання.
Ти в храм науки чистим увійди,
Торкнися серцем ніжної сопілки,
Відчуєш голос кожної билинки,
Що гомонить рядком Сковороди.
Зайди у «Сад божественних пісень».
І подумки тернистий шлях пройди,
І поклонись стежкам Сковороди.

Джерело: Гаврилюк Н. Скрипка часу: поезія, проза. – Тернопіль: Астон, 2007. – 336 с.

О, ЯК ЙОГО ЛЮБИЛИ БУРСАКИ!

О, як його любили бурсаки,
Як виглядали, щоб зайшов до класу!
Приніс їм подих чистої ріки
І світлу думку – для душі окрасу.
Збирались біля кафедри вони,
Сідали на вузенькому ослоні,
Вслухалися в мелодію весни,
Яку вела сопілка калинова.
Над містом линув монастирський дзвін,
Тривожним зойком розірвавши тишу.
Філософ вчив піднятися з колін,
Обрать в житті стезю круту та ліпшу,
Вузьку, тернисту, що веде в народ.
нести просвіту, а не гріх в торбині,
Щоб хлоп, в полоні бід тяжких, незгод,
Не падав на коліна щохвилини.
О, як його любили бурсаки!
А як косили оком заздрі душі...
Іде Сковорода через віки,
Несе в народ знання – свій хліб насущний.

Джерело: Гаврилюк Н. Скрипка часу: поезія, проза. – Тернопіль: Астон, 2007. – 336 с.

ТЯЖКІ ДОРОГИ, ДУМИ І ТРИВОГИ...

Важкі дороги, думи і тривоги...
Але душа не знала каяття.
Він прагнув залишить себе у Слові,
У ньому бачив іскорку буття.
У Слові – Всесвіт. Важко осягнути
Його безмежжя і пізнать себе.
Зуміть акорди вічності почути,
А він зумів... Коли свою сопілку
До вуст підносив, зводилась трава
І замовкала в полі перепілка,
І у рядочок слалися слова.
А світ ловив філософа у сіті,
А світ йому пробачити не міг
Глибинність думки і значимість миті –
Життєву мудрість пройдених доріг.

Та не спіймав, бо Слово – не пташина.
Воно злетіло в недосяжну вись.
І народився Бог землі – Людина,
Із скарбів слова вічного з'явивсь.
«Прибути з сонцем» – формула єдина.
Обличчя істини – тремтить роса-сльоза.
А в центрі світу – Слово і Людина,
Любов і вічність, Мудрість і Краса.

Джерело: Гаврилюк Н. Скрипка часу: Поезія, проза. – Тернопіль: Астон, 2007. – 336 с.

КЕЛЬЯ

Тут вічності хода не затихає...
В цій кельї жив колись Сковорода...
Боюся на її поріг ступити,
Щоб не порушить тишу.
Адже тут до лекції готується Учитель,
Низенькі стіни, олівець і свита –
Усе тут таємничістю повите.
Пройшли віки, а люди йдуть сюди,
Як плин потоків до русла ріки.
І я прийшла, і голову схиляю.
І прагну осягнути дух епохи,
В яку творив митець.
І так потроху вбираю в себе
По малій краплині
Багатства ті, що він приніс людині.

Нещадно рвуть тишу швидкі автомобілі, над сивими скронями древнього міста тріпоче вітер жовто-синє знамено незалежної України. На порозі нове століття, нове тисячоліття.

Чому ми приходимо сюди, люди, що пізнають таємниці Галактик і земних надр, проникають у мікросвіт? Нас приваблює глибока думка філософа, що злетіла і стала поруч із словами Спінози і Декарта, Цицерона і Горація, Ломоносова і Коперніка.

Ще тисячі прийдуть сюди і зупиняться у хвилюванні на порозі. їх приведе відчуття нерозривності з минулим. Вони залишать за дверима «Меморіального музею Г.С.Сковороди» всі турботи дня і звільнять серця для «Саду божественних пісень».

Джерело: Гаврилюк Н. Скрипка часу: поезія, проза. – Тернопіль: Астон, 2007. – 336 с.

ПАВЛО́ ГІРНИ́К

(*30.04.1956)

Український поет.

Народився в м. Хмельницькому Хмельницької області. Лауреат Національної премії України імені Тараса Шевченка (2009).

Син письменника Миколи Андрійовича Гірника. Мати Тамара Дмитрівна (1926 – 1989) – етнограф.

Закінчив у 1973 році середню школу в Хмельницькому. Навчався на філологічному факультеті Кам'янець-Подільського педагогічного інституту (1973 – 1974, закінчив перший курс), 1974 перевівся до Київського педагогічного інституту (закінчив 1977). Закінчив також Вищі літературні курси в Москві (1987 – 1989).

Працював учителем української мови і літератури в сільських школах Вінницької області, завідувачем літературно-драматичної частини Хмельницького театру ляльок.

Член Спілки письменників України (1984), а від 1996 – член Асоціації українських письменників.

Нині проживає в селі Садовому поблизу Деражні – районного центру Хмельницької області.

Автор поетичних збірок: «Спрага» (1983), «Пахота» (1988) – у перекладі російською мовою, «Летіли гуси» (1988), «Китайка» (1994), «Калина» (1994), «Се я причинний…» (1994), «Вибране» (1996), «Брате мій, вовче» (2000), «Коник на снігу» (2003), «Посміхається» (2008).

ГРИГОРІЮ СКОВОРОДІ

I.

Понад хмари, понад зорі першу думу-голубицю
Випускаю просто неба серед ночі, серед поля.
А за нею проти вітру випускаю другу думу.
Аби обширу напиться, як з криниці при тополі.
Свою силу, свої крила їм віддав я, щоб злітали
Понад кумканням болота, понад світом.
Навздогін благословення їм лелеки посилали,
Але голос їх полинув ген за вітром.
Як верталась перша дума, як зоря із неба впала,

Крила спалені згорнула біла птиця.
Як верталась друга дума, до сестри не припадала,
А схилилась у жалобі, мов черниця.
Не спиняйтеся, допоки відклекочуть в грудях сурми,
Доки сам я не закрию ваші очі.
Проти вітру, проти світу випускаю свої думи
Серед поля,серед болю, серед ночі…

II. Уночі

– Софіє!
– Ніч відлунює ім'я.
Гуде у світ сполохана дзвіниця.
Над мурами глухої кам'яниці
Зліта собору біле голуб'я.
Якої втіхи забаглося оку?
Яку зажуру серце напита?
Тече у ніч холодну і глибоку
Криваве сяйво бані і хреста.
Не раз тут гупотіла перезва.
Похмільний крик стинали блискавиці.
Софіє, наречена і вдова,
По кому вітер плаче у бійницях,
Чиї колись тут дзвякали кайдани
Во славу й зряду на усі літа?
…Сьогодні пізно. Завтра – буде рано.
Мовчи і ти, пречиста і свята,
Про все, то спалахне і спопеліє,
Лишивши вільний вітер по собі.
Іду до тебе у важкій журбі –
Розрадь і воскреси мене, Софіє!

III.

Пророче-смутку! Не ломи
Ані маленької надії.
Вже дзвони б'ють попід грудьми
І в небо падає Софія,
Аж вітер бані обдима!
І вже не втримати плечима

Ні світу, що ловив дарма,
Ні стін з порожніми очима.
І ті слова, колись німі,
Уперто шукані роками,
Ледь проступають у пітьмі,
Як вогка фреска під руками.

Джерело: Гірник П. Григорію Сковороді // Стадниченко В.Я. Садівник щастя: Сковорода як джерело України: нариси, дослідження, спогади, поезії, світлини / Володимир Стадниченко; вступ стаття Л.І. Андрієвського. – К. : Криниця, 2012. – 496 с.

ОСТАННЄ СЛОВО ГРИГОРІЯ СКОВОРОДИ

Скажи, невже за тим шкода,
Моя печале нелукава,
Що навмання щербила слава
І знов мантачила біда?
Невже на те слова прості,
Ніколи й подумки не кляті,
Аби на людях жартувати
І плакати – насамоті?
Нехай не вдався в бунтарів,
Не прихилився ні до кого,
Не брав бандури у дорогу,
Не блазнював, не одурів,
Та мав найтяжче із проклять –
Усе життя учитись нишком
І, всенький світ сходивши пішки,
Удома й пісні не застать!
…Долоня сльози перейма,
Бо навіть голосу немає,
Аби сказати, що минає,
А що лишається дарма…

Джерело: http://poetry.uazone.net/

ЛЕОНІ́Д ГО́РЛАЧ (КОВАЛЕ́НКО)

(* 04. 04. 1941)

Український поет.

Лауреат Шевченківської премії 2013 року за збірку поезій «Знак розбитого ярма».

Народився у містечку Ріпки на Чернігівщині. Дитинство минуло в селі Червоний Колодязь Ніжинського району.

Закінчив Ніжинський педагогічний інститут.

Працював у пресі, в апараті Національної спілки письменників України, обіймав посаду директора Бюро пропаганди художньої літератури. Головний редактор земляцької газети «Отчий поріг».

Автор понад 40 книг, серед яких поетичні збірки: «Сонце в зіницях» (1965), «Танок дощу» (1971), «Четвертий вимір» (1977), «Світовид» (1986), «Десант у квітні» (1981), «На відстані душі» (1991); історичних поем та романів «Ніч у Вишгороді» (1982), «Чисте поле» (1990), «Слов'янський острів» (1991), «Перст Аскольда» (1993); багатьох книжок віршів та балад для дітей – «Зелений букварик» (1969), «Дивна мандрівка» (1971); повістей «Буран» (1972), «Золота пора» (1988); літературно-критичних нарисів «Платон Воронько», «Павло Усенко»; документальних повістей-репортажів «Магистраль века», «От Днепра до Амура», «Дальневосточное кольцо» (у співавторстві з С. Тельнюком), «Прима грацій»; збірка «Знак розбитого ярма» (2012).

МАМАЙ
(уривок з роману)

Так ото я ходив у святім Межигір'ї.
Вартові, як татари, трощили кущі,
У загоні бродили причмелені звірі,
І загінчий на них позирав з каланчі.

А довкруж аж під небо п'ялась огорожа,
Навіть ворон не кожний її подола.
Та й за нею довкіл стриг очима вельможа
І прикушував губи, як кінь вудила.

Я ж витав собі думами в давньому часі,
Що пролинув крізь мене потоком води.
Дзвін лунав золотий, і при іконостасі
Блякли очі притомлені сковороди.

Він повідав мені, як тікає од світу
І за чим в Межигірський прибивсь монастир.
Опісля ми раділи у затишку літу,
Заблукавши знічев'я в жидівський трактир.

А під дубом старим грав я думу Тарасу,
І стікалось на кобзу козацтво старе.
Чи я думав прожити до чорного часу,
Чи я думав, що слава козацька помре?

Джерело: Горлач Л. Мамай: Мазепа: історичний роман у віршах. – Ярославів Вал, 2010. – 364 с.

ТЕТЯ́НА ДОМАШЕ́НКО

(*03.09. 1954)

Поетеса, громадсько-політичний діяч, автор 4-х поетичних збірок, засновник і директор видавництва «Духовна Вісь».

Народилася в с. Рокита, Великобагачанського району, Полтавської області. Закінчила Харківський державний університет, катихитичні курси при Львівській Богословській Академії, здобувши кваліфікацію викладача християнської етики. Знання магістра державного управління здобувала, будучи слухачем Української Академії Державного управління при Президентові України.

Працювала в освіті, культурі, журналістиці. З 2001 року займається видавничою діяльністю у власному видавництві «Духовна Вісь». 2003–2006 р. – працювала головним редактором газети «Наше місто» м. Вишневого.

Видала 4 власних поетичних збірки: «Калинове намисто» (2000), «Озовітесь – мати кличе» (2001), «Дві дороги» (2004), «Ода батьківській хаті» (2010).

Друкувалася в різних часописах, як вітчизняних, так і зарубіжних, зокрема «Нові дні» (Австралія), «Наше життя» (США).

* * * *

Світ ловив мене, але не спіймав

Г. Сковорода

Мене цей світ ще не спіймав,
Бо і ловити не збирався,
Мелодія святих октав
Із мене ще не полилася.

Вона пульсує у мені
І не дає й на мить спокою,
Крізь темні ночі й світлі дні
Веде і кличе за собою.

Вона Голгофою стоїть,
До неї б серцем дотягнутись,

Через межу тисячоліть
переступивши б, не спіткнутись...

Місточком на межу впаду,
Чи підіймуся, чи загину –
Та в новий світ переведу
Мою стражденну Україну.

Чи світ ловитиме мене,
А чи затопче на місточку,
Та Україна одягне
Білим по білому сорочку.

Джерело: Домашенко Т. Мене цей світ ще не спіймав // Стадниченко В.Я. Садівник щастя: Сковорода як джерело України: нариси, дослідження, спогади, поезії, світлини / Володимир Стадниченко; вступ стаття Л.І. Андрієвського. – К. : Криниця, 2012. – 496 с.

МИХА́ЙЛО ДРАЙ-ХМА́РА

(*28. 09. (10.10.) 1889 - † 19.01. 1939)

Український поет, літературознавець, перекладач.

Народився в с. Малі Канівці Золотоніського повіту, тепер Чорнобаївського району Черкаської області.

Закінчив школу в Золотоноші, чотири класи Черкаської гімназії. Навчався 1906–1910 в Колегії Павла Галагана в Києві, 1910–1915 на історико-філологічному факультеті Київського університету

Перший оригінальний поетичний твір Драй-Хмари з'явився у 1920 році в Кам'янці-Подільському. Перша книга віршів - збірка поезій «Проростень» - виходить порівняно пізно. Зате в ній перед читачами засвідчує його зрілим поетом зі сформованим, складним естетичним та глибоким філософським світоглядом. Світ поезії Драй-Хмари складний, що частково зумовлено впливом французького символізму (передусім – П. Верлена). Найчастіше вживаний символічний образ - вітру, що передає рух до свободи, прогресивний поступ та імпульс творення, що діалектично поєднуються з незатишністю, незбагненністю, передчуттям раптових фатальних змін…

Автор збірок віршів «Проростень» (1926), «Вибране» (1969), «Антологія українських поезій в шести томах» (1985), «Вибране» (1989).

РОЗЛЮТУВАВСЯ ЛЮТИЙ НЕДАРЕМНО

Розлютувався лютий недаремно:
Скоро з стріх закапає вода,
Вийде в поле віл під'яремний
І я помандрую як Сковорода.

Передо мною відкриті всі дороги
(Не облишу й мишачої нори) –
Понесу в саквах своїх убогих
Сіромахам на вихліб дари.

Бідний сам, я не піду на хитрі влови:
З серця в серце надлю я пісень, -
Хай в них блакитніє новий,
Осяяний безсмертний день.

Джерело: Драй-Хмара М. Поезії. – Черкаси: Брама, 2004. – 168 с.

ІВА́Н ДРАЧ

(*17.10. 1936)

Український поет, перекладач, кіносценарист, драматург, державний і громадський діяч. Герой України (2006).

Народився в с. Теліжинцях Тетіївського району Київської області.

Творчий шлях розпочав у період «хрущовської відлиги». Дебютував 1961, коли київська «Літературна газета» опублікувала його поему-трагедію «Ніж у сонці».

У 1951 р. в районній газеті був надрукований його перший вірш. Упродовж 1962-1988 рр. виходили збірки: «Соняшник»(1962), «Протуберанці серця»(1965), «Балади буднів»(1967), «До джерел»(1972), «Корінь і крона»(1974), «Київське небо»(1976), «Сонячний фенікс» (1978), «Шабля і хустина»(1981), «Драматичні поеми»(1982), «Теліжинці»(1985), «Храм серця» (1988), «Вірші та поеми» (1991), «Вогонь з попелу» (1995), «Гора: документальна драма-колаж у 2 ч.» (1997), «Храм сонця» (1998), «Сізіфів меч» (1999), «Анатомія блискавки: вибрані твори» (2002), «Поеми» (2006), «Берло» (2007), «Крила» (2001), «Криниця для спраглих» (2010), «Наближення» (2008), «Сонце моє» (2010), «Твори у 3 т.» (2010), «Наближення. Поетичні переклади і статті» (2012).

У 1976 р. збірка І. Драча «Корінь і крона» була відзначена Державною премією України ім. Т. Шевченка.

Член Спілки письменників України з 1962.

ВЕСНЯНА ПІСНЯ ГРИГОРІЯ ВАРСАВИ СКОВОРОДИ

(З листа до Ковалинського)

Вже наступає юність року,
Нове лице вже пахне всюди!
Нарешті у тяжку мороку,
Але й щасливу, рвуться люди.
Погідна праця хлібороба.
Ударить хрущ в струну над хатою.
Вже стік для вод – весни утроба,
Дбайливо чищена лопатою.
Щасливий селянин весною.
Та щастя дивиться очисте,
Хто з радістю од бруду й гною
Канал в душі своїй очистить.

Тілесні мають переваги
І бевзі з пихою гордливою.
У смерть, що всім готує цвяхи,
Йде глупа старість нещасливою.
Душі своєї володіння
Ти переглянь безжальним оком –
Яке ж покільчилось насіння?
Погані трави рви жорстоко,
Найшвидше рви терни й ожину –
Багатство глушить слово боже,
Капусту дику, що без впину
Розкорінилась, цибулину,

Що розстелила хтиве ложе,
Зірви і викинь аж до тину –
Брудна їм похіть не поможе!
Пошвидше ти занось сокиру,
Коли там вигналась кедрина, –
Не любить бог людину щиру,
Коли прегорда ця людина!
Буває й так – на деревині
Вовчки зростають непотрібні,
Зітни ці пагони дитинні –
Хай руки святяться несхибні!
Бо коли хтось священні книги
Лиш пригубив, а де ж там – до дна
То корчить вченого від пихи,
І суть ножа тут – благородна!
І навпаки: прекрасні квіти
Пести, охороняй, юначе,
І в квітах будеш ти сивіти,
Сам будеш квіткою неначе.
І насамперед плекай ти пильно
Цвіт непорочності – мудрішай,
Як пахне він, як диха вільно,
Сковороді він найлюбіший!

Джерело: Драч І. Берло: книга поезій. – К.: Грамота, 2008. – 909 с.

МОЛИТВА СЛІЗ ГРИГОРІЯ ВАРСАВИ СКОВОРОДИ

Хто дасть мені хоча б сльози, хто дасть мені сльози дощевні?
Хто дасть мені ридань грози, хто дасть мені ріки плачевні?
Да гріх ридаю
І омиваю,
У многоводних
Сльозах несходних
Не почивши.
Мої гріхи препекельні да ж палили очі мої роками,
Серце висохло ожорсточене, мов адамант-камінь.
Сліз мені он як бракує,
Щоб печію прегіркую,
Щоб злі її хуртовини
З-під нутровини
Ізблювати!
Ти, що у горах розверг джерелам гримучі проходи,
Ти, що нагорній верх заткав у буйнющії води,
Дай мені вод цих у душу.
Хай я цю муку розрушу,
Тугу розтрощу –
Сліз в тебе прошу,
Втіш мене, отче!
В тебе сліз благаю слізно, щоб вимити душу од лиха,
Мені сльози, сльози, сльози – з-над потіх потіха!
І дурність твого привіту Над усю мудрість світу.
І плач над сміхом
Його потіха,
Дивний боже!

Джерело: Драч І. Берло: книга поезій. – К.: Грамота, 2008. – 909 с..

СЕРДЕЧНА ПЕЧЕРА ГРИГОРІЯ ВАРСАВИ СКОВОРОДИ

Сад божественних пісень. Пісня 8.

Смертельні рани душу мені гнули,
Пекельні біди зашморг затягнули,
Тьма страхом дихала, о лютий люде!
О время люте!

Терни хвороб пекли мою утробу,
Душа скорботно дихала до гробу,
Хто ж од журбот цих визволить навіки,
Де ж мої ліки?

Так в гори олень до джерел все прагне,
Меткіше птиці гонить тіло спрагле,
А спрага пряжить, в нутровинні скута –
З гаддя отрута,

Так на Голгофу я спішу в заклятті,
Де лікар мій і два між нього таті,
Де Іоанн рида при цій годині
При хрестовині.

Господоньку, моя відрало в горі!
Сприйми слова ці, струєні та хворі,
Даждь сцілення – я ж твого слова пастир,
Не дасть пропасти!

Джерело: Драч І. Берло: книга поезій. – К.: Грамота, 2008 – 909 с.

СКОВОРОДА І ШЕВЧЕНКО

Вони сиділи на старій могилі,
Григорій і Тарас, – задумані, смутні.
Котили трави сивуваті хвилі
В полинній степовій широчині.

Орел купав лисніючі пір'їни
В похмурих блисках пломінких заграв,
Та чорний плащ лежав крилом орлиним,
Та витертий ціпок на торбі спочивав.

Стрибало низом перекотиполе,
Обшугане, закурене, руде.

«Така і ти, Вкраїни клята доле,
Не знаєш пристановища ніде,

А лихо вітром за тобою гониться», –
Григорій стих. Над пащами яруг
Летіло перекотиполе прямо в сонце,
Що опускалось полум'ям на пруг.

«Дивись, - Тарасу не сиділось долі,
Схопивсь і брата за плече підняв. –
Летіть в пожежу українській долі,
Щоб випалити панство там до пня,

Щоб з попелу, де небо неозоріє,
Прекрасний Фенікс чарував віки,
Щоб ти йому, мов голубу, Григорію,
Давав пшениці поклювать з руки».

Той посміхнувся. Він уже розгледів
Над Україною розкрилля золоті...
Так друзі зустрічаються в легенді,
Коли не можна стрітись у житті.

Джерело: Драч І. Берло: книга поезій. – К.: Грамота, 2008. – 909 с.

ЛИСТ МИХАЙЛА КОВАЛИНСЬКОГО ДО СКОВОРОДИ

...Но не только счастлив я был в большом свете! При всем благоприятстве фортуны, разум мой не мог иметь счастия, чтоб не впасть в сети, оковы «железностей» и суетностей, которыми, раз будучи обязан с превеликим...свободиться должен! Ты сам не разлучен со мной в мыслях моих, как я сам с собой. Почему и желание мое видеть тебя и окончить век вместе...

З листа М. Ковалинського до Г. Сковороди

Прийди до мене, мій Сковородо,
з небесних пальців золота рудо,
Шалений стогін кинь мені до ніг –
Я з нього заплету собі батіг,
Я вистьобаю ним свій лютий біль,
Я білий вже, як люта заметіль, –
Вже твого золотого батога
Метелиця стьобає по ногах.
Прийди, Сковородо, і освяти,
І освіти, і попусти світи,

Що ридма захраповані летять.
Що на мостах століть торохкотять...
Прийди до мене, мій Сковородо!
Ти – невблаган. Ти – Золота Ордо,
Ти можеш всіх ясиром розп'ясти,
Але, всеможний, неспроможен ти
Подати каплю спокою мені –
Та й очі в тебе буйні і жахні,
Та й клекотиш ти на розповен ріст,
А кажуть – олімпієць, гедоніст!
Прийди до мене все ж, Сковородо,
Рудо, Ордо, мій Золотий Содом,
Мій босий Боже слобожанських піль,
Хоч притамуй мій розк5лятий біль!..

Джерело: Драч І. Берло: книга поезій. – К.: Грамота, 2008. – 909 с..

ЧОРНОБИЛЬСЬКА МАДОННА. СУЧАСНА СКОВОРОДИСТКА
Мисливська бувальщина

Яка краса кругом,
Який веселий світ...
Мисливці молоді
Втомились під обід.
Цей хутір, хутірець,
Цей виселок села,
І п'ять хаток у нім –
І четверо без скла,
А п'ята ще жива,
Ще стежка йде туди,
Й несе вряди-годи
Якесь відро води...
І ми туди зайшли
Без зайців, без лисиць.
Поставили в кутку
Свій арсенал рушниць.
А бабця у кутку
Лежить на тапчані
І тихо так, як смерть,
Чорніє – на стіні:
– Спасибі, хлопці, вам,
Що в хату ви зайшли,
Що в хаті тарарам,
Простіть – нема коли...
Взялася вмерти я,
Ось і труна в кутку,
Ось і гора свічок –
Надбала на віку.
Та нікому сховать

Мене, ягу стару...
Від того я ніяк
По-людськи не помру.
Спасибі, хлопці, вам,
Вас принесло-таки.
Онуки ви чужі –
Мої гробовщики...
А цвинтар – онде він,
Йде стежечка туди,
Могила жде мене,
Як у Сковороди...
Сама її щодня
Довбала з місяць я.
Скінчилася моя
«Життєва місія»...
Сини всі розповзлись,
Чортма і невісток...
Зосталась я сама,
Мов на вербі листок.
Ну, а села нема.
Втекло кудись село.
Було колись село –
Життя колись було.
Вас покара Господь,
Як лишите саму...
Я вас не підведу –
Візьмусь... і вмру візьму...
Лиш в руки я візьму
Цю свічку воскову –
Вже, діточки, за мить
Уже я не живу.
Сховаєте мене,
Відразу ж пом'яніть –
Он самогон в кутку.
Он хліб. Самі візьміть.
Он цвяхи. Он хустки.
А онде молоток.
Дай ще води ковтну.
Ковточок ще. Ковток.

Джерело: Драч І. Берло: книги поезій. – К.: Грамота, 2008. – 909 с.

ЧАС

(Сад божественних пісень. Пісня 23)

Час життя дорогоцінний,
Ми ж тебе не бережем!
Ми ж тебе, мов порох тлінний,
Розсипаєм навзаєм!
Ніби прожита година повернеться знову,
Ніби до власних джерел повернуться знову ріки!
Ніби ж ми власноруч сіємо літ полову,
Ніби ж наш вік вікувати будемо ми вовіки!

Та й для чого нам бажати
Восьмисот предовгих літ,
Коли ми життя на жарти
Байдикуєм з роду в рід!
Ліпше чесно жить годину, аніж цілий день у скверні,
Ліпше один день святий од безбожного року,
Ліпше рік один пречистий, ніж десятки літ осквернені,
Ліпше десять літ пречистих, ніж життя тягти мороку.

Любий друже, мить наспіла,
Байдики облиш ураз
І в сю ж мить берись до діла:
Плине час і зрине час!
Не наше те уже, що збігло мимо нас,
Не наше й те, що зродить грядуща нам пора,
День нинішній ще наш, а не ранковий час,
Не знаєм, що несе вечірняя зоря.

Як життя не вмієш жити,
То повчись хоча б сих слів!
Ах, твій розум помістити
Слів сих хитрих не зумів.
Знаю, що наше життя – це суєти потік,
Знаю, що найглупіша істота – людина – пливе у нім без пуття,
Знаю, що чим далі вона животіє, тим глупішає з року в рік,
Знаю, сліпий той, хто закладає собі життя.

Джерело: Драч І. Берло: книга поезій. – К.: Грамота, 2008 – 909 с.

МИХА́ЙЛО ДЯЧЕ́НКО

(*15. 08.1947)

Поет, перекладач.

Народився в с. Михайлівці Царичанського району на Дніпропетровщині.

Навчався на історико-філологічному факультеті Дніпропетровського університету. Після третього курсу за станом здоров'я облишив навчання. Працював різноробочим, листоношею, інспектором по кадрах в колгоспі с. Михайлівки. Нині – на творчій роботі.

Співавтор альманахів і збірників «Провесінь» (1978), «Вітрила» (1979), «Україно, ти моя молитва» (1993), Антології поезії Придніпров'я» (1999).

Пише українською мовою. Перекладає з російської та іспанської мов.

Член НСПУ з 1999 р.

Лауреат обласної комсомольської премії (1967). Автор збірок поезій і перекладів «Іще зозулі слово не погасло...» (1991), «Свято Білої Лілеї» (1997).

ПОСТАТІ

(Цикл)

СКОВОРОДА

Він ходив, наче друге сонце,
по землі, що осліпла від неуцтва.
Він ходив і світив...

Джерело: Дяченко М. Дарунок до ювілею. До 250-річчя з дня народження Г.Сковороди // Прапор. – 1972. - №5. – 934 с.

ЗОРЯ́НА ЖИ́ВКА

(*1983)

Народилася в м. Києві. Справжнє ім'я Зоя Жук. У 2006 р. закінчила Національний університет «Києво-Могилянська Академія» за спеціальністю «Філологія» (освітній рівень – магістр). Автор проекту «Різдвяна Антологія» (видавництво «Свічадо»), упорядник відповідної серії святочних дитячих книжок. Автор передмов до низки дитячих видань (Київ, «Юніверс»). Переможниця конкурсу «Зимові візерунки дитячої творчості» (2002). Дипломантка конкурсу «Гранослов-2005». Пише вірші та малу прозу. Твори для дітей публікувалися в низці тематичних збірників, альманасі «Сонячна Мальвія» (2007), а також у часописах «Малятко», «Пізнайко», «Стежинка», «Зернятко», «Крилаті», «Наша віра», «Місіонар», «Життя» та ін.. Мешкає у м. Вінниці.

ДИВЛЯЧИСЬ НА ПЕРЕРВІ З ВІКНА АВДИТОРІЇ НА ПАМ'ЯТНИК СКОВОРОДІ

Шляхетні, вельможні,
Пишні, заможні
Бенкетують на святі життя.
Їм що – вони тутешні!...
А я не тутешній, не теперішній.
Простий подорожній –
Торбина порожня
«Хліба нашого щоденного дай нам днесь...»
В руках сопілка, в серці світ увесь.

Джерело: Жук З. Гранослов-2005: альм. / упоряд. Каратаєва М.В., Медмідь В.Г., ред. Медвідь В.Г. – 2005. – К., 2006. – С.16.

ГРИ́ГОРІЙ ЖУЧЕ́НКО
(ЯР СЛАВУТИЧ)

(*11.01. 1918 – † 04.07. 2011)

Український поет, перекладач.

Народився у давньому (заснованому ще в XVII столітті) козацькому зимівнику, згодом – родовому хуторі Жученки, що поблизу села Благодатного (північна Херсонщина).

Автор англомовних підручників з української мови, літературно-критичних нарисів, редактор і видавець літературно-мистецького альманаху «Північне Сяйво» (Едмонтон). Член Об'єднання українських письменників в еміграції «Слово».

Викладав українську мову в Альбертському університеті (м. Едмонтон) з 1960-1983.

Автор поетичних збірок: «Співає колос» (1945, 1994), «Гомін віків» (1946), «Правдоносці» (1948), «Спрага» (1950), «Оаза» (1960), «Маєстат» (1962, 1994), «Завойовники прерій» (1968), «Мудрощі мандрів» (1972), «Живі смолоскипи» (1983, 1992), «Шаблі тополь» (1992), «Слово про Запорозьку Січ» (1991), «Соловецький в'язень» (1992), «Трофеї. 1938–1963» (1963); поем «Донька без імені» (1952), «Моя доба» (1993); літературознавчих книжок «Модерна українська поезія» (1950), «Розстріляна муза» (1955), «Іван Франко і Росія» (1959), «Велич Шевченка» (1961), «Шевченкова поетика» (1964), «Українська література в Канаді» (1992), «Соловецький в’язень» (1992), «Твори в 5 т.» (1998), «Поезії та поеми» (2004).

СКОВОРОДА В ДОРОЗІ

Громи зітнулися в гучному герці,
Степами гонять молоду грозу.
«Григорій Савич!.. Проше, підвезу».
Притьмом одчинено ридвана дверці.

«Хе-хе!» (Копита чавкають в озерці).
«Ярмаркував. Червінці, як лозу,
Пожав ущерть і в хутірець повзу», –
Аж плещуть радощі в купецькім серці.

І вмить підводиться Сковорода
І вздовж дороги, де мулка вода
Здіймає бульби ржавим споришинням,

Гримить, напнувши витертий сіряк:
- На підлу поторж міряний аршином,
Олживий світе, взятий за п'ятак!

Джерело: Славутич Яр. Твори в 5 т. – К.: Дніпро, 1998. – Т.1: Поезії (1937 -1999). – 418 с.

СКОВОРОДА

Господній світ не відає кордонів.
Йому незнана земности межа:
Добро і зло, байдужжя, правда, лжа
Кропили здавна істину з амвонів.

Куди ж тепер? Від великодних дзвонів
У млу марнот? Щоб сумнівів іржа
Пекла - як вістря гострого ножа?
Чи поклик Біблії ректи з півтонів?

Долає тіло - дух дає життя!
Коли від величі повніє розум,
Не прийме й Бог бутного каяття.

І він гримить: - Хай темрявий чорнозем
Печаттю ляже в море голубе:
Людино, первень світу, пізнавай себе!

Джерело: Славутич Яр. Твори в 5 т. – К.: Дніпро, 1998. – Т.1: Поезії (1937 -1999). – 418 с.

ВОЛОДИ́МИР ЗАБАШТА́НСЬКИЙ

(*05.10. 1940 – † 02.12. 2001)

Український поет, перекладач, лауреат Шевченківської премії (1986).

Народився в селі Браїлові Жмеринського району Вінницької області, в родині робітників.

Закінчивши семирічну школу, навчався в ремісничому училищі на Донбасі, працював будівельником, каменярем у кар'єрах, підручним кочегара на цукровому заводі. Внаслідок нещасного випадку на вісімнадцятому році життя втратив руки й осліп. Закінчив Київський університет. Почав друкувати твори з 1961 р. Перша збірка «Наказ каменярів» вийшла 1967 р. Коло творчих зацікавлень і захоплень В. Забаштанського – праця і побут сучасника, героїчні вияви його характеру, мужність, сила волі в житті молоді, беззавітна відданість ідеалам.

За збірку поезій «Запах далини» і нові вірші в періодичній пресі удостоєний Державної премії УРСР ім. Т. Г. Шевченка (1986).

Основні збірки віршів: «Віра в людину» (1971), «Гранітні краплі» (1975), «Крицею рядка» (1977), «Сині скелі» (1978), «Вага слова» (1980), «Запах далини» (1982), «Найкревніша рідня» (1999), «Вереснева земля» (2000), «Свічечкою слова» (2000).

СКОВОРОДА

Йому підносили у німбові ману́
Вчинити ченчики воліли послугу,
А він серед наук втямки не брав одну –
Науку райського німого послуху.

Тягнулися, мов без обіду, дні, шляхи,
Чоло нескорене блуканням краяли.
Немов над банями стривожені птахи,
Знялись думки його над краєм зграями.

А він від усміху дитиною добрів,
Могутня голова сивіла мжичкою.
Нарешті в парі до кінця свого добрів
З дружиною – із долею мужчиною.

На груші костура повісивши й бриля,
Копати яму заходивсь лопатою.

Земля його черства, тверда його земля –
Та й він із вдачею її лобатою.

Сакви під голову – і в землю святу,
А світ ловив іще, не міг пробачити...
І на яку ж було злетіти висоту,
Щоб звідти навіть власну смерть побачити.

Джерело: Забаштанський В. // Стадниченко В.Я. Садівник щастя: Сковорода як джерело України: нариси, дослідження, спогади, поезії, світлини / Володимир Стадниченко; вступ стаття Л.І. Андрієвського. – К. : Криниця, 2012. – 496 с.

ОНУ́ФРІЙ ІВА́Х

(*25.06.1900 – † 26.03.1964)

Український поет, прозаїк, перекладач, журналіст.

Народився у с. Пилипче Борщівського повіту (Західна Україна). У 1909 р. з батьками прибув до Канади, закінчив середню школу в Давфині.

1929 закінчив Саскачеванський університет. Уклав і переклав англійською мовою антологію «Українські пісні і лірика» (1933), написав до неї вступ. Перекладав українською мовою твори англійських письменників. Написав «Самовчитель української мови для початківців». Учителював в українських колоніях, був лектором української історії та літератури в Інституті ім. П. Могили та його філії у Вінніпезі, потім співредактором «Українського голосу» (з 1932 р.), «Нового шляху» (з 1942 р). Похований у Вінніпезі.

Твори: «Бойова сурма України» (1931), «Вірші // Хрестоматія української літератури в Канаді» (2000), «Голос тиші. Коротка повість з життя в Канаді» (1973), «Той кого світ ловив та не спіймав» (1932), «Українське зілля в Канаді» (1960).

УКРАЇНСЬКИЙ МУДРЕЦЬ – СКОВОРОДА

(уривок з поеми)

Частина друга

(Сковорода розказує про пана Герасима, щоб так образково виложити свою науку).

V

...- «Звався пан Герасим,
що за щастям шукав,
хоч мав грошей мішок,
і палату, і став,
чудну рибу в ставі,
і байдак на ставу,
буйні коні в стайнях,
мав француза-слугу,
мав розкішні садки,
мав убрання всіх мод,
мав з Мадейри вино,
мав хортів всіх пород,
мав ведмедів, малпів,
папугаїв тримав, -
все для щастя було,
але щастя не мав...

VII

...Був я книжник і пан,
тепер в ліс перейду
і як монах-аскет
своє щастя знайду.
Прощавай же, вино!
прощавайте книжки!
Ви лиш злуда очам,
щастя – правди квітки».
Так сказав Герасим,
взяв торбину й кийок,
і як монарх-аскет
пішов жити в лісок.

VIII

...І в ліску Герасим,
наче лис дикий, жив
і для щастя душі
своє тіло морив.
За рік-два наш аскет,
в печері висох так,
що здавався очам
мов ходячий кістяк.
Помертвів його зір,
волос снігом припав,
і аспект в молитвах
смерті приходу ждав, -
хоч весною співав
темний гай, цілий світ,
ніжно дихав вітрець,
колисав вишні цвіт.
Обпадав білий цвіт
на зелену траву,
і аспект задрижав,
відчув думку нову.
Сів метелик на цвіт,
стрепенувся старець,
і відчув як шумить
між листям вітрець.
Герасим задрижав,
мов від вітру лоза
і з очей потекла
на грудь тепла сльоза.
– «Дав Бог квітам красу,
і пташкам, і гаю –
я ж вбиваю життя
і чекаю раю.
Все, що Бог мені дав,
на ніщо змарнував,
всю красу життєву
я на смерть проміняв.
Жий вином, розум спить,
книжка душу гнете,
вбивай порив життя,
то й душа не цвіте.
Тільки серця вогонь –
то правдиве життя.
Коли згасне вогонь,
настає темнота.
Бог-Творитель життя
всім творінням дає;
хто зневажить життя,
той вмирає-гниє.
Самий Бог – то життя,
серце Богом цвіте;
а Зло – все, що гниє,
ні цвіте, ні росте.
Аж тепер я життя
і себе зрозумів
і цвіт щастя вогнем
в моїм серці зацвів».
Отак щастя своє
Герасим віднайшов
і пішов між людей
роздавати любов.

IX

Довго сіяв любов
між людьми Герасим,
і де тільки пішов,
росла радість за ним.
Та вкінці затужив
за спокоєм гаїв, -
купив хутір і в нім
супокійно осів.
Навкруг хати росли
яблінки та грушки,
кавуни в баштані,
та гуділи бджілки.
Тут він гостей своїх
по-братерськи приймав,
щедро всіх угощав
і як жити навчав»...

Джерело: Івах О. Український мудрець – Сковорода. – Вінніпег: Культура і освіта, 1945. – 16 с.

СВІТЛА́НА ЙОВ́ЕНКО

(*20.09. 1945)

Українська поетеса та прозаїк, публіцист і перекладач; Заслужений працівник культури України; завідувач відділу поезії та критики журналу «Вітчизна».

Народилася в місті Києві. Закінчила з відзнакою філологічний факультет Київського державного університету ім. Т. Г. Шевченка та аспірантуру при кафедрі слов'янської філології.

Йовенко С.А. – авторка поетичних збірок: «Голубе полум'я» (1978), «Обличчя вітру» (1979), «Бузок у січні» (1977), «Діалог» (1978), «Обличчя справжня мить» (1979), «Міст через осінь» (1981), «Ти – хто поруч» (1983), «Час любові» (1984), «Нерозкритий конверт» (1987), «Безсмертя ластівки» (1989), «Віч-на-віч» (1989); повістей «Юлія», «Жінка у зоні», «Самаритянка» (російською мовою), книги повістей та оповідань «Любов під іншим місяцем» (1999), «Рем Багаутдин: у пошуках свободи» (1999) (у співавторстві), автор проекту і текстів антології «XX сторіччя української поезії», ідейний натхненник художньо-публіцистичного проекту «Чорнобиль поруч»; у перекладах російською вийшла її книжка «Пора любви», вірменською – «Синє хвилювання».

Світлана Йовенко виступає також у галузі перекладу, літературної критики і публіцистики.

СВІТ ЛОВИВ МЕНЕ...

Г. Сковорода

В давноминулий час
У іншому столітті
В країні, що її
Уже давно нема,
Ми знали цих людей,
Що їх нема на світі,
Ми вірили в свій час,
Що нас на час спіймав.

Малесенька шопта
Інакших – бо героїв,
Хто не шукав собі
Вимог чи нагород,
Омріяв час кінця
Поверженої Трої
Імперії руїн,
Історії зворот.

Та чи ж минув він – час
І війн, і революцій,
Де голод і терор -
Не сни благодіянь?
В закам'янілих сліз
Сліди тортур, облуд цих –
Це твій час,
Твій народ,
Історія твоя.

Джерело: Йовенко С. Любов і смерть. – К.: Ярославів Вал, 2010. – 720 с.

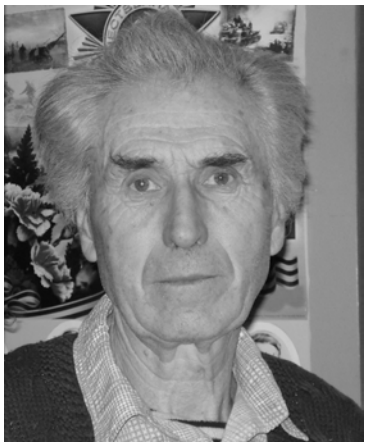

МИКО́ЛА КАБАЧЕ́НКО

(*1936)

Закінчив Бабаївську школу в 1950 році, Харківський авіаційний інститут в 1963 році. Працював інженером-конструктором. Пенсіонер.

ІДЕ МАНДРІВНИК ПО КРАЇНІ

Іде мандрівник по країні
В свитині і посох в руці.
Прозріння несе Україні –
Йде голос Землі в мудреці.
Іде він в негоду і спеку,
Іде і співає пісні
Про волю живу й недалеку
Й з кроками співа голосніш.

В піснях тих і заклик, і мрія,
І правда ясна і проста.
Іде по Вкраїні надія,
І з вірою сила зроста.
Розквітне пригнута калина,
З-під вітру підійметься сад.
В борні ожива Україна
І в рухові править свій лад.

Джерело: першодрук.

ДЖЕРЕЛО СКОВОРОДИ У БАБАЯХ

В ліс утоптана стежина .
У Холодне. В цю долину
Між зелені крутогори
І повз озеро прозоре
Тут ходив, колись Григорій
До джерела вільних творів.
Мав суму і кий – палицю,
Пив джерельную водицю.
Мав талант, любов до мови
Й дар дотепності у слові,
Відчайдушність мав стрімливу,
Віру в спільність справедливу.
Жив у мандрах, серед люду –
Тим ховаючись від суду,
Бо, в світ з правдою ідучи,
Він бентежив власть імущих.
Знають свідки – крутогори
Й знає озеро прозоре,

Як чарівний дзвін струмочка
На папір лягав в рядочки.
А вітрець у верховітті
Навівав думки новітні,
Що домріяні, рійками,
Вниз спускались стать байками.
Держать мудрі крутогори
Й небо, й озеро прозоре,
Пам’ять людям.
І струмиться
Дзвін джерельної водиці,
І поточком у діброві
Плинуть тих байок розмови.
Певен: чути їх усюди,
Лиш прислухайтеся, люди.
Так було, так є, так буде,
То пульсує вічність й будить
Нас дрімотних. Люди! Люди!

В ліс утоптана стежина. У Холодне.
В цій долині –
Всенародная перлина –
Джерело Сковородине,
Що приваблює людину
Тут провести хоч годину:
Пить відраду холодкову,
Слухать проповідь струмкову
Й, знявши втому, вдатись в мрію
Про калинові надії
Мами – неньки України
У меті Сковородиній.
І в буремнім сьогоденні,
У борні благословенній
Тут черпнуть води живої:
Душі зцілювать і гоїть.

Джерело: першодрук.

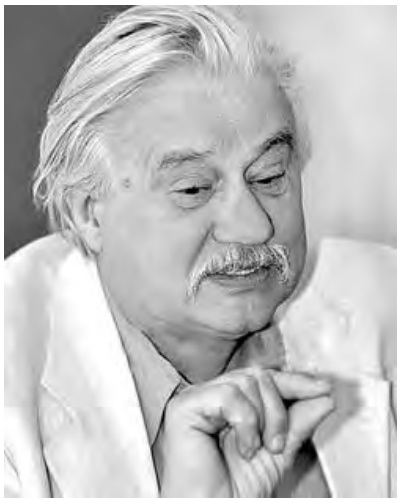

ІГОР КАЛИНЕ́ЦЬ

(*09.07.1939)

Поет і прозаїк, Почесний доктор Львівського національного університету імені Івана Франка.

Народився у м. Ходорові на Львівщині. Закінчив філологічний факультет Львівського державного університету. Працював у Львівському обласному архіві. Багатолітній політв'язень, член Української Гельсінської групи.

Автор низки поетичних збірок, які становлять два цикли «Пробуджена муза» і «Невольнича муза». Окремими виданнями за кордоном також вийшли поетичні збірки «Вогонь Купала» (1966), «Поезії з України» (1970), «Підсумовуючи мовчання» (1971), «Коронування опудала» (1972), «Невольнича муза» (1991, США), «Пробуджена муза» (1991, Варшава) та інші. В Україні – «Тринадцять алогій» (1991), «Шлюб з полином» (1995), «Слово триваюче» (1997), «Терновий колір любові» (1998), «Шлюб з полином» (1998), «Ці квіти нестерпні» (2000) та низка дитячих книжок. Автор книжки «Знане і незнане про Антонича» (2010).

Лауреат державної премії імені Т. Г. Шевченка та премії імені Василя Стуса. Живе і працює у Львові.

ВІНОК СОНЕТІВ «СКОВОРОДА»

«...Кинь Коперникові сфери,
Глянь в сердечнії печери –
У душі твоїй глагол...»
Г. Сковорода

1

Нема вже слова у сповитку –
розпукло з луски язика
дитинне ще, як не плекай –
своє лепече нам на збитки.
Та прийде щедрий час політку,
з'ядріє суть його важка:
воно і милосердя, й кат,
безтіле мрево й злота злиток.
Не май до слова співчуття,
як вгледиш з нього тільки мощі,
бо гомонить гінке життя
у кожній найдрібнішій зморщці.
Воно невинне, хоч і твір
зужитих значень, зжитих мір

2

Зужитих значень, зжитих мір
відходить світ. Яке начало
на чалих конях наскач мчало,
де вершник – молодий кумир?
Розвінчано поверглий мир,
а розмир не збавляє чвалу.
Вже й голову мені звінчало
самому вершнику на взір.

І я пойнявся шалом гону,
усе в мені, як на коні.
Коругвою полоще гомін
в натхненні ночі, рвійні дні.
Тоді мовчанню вперекір
під словом видзвенить папір

3

Під словом видзвенить папір –
ти чуєш-бо, душе, – готово!
І, заворожена раптово
замри, немов у диві звір.
Настав для мене медозбір,
прудке перо в нектарі слова.
Але отямся – відрухово
ти збився на чужий манір.
Далися узнаки сонети,
коли ж неспутаний верлібр
обіцює оману лету,
коли, душе, до всеньких фібр
бриниш нестримно і нескрито,
як лід під срібляним копитом

4

Як лід під срібляним копитом
віддасть, мов лук, високий згук,
уста розімкнуться від мук
і для проклять, і для молитви.
О, ще не все, не все убито
медвяністю лукавих рук!
Та що це знов? Лункий каблук
мені відцокує щомиті.
Де дітися? А що коли
свого коня назад погнати,
і голос, що у серце влип,
заперти за сонетні ґрати,
стриножити? – а він, як вітер,
сягне луною краю світу

5

Сягне луною краю світу
республіки пісенний герб.
І знов, німу поправши смерть,
увійдемо в нові завіти.
Його кував у димній кліті,
як дань богам, безхитрий смерд
в часи, коли ще пісню й серп
було водою не розлити.
Від стріхи до високих сцен
омелодійнена завія –
і щирозолотим вінцем
той герб обвила Соломія.
Сягне луна верхів і прірв –
і звуком станеться ефір

6

І звуком станеться ефір...
А як з ним малось до прологу,
коли було Божисте Слово,
а не було землі, ні зір?
Тепер всі вуха на позір –
кричать антени у пологах,
і до космічних перелогів
приссався люд, немов вампір.
Що чути доброго, що злого
і на землі й на небесі?
Чи є ще Бог і що від Бога,
чи наша мова – Божа сіль?
Сум’яття лусло, мов пузир:
вже Слово – віщий проводир

7

Вже Слово – віщий проводир:
Боян прихильний і Митуса –
до бунту вічного спокуса.
Кому хвала? кому докір?
Ведеться герць до наших пір –
гірку усмішку скрий у вуса.
У панцир вкута, наша муза
плекає кобзи перебір.
А хто той раб, що рве окови
і нам впокорює Парнас
і ставить визволене Слово
при нас німих, при ницих нас?
І тою славою вповиті,
ми вже лицарство родовите.

8

Ми вже лицарство родовите.
Невже у Бога за дверми
нам тихомир'я? Як це ми
з боїв вертаємося ситі?
Невже нам просвіток не світить
крізь непорушні очі тьми?
Чи ми змогли б за смерті мить
зістатися вовіки мітом?
Та інших сумнівів впоряд,
та інші букви заповітів
примарним полум'ям горять
в їдкому мороці досвітнім:
як однодневі впасти в тон?
як висловити блудний сон?

9

Як висловити блудний сон,
тремтіння вуст упіврозкритих,
в очах – метаморфозу криги
у млосне марево осонь?
В'язкі слова, немов із сот,
від губ відбитися безкрилі.
Хоч ми себе від себе крили,
та звучимо вже в унісон.
І графіку коханих ліній
змиває акварельна лінь.
Горнусь в молінні на колінах
до сяйв оголених колін.
Повсюди тлін, моя промінна,
і як вповісти про нетлінне?

10

І як вповісти про нетлінне,
коли чатує небуття,
коли не знаєм до пуття,
про що благати нам уклінно.
Вогке зайнялося поліно,
тріпоче ватри ясен стяг,
коли б далося нам знаття,
що і сире вогонь поглине,
і наші Бог прийме дими,
неначе Авелеву жертву, –
то не героями – людьми,
бодай людьми позволить вмерти.
Скінчиться сумніву полон:
який буття святий резон?

11

Який буття святий резон?
Чому вдаєшся до химери:
покинь копернікові сфери,
забудь фотону марафон.
Один для світу камертон:
не зупиняйся в переддвер'ї –
до серця глянь – в його печерах
відшукуй злагоди закон.
Господнє царство всередині,
любові осяйний престол,
і озивається правдивий,
стоправедний її глагол:
нема ні меж, ні пут, ні впину
по всій Вселенній зореплинній.

12

По всій Вселенній зореплинній
бринить гармонією сфер,
аж захват дух мені запер:
що важу я, дрібна пилина?
Та суголос предвічний згине,
замовкне всесвіту концерт,
як тільки у кервавий терн
я вкороновую Людину.
Візьми спустош мене до тла,
до решти подиху, до глини.
Хай не проститься зарод зла,
як не проститься зло руїни.
Мізерний гріш моїм мольбам:
хто ми і що судилось нам?

13

Хто ми і що судилось нам?
Не возведімо вирок в віру –
візьмім свою стареньку ліру,
вернімося в самотній храм.
Бо наш псалом – не цвілий крам,

а для душі цілюще миро.
Не прийде люд смиренним миром
вклонитись праведним устам.
Бо люду ніколи. А потім
він освятить в закон обман,
торуючи путі підлоті:
щоб світ ловив і щоб спіймав!
Нам пустинь бачиться одна:
до надр у суще, вглиб, до дна

14

До надр, у суще, вглиб, до дна,
до Божої й земної суті.
Недвижна річ німа, в розкутій –
нуртує мова голосна.
Немає пісні в порохна,
зате стрімку травинку чути.
Скоріш пригублюсь до отрути,
ніж уподібнюся до пня.
Я цілю із словесних нетрів
не в заводь виплести – в бистрінь
на Слово вольне: хай в тенетах
не сходить кров'ю від терпінь.
Язик черствіє, бо в ужитку
нема вже слова у сповитку

МАГІСТРАЛ

Нема вже слова у сповитку
Зужитих значень, зжитих мір.
Під словом видзвенить папір,
Як лід під срібляним копитом.
Сягне луною краю світу –
І звуком станеться ефір.
Вже слово віщий проводир,
Ми вже лицарство родовите.
Як висловити блудний сон
І як вповісти про нетлінне?
Який буття святий резон
По всій Вселенній зореплинній?
Хто ми і що судилось нам?
До надр! У суще! Вглиб! До дна!

Джерело: Калинець І. Зібрання творів : У 2 т. – Т. 2: Невольнича муза. – К.: Факт, 2004. – 542 с.

СИМВОЛИ СКОВОРОДИ

Бачиш дим? Пригадай вогонь!
Бачиш сей світ? Пригадай вічність!
Що таке сей світ? Дим вічності.
Григорій Сковорода

Пізнання

В пустині нам збігає час самотньо,
Та шле Господь благословення знак:
Він пташкою нам кожен ранок мітить,
Що прилітає невідомо як.

Та ба! Коли надходить знову вечір,
Вертаємось ми до печер з нічим,
хоч пташка та сідає вже на плечі, –
Та не звершиться полювання чин.

Не побивайтесь, мешканці пустині,
Що наново все ранок принесе.
Коли пташина затріпоче в жмені,
То наше існування згубить сенс.

Премудрість

Не вірмо, що наш день благословенний,
Що сонце мудрості лиш нам зійшло.
Пойняла час наш пліснява зелена,
грибками цвілі виростає зло.

Не вірмо, що цілющі білі води
Для нас прорвали каменю покров.
Мов кусні м'яса, змій зригає оди,
Якими значено його щокрок.

Не вірмо, що наш голос ломить мури, -
від стін слова відлетять як горох.
Первопочатком зроджена премудрість,
В колисці з нею сповивався Бог.

Стремління

Такий тяжкий наш гін до Бога,
Аж ноги зичить в оленя душа.
Затоптана у пил дорога
не визволить себе з їдучих шат.

Жере нам горло пломінь спраги,
а всюди, вздовж дороги, як на глум,
шорсткий бур'ян, смердюча брага
і небокрай, засотаний у млу.

Та не губімо дару звіра,
котрий, хоча змордований украй,
зачує те здаля, в що вірить:
росте кущем в долині водограй.

Серце

Початок дерева життя – у серці,
Його велінням дерево росте.
Ось вовче серце – чорний янгол смерті,
Отруйний покруч посеред пустель.

Христове серце напуває лози,
стікає з винограду кров до чаш.
Христове в тебе серце, якщо сльози
тремтять дитинно у його очах.

Засіяно до райських жнив зеренце,
живе – плекай, а мертве – оживи!
Май серце неподільне, бо пів серця
чуже для Бога, Бог йому чужий.

Людина

Як тиші янгол стане на коліна,
і сива самота шелесне, як папір,
тобою зір чудується, людино:
величчям постаті сягаєш зір.

Тритлінна пелена, що зветься тілом,
лежить лушпиною сухою у ногах.
І полум'я, мов гадь, прошелестіло,
заклявши зненавиджене в огар.

Тепер нема тобі лещат кордонів –
сім Божих птахів піють у твоїм вінці.
А промінь погляду у суще тоне,
немов спочив на Божому лиці.

Джерело: Калинець І. Зібрання творів: У 2 т. – Т. 1: Пробуджена муза. – К.: Факт, 2004. – 416 с.

СТИХОТВОРИ ПРО ЗРЕЧЕННЯ

Відреченість листка від дерева
відреченість дерева від землі
відреченість землі від неба

що то є відреченість
відреченість очей
від листка дерева землі неба

відреченість листка дерева землі неба
від очей

і се найкраснішої
весни
коли листок з деревом
дерево із землею
земля із небом

***

коли перо за соломинку
перо зрікається
саме тоді коли
півень тричі не прокричав
коли ридання глухе
сльози сліпі
розпука кульгава
коли капелюх
не кланяється
світові
і коли я
під тим капелюхом
як під сильцем
саме тоді

***

коли я вклонився
ладі і перунові
став людиною
коли я вклонився
стіні нерушимій
став державою
коли я вклонився
собі самому
став бездомним
Сковородою
тепер озираюся я
на всі сто сторін
пустелі
Коронування опудала

***

не сподобив мене світ
криве дзеркало
води і небес
криве дзеркало
язика
криве дзеркало

трибун
літають щоночі
кажани трибуни
наді мною
розіпнім його
каже кажан кажанові
він не гожий нам
він у наших дзеркалах
потворний
ще й повторений

***

чигає на мене провінція
малесенька провінція
каменує мене провінція
маленька провінція
великим каменем
почекай провінціє
ти ж така малесенька
камінь здоровезний
каже провінція
ославив ти мене
малесеньку
на цілу більшеньку
захотів бач вінця
не даєш мені
тихенько
провінця-тися

***

у саду блаженств
де вісім квітів
один тільки для мене
блаженство гоніння
зі саду блаженств
де вісім квітів
одним мене вінуєш
блаженством гоніння
який се квіт барвою
на біле мовив би
чорне
коли б не спізнав
Коронування опудала
на чорне мовлю біле
бо задля тебе

***

в довгій лляній сорочці
був я між ними
одного разу буря
втопила наш човен
чого боїтесь маловіри
проказав учитель
бурю зродив ваш сумнів
топить вас в морі сумнів
чому б не відповісти
вчителю
коли б не сумнів
хто увірує в тебе

***

мед мовчання
найгіркіший полин
золото мовчання
заржавіла бляшка
пусткою наша хата
вигін пустинею
не випливе слово
із тьми мовчання
вода наша ніколи
не стане вином
а п’ять хлібин
залишаться
п’ятьма хлібинами

***

не виросло за нами
дерево ствердження
виросло б відречення
та кореня
воно
не знає

***

настав час прощання
посидимо для годиться
помовчимо для годиться
розійдемося для годиться
через німі ворота

тихенькими стежками
зрікаючись всього
не зрікаючись
тільки
самого зречення
перекотиполя
нашого.

ХРОНІКА ОСМИСЛЕНЬ

«Існує ця велика машина,
машина всесвіту, але вона
сновид і тінь».
Г. Сковорода

Б. Сороці присвята

Із матірного пня галужимося плідно
вже стало густо нас по всеньких пустках
обіцяна земля мана безслідна
як мильна булька понад нами лусла
верстаймо і безчасся й бездоріжжя
нам за Мойсея юна вільха
вже й недовірки хащ старійшини
вилазять із замшілого запілля
шикуються у лави жовтодзюбі лози
враз оголивши списи літорослів
позір вістують вістуни що кози
вже обгризають наші аванпости

Джерело: Калинець Ігор. Пробуджена муза: Зібрання творів у 2 томах. Т.1. – К.: Факт, 2004. – 614 с.

ВАСИ́ЛЬ КАПНІ́СТ

(*12 (23). 02. 1758 - † 28.10. (09.11)1823)

Визначний український російськомовний письменник, громадсько-політичний діяч, учасник національно-визвольного руху, натхненник декабристів, граф, патріот.

Народився в селі Обухівці на Полтавщині (тепер с. Велика Обухівка Миргородського району Полтавської області). У шістнадцять років поступив на службу капралом до Ізмайловського полку. З 1775 року – офіцер Преображенського полку.

Почав друкуватися в 1780 році російською мовою, пишучи художні твори класицистично-естетичної спрямованості: оди, елегії, анакреонтичні вірші.

У 1783 році написав «Оду на рабство» (опублікована 1806 р.), в якій виступив проти посилення колоніальної політики російського колонізаторського уряду в Україні, зокрема, проти остаточної ліквідації в 1783 році козацьких полків і запровадження кріпосного права у Слобідській і Лівобережній Україні.

У віршах, одах поет продовжує вільнолюбні мотиви творчості українських письменників Козацької доби, зокрема розвиває мотиви та ідеї творів Г. Сковороди, зосібна оди «De Libertate». Вплив мандрівного письменника-філософа на творчість В. Капніста – незаперечний факт. Дружні стосунки поета з улюбленими учнями мислителя Василем Томарою, Михайлом Ковалинським, його шанувальником Антоном Прокоповичем-Антонським вплинули на ідейно-тематичну спрямованість, образну систему віршів «Чижик», «Богатство убогого», віршованих циклів «Встречные мысли», «Случайные мысли».

Найважливіший драматичний твір Василя Капніста – це віршована комедія «Ябеда» (1793-98), в якій автор нещадно викриває судові зловживання і бюрократизм як типові явища корупції російського самодержавства. Перша постановка її на сцені відбулася 1798 року й набула нечуваного розголосу в суспільстві.

В. Капніст переклав «Слово о полку Ігоревім» російською мовою і зробив науковий коментар, в якому підкреслив українське походження і українські особливості поеми XII ст.

В. Капніст автор збірок: «Лирические сочинения»(1806), «Избранные произведения» (1941),) «Собрание сочинений в 2 томах» (1960). «Избранные произведения. Т.1» (1973).

ОДА НА РАБСТВО

Приемлю лиру, мной забвенну,
Отру лежащу пыль на ней;
Простерши руку, отягченну
Железных бременем цепей,
Для песней жалобных настрою,
И, соглася с моей тоскою,
Унылый, томный звук пролью
От струн, рекой омытых слезной;
Отчизны моея любезной
Порабощенье воспою.

А Ты, который обладаешь
Един подсолнечною всей,
На милость души преклоняешь
Возлюбленных тобой царей,
Хранишь от злого их навета!
Соделай, да владыки света
Внушат мою нелестну речь, –
Да гласу правды кротко внемлют
И на злодеев лишь подъемлют
Тобою им вручённый меч.

В печальны мысли погружённый,
Пойду, от людства удалюсь
На холм, древами осенённый,
В густую рощу уклонюсь,
Под мрачным, мшистым дубом
сяду.
Там моему прискорбну взгляду
Прискорбный всё являет вид:
Ручей там с рёвом гору роет,
Унывно ветр меж сосен воет,
Летя с древ, томно лист шумит.

Куда ни обращу зеницу,
Омытую потоком слёз,
Везде, как скорбную вдовицу,
Я зрю мою отчизну днесь:
Исчезли сельские утехи,
Игрива резвость, пляски, смехи;
Веселых песней глас утих;
Златые нивы сиротеют;
Поля, леса, луга пустеют;
Как туча, скорбь легла на них.

Везде, где кущи, села, грады
Хранил от бед свободы щит,
Там тверды зиждет власть ограды
И вольность узами теснит.
Где благо, счастие народно
Со всех сторон текли свободно,
Там рабство их отгонит прочь.
Увы! судьбе угодно было,
Одно чтоб слово превратило
Наш ясный день во мрачну ночь.

Так древле мира Вседержитель
Из мрака словом свет создал.
А вы, цари! на то ль Зиждитель
Своей подобну власть вам дал,
Чтобы во областях подвластных
Из счастливых людей несчастных
И зло из общих благ творить?
На то ль даны вам скиптр,
порфира,
Чтоб были вы бичами мира
И ваших чад могли губить?

Воззрите вы на те народы,
Где рабство тяготит людей,
Где нет любезныя свободы
И раздается звук цепей:
Там к бедству смертные
рождённы,
К уничиженью осуждённы,
Несчастий полну чашу пьют;
Под игом тяжкия державы
Потоками льют пот кровавый
И зляе смерти жизнь влекут;

Насилия властей страшатся;
Потупя взор, должны стенать;

Подняв главу, воззреть боятся
На жезл, готовый их карать.
В веригах рабства унывают,
Низвергнуть ига не дерзают,
Обременяющего их,
От страха казни цепенеют
И мыслию насилу смеют
Роптать против оков своих.

Я вижу их, они исходят
Поспешно из жилищ своих.
Но для чего с собой выводят
Несущих розы дев младых?
Почто, в знак радости народной,
В забаве искренней, свободной
Сей празднуют прискорбный час?
Чей образ лаврами венчают
И за кого днесь воссылают
К Творцу своих молений глас?

Ты зришь, царица! се ликует
Стенящий в узах твой народ.
Се он с восторгом торжествует
Твой громкий на престол восход.
Ярём свой тяжкий кротко сносит
И благ тебе от неба просит,
Из мысли бедство истребя,
А ты его обременяешь:
Ты цепь на руки налагаешь,
Благословящие тебя!

Так мать, забыв природу в гневе,
Дитя, ласкающееся к ней,
Которое носила в чреве,
С досадой гонит прочь с очей,
Улыбке и слезам не внемлет,
В свирепстве от сосцев отъемлет
Невинный, бедственный свой плод,
В страданьи с ним не сострадает
И прежде сиротства ввергает
Его в злосчастие сирот.

Но ты, которыя щедроты
Подвластные боготворят,
Коль суд твой, коль твои доброты
И злопреступника щадят, –
Возможно ль, чтоб сама ты ныне
Повергла в жертву злой судьбине
Тебя любящих чад твоих?
И мыслей чужда ты суровых, –
Так что же? – благ не скрыла ль новых
Под мнимым гнётом бедствий сих?

Когда пары и мглу сгущая,
Светило дня свой кроет вид,
Гром, мрачны тучи разрывая,
Небесный свод зажечь грозит,
От громкого перунов треска
И молнии горящей блеска
Мятется трепетна земля, –
Но солнце страх сей отгоняет
И град сгущённый растопляет,
Дождём проливши на поля.

Так ты, возлюбленна судьбою,
Царица преданных сердец,
Взложенный вышнего рукою
Носяща с славою венец!
Сгущённу тучу бед над нами
Любви к нам твоея лучами,
Как бурным вихрем, разобьёшь,
И, к благу бедствие устроя,
Унылых чад твоих покоя,
На жизнь их радости прольёшь.

Дашь зреть нам то златое время,
Когда спасительной рукой
Вериг постыдно сложишь бремя
С отчизны моея драгой.
Тогда – о лестно упованье! –
Прервется в тех краях стенанье,
Где в первый раз узрел я свет.
Там, вместо воплей и стенаний,
Раздастся шум рукоплесканий
И с счастьем вольность процветёт.

Тогда, прогнавши мрак печали
Из мысли горестной моей
И зря, что небеса скончали
Тобой несчастье наших дней,
От уз свободными руками
Зелёным лавром и цветами
Украшу лиру я мою;
Тогда, вослед правдивой славы,
С блаженством твоея державы
Твоё я имя воспою.

1783 р.

ОДА НА СЧАСТЬЕ

Весна приятна возвратилась,
Блестящу ро́су пьют поля,
Зеленым бархатом покрылась
И тысячьми цветов земля;
Оделись листием дубравы,
Кусты и благовонны травы
Нам испаряют аромат;
С гор зе́ркальны струи катятся,
И в рощах хоры птиц гнездятся,

Поющи новы дни отрад.
Взойду на холм – мой взор веселый
Везде довольство, негу зрит:
В долу спокойно бык дебелый
Близь стада тучного лежит.
Там бодрый конь, поднявши гриву,
И хвост, и выю горделиву,
Играет вкруг своих подруг.
Тут козы брань ведут, резвяся,
Там, паствой овцы насладяся,
Блеяньем наполняют луг.

Везде – и в воздухе сем чистом,
По всей поверхности земли,
В полях, в лугах, в лесу тенистом –
Зефиры радость разнесли.
Весны влияния отрадны
И звери ощутя зложадны,
Питают нежный жар в крови,
Приятным чувством умягчённый
И всё, вновь в мире оживлённо,
Дань платит счастью и любви.

Всё дань любви и счастью платит!
Лишь человек из тварей всех
Часы в заботах, в скуке тратит,
От общих уклонясь утех.
Несытых вечно полн желаний,

В кругу пустых надежд, мечтаний
Проводит он и ночь и день;
Простых, природных благ чуждаясь,
Сует в дедале заблуждаясь,
Хватает счастья токмо тень.

Один посевы оставляет
И плуг наследный от отцов,
В меч острый рало превращает
И в буйстве ищет лишь врагов.
Обманут гласом ложной славы,
Собратий ток лиет кровавый
И старцев и сирот разит;
И льстится, обагряя длани,
Что кровь пиюще поле брани
Ему лавр вечный возрастит!

Другой, стада продавши тучны
И дом рожденья своего,
Где с детством игры неразлучны
Всю жизнь лелеяли его,
Жену оставя безотрадну,
Чтобы корысть насытить жадну,
Изменным вверился зыбям;
Он плач родных сухим зрит оком,
И вот в волнении жестоком
Лишь злато льстит его очам.

Иной, лишь в пиршествах, забавах
Всё счастье света заключив

И неги в сладостных отравах
Здоровье, душу истощив,
В вихрь роскоши себя ввергает;
Он средства лишь изобретает
От самого себя бежать;
Летяще невозвратно время
Он силится, как тяжко бремя,
Тщетою праздной погублять.

Но на различных сих дорогах
Страстьми влекомый человек,
По кратковременных тревогах
Златый обресть мечтая век,
В отрадном, в истинном покое
Возможет ли сыскать прямое
Блаженство жизни своея?
Ах, нет! – чем к цели он скорее
Течет, тем от него быстрее
Цель удаляется сия.

С какими бедствами, трудами
Стяжаний ищет он драгих!
Скопляются они веками –
Единый миг уносит их.
Честей и знатности степéни
Как легки исчезают тени;
Кто плевлы сеет – тот и жнет.
Прельщенна видами пустыми,
Душа не насладится ими:
Прямого счастия в них нет.

О счастье! всех страстей пружина,
Всех мыслей, чаяний, трудов,
Желаний всех о цель едина!
Прийди, поведай, где твой кров?
Скажи нам, где ты обитаешь?
На троне ли в венце сияешь
Иль поселилось в шалашах,
Или, оставя человека,
На крыльях золотого века
Взлетев, живешь на небесах?

Обременённый нищетою,
Презреньем общим посрамлён,
Раб ропщет для чего судьбою
Рабом он в свет произведён?
Он, пышностью вельмож
прельщаясь,
«Блажен, – гласит, – кто,
наслаждаясь
Богатством, дней число своих
Числом забав, пиров счисляет!

Он век моих утех вмещает
В один своих веселий миг!»

«Я властью вознесён и славой, –
Речёт монарх, – я смертных бог.
Я сильною моей державой
Врагов моих стёр гордый рог.
В забавах, в неге утопаю,
Но счастия не обретаю
Ни средь побед, ни средь пиров.
Спокойство от меня уходит,
Спокойство в хижине находит
Последний раб моих рабов».

Когда ж своею в свете частью
Никто не удовлетворен,
Так неужель нам путь ко счастью
Стеною вечной преграждён?
На то ль от Бога жизнь прияли,
Чтоб, жертвой будучи печали,
Кляли мы жизни каждый час?
Никак, – источник совершенства,
Он сотворил нас для блаженства,
Блаженство сотворил для нас.
Виновны мы, что, льстясь мечтами
И блеском призраков пустых,
Живущее блаженство с нами
Стяжать желаем чрез других;
Что, вечно токмо в чуждой доле,
То в хижине, то на престоле,
Обресть надеемся покой
И, ослеплённые пристрастьем,
Весь век свой гонимся за счастьем,
Нося его всегда с собой.

Познай, о человек! сколь смежно
С тобою благ струя течёт
И как сама десницей нежной
Своих питомцев к ней ведёт
Премудра, щедрая природа,
Что совесть чистая, свобода,
Здоровье и насущный хлеб
Довлеют к твоему покою.
Будь с ними счастлив сам собою
И дар благослови судеб.

А если Бог, чтоб безмятежну
Украсить жизнь венцом отрад,
Пошлёт тебе супругу нежну,
Правдива друга, добрых чад,
О, счастлив, счастлив ты не лестно!
Для чувств любови сердце тесно
Ты в недра дружества пролей
И, чужд мирских сует, наветов,
Блаженством сих драгих предметов
Удвой твоих блаженство дней.

Удвой, но, ах! с приумноженьем
Сих счастия узлов драгих
Стократ мучительным язвленьем
Коварно жало скорбей злых
Грозит, о смертный! нам всечасно.
Какое сердце толь бесстрастно,
Толь твёрдо, жёстко может быть,
Чтоб близких так души залогов
Болезнь, печаль и смерть без вздохов,
Без ропота могло сносить?

Увы! возможно ль капель слёзных
Не уронить с унылых вежд,
Воззрев на прах детей любезных,
На гроб приятнейших надежд?
Слезами не омыв зеницу,
Воссесть на хладную гробницу
Иль друга, иль драгой жены
И не терзаться над могилой,
Где жизни, уж навек постылой,
Все радости погребены?

Несчастный! в скорби сей сердечной
Приди, дай руку мне, пойдём;
Пред троном благ, любви предвечной
С повиновением падем,
И из-под праха глас умильный
Возвысим, да рукой всесильной
Стеснённо сердце укрепит,
Печалей да смягчит грызенья,
Противу горестей стремленья
Да ниспошлёт нам веры щит!

О вера! глас Творца вселенной,
Святейший луч Его лучей,
Отрада жизни угнетённой,
Душевна здравия елей!
Оставь небесную обитель:
Снийди, будь вождь нам, просветитель,
Наставь нас, что доколе мы
Вериг не сбросим тела страстна,
Не можем света, нам причастна,
От сродной нам отторгнуть тьмы;

Что жизни в дебри сей терновой
Мы странствовать во мгле должны,
Что там – за ней – день светит новый,
Что те лишь, кто преселены
В то обиталище святое,
Вкушают счастие прямое
И радость полной чашей пьют.
От смерти к вечности избранны,
Венцом нетленным увенчанны,
Небесной жизнию живут.

Но здесь одна лишь добродетель
Источник неисчерпных благ,
Отрад чистейших нам содетель.
В болезнях, в нищете, в бедах

Она печали услаждает
И равномерно сочетает
Себя с владыкой и с рабом.
Ни тать, ни враг, стихии злобны
Её похитить не удобны:
В сердцах она свой зиждет дом.

Воззрим на мужа благотворна.
Что сладостней его отрад?
Улыбка нежна, непритворна
Им воскормлённых чуждых чад,
Признательна слеза вдовицы,
Исторгнутых из рук убийцы
Благословение сирот
И вздох отрадный старца нища –
Какая сердцу сладка пища!
Какий утех бессмертный плод!

Возмогут ли болезнь, гоненья,
Печаль и сонм напастей злых
Средь толь приятна восхищенья
Не притупить всех жал своих
И на стезях колючих, тесных
Лишить его утех небесных,
Восторга нежного сердец,
Когда за жизнью скоротечной
Ему священна вера вечный
Готовит радости венец?

О вера! уст твоих уроки
Ослабший дух мой подкрепят,
С тобой и горести жестоки
Меня теперь уж не сразят.
Убожество, болезнь и бедство,
Как человечества наследство,

С терпеньем буду принимать
И в тишине, средь мала круга
Любезных чад, жены и друга,
Блаженство временно вкушать.

А если б хоть на миг судьбину
Несчастных мог я усладить,
Хоть вздох, хотя слезу едину
Скорбящего остановить,
Иль мокру осушить зеницу, –
О, сколь всещедрую десницу

Творца благословил бы я!
С какой отрадою сердечной
У прага жизни бесконечной
Предел бы жизни зрел сея!

Прийди ж, весна! как ты цветами
Пестришь поверхности полей,
Так дружества, любви венками
Я путь моих усыплю дней.
В тенистых рощах заблуждаясь,
Природы красотой пленяясь,
Невидимых небес красу
В ней, как в зерцале, зреть я стану
И льститься, что хоть здесь увяну,
Но плод бессмертный принесу.

1792 р.

ЧИЖИК

Милый чижик жёлтобокой!
Кверху, друг мой! не взлетай,
Не клади гнезда высоко,
Но в густой траве свивай.
Ты взгляни, как ястреб гладный
Над тобой уже парит,
Как, твоей он крови жадный,
Когти на тебя острит.
Вырос илем над горою;
Но там, зной ли дышит – жжёт,
Буря ль налетит с грозою -
Ломит ветви, листья рвёт.
А в долине ива мшиста,
Бури не боясь, стоит.
Там струя, катяся, чиста
В жарки дни её поит.

Так зачем и мне крушиться
Что вельможей не рождён?
Тот пусть ищет век томиться,
Кто тщеславием вскружён.
Я же низменною стезею
От мирских сует уйду.
Труд деля с драгой семьёю,
Счастье в бедности найду.

1796 р.

БОГАТСТВО УБОГОГО

Кто счастья ищет в свете,
Тщеславие любя,
Тот ввек имей в предмете
Лишь одного себя;
Но я лишь рад покою,
Гордыне не служу;
В сей хижине с тобою
Я счастье нахожу.

Купцы в моря глубоки
За златом пусть плывут;
Цари пусть крови токи
За шаг границы льют;
Но я, не алча кровью
Купить вселенной всей,
Твоей одной любовью
Богаче всех царей.

Хоть хижина убога,
С тобой она мне храм;
Я в ней прошу от Бога
Спокойства только нам.
Но века чтоб прибавить,
О том я не молюсь:
Тебя, мой друг, оставить
И пережить боюсь.

1797 р.

Джерело: Капнист В. В. Собрание сочинений в 2-х т. - Т. 1. – Л.: Советский издатель, 1973. – 615 с.

ВАСИ́ЛЬ КАЮ́КОВ

(*25.01.1945 – † ?)

Заслужений учитель України, кандидат педагогічних наук, поет.

Народився у м. Кіровограді. Вихованець дитячого будинку.

У 1968 р. з відзнакою закінчив Кіровоградський педагогічний інститут ім. О.С. Пушкіна і з того часу викладає українську мову і літературу. Нині – директор Кіровоградської української національної середньої школи №21.

На громадських засадах очолює Кіровське районне товариство любителів книги, голова Кіровоградської асоціації вчителів української словесності, відповідальний секретар Кіровоградської обласної організації ТУМ ім. Т.Г. Шевченка «Просвіта».

Відмінник народної освіти України.

ГРИГОРІЮ СКОВОРОДІ

Його крізь часу плин,
Столітній гомін
Із костуром в руці
Я бачу на шляхах.
Іде він ніжно-мудрий
В полі дзвоннім
І світла усмішка
Танцює на устах.

Що краще є
Від простору і світла?
Що більш величніше,
Ніж серця доброта?
Що вище совісті
І сонця світла,
Яким крізь тьму
Світив Сковорода?!
Я чую мову дзвінкотливу
Про вірність, працю,
Про добро, любов.
Я бачу усмішку щасливу
Поета, що себе знайшов.
Ясною мудрістю,
Душі красою
Зневажив смерть,
Бо совість, як кришталь.
І хочеться мені
З Сковородою
Розвіяти любов'ю
Сивини печаль,
Щоб людям щедро
Радість дарувати,
На крилах знань
Всю Землю облетіть,
Щоб словом дяки
Чесно проростати,
Щоб, навіть вмерши,
Все живе любить!

Джерело: Каюков В. Самоцвіти: вірші педагогів України: у 2 кн. Кн. 1. – К.: Молодь, 1996. – Кн. 1. – 147 с.

ІВА́Н КІРІ́МОВ

(*21.01.1943– † 22.05.2017)

Український поет, політик та журналіст. Голова Іванківської районної державної адміністрації .

Народився в с. Рижавці на Винничині в родині колгоспників. Після закінчення Потоцької середньої школи здобув освіту філолога. Учителював, працював журналістом, військовим перекладачем.

Автор поетичних збірок: «І радість, і сум» (1997), «Коли на серце, як на луг» (1997), «Збираю по перлині» (1998), «Осінні гомони» (1999), «Мене втіша пелюстка свічки» (2001), «Як на чоло…» (2001), «Гаванські ночі» (2001).

Володіє англійською, французькою, іспанською, італійською, польською та азербайджанською мовами.

Захоплюється історією, краєзнавством, археологією та нарною медициною.

УКРАЇНСЬКИЙ СОКРАТ

Поема

Знаю, що смерть, як коса запашна,
Навіть царя не обійде вона,
Байдуже смерті – мужик ти чи цар,
Все пожере, як солому пожар.
Хто ж бо знаважить страшну
її сталь?
Той, чия совість, як чистий кришталь.
Григорій Сковорода

Снігопад спинивсь зненацька,
тиша шепоти пряде,
слобода гуде козацька –
Сава[3] сина в світ веде.
І дарма, що землі мало,
зате душу мав святу,
щоб козацтво воскресало
та долало путь круту.
Й мало серце, а не вим'я,
душу щедру для людей,
щоб одвічне роду сім'я
із козацьких йшло сіней.
Хлопчик ріс собі та й годі,
як росте в лузі трава,
щоб на праведнім городі,
колись визріли жнива.
Правда є на білім світі,

[3] У містечку Чорнухи Лубенського полку (тепер однойменний райцентр Полтавської області) 3 грудня 1722 року в сім'ї малоземельного козака Сави та його дружини Пелагеї народився син названий Григорієм.

поки віра не вмира,
поки на людському вітті
є ще місце для добра.
Дні і ночі – все минає,
час – творець і рятівник,
поки доля силу має,
всякий буде чарівник.
Поки сад цвіте весною,
і співають солов'ї,
поки жовтою лозою
сповиваються гаї.
Пелагея пестить сина,
вчить любити білий світ,
хай мина лиха година,
хай життя не буде гніт.
У містечку церква славна,
поруч школа зве дітей,
бо ж повелося іздавна
йти із школи між людей.
Тож Грицько й собі до школи
разом з дітками біжить,
шлях не кине цей ніколи,
бо душа за край болить.
Як струмки, дитячі роки
продзвеніли, чом би й ні,
тільки й було б замороки –
мчать на соняху-коні.
Полишилися Чорнухи,
і городи, сад, і гай,
і Різдвяні завірюхи,
що кохав лубенський край.
Ще не раз юнак згадає
сонця-соняхи довкруж,
і діброву, що співає,
і чарівність теплих руж.
«Гей, поля, поля зелені,
Поля, цвітом оздоблені!
Ах ви, вод потоки чисті!
Береги річок трависті».
Дарма, що хлопцеві дванадцять,
побожність душу окриля,
неначе вже давно за двадцять,
і він – орел, а не орля.
На крилас[4] йшов іще ізмалку,
співав, о Боже, як співав,
неначе соловей з світанку
вербову балку прославляв.
Але пора, пора в дорогу,
Поділ[5] – суцільна таїна,
і виглядає із-за рогу
вже Академії [6] стіна.
Спудеїв юних alma mater[7]
О велич! О, яка краса!
Це не будівля, а театр,
що височить під небеса.
Від подиву душа співає,
як гулко серце стукотить!
Не йде Григорій, а злітає
у цю найщасливішу мить.
Дні покотилися і тижні,
вже рік і другий проминув,
і височать знання, як стержні,
які юнак, як воду пив.
Є час для роздумів для **πιοτι**[8]
Γιωργο[9] долає гори знань,
чекає із Чорнух він вісті
у колі світлих міркувань.
Він всотує знання, як ниті,
як мало дня, то він при κερι[10],

---

[4] Крилас – місце
[5] Поділ – низовинний район Києва над Дніпром
[6] Академія – Києво-Могилянська академія
[7] Alma mater (лат) – мати-годувальниця. Старовинна студентська назва університету
[8] πιοτι (грец.) - віра.
[9] Γιωργο (грец.) – Георгій
[10] κερι (грец.) - свічка

бо в чистім пам'яті блакиті
завжди для них відкриті двері.
Юнак прихильний до науки,
співак і вдалий музикант,
він не опустить в смутку руки –
для долі вдалої гарант.
На все, що буде, Божа воля,
лиш напинаймо стремена,
й повела хлопця віща доля,
туди, де хлюпотить Нева[11].
Та Манзю[12] він не забуває,
що до Удаю допливає,
луги довкола напуває,
і сонце в її хвилях грає.
У житті, як у природі, -
то журба, то світла радість,
дивуватись, певно, годі,
аби лиш не чорна заздрість.
В Петербург дорога дальня,
вся в заметах, хуртовинах,
лиш думок душа сакральна
гомонить, як на світлинах.
Як же важко в чужім краї
солов'ям юним співати,
це не те, що в ріднім краї
біля батьківської хати.
Юне літо, як русалка,
в небі синьому купалось,
довжелезна волів валка
біля річки зупинялась.
А під липою старою
на колоді, що зчорніла,
сидів кобзар із кобзою,
що балакать з світом вміла.
А Григорій на чужині
звик до співу у капелі,
наче хвиля десь по ріні
чи козацький спів по стелі.
Тож душа додому прагла,
із далекої чужини
не ішла – летіла, спрагла
до вкраїнської долини.
Де левади та діброви,
гамір на сільських дорогах,
де Дніпро суворо брови
піднімає на порогах.
І ось він знову на Подолі,
осіннє сонечко вгорі,
душа, як пташечка на волі
у Могилянському дворі.
Надхмарні замки не будує,
але і байдики не б'є,
свій дух він мудрістю годує,
науку, наче воду п'є.
Однак душа чомусь зітхає,
далекий світ до себе зве,
рушник в дорогу простеляє,
на серце новий день кладе.
І ось Паннонія вітає,
де угри з давніх пір живуть,
там Арпада[13] ще дух витає
й Дунаєм лодії пливуть.
Усе допитливо вивчає,
гординя не його сестра,
і сподівання він вітає
з угорцями біля костра.
І спізнавав не день, а вічність,

[11] Завдяки прекрасному голосу за велінням цариці Катерини II Григорія було запрошено у Петербург для співу в придворному хорі

[12] Манзя – притока Удаю, що протікає побіля райцентру Чорнухи

[13] Арпад – у X ст. угри, здолавши шлях від Уралу до центру Європи під проводом Арпада, поселилися в Паннонії.

що лилась долею щодня,
і з серця простувала гідність,
окрилені несла знання.
Ось і вклонився Братиславі,
Словаччина, мов рідний край,
тут також верби кучеряві
схилились на святий Дунай.
О, як невпинно час минає:
вже Відень в очі заглядає,
і тут Дунай під сонцем сяє
та юнка у гаю співає.
І тут, як в рідній Україні,
журба та радість поруч йдуть,
і на Дунаю світлій ріні
думки розважливо снують.
Хоч гороїжиться натхнення
в оцих розважливих краях,
але й зболених бажаннях
торується додолу шлях.
Самотність роздуми плекає,
він з юних літ до цього звик,
і дух сопілкою співає,
як вчує журавлиний крик.
Не розпач, віра сповиває
натхнення ревні ручаї,
бо мудрість двері відчиняє
і корпи вже кладе свої.
Вогонь любові до надії
кипить, немов окріп в горні,
крізь ненавистні ці завії
прийдуть такі весняні дні.
Він не гнуздав прихильну долю,
є втіха певно і в сльозах,
тож спілкування з часу роллю
на звивистих земних стежках.
Збігали дні струмком в долину,
і знову в рідних він краях
вітав цю наймилішу днину
із терпким смаком на вустах.
І думав: «Слава тобі, Боже,
що Київ привітав дощем,
що серце рівно битись може,
тамуючи щасливий щем.
О ви, поля мої і луки,
ліси, озера та гаї,
дібров й левад ранкові руки,
ви щастя мого ручаї.
О, як без вас було сутужно
в чужій далекій стороні,
ходив не так, як дома, пружно,
а наче крався по стерні.
Тепер раненько вийду з хати,
росу на стежці розбуджу,
і золоті проміння-ґрати
не обійду, а оббіжу.
Туман у лузі буду пити,
купатись в розмаїтті трав,
і не журбу, любов носити
серед снігів, дощів, заграв.
На похваті тримаю щирість
для всякого, хто на шляху.
І Божу первозданну милість
тримаю, як орач соху.
Ні лють, ні злоба, ні неситість
мене не зіб'ють з путівця,
ніяка заздрість, ані хитрість
для мене не сплетуть вінця.
Брехню я прожену з оселі,
хай лави – голі, піч – стара,
для мене мрії, як орелі,
любов до ближнього не гра.
Пощо спокуси фарисеїв,
палаци і розпусти сміх,
і краще в озері лілеї,
ніж розкошів солодкий гріх.
Буду молитись щиро Богу,

Ω σκολιωυ! Ωβεβλιωυ[14]
Стару носитиму я тогу,
бо тут мій рідний Вавилон.
З цим краєм шлях мій обопільний,
не здіймуться дими вини:
народ ніяк не буде вільний,
якщо принижені сини.
Коли в гаю, де спів врочистий,
журба колюча, горя стос,
ніколи дух не буде чистий,
бо тут між злодіїв Христос».
Чи мури, а чи злоба грат
нас не примусять падать долі,
коли Сковорода-Сократ[15]
йде сівачем у ріднім полі.
Іде і сіє й дотепер,
щороку вруняться озимі,
і час його думок не стер,
і ми вклоняємсь світлій долі.
Афіна, Гера, Афродіта[16],
як і його, хвилюють нас,
непересічна щира vita[17]
оздоблює наш новий час.
Він не вподобав привілеї,
смиренно ніс життям свій хрест,
чужі були йому в лакеї,
хоч знав: Errare humanum est[18].
Крізь неймовірне та ймовірне
до досконалості спішив,
хоч не спізнав кохання вірне,
нащадкам мудрість полишив.
Він сповідав стежки й дороги
по всій Вкраїночці святій,
хоч доля наставляла роги,
а він їй низку своїх мрій.
Для нього люди всі від Бога –
чи каменяр ти, чи сівач,
та в кожного своя дорога:
є місце сміху, є і плач.
Щосили кликали хороми,
звали обителі святі,
та Бог не дав тієї втоми,
щоб збочить з правої путі.
«Ви мене просите в обитель,
щоб з вами прокладать мости,
я ж вольності завжди хранитель,
в обителі – лиш ви стовпи.
Достатньо Вашого смирення,
я ж буду там, де завше є,
хай Бог простить і сьогодення –
оце підступництво моє.
Мені пастух, його сопілка
до серця, наче Божий дух,
мій світ широкий, а не пілка,
що душу радує і слух.
Він в очі котиться весною,
хвилює, радує, болить,
він день і ніч, завше зі мною
вічним струмочком жебонить.
Хай той ховається від нього,
хто душу й совість продає,
мені ж нема більш дорогого –
він надбання усе моє.
Я з ним іду і волю славлю,
для мене він весь білий світ,
немов дитятко, його бавлю,

[14] з грецької – О свобода! О наука!

[15] Сократ – давньогрецький філософ (469 – 399 до н.ч.

[16] Афіна, Гера, Афродіта – богині у давньогрецькій філології . Афіна – війни, перемоги, мудрості, знань та ремесел; Гера – сестра та дружина Зевса, покровительниця шлюбу; Афродіта – любові та вроди

[17] vita (лат.) – життя.

[18] Errare humanum est (лат.) – Людині властиво помилятися

з дитинства та до зрілих літ».
Такі чи, може, лиш подібні
думки роїли далечінь,
і кроки праведника вірні
стелили шлях для поколінь.
Часом душевнії Чорнухи
приходили у віщі сни,
мов трепету щасливі рухи,
тягнулись знов до далини.
Шляхи, і зустрічі, розмови,
козацькі вольності світань
були найкращії обнови
для вічно милих сподівань.
Горацій Флакк[19] був поруч нього,
і таємничий Піфагор[20],
й краплиноньки не було злого
бо вічний – Дажбог[21], вічний –
Гор[22].
А простір полонив повсюди,
і радості не було меж,
о, як щасливо живуть люди,
коли нема між ними веж.
В гонитві праведності руху
й серед нікчем'я пустоти
Григорій завше прагне руху
у ще незвідані світи.
Отак він чемно йшов крізь роки,
співав прадавнії пісні
і правди вистраждані кроки
тримав в сердечному огні.
Хто зна, чому ця суща доля
йде путівцем чи навпрошки,
чи як барвистая квасоля
пада в полив'яні горшки.
Який у світі простір думці!
Та необачно день минає,
і в сподівання візерунку
ізнов рановий птах злітає.
Та всі шляхи не слались тихо,
і в щемі збурених сум'ять
журба їх не минає й лихо,
та думку не дано розп'ять.
Колись нащадок та відчує
цих дум навічно теплий слід,
і кожне слово забалює,
і йтиме у майбутнє вбрід.
Життя, немов вода крізь пальці,
пробігло, наче й не було,
і всі, вельможі та страждальці,
забудуть шляху ремесло.
Але не втім напевне диво,
що хвиля хлюпа без кінця,
а в тім, що горе не скорило,
кида тернового вінця.
Сердезі, звідки йому знати,
що лють його – порожній звук:
чи то хороми будувати,
чи в хижах не жаліти рук.
Воно не вміє йти за плугом
чи дух плекати день при дні,
чи бути втомленому другом,
заснувши на старім рядні.
Але життя вервечка в'ється
на Слобожанщину святу,
тепер нам пісня вже не ллється,
та хто співа в таку сльоту?

---

[19] Квінт Горацій Флакк – римський поет (кінець 65 р. до н.ч. – 8 р. н.ч.).

[20] Піфагор – давньогрецький мислитель, релігійний і політичний діяч (6 вік до н.ч.)

[21] Дажбог – бог сонця і небесного вогню в міфології слов'ян

[22] Гор – у давньоєгипетській міфології бог сонця

Мала Іванівка[23] дрімає,
деінде з коминів дими,
ой, ще нескоро засвітає
цієї сірої пори.

* * * *

Та плине час, ще б пак, спливає,
уже й різдвяні холоди
день по окрузі розстеляє,
одні льоди – нема води.
Та враз левада оживає
для просвітку, не для біди,
і читанку хлоп'я читає
із віршами Сковороди.
Юний студент йде в Могилянку
через оновлений Поділ,
і хлюпає Дніпро об ранку,
зітха довкола суходіл.
Гаї співають і діброви,
хоч час не той уже стократ,
й дарма, що осінь супить брови,
в кожній оселі, наш Сократ.
Щоранку, коли тихі роси,
він від села іде в село,
й думок пшеничнії покоси
лягають на його чоло.
Навід думок Сократа вчасний
ми сповідаєм без вагань,
бо кожен крок його сучасний,
нам простеляє світлу рань.

(грудень 2007 – січень 2008).

[23] Іванівка (Пан-Іванівка, тепер Сковородинівка) – село на Слобожанщині, де доживав віку Григорій Сковорода.

Джерело: Кірімов І. Український Сократ. – Ужгород – ІВА, 2008. – 68 с.

ЮРІЙ КЛЕ́Н (О́СВАЛЬД БУ́РҐАРДТ)

(*04.10.1891 – † 30.10. 1947)

Український поет, перекладач, літературний критик. Свої твори публікував під псевдонімом Юрій Клен.

Народився в у селі Сербинівка на Поділлі в родині німецького купця-колоніста. 1911 р. вступив до Київського університету, де дістав ґрунтовну філологічну освіту. Викладав разом із М. Зеровим у соціально-економічному технікумі в с. Баришівці.

Уже в 1920-ті роки розкрилися ті особливості його манери письма, що зближували Юрія Клена з неокласиками: досконале володіння мистецькою формою, своєрідний панестетизм.

1943 року з'являється в світ збірка його віршів «Каравели», в якій автор спробував синтезувати творчі принципи київських неокласиків та ідейно-художні шукання поетів «празької школи». Він поєднує в єдиному естетичному вимірі трагічну античність («Антоній і Клеопатра», «Цезар і Клеопатра», «Шляхами Одіссея»), героїзм середньовічної лицарської доби («Жанна д'Арк», «Вікінги») та князівсько-гетьманську українську традицію («Володимир», «Символ», «Україна»).

Юрій Клен – автор збірки «Каравели» (1943), епопеї «Попіл імперій» (1943 – 1947), есею «Спогади про неокласиків» (1946), багатьох літературознавчих праць, перекладів з англійської, німецької, французької та інших мов.

Вершинними здобутками Юрія Клена-поета є поеми «Прокляті роки» (1937) та «Попіл імперій» (1943 – 1947).

СКОВОРОДА

Піти, піт
и без цілі і мети...
Вбирати в себе вітер і простори,
І ліс, і лан, і небо неозоре.
Душі лише співать: «Цвіти, цвіти!»

Аж власний світ у ній почне рости,
В якому будуть теж сонця і зорі,
І тихі води, чисті і прозорі.
ші створити світ.

Прекрасний шлях ясної самоти.
Іти у сніг і вітер, в дощ і хугу
І мудрості вином розвести тугу.
Бо, може, це нам вічний заповіт,

Оці мандрівки дальні і безкраї,
І, може, іншого шляху немає,
Щоб з хаосу ду

Джерело: Клен Ю. Атом серця: українська поезія першої половини XX ст. / [упорядкув., передм., прим. Ю. Коваліва; худож. оформ. Б. Сушка. – К.: Веселка, 1992. – 350 с.

ПАМ'ЯТІ СКОВОРОДИ

Я був би комісар,
коли би жив під Чигирином.
Мене манджурський цар
хотів зробити мандарином.

Запрохував на чай
до себе в Токіо Мікадо,
та втік я у Китай,
а звідти до Гайдерабаду.

Там магараджа мав
мене забрати до палацу,
та я зрезиґнував
з його шовкового матрацу.

Подався в Тегеран,
де міг би жити як ефенді,
та в мене не талан
так одягатися, як денді.

У Смірні, місті фіґ,
зістав би я напевно беєм,
алеж і звідти втік,
по морю поблукав Енеєм.

До Риму почвалав,
і в Вічнім місті з мене мали,
покликавши конклав,
Вкраїні дати кардинала.

Тоді перемахнув
я через Альпи до Тіролю,
де (як ти, певно, чув)
я грати мав високу ролю:

мене іменував
там головою УНРРи табір,
щоб слави я зазнав
у міжплянетному маштабі.

Та я ся знову змив,
зрезиґнував...
Так світ мене ловив
і не спіймав!

НОСТАЛЬГІЯ

В майські грози, в літні спеки,
із Варяг корейських в Греки,
крізь розбитих міст стада,
без рапіри і без стека
мандрував я в край далекий
Капулеттів і Монтекків,
як Сковорода.

Літаки мене бомбили,
в темні сховища гонили;
зойк розпачливий сирен,
невеселий і немилий,
витискав із серця сили,
але був я сонцекрилий,

але був я сонцекрилий,
як поет Верлен.

Гордо зрікшись Асмодея,
йшов шляхами Одіссея;
на сирени співний дзвін
відповів я: «Геть, Цірцеє!»,
щільно кутався в керею,
милу згадував Корею
і Зелений Клин.

І прибув я в УНРРи лоно
бо я рідний син Бурбона
і кажу тепер «bon jour»;
але серце чує дзвони
у Софії й б'є поклони,
хоч рідня мені Війони
і Рембо Артюр.

Джерело: http://www.ukrcenter.com

ІМПЕРАТИВ СОНЦЯ

Майстерно видовбай калину,
змісти в ній серце і думки,
а розум хай туди полине,
де машуть крильми вітряки.

Хай, як сердегу Дон-Кіхота,
його на січку посічуть,
щоб не блукав з доньками Лота,
не ліз розпусно в каламуть.

Як гарфи гра в душі Саула
будила радісну луну,
нехай з грузинського аула
він тиху слухає зурну.
О, де ж чабан мого дозвілля,
смугляво-соняшний Давид,
що виведе із божевілля,
як промінь лілій білий квіт

на соняшний виводить простір
із надрів темної ріллі,
дарує сливам, вишням брості,
а соняшникові брилі?

Ні, він прийде! Чекай уперто,
і злоть думок збирай, щади!
Він ще прийде і прийме жертв
Він ще прийде і прийме жертву
новітнього Сковороди

ARS AMANDI

Хай пильно студіює ars amandi
в минулості туманний Альбіон,
але пильнує ще замовклий Ґанді
душі східної замкнений кордон.

Стою й не знаю я: хто підпереже
мій дух - Магатма чи Рабіндранат?
Кому розсунуть смію я мережі,
де спить мій дух, жадний святих
принад?

Чи, може, я візьму іздаля Будду?
І вклонимось разом Сковороді?
Чи, може, Калі грізно-многогруду
ми приймемо, надхненні і раді?

Ні, страшно, страшно! В безатомнім
світі
прийди, Мінерво-сестро, в мій
курінь!
Старі думки давно вже пережиті,
а де ж нових гладка, блискуча рінь?

Старих світів, що знищились, вже
кат-ма!
Що їм до мене і мені до них?
Де ж той новітній праведний
Магатма,
щоби з душі моєї зняти грі.

Джерело: http://www.ukrcenter.com

Ю́РІЙ КЛИМЕ́ЦЬ

(*17.04.1955– † ?)

Талановитий поет, кандидат історичних наук, етнограф, педагог.

Народився в с. Шпиколасах, Кременецького району Тернопільської області. Закінчив ЗОШ І-ІІІ ступенів. Навчався в Кременецькому педагогічному училищі, який закінчив у 1974 р., Львівському університеті на філологічному факультеті (1979). Учителював на Львівщині. Від 1980 р. працював у Музеї народознавства у Львові.

Автор книжок: «Купальська обрядовість на Україні» (1990), «Ще про купальські свята» (1988), «Вино життя» (2005), «Клендарні звичаї та обряди Волині» (2004); статей: «Чисте полум'я любові до життя», «Ще про купальські свята».

Його вірші опубліковані у журналі «Дзвін», газеті «Сіяч», альманасі «Вітрила».

СКОВОРОДА У КРЕМЕНЦІ

Плуги, плуги суремних журавлів
Укотре небо рідне переорюють...
Я довго йшов дорогами віків
У Сад Божественних пісень,
Григорію.

Ми стрілись з Вами в граді крем'янім,
Де гомін волі котиться над горами,
Де гомін волі котиться, мов грім,
Востаннє – вперше стрілись ми,
Григорію.

Тоді кували золото ліси –
Лунав їх дзвін від обрію до обрію...
В полоні надіквянської краси
Стояли Ви замислені,
Григорію.

Корону замку, гори й журавлів
Я сотворив уже рукою хворого,

О, як би ще я встигнути хотів
Увічнить Вас в моїм краю,
Григорію!

Схитнувсь мольберт... Даруйте, що не зміг...
Щасливої дороги Вам в історію...
Я падаю від втоми серця й ніг,
Бо ж довго так ішов до Вас,
Григорію.

Джерело: Климець Ю. Вино життя». – Кременець: «Просвіта», 2005. – 136 с.

ОЛЕКСІЙ КОВАЛЕ́ВСЬКИЙ

(*22.03.1955)

Поет, критик, перекладач

Народився. в с. Юр'ївці Лутугинського району Луганської області. Закінчив Літературний інститут ім. М. Горького. Головний редактор видавництва «Факт».

Пише українською та російською мовами.

Автор збірок поезій: «Сонцевир» (1990), «Сніг на Спаса» (1994), «Дорога з ирію» (1997), «Весна-Живана» (1999), «Жар-цвет» (1999), «Ген свободы» (2002), «Ходить Хо» (2003), «В чеканні неможливого» (2003), «Уламки райдуги» (2004), «В сувої слова нечерствого» (2007), «Небославье» (2007); монографії «Ліна Костенко: філософія бунту і філософія серця»; критично-літературної книги «Ліна Костенко. Нарис творчо-світоглядної біографії» (2004).

Лауреат премій ім. В. Сосюри, ім. О. Зубарєва, Фонду Воляників-Швабінських (Нью-Йорк), ім. Б. Слуцького.

Член НСПУ з 1992 р.

* * *

Наснилися – Сковорода
І пан-іванівський поміщик.
Хто х них мій предок – ворожда
Все ще оговтується віщо.

Даремно, мабуть, я хотів
Не дим-хортів над сивим ланом,
А слів у серці, та й не слів –
Легкот, що зникнуть із туманом.

І ось вони зникають, ось
Розсипано весь алфавіт їм.
І суголось не у колось
Шука, сюди йдучи, Уїтмен.

Він певен, що земля – земля,
А є іще її ідея,
І це вони шляхи спрямля
В смерк – елліну та іудею.

Але ж, напевно, не дядькам,
Які мені забули дати
Цивілізацій крам і страм
І дві – в житті одному – дати.

Джерело: Ковалевський О. Наснилося Сковороді // Стадниченко В.Я. Садівник щастя: Сковорода як джерело України: нариси, дослідження, спогади, поезії, світлини / Володимир Стадниченко; вступ стаття Л.І. Андрієвського. – К. : Криниця, 2012. – 496 с.

ОЛЕКСА́НДРА КОВАЛЬО́ВА

(*28.11.1948)

Поетеса.

Народилася в с. Бондаревому (тепер Старобільського р-ну Луганської обл.) в сім'ї колгоспників. Закінчила факультет іноземних мов Харківського державного університету (1971) та аспірантуру при Дніпропетровському державному університеті (1977). Працювала вчителькою німецької мови, була завідувачем кафедри мовознавчих дисциплін Харківського інституту управління. Нині – доцент кафедри німецької філології Харківського національного педагогічного університету ім. Г. С. Сковороди.

Із віршами виступає з 1973 р. Друкувалася в періодиці та в антологіях «Два міста\Zwei Städte» (українською та в перекладах німецькою), «Слобожанська муза» (2000), «Ветер с Украины» (2004, у перекладах російською); «Понад час і простір\Über Zeit und Raum» (2006, українською та в перекладах німецькою), «Слобожанська яса» (2006). Вона – ініціатор творчих контактів письменників Харкова та міста-побратима Нюрнберґа. Неодноразово брала участь у організації спільних заходів харківських і нюрнберзьких майстрів пера.

Авторка поетичних збірок «Степові озера» (1982), «Обрії» (1988), «На два голоси» (у співавторстві, 1998), «Осіння проща» (2006), а також збірки прози «Триблаженне дерево» (2008). Переклала з німецької збірку П. П. Віплінґера «Знаки життя» (1996), видала книгу перекладів німецькомовних авторів од середньовіччя до XX століття «Потік» (2011) та антологію німецьких поетес од часу бароко до наших днів «Жіночі голоси» (2013). Виступає також із статтями з питань німецької літератури та перекладу.

Поезії О. Ковальової публікувались у перекладах білоруською, молдовською, німецькою та російською мовами.

Член Національної спілки письменників України з 1983 р.

ДЕРЕВО ЖИТТЯ:

Даймон: «ГдЬ єсть древо жизни?
Варсава: «ПосредЬ плоти нашея».
Г.С.Сковорода

Воно ростиме – дерево життя.
Коли птахи сідатимуть на віти,
Побачиш, хто ти є у цьому світі.

Птахи співають, віти шелестять.
А ти? Чи ти зібрав себе докупи?
Що візьме гору –

Щедрість,
а чи скупість?
Чи ти господар дереву, чи тать,
Що тільки й здатен
яблуко дістать
І надкусить, і викинуть зелене.
А листям перебіг не вітер – легіт.
І все ряхтить у сонячнім
промінні
І вже ніхто й нічого не відмінить,
Бо вічні – вітерець оцей і небо,
І дерево живе – посеред тебе.

* * *

Суєвѣр суєтному вѣритъ
Г.С. Сковорода

Твоє око і світ розділені
будуть довіку,
Бо сльоза твоя стане
стовпом соляним на межі.
Та ще крови краплини –
оманливий розчин іржі –
Роз'їдять твою радість,
а лиха напустять без ліку.
То премудра наука –
лишатись прозоро легким.
І не відати зрад,
не просити поради чи втіхи,
Лиш на промінь сп'ястися –
і весело йти залюбки.
Не шукати вже кимось раніше
розставлені віхи.
Бо крім тебе ніде і нікого,
ні після, ні до.
Грім затих. Ти радій,
що давно вже і ясно, і сухо.
Там на тебе чекає розпорядник
всіх доль і недоль.
Він усі сторінки перегорне
і наново все пересудить.

* * *

Открой мнѣ: на кий конець
ведеть нас и куда сей день
наш, сѣє солнце наше.
Г.С.Сковорода

Полюбити цей світ не за щось,
а за так,
Не за кільце ковбаски
чи різдвяний п'ятак,
А за те, що він є і що кров
твою п'є,
Забира в тебе юність,
а старість дає.
Що минущість його тобі
в грудях пече,
То нічого, бо все це спливе
і стече.
Подорожній, хто вибрав
дорогу тобі,
Щоби ти по ній повз,
або підтюпцем біг?
Хоч би лежма лежав, –
все доскочиш мети.
Не було ще того,
хто б зумів не дійти
До останньої брами,
де з ключами Петро
Судить вчинки твої,
що в них зло, що добро.
Мов намиста разок,
вчинки ті добира.
І трепеще душа –
так їй хочеться в рай.
І так хочеться їй,
щоб повірив святий,
Що вона ще очиститься
й буде, рости,
І творити добро, і не відати зла.
Щоб повірив у те,
в що вона не змогла.

* * *

Лѣто радости и веселія,
время вождельнноє.
Г.С.Сковорода

Усе, що малювалось на вікні,
В зимові крижані короткі дні,
Стоїть ясне, пахуче, повне див.
Сюди увійде кожен, хто дожив,
Спасенно впав на золотий поріг.
Все розгубив, нічого не зберіг.
І так уже душею перемерз,
Що визнавав єдину милість –
смерть!
вікні.

Бо ще не-відав, що її нема,
Що в Бога є лиш літо і зима.
І добре, як душею ти бджола
І мед у тебе скапує з жала.
І коли ти до квітки припадеш,
Комусь іще розвидниться
на день.
Розкішно заколишеться трава.
Душа співає, бо вона жива.
Душа живе і тче свої пісні
Ось так – до нитки нитка –
на

* * *

Стезѣ твоя в водах многих.
Г.С.Сковорода

Водѝ холодні очі і прозорі
Відлякують непам’яттю, і ти
Не перший, хто губив свої сліди.
І шлях назад відшукував по зорях.
Вода текла за краплею краплина,
Довбала мармур, підмивала глину.
І вийшло так, що там,де ти ходив,
Нічого не лишилось, крім води.
А ти стежки топтав несамовито,
Твої стежки барвінком перевиті.
Така краса на них, таке тепло!
Водою змило? В море віднесло?
Два лебеді гойдаються на хвилях.
Вдивляються у воду. Що їм видно?
Їх очі незрадливі залюбки
Угадують на дні твої стежки.
Вода збіжить чи вкрижаніє в лід,
Та вже ніхто не зітре цю хвилину:
Тремтить вона у вічності на склі,
У незрадливім оці лебединім.

Джерело: Ковальова О. Осіння проща: Поезії. - Харків: Майдан, 2006. – 176 с.

ВОЛОДИ́МИР КОЛОМІ́ЄЦЬ

(*02.11.1935 – † 24.08.2017)

Український поет.

Народився в селі Вовчкові Переяслав-Хмельницького району на Київщині в родині учителів.

Працював у центральній пресі, у видавництвах «Держлітвидав» («Дніпро»), «Український письменник», тривалий час був головним редактором журналу «Дніпро».

Член Національної спілки письменників України з 1962, обирався членом президії та секретарем Київської міської організації НСПУ.

Лауреат Державної премії України імені Тараса Шевченка (1993) за збірку поезій «Золотосинь».

Автор збірок «До серця людського» (1958), «Рунь» (1962), «Планета на житній стеблині» (1964), «Колиска жайвора», «Поезії» (1967), «Поміж чуттями і дивами» (1969), «Переяслав» (1974), «День творення» (1975), «Роздум» (1976), «На відстані серця» (1978), «Від обрію до обрію» (1981), «Світень» (1982), «Подих моєї землі» (1984), «Сузір'я миру» (1987), «Яре вино» (1988), «Золотосинь» (1992), «Правнуки Дажбожі» (1999), «Лесикова сопілка» (2003), «Поки ще сонце світить» (2005), «Дим од багать» (2005), «Роса і попіл: повість із побутових та непобутових новел» (2006), «Видива на дорозі» (2007), «Дивинна Лада» (2007).

ДВОЄСВІТ ГРИГОРІЯ СКОВОРОДИ

1.

Як він мав молитись Богу?
Церква крала його «я» у нього.
В чім те «я»?...
І в спілці сопілкóвім.
І, передовсім, - у рідній мові.
По-чужому ж він молився богу,
хоч збагнув, що в людях Бог –
то совість.

2.

«Співає стежка...»
П. Тичина

Сорочку собі викроїть з надії,
пошити черевики із терпіння,
в сакви узявши будні та неділі,
піти через розпуття й відгоміння.

І пропечеться хлібом стежка чиста,
співаючи, життя тобі розкаже...
А трапиться глузливий погляд чийсь там,
то й хай собі... На нього ти не зважиш.

О ярмарки! О береги, – з весни ув осінь!..
Крім смутків, що душі приносять радість, –
ти не сумуй... Нудьгу забудь же й зовсім! –
коли наструнивсь до людей прорватись...

В світі істини – з облуди світу...
Іде Сковорода через віки.
І свита за плечима б'ється, ніби чайка.
І знак питальний – патериця
в руці його мигтить.

Джерело: Володимир Коломієць. Яре віно. – К.: Радянський письменник, 1988. – 245 с.

НЕЙМОВІРНА ПРИГОДА З ГОЛОВОЮ ГРИГОРІЯ СКОВОРОДИ, ЩО СТАЛАСЯ 1991 РОКУ В ПЕРЕЯСЛАВ-ХМЕЛЬНИЦЬКОМУ

Григорій Савич сумовито
у скверику міськім стояв.
Тут – Переяслав… тут піїтику
в колегіумі він читав.

На благо рідної культури
його зліпив – як Божий дар –
взірцем народної скульптури
Іван Макарович Гончар.

І все б гаразд… та тільки злісно
йому хтось голову вночі
одбив – на зло націоналістам
і Рухові… Як помсти чин!

Сікорський вранці під пахвою
поніс ту голову в музей…
Жаль, кадру з тою головою
нема між кіноепопей.

І диктор навіть не балакав
по радіо – про вандалізм…
Лишень Макарович заплакав
сухими очима – без сліз.

Джерело: Коломієць В. Р. Правнуки Дажбожі: Вірші та поеми. – К.: Укр. письменник, 1999.– 181 с.

СКОВОРОДА

По Трахтемирівськім шляху,
щоб уклонитися козацькій давній славі,
ішов Григорій.
Ген Дніпро, могили...
І дуб, перунами розбитий...
Шерхло в горлі
чи то від полину,
чи від думок. Бринінням степу, пахощами рутними
щось озивалось...
Україно, ти?
Він твій мізинець, мамо.
І – надія...
Він з посохом довічним пілігрима
шукає істини, а істина – в тобі.
Підняв за крильце жайвориний трупик
(гроза була – із градом!)
і впустив на битий шлях.
За проса сизим плесом
угледів пастухів коло багаття...
Пекли картоплю, певно.
А корови – ген попаски по тирсі шелесткій.
Він підійшов.
– Сідайте з нами, дядьку! –
Пірце цибулі, сало – на тарілці лопуха.
Сини народу? – ні, сини природи,
ще поки що сини природи...
Сонце, і дощ, і груддя, і та ж сама тирса
щодня із ними розмовляють,
та не дух.
Якщо ж і дух... то лиш хіба принишклий
старий-старезний український чорт.
І скільки головажнів солі з'їсти
ще треба їм... І орачам сліпим...

Присівши на терпкий кожух пастуший,
Сковорода блукав очима по кучмах,
по брудних ногах хлоп'ячих...
Нараз – почулося? – сопілки звук.
Він з рук хлоп'ячих попросив сопілку і теж підніс до уст.
А ба! як грає...
Чи не зміняти посох на сопілку?
Пастуша радість – то чогось і варте,
принаймні-бо дорожче, ніж той жезл
єпископський...
І жест мов жезл!
І золота полуда – у властьдержащих,
в яничарів доморослих
із совами – над совістю,
лукавих, котрі шанують догму
і сахаються свободи,
одну лиш люблячи – свободу на розбій!
А він... він інший сповідає катехізис.
Нехай за морем мрія,
смерть же за плечима,
не по підошвах судить – по чолі і серцю
і вірить, що ядучим мухам
орлів не викусать,
що, врешті, наймудріший –
хто сіє хліб і хліб той випікає,
хоч жаль віків наруги й віроломства...
Отак вже є: обман і суєта,
звапніла ієрархія, лоби перенаїджені –
і проти них сопілки свіжий голос,
що від початку аж до смертної печатки...
Він перейшов чистилище і пекло,
аби збагнути, значить, голос цей?
Бо ж, певно, в ньому –
та душа народу,
та щира простота, задля якої
у світ явився він
з своїм трудом тверезим...
О пастушата, чисті і наївні,
ученому – зуміли дать урок,
самі того не знаючи.
Буває: що не дається мудрому,
те в дітях, у неуках засвітиться...
Для них же його псалми спасенні...

Й може, вперше
Григорій думав: весь я ваш, лиш ваш,
але ж чи зрозумієте мене ви?
Як донести вам дух високий? в стрій який?
І може, звідки знати, вперше защеміло
йому, що рідне слово занедбав?
що словом – дань платив схоластиці?
що в море
поринув – і живе... та хвилі мертві...
понад живим тим морем – хвилі мертві.
І певно, захотілося йому
кастальської ковток, людської...
– Дядьку, хе-хе! заснули... дайте-но сопілку,
корів пора вже гнати. –
І Григорій
знов шляхом Трахтемирівським простує, і щось росте із задуму,
мов з насінини дерево...
Ген-ген село,
далекий хрестик церкви вигляда,
мов щогла корабля, а біля нього –
вітрило хмарки...
Думає Григорій,
і плугом думки – незбагненність оре.
Немов шукає втраченого часу, а час же не дзвіниця –
не стоїть на місці...
Лиш звук сопілки –
вічний звук сопілки
із ним повік – благословляє
не рабовласників,
не чревовласників –
а серцевласників,
а сонцевласників!

Джерело: Коломієць В. Видива на дорозі: Вибрані твори. – К.: Дніпро, 2007. – 608 с.

ОЛЕ́Г КОЛОМІ́ЄЦЬ
(ОЛЕ́Г КНЯЗЕ́НКО)
(*06.09.1950)

Поет.

Народився в с. Велика Каратуль Переяслав-Хмельницького району. Закінчив філологічний факультет Київського державного університету імені Тараса Шевченка. Після закінчення вузу працював учителем, а потім науковим співробітником історичного музею в м. Переяслав-Хмельницькому. Його твори друкувалися на сторінках журналів «Дніпро», «Ранок», альманахів «Поезія», «Вітрило».

Автор збірок: «Кросно» (1989), «Вогонь Леля» (2001), «Прапор Переяславського полку» (2005), «Трубежеві оркестри» (2006), «Переяславна» (2007), Любограй» (2010), «Календарій для незабудки» (2012), «Малиновий клекіт». Т.2» (2014) (електронний варіант).

СУПЕРЕЧНОСТІ ГРИГОРІЯ СКОВОРОДИ
(диптих)

До 175-річчя пам'яті
славетного філософа.

1.

Перед вікном душі моєї
спинився він перепочити –
і душі чисті, як лілеї,
я намагався зрозуміти.

Син України і планети,
слов'янський Фауст подорожній –
минав рутинницькі тенета
і золоті сильця вельможні.

...Перед вікном душі твоєї
спинилося сліпе ім'я:
спить на багні твоя лілея...
спить «Малоросія» твоя...

Спить, – доки буде в славі гря́не
і заспіва Дніпро-ріка.
Гаркуша й Неживий устануть
і вдарить грім Залізняка!..

Поляжуть – молоді, здорові...
І сльози сплинуть, як роса...
Та проти їх п’янкої крові
його волатиме душа...

Будь славна, матінко-природо
за легіт ніжно-золотий!
Твої гармонія і врода
благословляють розум мій...

2.

Було багацько тих пеанів
і конференцій – теж було...
І дисертацій, мов туманів,
Як тих «глаголів», чи «зело́»…

Бо Ви були мудрецькі вельми:
не кидались в суєтний бій.
Хоча й лякались трохи «шельми»,
однак Ваш геній був не злий...

Спокійний, тихий. Поза часом
та по-за простором жили.
Вдягнувши подорожню рясу,
потоки мудрощів лили...

А от кому і як, навіщо?
Кого збудили грізно Ви?
...Сміялося криваве грище,
пожежа кралась до трави, –

коли кріпачили Вкраїну...
Радіщев десь будив серця –
одні ставали на коліна,
а інші мусили вінця

вдягти терно́вого – за волю...
А Ви ішли собі та йшли
по скорбному, по нашім полю –
«Байки по-харківськи» – несли...

Навчали юнаків багатих
(А хто із них великим став?)

Їх не діждала Наша Мати
для щирих, вільних, творчих справ.

Не бачимо Вас з кобзарями,
чи вольнодумцями з старшин,
а зрідка – з учнями-панками...
Хоч завше й там були – один.

І що ж? Чому ви їх навчали?
Понять абстрактних у думках...
про аскетизм... втримання шалу...
По Біблії, чи по зірках...

Час імператорський гонив Вас
Приборкував козацький шквал.
Як обняла ж Вас рідна нива,
то прочитала: «Нє поймал
меня сей мір, – хоть і ловіл он...»
Невже це головне? Знайшли
самі ж собі німу могилу –
спокійно їй себе дали...

А як в Монтеня, чи в Ронсара?
Вольтера іронічний слух?
Кобзарських бардів грізні чари
за вольний непохитний дух?

...То не могильна сон-травина.
То, мабуть, бідонька-біда,
що мучилась тоді Вкраїна,
як мандрував Сковорода.

В кого ж цікавість залишилась,
той Вашу велич збереже.
Тому спасибі Вам за те.
Що ви раділи та журились!..
Хай пам’ять мудрість стереже!...

Джерело:Князенко О. Малиновий клекіт.1971 р. Твори. Том ІІ. – Переяслав-Хмельницький: ПП «СКД», 2014. – 1018 с.

«СКОВОРОДА У ПЕРЕЯСЛАВІ»
(уривки з поеми)

1. Інтродукція

Хилилося додолу чорне віття,
Коли він крізь негоди мандрував.
Жорстоке вісімнадцяте століття
Невпинний вітер в Україну гнав.

В вертепах старосвітської марноти,
З подобою старого кабанця –
Плелись малоросійські «патріоти»
У дорогих парчевих жупанцях.

Там Березовський нам у лихолітті
Диригував крізь поміщицький сміх
..Марудне вісімнадцяте століття
Топтало часто геніїв своїх!

Якими йде доріжками твій край?
Вітчизнм – бард собі не вибирає!...
Вона в ньому сама і пекло, й рай.
І в ній самій – він світ увесь кохає.

Бо недаремно падають у сміття
Всі рабські постулати, чорне зло…
Хоробре вісімнадцяте століття
Уже новими днями зацвіло.

Гряде веселий світ – на переліттття!
На перехресті всіх шляхів, часів,
Благословенне вісімнадцяте століття, –
Благословен, хто істину зустрів!

2. Монолог для фуги

Перед вікном душі моєї
Спинився він перепочити.
І думи чисті, як лілеї,
Я намагався зрозуміти.

Син України та Планети,
Слов’янський Фауст подорожній
Прорвав рутинницькі тенета
І золоті сильця вельможні.

Перед вікном душі твоєї
Спинилося сліпе ім’я:

«Спи на багні, свята лілея,
Спи, Малоросіє моя…».

Спи, доки буря в славі гряне
І заспіва Дніпро-ріка.
Гаркуша й Неживий устануть
І вдарить грім Залізняка!

Й поляжуть – молоді, здорові…
Та сльози сплинуть як роса…
І проти їх «сліпої» крові
Твоя волатиме душа.

Перед вікном душі твоєї
Здригнувся голос солов'я.
Танцює панство, архиреї,
Спить Українонька твоя…

Але ще стане Переяслав!
І загойда прощальний зір,
Щоб череду хлоп'ята пасли,
І панував на серці мир.

Будь славна, матінко-природо,
За легіт ніжно-золотий!..
Твоя гармонія і врода
Благословляють голос мій.

Будь славен, городе ізбраний, -
Хай мир тебе благословля!
І ти, наш велетню Богдане,
Що нашу землю визволяв…

Прощай!.. Однак всі істини, ідеї
Не зрозуміти, не дійти…
…Перед вікном душі твоєї
Заграли фуги золоті…

Джерело: Князенко О. Із поеми «Сковорода у Переяславі» // Григорій Сковорода – духовний орієнтир для сучасності (Наукові матеріали XIII Сковородинівських читань): У 2 книгах / Відпов.ред проф. М.П. Корпанюк. – К., 2007. – Кн.2.- 312 с.

ВІ́КТОР КО́РДУН

(*20.08. 1946 - † 03.09.2005)

Як поет – один з найяскравіших представників Київської школи поезії.

Народився с. Васьковичах Коростенського району Житомирської області. Дебютував 1967 року на сторінках «Літературної України», після чого відразу ж був заборонений до друку. Навчався в Київському університеті імені Тараса Шевченка, з якого був відрахований, потрапивши до списку політично неблагонадійних. Згодом закінчив Київський інститут театрального мистецтва. Разом з поетами Василем Голобородьком, Василем Рубаном, Миколою Воробйовим та ін. започаткував і теоретично обґрунтував так звану Київську школу поезії. Знову публікувати свої вірші Віктор Кордун зміг аж на початку 1980-х років. У 1990-х роках працював головним редактором літературного журналу »Світо-Вид«. Був заступником Голови президії Національної Спілки письменників України.

Похований у місті Вишневому Київської області.

Автор збірок: «Земля натхнення» (1984), «Пісенька з маминого напрестка» (1986), «Славія» (1987), «Кущ вогню» (1990), «Сонцестояння» (1992), «Трава над травою» (2005).

МОЛИТВА ГРИГОРІЯ СКОВОРОДИ

Я плачу. Господи, прости, -
На радість сил не вистачає,
душа не має простоти
і погибає із одчаю.

Чи зможеш, душе, вознестись,
як тіло мовчки поховають?
Чи так стремітимеш і вись,
як очерет сухий... Не знаю.

Вломіть від короваю шмат,
вмочіть зі святістю в олію...
Життя було мале стократ –
Нехай же й смерть моя змаліє!

Що ж, пом'яніть, бо серце квітло,
й забудьте потім – на віки.
Хай тільки світло, світло й світло
тече з всевишньої руки.

Не треба пам'яті і слів –
все ж більше простору для
світла.
Очеретинку вже зломив
Господь – вона йому набридла.

Життя мине. І смерть мине.
Народ же в сяєві пробуде.
І світ, що не спіймав мене,
нова зоря іще пробудить.

Піду із посохом у даль,
він зрячий в мене і квітучий.
Цвіте в душі гіркий мигдаль...
Над нами – небо. Знизу – тучі.

Джерело: Кордун В. Сонцестояння поезії. – К.: Дніпро, 1992. – 301 с.

СВІ́ТЛАНА КОРОНЕ́НКО

(*16.07. 1960)

Поетеса.

Народилася в м. Фастові Київської обл. Навчалась в середній школі №9. Школяркою відвідувала літературну студію при редакції газети «Перемога». Тоді ж надрукувала перші вірші й газетні нариси.

Перша добірка віршів вийшла в газеті «Літературна Україна» у 1980 році.

У 1985 році закінчила факультет журналістики Київського держуніверситету ім.. Т.Шевченка.

Пізніше побачили світ збірки: «Сузір'я веснянок» (1984), «Під світлом летючих псів» (2000), «Голос дощу» (2000), «Ворожба на віршах» (2000) та «Нічний політ» (2009), прозові твори – «Від цього залежить якість життя» та есеї про видатних людей.

Світлана Короненко - член Національної Спілки письменників України, лауреат премій: ім. Дмитра Нитченка та Михайла Коцюбинського «Тріумф». Мешкає в м. Києві, займає посаду заступника директора Дирекції мистецьких програм національної радіокомпанії України.

ПОЕМА ГОЛОСІВ

(Фрагменти, присвячені Григорію Сковороді)

Був ранок – світін
ня води голубої.
Планета рожево і чисто світилася
У темному, вогкому мороці ночі,
Де плач був нечутним і ще
ненародженим,
Де все було голо і ясно опівночі,
Де ухало совами, вило вовчицями,
Де падали води, сліпі і суцільні,
І звалися зливами, дощопадами,
Де все було босе, де лілії білі
хололи в воді голубими
кришталями
І хтось одчайдушний кришталь
цей щоночі
Виловлював пальцями
перехололими,
Де коси плелися, сліпі і задихані
тонкими руками в кришталь той
застуджений
Вплітали червоні стрічки й
виливались
Темним на біле і на вишиване.
Але у зеленому, в тім, що опівночі
Розсипалось сміхом й лілеями
білими,
Там щось уже малось – вище за
пестощі

Й солодше від губ, поцілованих першими.
Там був уже подих солоний країни.
Що тільки з'являлася і, завмираючи,
Чекала того, хто ім'ям її буде,
Голосом першим і мудрістю першою.
О, там вже займалося на майбутнє,
Хтось плакав за стінами,
Передчуваючи суки народження
Й пальці солоні з солоним хрустом
тепло заламував. По тому був крик,
Відчайдушний і перший, і першими –
Осі і видих полегшення,
І мовлення вперше імення Григорія...
Поділ уже відчував вечірньо
Відбитим і Дніпрі мигтливим світлом.
Десь місяць золотів, десь ще Григорій
Світився проти вікон і калини
До місяця і слів іще якихось
Тоді не знав, та вже старий Літопис
Слова ті ніс через віки, звучав
Розважливо і мудро, мов затявся
отак звучать щоночі, бо Григорій
Ще не створив ні слова, а мене
Іще немає, ще мені родитись
В десятому коліні, та давно
Літопис знає, що пізніше буде,
Й Григорію підказує слова
отого вірша, що з'явитись має
З його пера колись іще, колись,
Але мовчить Григорій і – земля,
Немов скрипаль всесвітній дивну скрипку
Наготував на сто смичків і нас
Сполохати боїться звуком фальші.

Джерело: Короненко С. Поема голосів // Стадниченко В.Я. Садівник щастя: Сковорода як джерело України: нариси, дослідження, спогади, поезії, світлини / Володимир Стадниченко; вступ стаття Л.І. Андрієвського. – К.: Криниця, 2012. – 496 с.

Ю́РІЙ КО́САЧ

(*5(18).12.1908 – † 11.01.1990)

Український поет, прозаїк, драматург, редактор. Племінник Лесі Українки.

Народився у Києві. Навчався у Львівській гімназії, Варшавському університеті.

1927 – вперше були надруковані вірші Юрія Косача у часописі «Українська громада» (Луцьк).

Тривалий час був редактором журналу «За синім океаном» (Нью-Йорк). У 1964 р. Юрій Косач побував в Україні.

1966 р. в Києві вийшла його поетична збірка «Мангаттанські ночі»; 1975 – збірка «Вибраного», а наступного – книжка новел «Лиха доля в Маракайбо». Останніми за часом виходу у світ були «Літо над Делавером» (1980) та роман «Володарка Понтиди» (1987).

Ю. Косач виявив себе у різних жанрах, проте найвагоміший його доробок – прозовий. Це насамперед низка оповідань і повістей з української минувшини. Збірка «Чарівна Україна» вийшла 1937 р. як перший том «історичних оповідань». Другим томом стало оповідання (власне, невелика повість) «Глухівська пані» (1938).

Друкувався під псевдонімами Я.Косарич, Г.Рославець, А.Зорянич, Андрій Скиба, Ю.К., К.Ю., Колодяжинець, Крига Гордій, Вадим Іскра.

Перу Юрія Косача належить такі збірки «Черлень» (1935), «Мить із Майстром» (1936), «Кубок Ганімеда» (1958), «Золоті ворота» (1966), «Вибране: Поезії» (1975), «Літо над Деловером» (1980).

Упродовж 1960-70-х років він також активно виступав у пресі України як літературознавець і публіцист.

ШЛЯХОМ ФІЛОСОФА З ЧОРНУХ

Осадчі над степом, де безкрай, де грізний
розсвіт крила простер за далекий рубіж.
Поклонюсь я тобі, синьоланна Вітчизно,
поклонюсь я, могутній народе, тобі.

Руні яр зашумить молода,
де сузір'їв нових злотогрона,
і крізь розкоти гроз, у незаймане море цілин
випливають, мов лебеді, мажі скрипучі.

До Дону лине ключ журавлиний, летять чорнокрилі орли.
Весен пісня рвучка. Рине просріблінь скресу.
Дим над займищем, балкою, дим із слобід.
Де топтала орда могилу, золотистого тесу
виростають оселі в імлі голубій.

Залюдніла пустинь. Глиб криниці прозора.
Рідний розпів дзвенить на проміннім крилі.
Вольних мова лунає по смілих просторах,
мова мого народу по мудрій землі.

Росним ранком у Гусинку стежка. За гаєм все зазоріло.
Йде-бо з Чорнух любомудр
Не спіймав його світ.
А сопілка співає
і високо серцю не важить цей труд.

Джерело: Косач Ю. Літо над делавером. – К.: Радянський письменник, 1980. – 100 с.

ЛІ́НА КОСТЕ́НКО

(*19.03. 1930)

Українська письменниця-шістдесятниця.

Народилася в м. Ржищеві Київської області.

Навчалася в Київському педагогічному інституті, Московському літературному інституті імені О. М. Горького, який закінчила в 1956 році.

Одна з перших і найпримітніших постатей у плеяді молодих українських поетів, котрі ввійшли в літературу на рубежі 1950 – 60-х років.

Прикметною рисою творчості поетеси є інтелектуалізм – рух, поезія, злети думки, яка осягає великі історичні простори, напружено шукаючи ключів до таємниць буття людини, нації, людства...

Почесний професор Києво-Могилянської академії, почесний доктор Львівського та Чернівецького національних університетів.

За роман у віршах «Маруся Чурай» (1979) та збірку «Неповторність» (1980) поетеса отримала Державну премію України імені Т. Г. Шевченка (1987).

1994 р. їй присуджено премію Франческа Петрарки (Італія).

Нагороджена відзнакою «Золотий письменник України» (2012), священномученика Омеляна Ковча (2013).

Авторка збірок: «Проміння землі» (1957), «Вітрила» (1958), «Мандрівки серця» (1961), «Неповнорність» (1980), «Сад нетанучих скульптур» (1987), «Бузиновий цар» (1987), «Інкрустації» (1994), «Гіацинтове сонце» (2010), «Річка Геракліта» (2011), «Мадонна перехресть» (2011); романів у віршах Маруся Чурай» (1979), «Берестечко» (2010), прозового роману «Записки українського сумашедшего» (2010), збірки публіцистичних праць.

* * * *

Ой ні, ще рано думати про це.
Багато справ ще у моєї долі.
Коли мене снігами занесе,
тоді вже часу матиму доволі.

А поки що – ні просвітку, ні дня.
Світ мене ловить, ловить... доганя!
Час пролітає з реактивним свистом.
Жонглює будень святістю і свинством.

А я лечу, лечу, лечу, лечу!
– Григорій Савич! – тихо шепочу.
Минає день, минає день, минає день!
А де ж мій сад божественних пісень?

Он бачиш, хто сидить в тому саду?
Невже я з ним розмову заведу?
Невже я з'їм те яблуко-гібрид,
що навіть дух його мені набрид?!

...Прикипіли ноги до постаменту, хліб у торбі
закам'янів[24]. – Біда, – каже Григорій Савич –
Він мене таки спіймав, цей світ, добре хоч,
що на тому світі. Нічого, якось відштовхнуся
від постаменту, та й підемо.

...От ми йдемо. Йдемо удвох із ним.
Шепоче ліс: – Жива із кам'яним!
– Диви, дива! – Дивується трава –
Він кам'яний, а з ним іде жива!

І тільки люди зморщили чоло:
– Не може бути, щоб таке було.
Та їх давно вже хтось би зупинив!
...Тим часом ми проходимо крізь час.

Він твердо ставить кам'яну стопу.
Йдемо крізь ніч, крізь бурю у степу.
Крізь дощ і сніг, дебати і дебюти.
Ми є тому, що нас не може бути.

Джерело: Костенко Л. Вибране. – К.: Дніпро, 1989. – 558 с.

[24] У Києві на Контрактовій площі встановлено пам'ятник Г.Сковороді (скульптор І. Кавалерідзе, 1977). Мандрівний поет-філософ звернений обличчям до рідної Альма-матері – Києво-Могилянської академії.

ДМИТРО́ КРЕ́МІНЬ

(*21.08. 1953)

Поет, есеїст, перекладач, лауреат Державної премії України імені Т.Г. Шевченка, всеукраїнських премій імені В.Чумака, М. Аркаса, В. Свідзінського.

Народився в с. Суха Іршавського району Закарпатської області.

Випускник філологічного факультету Ужгородського держуніверситету. По закінченню навчання потрапив на роботу за направленням учителем російської мови та літератури, згодом – української мови та літератури, пізніше перейшов до районної газети. Після переїзду до Миколаєва, який став для поета другою Батьківщиною, обіймав посаду викладача кафедри української літератури в Миколаївському педінституті ім. В. Бєлінського (1979–1981), згодом керував обласною літературною студією «Джерела», працював заввідділом найбільшої в області молодіжної газети «Ленінське плем'я» (1981–1990).

Поетичний дебют Д. Д. Кременя відбувся у студентські роки на сторінках альманаху «Вітрила» (1970–1971). Згодом були публікації у журналі «Ранок».

Автор збірок: «Травнева арка» (1978), «Південне сяйво» (1982), «Танок вогню» (1983), «Бурштиновий журавель» (1987), «Шлях по зорях» (1990), «Пектораль» (1997), «Елегія троянського вина» (2001), «Літопис» (вибрані твори)(2003), «Атлантида під вербою» (2003), «Синопсис (2003), «Полювання на дикого вепра» (2006), «Літній час» (2007), «Вибрані твори» (Бібліотека Шевченківського комітету) (2007), «Лампада над Синюхою» (2007) (спільно з народним художником України А.Антонюком), «Скіфське золото» (вибрані твори 1990-2000-х рр.)(2008), «Медовий місяць у Карфагені» (2009), «Замурована музика» (2011), «Мовчання волхвів» (2013).

СКОВОРОДА

…і камінь гробовий погляне із трави.
І «Світ мене ловив, та не впіймав». І ви

повірите, що це такий наївний світ,
і досі мудреця не зловить стільки літ?

А це чиї лани, і села, й городи,
і нрави, і права рідненької орди?

В однім гнізді живуть і сокіл, і свиня,
та соловей орлу, пробачте, не рідня.

І все не йде з ума: ото б воскресли ви,
а спалено музей, і книги, і сакви.

Я розгорну сувій – така епоха ця,
і горе простоти у нас не мудреця.

Нехай імперський блиск, і сокіл, і змія
мені переймуть хід і заберуть ім'я,

а камінь гробовий – промовистий, овва.
Стоконики летять. О нрави, о права!..

і вольності святі минули городи,
та проросли в асфальт цих босих ніг сліди…

Джерело: Літературна Україна. – 2013. – 11 липня. – №26 (5505). – С. 9

* * *

Це ти мандрівецький філософ
І ти – мандрівецький поет...
Бери ж мандрівецький свій посох
І – в світ. І в життя. І – вперед!
Столичні пророки й провидці
Вдягнули нові кунтуші.
На світі немає провінцій
І є іще космос душі.
І в цім українськім совдепі
Душецька планида така:
Летів, мов ракета, в нардепи,
А нині даєш пішака.
Наробиш у Каневі ґвалту,
Боже не приведи...
А світять сліди з-під асфальту –
Шевченка й Сковороди.
А як ми навчились топтати
Цю землю, без краю і меж...
Невже оця річка вмирати
Повинна, коли ти живеш?
Спішу у метро й на автобус,
І пішки – на поклик неслав.
Земля ж - не асфальт і не глобус
Для наших глобальних забав.
Ні ворогу, ані падлюці
Її не віддайте на сміх.
Є правда. І є правдолюбці,
Які промовляють за всіх.
І з посохом –
правда,
босоніж,
І правдині в крові сліди.
Бо ми ще, бо ви ще. Бо совість
Шевченка й Сковороди...

Джерело: Кремінь Д. Вибрані твори / Вступ. стаття Ю.І. Коваліва. – Одеса:Маяк, 2007. – 632 с.

ЮРІЙ КУЗЬМЕ́НКО

(*1981)

Народився Юрій на Чернігівщині у 1981 році. Закінчив з відзнакою школу, вступив до вишу, потім служив у Збройних силах України. Після армії працював у банківській сфері. У житті часто виникають запитання, на які хочеться знайти відповіді, адже будь-яка подія має причини, які, на жаль, рідко помічають, а бачать лише наслідки. Ці думки і спонукали Юрія скласти вірш. Він пише різнотемну поезію, зосереджуючись на мотивах кохання, святковості, природи, людських стосунків.

ФЕНОМЕН З РУЇНИ

Г.С.Сковороді

Ні фотографій
Ані товстенних книжок
В шкіряних палітурках
Хліба окраєць
Сопілка
Зношені штани
Заборонений розум
Думок нерозплесканих
Місило в тілі
А що ж ви хотіли?
Мандрівна академія
(Перша в світі до речі
для простого люду)
З Божого суду
Геній якого у пута
Не загорнути
Спіймати - й не мати
Зігнути - й не чути Цим вирізнялося
Завжди нутро України
Феномен з руїни
Нації суща окраса
Із сірої маси
Філософ з народу
Козацького роду
Ні фотокартки
Ані товстенних книжок
В шкіряних палітурках.

Джерело: http://www.kreschatic.kiev.ua

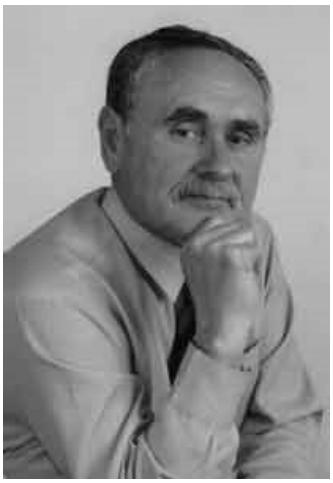

ВАЛЕ́РІЙ КУ́ЛИК

(*05.08.1948)

Поет, журналіст

Народився в селищі Чаплинці Херсонської області в родині вчителів.

У 1971 р. закінчив факультет української філології Херсонського педагогічного інституту. Працював кореспондентом районних газет. Керував літературною студією «Біле озеро».

Із 1993 р. головний редактор Херсонської облдержтелерадіокомпанії.

Перші вірші опубліковано у чаплинській районній газеті «Радянська Таврія» 1961 року, а перша книжка поета «Відстані», побачила світ у 1978 році.

Із 1996 року член Національної спілки письменників України, лауреат і дипломант кількох міжнародних та всеукраїнських телевізійних фестивалів. А телепрограма «Ахалцихе – квітка надії» про національні меншини Херсонщини у 2005 році була удостоєна гран-прі на Міжнародному телефестивалі у Донецьку.

Нині працює на посаді старшого редактора телебачення Херсонської облдержтелерадіокомпанії «Скіфія». Відомий у краї як автор та ведучий літературно-мистецьких телевізійних програм «Степова арфа», «Таврійський первоцвіт».

Лауреат обласної літературної премії ім. М. Куліша (2008 р.) за книжку «День Сковороди» (2008).

Автор збірок:: «Озимина» (1981), «З когорти правофлангових» (1985), «Дорога до тебе» (1989), «Трояндове вино» (1994), «Відлуння любові» (1995), «Уста твої ніжніші за корали...» (1997), «Світився гранями сонет» (2000), «Колодязь у степу» (2002), «Алегорії вишневого саду» (2004), «У мареві мальв» (2006), «Вежі та вітрила» (2007), «Таврія поетична» (2007), «А стежка біжить від літа» (2008) у співавторстві з Валентином Плаксєєвим, «День Сковороди» (2008).

* * * *

«...Колос зігнувся і дивиться в землю –
пізнай себе самого.
Небо в тисячі люстер перехмарюється –
пізнай себе самого.
Дніпро у тінь пославсь, а повен перебігу –
пізнай себе самого».
Павло Тичина,
симфонія «Сковорода»

I

Ходив під небом я із костуром й сумою,
Був на гостинах города й села.
Добра ізвідав, стільки ж знав і зла,
І бачив, як світало за Сулою...

Нічне багаття в полі під горою...
Холодна пам'ять – вичахла зола –
Полуду з серця юного зняла
Осінньою росистою порою.

Яка відрада – відчувати Слово,
Перемагати з ним зловіщий страх.
Воно звучить і сонячно, й медово,

Як шум тополь на весняних вітрах,
Обожнюю тебе батьківська мово,
В свитині ветхій, в вічних постолах...

II

В свитині ветхій, в вічних постолах –
Така вона гармонія всевишня.
Ви бачили, як зацвітає вишня?
Це диво нам являється і в снах.

Терпка пелюстка тане на устах,
Як згадка нерозгадана колишня.
Сіяла дзвінко в глечиках Опішня,
І ластівки літали у дворах.

Весна тоді співала й танцювала,
Пливла по домотканих килимах
Й зозуля десь кувала, не вгавала,

І небеса губились в деревах.
І мати немовлятко сповивала,
А хліб, як сонце, сходило по столах...

III

А хліб, як сонце, сходило по столах,
І так радів Григорій диву тому,
Скидав із пліч неперебутню втому
і Все горів у зоряних думках.

Прозоре мерехтіння в вітряках
Йому вертало стежечку знайому,
Яка стелилась-крилилась додому
І росами всміхалась на грядках...

Вчорашня притча, писана вночі,
Зринала в серці згадкою рясною.
А під віконцем квітли паничі,

І день стояв, заклечаний весною,
І вітер легко бився на плечі,
Любов'ю озорявся дорогою.

IV

Любов'ю озорявся дорогою
Той шлях, де чорно сяяла рілля.
І журавлі летіли за поля,
Де сонце все кружило далиною.

Він рідною втішався стороною,
Радів їй буйно зблизька і здаля,
А думонька, що серце звеселяла,
Уже не озивалася луною...

Він прибивавсь на милі береги
Високі, із гірською крутизною,
Де скелі возвишались, як боги,

Над плесами, що грали рогозою...
Проміння суті пломенем жаги
Аж двиготіло мудрістю земною.

V

Аж двиготіло мудрістю земною
Бажання, що лягло в його рядки.
Бо ж пригадав, як пахнуть васильки,
Як череда бреде до водопою.

Себе я ні на мить не заспокою:
Яка ж то пристрасть лине крізь віки!
Який вогонь несуть його байки!
Вони живуть напругою дзвінкою.

Не все мина... Од літа і до літа
Співають ранні дзвони на церквах.
Сковорода іде, радіє квітам

Й лелеки мостять гнізда на стовпах.
Його натхнення, рівне самоцвітам –
Стрімке крило творило добрий змах.

VI

Стрімке крило творило добрий змах.
В митарстві одинокості людської.
Де ти єси, які навкруг покої –
Бува проснешся й не знайдеш впотьмах.

Тебе тоді так огортає жах
Серед пустелі лячної мирської,
І вже не радий, що того забаг...

Спасіння є – молитви дух святої.
Рятує він і у часах не вчах.
Блаженна мить хвилини золотої...

Чому ж сльоза скипає на очах
Серед години сумнівів гіркої,
Коли мій степ ромашками пропах?

VII

Коли мій степ ромашками пропах,
Така мрійлива просторінь далека.
І небо синє, що водиця з глека,
І туманець на втишених снопах...

Розвіється журба, розтане впрах,
І враз йому згадається Сенека-
Філософ схожий на округлість дека,
В словесних несусвітніх міхурах...

Так, час іти! Чекає люд в селі,
Котрий давно не знає супокою.
Лише нужда й неприспані жалі

Тут здавна сновигають над рікою.
А я пішов... А на небеснім тлі
Коли мій степ ромашками пропах?
Озвалась біла хмарка наді мною...

VIII

Озвалась біла хмарка наді мною...
О, басні Харкова, розлуниста струна!
Вони мене осяяли сповна,
І я своє страждання не загою.

Чорніє яр глибокою труною,
І люд снує, мов сіра сарана...
Яка ж така незрима борона
Чуття скородить жорсткою габою?

Позбутись важко кривди як більма.
Вона ж прозора й нині на цямринні...
Хоч спорожніла вже давно сума,

Та червоніє кетяг на калині.
Як добре, що той намір не дарма
Водив мене у часі-темноплинні...

IX

Водив мене у часі-темноплині
Мій вірш світанний, тихий до пори.
Прийшов до мене він, як явори
Стрімглав летіли у степи полинні.

Ми у житті красу плекать повинні
І вірити в щасливі кольори...
Все відійде. І відшумлять бори...
Лиш віра наша буде прісно й нині...

Чому ж вся челядь позовом зловіщим
До мене липла? Наче б то я знав,
Що буду розмовляти з часом вічним,

Який мені свої пророцтва мслав.
Та не підвів мене, як добрий вітчим,
Один лиш посох. Я його тримав...

X

Один лиш посох. Я його усе ж тримав.
Казав Лукрецій: «Стовп стовпу не рівня
Знайди, який найвищий...» Вовча вівня[25]

[25] Вівня – вовче лігво

То не для нас. Я слово честі знав.
І бігли пси, втікали наугав...
А він ішов од півночі до півдня.
І в злобі захлиналася попівня,
І вітер хвилі нескінченні гнав.

Та згадка перемерхла і руда
Зосталася в німому безгомінні.
Пощезли всі, як і ота орда,

Яка лишила знаки на камінні.
Хода легка, стрімка, ще й молода –
Рука ішла на співи жайворині..

XI

Рука ішла на співи жайворинні,
Які летіли щедро звідусіль.
Назустріч люди несли хліб та сіль –
Просвітеля стрічали на межині.

А день стояв у білому цвітінні,
У незглибимій радості весіль.
І в'юнився край поля дикий хміль,
На путівець роняв розлогі тіні...

Сковорода дивився в даль прозору.
Нарешті все збулося, що бажав –
Вслухався в спів селян, які в ту пору

Косили сіно. А потічок грав,
Поблискував... І бігли дні під гору,
Осяяні зеленим буйством трав...

XII

Осяяні зеленим буйством трав
Його стражденні пережиті думи...
Так часом оживаємо в саду ми,
Рятуючись від гону і потрав.

Примарний потяг до визнання і слав
Приводить часом до гіркої стуми.
Тоді зухвалець постає сутулим,
Хоч як би він про себе не волав.

Тож, любий друже, істину шукай
Не в бурштинах оздобленій бантині,
А в доброті, що лине через край,

Що суперечить проявам гордині.
Але при тому все ж не забувай –
Доріг так забагато в Україні...

XIII

Доріг так забагато в Україні...
Що й не злічити, як ти не тужись.
До оберегів щиро пригорнись
І поклонись високій своїй днині.

А як же було сонячно в долині
І падала на жниво тепла вись.
Здалось мені, що був я тут колись –
Такі ж гулаки зграї лебедині...

Я грав на флейті. Звуки мерехтіли –
І спів той горизонти сині слав.
Поезії доволі влучні стріли

В неправду стоголосу випускав
Я був таким вертким, ще й повним сили,
І світ мене ловив та не спіймав.

XIV

І світ мене ловив та не спіймав...
У тому є закономірність суща.
В одній лиш правді істина грядуща –
Ота, земна, яку нам Бог послав.

Немає кілька гетьманських булав...
О доле праведна, прекрасна й невмируща,
Ти не безлюдна, безголова пуща,
В якій не раз я в самоті блукав...

Блажен, хто людству вічне світло ніс,
Хто Слово мав за найгострішу зброю.
За тим народ возводиться мов ліс,

І проти кривди він стоїть горою.
Щоб колосок будущини проріс,
Ходив під небом я із костуром й сумою...

XV

Магістрал

Ходив під небом я із костуром й сумою...
В свитині верхній, в вічних постолах.
А хліб, як сонце, сходив по столах,
Любов'ю озорявся дорогою.

Аж двиготіло мудрістю земною,
Стрімке крило. Творило добрий змах.
Коли мій степ ромашками пропах
Озвалась біла хмарка наді мною.

Водив мене у часі-темноплині
Один лиш посох. Я його тримав.
Рука ішла на співи жайворині,

Осяяні зеленим буйством трав.
Доріг так забагато в Україні!
І світ мене ловив та не спіймав...

Джерело: Кулик В. День Сковороди: Вінок сонетів. – Херсон.: Наддніпряночка, 2008. - 20 с.

ДАНИ́ЛО КУЛИНЯ́К

(*02.04.1948 – † 05.01. 2016)

Поет, прозаїк, журналіст, публіцист, історик і еколог.

Народився у селі Старому Крапивнику Дрогобицької (нині Львівської) області у родині священика.

1963 року закінчив Сокальську школ інтернат і вступив до Херсонського мореплавного училища.

Член Національної спілки письменників та Національної спілки журналістів України. Автор понад 3000 публікацій у періодиці, збірок поезій, художніх та художньо-документальних книжок.

Лауреатом премій «Золоте перо» (1993), «Незалежність» (2003), імені Олександра Олеся (2012) та Івана Франка у галузі інформаційної діяльності (2013).

Автор збірок: «Біля вогнища» (1981), «Невідкриті острови» (1985), «Телескопи криниць» (1990), «Соловецький в'язень» (1991), «Підводний материк» (2009), «Меч Гесера» (2010).

СКОВОРОДА

Сонце сходить з кургану і заходить в курган,
Як рік тому, як сотню, як тисячу років.
У такі вечори крізь бузковий туман
Долинають з минулого стишені кроки.

То мандрує Вкраїною Сковорода.
Світ і лосі не може титана спіймати.
До вогню він нечутно, незримно сіда,
Бо для нього цей край, наче батьківська хата.

І не треба йому співчуття чи порад:
Має лагідну вдачу, та погляд – сталевий.
В сад пісень – у нев'янучий поступу сад –
Він уперто саджає і досі дерева.

Так, мандрує Вкраїною Сковорода.
Хай минають роки – лиш зміїться дорога.
Тільки листя багряне з віків опада
І вкриває філософа стомлені ноги.

Джерело: Кулиняк Д. І. Невідкриті острови: Вірші, поема. – К.: Рад. письменник, 1985. – 103 с.

ПАНТЕЛЕЙМО́Н КУЛІ́Ш

(*26.07. (07.08.) 1819 - † 02. (14).02.1897)

Український письменник, поет, драматург, фольклорист,етнограф, мовознавець, перекладач, критик, редактор, видавець. Автор першої фонетичної абетки для української мови, котра попри низку внесених до неї змін, лежить в основі сучасного українського правопису. Народився в істечку Воронежі колишнього Глухівського повіту Чернігівської губернії (тепер – Шосткинський району Сумської області). На хуторі під Воронежем хлопчик змалечку наслухався різних казок, переказів, легенд, особливо народних пісень, які наспівувала йому мати.

Упродовж 1839 – 1840 рр. Куліш навчався на філософському та юридичному факультетах Київського університету. Але не закінчив його.

У 1841 р. написав прозові твори: «Циган», «Огненный змей. Повесть из народных преданий». У 1841 – 1845 рр. Викладав російську словесність у Луцькій, Київській, Рівненській та Петербурзькій гімназіях. Підтримував діяльність Кирило-Мефодіївського братства. У 1846р. – опублікував «Повість про український народ». Впродовж 1856 – 1857 рр. вийшли два томи етнографічно-фольклористичних, історіографічних, літературних матеріалів «Записки о Южной Руси»,

П. Куліш є автором поетичних збірок «Досвітки» (1862), «Хуторна поезія» (1882), «Дзвін» (1893), «Хуторні недогарки» (1902), роману «Чорна рада», повісті «Орися», оповідань «Дівоче серце», «Гордовита пара», драматичних творів «Байда, князь Вишневецький», «Петро Сагайдачний», «Цар Наливай»; перекладів та переспівів творів європейської та російської літератур, наукових та публіцистичних праць.

ГРИЦЬКО СКОВОРОДА

(Староруська поема)

(уривки)

Пісня перва

XII

...Непевна се була фигура
І риба з неї немала.
Його знав кожен маципура
Ще лучче стовби й чересла.
Святим Грицьком по селах звали,

Купці й міщане поважали,
І навіть значні козаки
Ламали перед ним шапки...

XLII

...Грицько жив странником,
Домівки власної не мав;
Був стоїком правдиво строгим:
Гріхом стяжаннє многе звав...
Коли б не він, не сей убогий
Полуаскет і стоїк строгий,
То й вік би нам таким здававсь,
Мов Хміль Богдан в панах озвавсь,
З своєю ницостю до брата,
З своїм диявольським умом,
Єхидно-щирим язиком,
Ненаситним жаданнєм злата,
Мов знов вернулась старина,
Страшна безчесностю війна.

XLIII

О кроткий серцем і смиренний!
О нестяжательний мудрець!
Як ти «очистився од скверни»
Тих розумів і тих сердець,
Що нашу націю велику
В ораву одвернули дику,
Де брата брат не познавав,
Де Каїн Авеля вбивав?..
Ти миром гордував лукавим
І царства Божого шукав,
І подвизавсь не для похвал,
Не для людської чести-слави.
Ти щиро ближнього любив
І на собі його учив.

XLIV

Покой душі, покой блаженний,

Умів єси собі знайти,
І рай, од міру сокровенний,
Посеред пекла обрісти...
Ти був закваска та, що здавна
Держалась нею Русь преславна
Серед монгольської Орди,
Серед латинщини-біди,
Серед колєгій єзуїтських,
Що не давали мислить нам
І вподобляли нас Ляхам,
І натворили більше бід,
Ніж Татарюга-людоїд.

XLV

Ти в мирі був ченцем без ряси,
І навіть риби не вкушав:
Ти все, на що мир тяжко ласий,
Високим духом одвергав.
Хиба Адам посеред раю
Того був чистого звичаю.
Вегетаристом вік ти зжив,
Мов Назорей, вина не пив...
І ні побожної печали
Ні юродливости в тобі
Ба й вороги не помічали.
(Вони ж бо і в тебе були,
О диво рідної землі!).

XLVI

Усюди хату відчиняли
Назустріч приязно Грицьку:
Він убавляв якось печали
І панові і мужику.
Сорочка на йому біленька,
Одежа проста та чистенька,
Пошита гарно жупанком.
Ні жупанком був, ні панком...
Хоч худорлявий, довговидий,

Обличчєм любо виглядав;
Мав звичай тихий і не знав
Ніяких засліпів Киприди.
У кожного за цілий вік
Був чистий голуб-чоловік.

XLVII

Він чепурненько знай голився,
По батьку знався козаком,
Та бакаляром вуса зрікся
А лоба прикривав чубком.
Не вбогим був і не багатий –
З душею любою жонатий
В Лубенщині Грицьків отець.
Не то щоб швець або кравець,
Він більш на прасола походив,
Та чесний і побожний був,
Худобу працею здобув,
Сусід своїх нічим не вшкодив,
І правдою так величавсь
(Писав Грицько), мов цар чи князь...

LXI

...Преселником себе в народі
І странником на світі звав,
Та рятував людей в пригоді,
Народ Святим його прозвав.
І всі до нього прислухались,
П'яниці ж від нього ховались.
Де був Грицько, всяк шанувавсь:
Сіпкам він праведним здававсь.
Ба й ті, що вбогих заїдали,
Кривоприсяжники-панки
І душмани-судовики,
Віддалеки його минали.
З них инчий так його боявсь,
 Мов перед ним самим прокравсь.

LXII

Він злюк таких і сам гнушався,
«Людьми кровей» привик їх звать,
А з ким Грицько святий спізнався,
Була з тим Божа благодать.
Хоч високо не нісся вгору,
Людей витав не без розбору;
В розмову рідко з ким встрявав,
І в людськім серці силу знав...

LXXI

...Цуравсь і тих, що пропивали
Худобу, козаків-нетяг,
А потім в суді свідкували
Безбожно за панів сутяг.
Цуравсь він і попів хаптурних,
І дяконів їх балагурних,
Що жартом їм здававсь Псалтир,
А ділом важним – няний пир,
І салогубів, що носили
Пуза важенні в поясах
і гроші сиплячи в судах
Синків дворянами робили.
Всіма такими гордував;
Хоч кланялись, – не добачав.

LXXII

...Часом у пасіці видали
Грицька із дідом-простаком:
У двох собі трапезували
І весело було обом.
Вони про Бога розмовляли
Так, мов його в обличчя знали,
Так, мов блаженні рибарі
В Генесаретській стороні...
Часом до чумака загляне
Грицько в світлицю чепурну,
І на кукібницю-жону

Мов Ісус на Марфу згляне,
І від словес його святих
Була вона ні в сих, ні в тих.

LXXIII

В тихій леваді розмовляє
Було з простацтвом цілий день,
І мудрозвишлених пісень
Малечу і батьків навчає...
Монастирі ті, що постали
За праведних і здавна мали
Велику славу, поважав
І всяку честь їм воздавав...
З печер, мов із віків темноти,
Світив Грицькові тихий світ:
Бо помагав благий совіт
Чернечий розуму простоти.
«Се маяки» – рече, були
У темряві про кораблі.

LXXIV

У нього в дусі не мовчали
Подвижники, що тут колись
Во дні руїни і печали
Тих духом, що й він сам, велись.
Перебули вони руїну,
І рідну землю Україну
У руки з рук передали
Новим подвижникам землі...
Себе подвижником науки
Та правди Божої вважав
І в неповинности вмивав
Серед хижацтва й здирства руки.
Старшинував же тілько тим,
Що первий всім як зміг служив.

LXXV

В самітности веселий серцем,
Себе й тепер таким він знав,
Як, бувши ще колись младенцем,
З дяком на криласі співав,
Отцеві й матері відрада,
Що то Господня вертограда
Синок-одинчик прилучавсь:
Бо з гарним голосом родивсь.
Він був о Господі щасливий,
Один серед сумних пустинь,
Де часто робить із святинь
Собі темницю юродливий,
А ниций – з дому божества
Крамну коморю ханжества.

LXXVI

Знав, хто святий, а хто святоша
(Не сліпував, зиркатий був),
І хто Іуда-міхоноша,
На що, про що і як здобув.
Свою знайшов Грицько дорогу
До служби Господеві Богу,
Не двом, о горе! Знаним нам
І в мирі грішному панам...
На сій дорозі неширокій
І про терни й про реп'яхи,
Чужі, задавлені гріхи,
Мовчав скитальник одинокий,
І хоч який колов-чеплявсь,
Ійшов та йшов, не озиравсь. ..

LXXXI

...Душа наукою несита,
Він тим же робом забреде
І до знавця-митрополита,
Та й не пресититься нігде.
Під игом жизни не согбенний,
З веселих був Грицько веселий:
Бо «радощі, се жизни цвіт,

Господень се, рече, завіт»...
Тогді схоластика стісняла
Ще гірш од клобука уми,
Но від письменської тюрми
Грицька мандрівка визволяла.
Його живив і вчений Жид,
І в пасіці спасенник-дід.

LXXXII

Його живила й молодиця,
Коли з праматери була
Тиха та чиста голубиця,
Як християнка Магдала.
Грицька ж бо інші так любили,
Що й ноги б миром намастили
І 'втерли б волосом своїм,
Коли б се він дозволив їм.
Но він з дітворою більше знався
Та з дідусями в сотню літ:
Їм Божий радощів завіт
Вселити в серце силкувався...
О, чим би, Грицьку, ти зробивсь,
Коли б Тарасом народивсь!..

LXXXVII

...Ти, Грицьку, нужди не лякався,
І за укладений гаман
Обіруч з роду не держався,
Як инший благонравний пан,
Що в гамані і серце носить,
І хто в його чого ні просить,
Здвигне плечима: «Рад би, рад»
І кожному на той же лад.
Ні! Ти запомагав частенько
Або сирітку-школяра,
Або такого, що з села,
Покинувши в недузі неньку
Та голих діточок куток,

Брів по насушного шматок. ..

XCV

...Ти, Грицьку, був у нас єдиний
Суддя статечний з козаків,
Про що орли Єкатерини
Розпудили степовиків,
Що з черепів меди пивали,
Ковші крівцею доповняли,
Коли не злізми жіночок,
Сестер, бабусь і діточок,
і ті ковші завітували
Новим гординцям-козакам,
Щоб у хмелю на сором нам,
Царства культурні руйнували
І, де ходив у плузі віл,
Засіяли ряди могил.

XCVI

З тобою, Грицьку, воскресеннє
Твого народу почалось
І від непевного спасеннє
Що в голові його верзлось...
Потужна сила навертала
Наш дух до руського начала,
Що вибивала Татарва
І заглушала в нас Ляхва...
В своїй низькій смиренній долі
І ти знав злих клеветників;
А без колючих бодяків
Що на плодючім родить полі?
Про гострі стріли клевети
Мав, Грицьку, гострий розум ти...

XCVIII

...Хвала ж тобі! Ти рідну землю
Перед потомством оправдав,
І на путі д'новому врем'ю

Всіх земляків попередив.
Ширяй на висоті з орлами,
З тими премудрими мужами,
Що правду бачили святу
Крізь баснословну темноту...
Там Пушкин з Гоголем безсмертним
Єдину знають славну Русь.
До них живий ти пригорнувсь,
Покинув долі мертве мертвим...
Там віщий Пиндар, наш Боян,
Рокоче славу як тимпан...

Пісня друга

XL

...Тепер ти вже не той: ти старець,
Не юноша Сковорода,
Не муж, восторжений скиталець,
Кому ба й голод не біда,
І одиноцтво між чужими,
І правда-мати між лихими,
Кому ти сіллю був в очах
Або печиною в зубах.
Но дух твій бодр, і ти, як оний
Великий серцем і умом,
Простуєш просто в Отчий Дом,
Очима дикими стрегомий
І назираємий в храму,
Де б серцю жить, царить уму, -

XLI

В храму духовної свободи,
Непідкупної правоти,
На лоні свіжої природи
І хуторної простоти ...
І ти ж бо, Грицьку, як і оний,
Кого законно беззаконний
Обвинуватив суд людський,
І ти був, правді навпаки,

Виновен - то в манихеїзмі,
Що всі собори прокляли,
То, як злоріки знов верзли,
У богохульнім аскетизмі:
В законословів мизантроп ,
В завидників – лихий Езоп.

XLII

Нехай верзуть: ти добре знаєш,
Що і Сократ отруту пив,
Що й той, в кого в ногах ридаєш,
Гіркої чаші не одхилив.
Між тисячей подвижник новий ,
Ти носиш свій вінок терновий,
Мов хто – корону золоту:
Бо мучишся за правоту,
Страдаєш і мов ангел тихий
Всміхаєшся в душі ясній,
Що прийде час невимовний
Байдужої про злюк утіхи,
Як правди алчущі серця
Наситяться в мирів Творця...

LIX

...Старий літами,та не млявий,
Перекотиполе нове,
Грицько Сковорода упрямий,
Таким і в споминах живе, -
Упрямий всюди, хоч мовчущий,
Де промовляв до нього Сущий,
Сий, Deus, Οεός, Єгова:
Святі одноково слова.
Но швидкотою й Наливая
в козацькуванні й заломив,
Коли б його той вік вродив,
Як жерла нас козацтва зграя.
Він, поруч з Орликом юрким,
Був tiro-м з бурси молодим...

XXVII

...Ти, Грицьку, вірував глибоко,
І віра жизнь твою спасла:
Над бурями старстей високо
Духовний парус твій несла.
Тепер ізнов твоїй натурі
Погрожують житейські бурі...
Серед співочих пастухів
Та гейкаючих ратаїв
Гонець з Путивля появився
Він Орликові лист подав.
(У куряві ввесь прискакав
Кінь піною кругом окрився)
Той оком кинув-прочитав,
«Се вже наш край» – Грицько сказав....

Пісня третя

XXVIII

...Наш край: [отсі] два простих слові,
Мов їх почув ще за татар,
Дали вже зрозуміть Грицькові,
Що впав у руки знов Татар, -
Що тільки поти повна воля
Серед «незнаємого поля» –
Витати пастушків-хлоп'ят,
Спасенні псальми їм співать
І дивную свою сопілку
(Так звали флейту-траверсин)
Серед роздольних луговин
Поставить висче над горілку...
«Я б і горілки не схотів,
Коли б заграти так зумів».

XXIX

Такий нечутий ще ніколи
Чував Грицько тут комплимент.
Діди ж по пасіках і в полі
Йому мовляли: «Чистий мед,
Блаженний чоловіче, слово

Твоє! О благодатна мово!
Хто ти єси? Признайся нам...»
Бо він здавався простакам,
Ув образі земнім, тілеснім,
Чимсь дивним, вищим, неземним,
Як патріархам древнім тим,
Що запроста жили з небесним
Отцем людей, і небеса
Про них творили чудеса.

XXX

Сам я, розговорившись гарно,
Вдостоївсь раз, що дід-кобзар
Сказав мені патріархально:
«Ти – або Бог, або – сам цар...»
Слова біблійні й Гомеричні,
Над простим розумом владичні,
Надію певну подають,
Що нас великі речи ждуть...
Не диво, що Грицько з панами,
Поет глибокого чуття
І правдомовного життя,
Не ладив так, як з мужиками.
Отсе ж ізнов він зажуривсь,
Що панові закабаливсь...

Джерело: Куліш П. Грицько Сковорода. Старорусская поэма // Сочинения и письма П.А. Кулиша. – Киев: Изд. Кулиша, 1909. – Т. 3. – 412 с.

НІ́НА ЛЕБЕДЕ́НКО

(*11.08.1959)

Ніна Лебеденко (Гузійова) народилася в смт. Пісочині на Харківщині. Закінчила Солоницівську середню школу.

Пише вірші українською і російською мовами з 9-ти років. 1968 р. в альманасі «Барвиста планета» було надруковано її поетичну добірку. Має численні публікації в районній газеті.

1976 р. отримала диплом флориста і фотодизайнера. Про її професійний рівень яскраво свідчать численні виставкові роботи.

2010 року стала переможцем Деркачівського районного конкурсу «Від слова до слова».

Автор поетичної збірки «Соломинка моя» (російською мовою, Харків, «Крок», 2012).

Підготувала збірку віршів українською «Чумацький шлях», яка має вийти цього року.

* * *

Над Сковородинівкою хмари
Дужі, як атланти величаві, міцно небо дощове тримали.
Щойно від небесного причалу
Відпливали човники. Ведмедів
Біла там ведмедиця водила.
Хто хотів розгледіти – розгледів
Неповторне це миттєве диво.

Мчав автобус швидко по дорозі
Між од сонця вигорілих ситців
В те село, де нас чекає й досі
Мудрість на нових музейних східцях.

Фестиваль! Вже двісті дев’яносто
Літ Сковороді, але він поруч.
Вдумайся в слова – і дуже просто
Прийде мудрий він тобі на поміч.
Вірші, вірші. Кращі були й гірші.
Основне – з душею щоб читали...

Джерело: Лебеденко Н. Над Сковородинівкою хмари // Альманах «Літературна студія «Суголосся» [за заг. ред. Очеретянової Т.І.]. – Деркачі, 2012.

ТИ́ХІН ЛЕЩУ́К

(26.05.1926)

Професор Національного університету «Львівська Політехніка».

Напрями наукових зацікавлень: лексикологія та науково-технічний поступ; краєзнавство; загальна філологія.

ТАЄМНИЧІСТЬ ЯВИЩ

(українському філософу Г. С. Сковороді)

Юнак шукав своїх шляхів в житті:
Як зрозуміти дивні явища оті –
Пізнати світ, збагнути все мені
Схопити рух життя у всій величині?
Як зрозуміти все оце мені?

Хто креслить рух планет на небесах?
Чому у вільний простір лине гордий птах?
Наснагу хто дає у пізнанні?
І що є там, в незнаній висоті?
Як зрозуміти все оце мені?

А вічний рух нестримний і на мить,
Невидима енергія у всі закутинки летить.
Як простір й час зникають в далині
Куди веде цей рух? Усе у незнанні.
Як зрозуміти все оце мені?

Чому тече вода із надр землі,
А родить все на зораній ріллі?
Морська вода, чому в солоній густині?
Джерела рік на самій вишині
Як зрозуміти все оце мені?

Хто дав початок в людському житті?
Із надр, з води, піску, з зеленої ріллі,
А може із планет космічної далі
Людина прибула в зорянім кораблі?
Як зрозуміти все оце мені?

Чому підчас все те, що у добрі
Іде разом зі злом на одній площині?
А потім враз стикається в борні

І знову стеляться шляхи нові
Як зрозуміти все оце мені?

Не знали ні царі, ні королі,
Не знали люди, що трудились на ріллі,
І ні письменники, ні вчителі.
Скажи, мудрець, скажи, філософе, мені
Як зрозуміти все оце мені?

Ти сам збагнеш юначе ті путі,
Бо тайни світу, знай, ще тільки в пізнанні
Щось пізнано, та ще багато в незнанні.
Вивчай! Твори! Шукай! Така мета тобі!
Запам'ятай цю відповідь собі!

В природі сутність знань і у добрі,
А Божа мудрість-Храм у нашій спільноті
Вона світильник в пошуках путі,
Посієш в чесноті, збереш у щедроті.
Запам'ятай цю відповідь собі!

Лиш працею від ранньої зорі
Ти до мети дійдеш з красою у душі.
Себе знайдеш в народному добрі.
І частку ти внесеш для люду і Землі.
Запам'ятай цю відповідь собі!

Мета твоя не в легкому житті.
І знай, що зміст життя в творінні і борні.
Відчуєш велич світу у красі.
І щастя ти знайдеш в народнім признанні.
Запам'ятай цю відповідь собі!

Джерело: Лещук Т. Весна на світанку: поетичні твори. – Львів:Українська академія друкарства, 2005. – 240 с.

АНТОНІ́НА ЛИТВИ́Н (ГАРМАШ)

(*20.04. 1940)

Українська письменниця, поетеса, громадський діяч. Дружина бандуриста Василя Степановича Литвина.

Народилася в місті Кременчуці в родині річковиків Івана та Клавдії Гармашів. Виросла в селі Старому Іркліївського району Полтавської області. 1957 року закінчила Васютинську середню школу, працювала друкаркою, радисткою в Черкасах. Писала вірші і прозу, займалась творчою роботою, 1962 року, за рекомендацією Спілки письменників України, вступила до Київського державного університету ім. Т. Г. Шевченка на філологічний факультет.

1989 року Антоніна Іванівна разом з чоловіком Василем Степановичем стали одними із засновників Стрітівської кобзарської школи. Зараз Антоніна Іванівна займається творчою і громадською діяльністю, є заступником голови товариства «Просвіта» ім. Т. Г. Шевченка Кагарлицького району.

Авторка збірок віршів «Вогонь і тління» (2006), «Дорога до себе» (2007), «Голос утопленого села» (2008).

ПЕРЕСПІВ ІЗ ГРИГОРІЯ СКОВОРОДИ

Дико лютує злохи́жая сила.
Хвилі шалені жбурляє в пітьму.
Сіра буденність обпалює крила.
Душі киплять у вировиші мук.

Якщо боротися більше не змога,
Жах смертоносний і відчай стиска,
Серцем стражденним щиро клич Бога –
Спраглих завжди його мудрість торка!

Бог в нашім серці – то сонце і небо,
Божий дарунок – то рідна земля,
Ласки й любові пекуча потреба
Духом надії зціля й окриля!

Джерело: Гармаш (Литвин) А. Вогонь і тління. – Кагарлик: Просвіта, 2006. – 190 с.

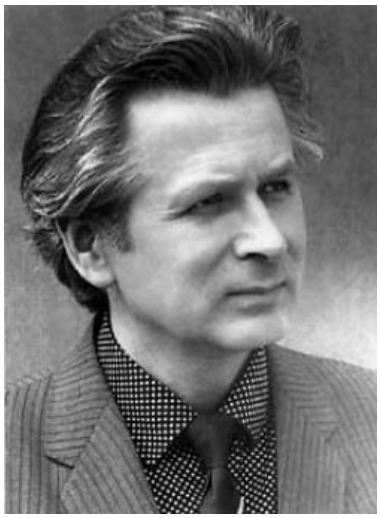

ОЛЕ́СЬ (ОЛЕКСА́НДР) ЛУПІ́Й

(*28.03.1938)

Український поет, прозаїк, драматург, сценарист. Член Національної спілки письменників України.

Народився у селі Нова Кам'янка Жовківського району на Львівщині в селянській родині, брат кінорежисера Ярослава Лупія та першого директора Львівського історико-культурного музею-заповідника «Личаківський цвинтар» Григорія Лупія.

Автор збірок поезій: «Поза часом і простором» (1957), «Вінки юності» (1957), «Майовість» (1964), «Перевал» (1969), «Невпинність» (1977), «Черемхова заметіль» (1981), «Любов і лад» (1982), «Довголіття бджоли» (1987). «Кольорами предків» (1991), «Повернення лицарів» (1993), «Зелене весілля» (1998), «Золоті еклоги» (1999); романів: «Милява» (1965), «Герць» (1966), «Грань» (1969), «Вірність» (1976), «Нікому тебе не віддам» (1984).

Лауреат Національної премії імені Т. Шевченка за роман «Падіння давньої столиці», заслужений діяч мистецтв України (1998).

У ЧОРНУХАХ

Нічого наче й не змінилось,
Як і стояло, все стоїть.
І вишня виявила милість,
Доземно нахилила віть,
Звелись дуби у піднебесся,
Мов стражі праотчих земель,
Та над криницею зіперся
Старий філософ-журавель.
Просторе, прибране подвір'я
І чиста, дзвонкова вода.
Ще мить, і я таки повірю,
Що тут живе Сковорода.

Самотні яблука і сливи,
І кимсь доглянуті грядки.
Невже отут він був щасливий?
Пройшли, відлинули віки...
Для смутку все ж нема причини:
Із вулиці - дитячий сміх.
І хата добрими очима
Сердечно так вітає всіх,
Запрошує; заходьте, люди.
Сідайте, он стільці, ослін...
Господар де? Господар буде.
Із світом розмовляє він.

Джерело: Лупій О. Березневі строфи: Поезії. – К.: Вид. центр Просвіта, 2004. – 62 с.

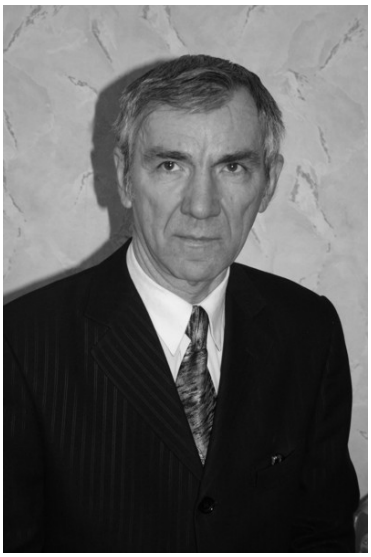

ГРИГО́РІЙ ЛЮ́ТИЙ

(*07.02 1949)

Український поет.

Народився у місті Гуляйполі Запорізької області в родині вчителів-хліборобів.

У 1973 році закінчив Запорізький педагогічний інститут. Учителював, працював у районній газеті.

Друкуватись почав у періодиці з 1964 року.

Представляв українську поезію на багатьох всеукраїнських і міжнародних форумах. Був єдиним делегатом од Спілки письменників України на Всесвітньому фестивалі молоді і студентів у Москві в 1985 році.

На вірші Григорія Лютого написано понад сотню пісень, які стали досить популярними у виконанні Анатолія Сердюка, Лідії Михайленко, Ірини Ярчевської, Сергія Шестопалова, дуету Шепелів та інших співаків. І найбільш відомі з них «Не питай», «Скрипка», «Вчительчин вальс», «Пісня Гуляйпільських весіль», «Солов'їний острог», «Хрестини Махна», «Блюз любові», «Шипшина».

Видав поетичні збірки «Крилатий корінь» (1984)», «Крона вічності» (1985), «Червона літера вогню» (1987) , «Хліб любові» (1990), «Я воду пив з твого лиця» (1992), «Гуляйполе» (1996), дитячу збірку «Світлана» (1995), «Вибране» (1998), «Меди» (2000), «Вибране» (2005), «Я вже тобою дихаю» (2007).

Нині живе в Запоріжжі, очолює Запорізьку обласну організацію Національної спілки письменників України.

МАМА-МАРІЯ

(уривок з роману-пісні)

Гомера[26] – Сліпота оберігала,
Тараса[27] приголубила – Біда.
А я узяв – Дорогу (щоб не мало!)
Таким, казали, був Сковорода.
Ти вже прости, як раптом чимсь образив,
Що душу, може, в шкоду не пустив...

[26] Гомер – давньогрецький поет (VIII ст. до н.е. – Після Троянської війни

[27] Тарас Шевченко - український поет, письменник, художник, громадський та політичний діяч, фольклорист, етнограф (09.03.1814 – 10.03. 1861)

Я досі не довірився і разу,
До тебе я із дружбою – постивсь.
Хотів би все життя, якщо дозволиш
(Душа твоя – як дзеркало!) дружить...
Любов – вона підступна – зробить голим,
І раптом перестанеш дорожить...

Не вродою – то старістю нас зрадить,
Не покликом – так смертю обітне.
Не хочу опинитись безпорадним.
Служитиму тому, що не мине...

Ти скажеш, звідки думи ці у мене?
А в тебе звідки все оте в піснях?
Я вийшов у похід по незбагненне,
І вже воно мене наздоганя...
Сковорода себе хотів пізнати,
А я – думки – те, чим всі пізнають.
Як дорости до них і дочекатись?
І як поміж думок пізнать свою...

Джерело: Лютий Г.І. Мама-Марія: роман-пісня. – Запоріжжя: Дніпров. металург, 2008. – 392 с.

ЄВГЕ́Н МАЛАНЮ́К

(*20. 01. 1897 – † 16.02. 1968)

Український письменник, поет, культуролог-енциклопедист, публіцист, літературний критик.

Народився в селищі Архангороді, розташуваному над рікою Синюхою в Херсонській губернії (тепер містечко Новоархангельськ Кіровоградської області). Закінчив Єлисаветградське реальне училище і вступив до Петербурзького політехнічного інституту. Вояк військ УНР.

У 1920 році опиняється в таборі для інтернованих поблизу польського міста Каліша. Разом із кількома товаришами (Ю. Дараганом, М. Чирським, М. Гривою та іншими) видає журнал «Веселка», в якому побачили світ його перші вірші. 1923 року разом із Михайлом Селегієм і Михайлом Осикою друкує невелику збірку поезій «Озимина» (1923). Пізніше перебрався до Чехословаччини, там, у Подєбрадах, закінчив гідротехнічний відділ Української господарської академії. Брав активну участь у суспільно-політичному житті. У міжвоєнний період з'являються в світ його збірки віршів «Стилет і стилос» (1925), «Гербарій» (1926), «Земля й залізо» (1930), «Перстень Полікрата» (1939), «Вибрані поезії» (1943), «Влада» (1951), «П'ята симфонія» (1953), «Поезії в одному томі» (1954), «Серпень» (1964), «Перстень і посох» (1972), «Земна Мадонна» (1991), «Невичерпність: Поезії» (2001), «Поезії з нотатків [Із надрукованої спадщини]» (2003).

Творча спадщина поета, визнаного за українського класика, ідейно та тематично досить розмаїта. Збірки поезій та есеїв були видані у багатьох містах Європи й Америки.

У повоєнний період видав кілька збірок поезій: «Влада» (1951), «Проща» (1954), «Остання весна» (1959), «Серпень» (1964) та літературно-публіцистичних статей («Книга спостережень» (1962,1969)), «Нариси з історії нашої культури» (1954).

ПРАГА

Тут мешкав Фавст[28]. Хрестилися мечі.
Доба точила кров веселих воєн.

[28] Йо́ганн Фа́уст (приблизно 1480—1540) — доктор, чорнокнижник, який жив у першій половині XVI ст. в Німеччині.

Він викликав Мефіста[29] уночі
Серед реторт – алхімік, не воїн.

Руїн революційних ураган
Хитав шпилями всіх земних верховин.
І от – звучить органом ураган:
Наполеона заступив Бетховен[30],

Щоб в нервах диригентської руки
Тримать музику епохально гулку,
Життійні споживаючи роки
В прозорій тиші празького провулку.

Кінчився вік, бездушний, як порк,
Недужо меркло фосфоричне сяйво,
Та вже зростав прийдешньому пророк,
Щоб ствердити, що все це мертве й зайве,

Щоб скерувати зір у синь ясну
Священним ростом прорстої стеблини
Й під снігом смерти бачити весну
В вічнозеленій пружності ялини, -

Строфами Рільке тут шумлять сади...
І ще козацьку, київську латину,
Жупан і журавель Сковороди –
пригадує похмурий Каролінум[31].

А на горі, де димно-сизий град,
Мов перехід гравюри в акварелю,
Живе не Цезар[32] і не Герострат[33],
А будівничий буднів Марк Аврелій[34].

Джерело: Маланюк Є. Невичерпальність: Поезії, статті. – К.: Веселка, 1997. – 318 с.

---

[29] Мефістотель – один з духів зла. (Демона, чорта, біса, диявола). Зазвичай виступає як супутник доктора Фауста.
[30] Лю́двіг ван Бетхо́вен — німецький композитор (16.12.1770 – 26.03. 1827)
[31] Каролінум – перший університет в Центральній Європі.
[32] Ю́лій Це́зар — давньоримський державний і політичний діяч (100 до н.е. – 15.03.44 до н.е.)
[33] Герострат — мешканець Ефеса, що спалив храм Артеміди у своєму рідному місті 21 червня 356 року до н. е.
[34] Марк Аврелій Антонін — Римський імператор з 161 року, належить до династії Антонінів (26.04.121 н.е. – 17.03.180 н.е.).

ФЕ́ДІР МА́ЛИЦЬКИЙ

(*01.03. 1900 – † 21.06. 1988)

Український поет та прозаїк.

Народився в селянській родині; закінчив Білоцерківську педагогічну школу та Київський інститут народної освіти, по закінченні навчання вчителював на Кубані. Перша книжка віршів «Холмщина» вийшла 1927 року.

Належав до творчої організації «Плуг». 1933 року арештований і засуджений до кількох років таборів за приналежність до літературної організації «Західна Україна», зі звинуваченнями у розповсюдженні націоналістичних ідей.

Під час Другої світової був співробітником редакції дивізійної газети «Бойовий прапор». У серпні 1959 реабілітований.

Вийшли збірки його віршів: «Поезії» (1931), «Грози над смереками» (1966), «Заграви над Бугом» (1970), «Цвіт ломикаменю» (1971), «Обжинки» (1979); історико-біографічних поем «Юрій Котермак» (про Юрія Дрогобича), «Мудрець з Чорнух» (про Григорія Сковороду). Надрукована автобіографічна книжка «Дороги життя», повість «Бистрий Буг» (1975), книжка пісень «На крилах пісні» (1985), прозова книжка «Тих днів не забути» (1986).

ЩАСЛИВИЙ, ХТО ЖИВ НА ЗЕМЛІ ЛЮБОМУДРОМ

Щасливий, хто батьківську землю з саквами
Від краю до краю відважно сходив.
Не тільки вимірював гони ногами –
Із людом знедоленим долю ділив.

Хто в дні лихоліття, тяжкої негоди

Лозою не гнувсь, не служив ворогам,
В біді і нещасті не зрадив народу
І вірним остався ділами й життям.

Хто в мандрах обходив країни чужинні,
Впивався знаннями і скрізь їх збирав,
Вертався додому не блудним тим сином –
Приносив зернини науки й добра.

Хто сіяв здорове зерно – не полову,
Як мудрий сівач з серцем щедрим, ясним,
Щоб сходили вруна, як вічна обнова,
На ниві народній врожаєм рясним.

Щасливий, хто жив на землі любомудром,
По смерті в народі лишається жить,
Кого пам'ятають і згадують люди,
Про кого і нива колоссям шумить.

Джерело: Малицький Ф. Квіти пізньої осені. – К.: Радянський письменник,1988. – 77 с.

В ДАЛЕКИХ МАНДРАХ

(Г. Сковорода в Угорщині)

«Чи ти мене, мамко,
В церков не носила,
Що мені від богонька
Дольку не впросила?»
(З пісні мараморської українки)

I

І покрутився шлях між верболозом,
І валка ледве тягнеться, рипить,
Сидить Сковорода на заднім возі
І дивиться, як в'ється путь в блакить.

Пливуть навстріч гостинці тополині,
За валом ген видніє Васильків.
...І, поминувши Острога руїни,
В'їжджала валка дальня в білий Львів.

А вдалині синіли вже Карпати,
За горами ховавсь угорський край.
Десь там в долині славний є Токай,

Що валку руську має привітати.

Токай – не місто, навіть не село –
Мале містечко у долині Тиси,
Де аж до неба схили гір звелися
І все тут виноградом проросло.

Отут росте і зріє той «Мускат»,
Токайським наливається нектаром,
Що славиться у світі він недаром
За добрий смак і ніжний аромат.

II.

Родившись на землі вулканів давніх,
Скрізь славиться токайське це вино:
Іскриться й світиться вогнем вулканним
І серце людське веселить воно.

Хвалив його завжди Вольтер великий,
І Кошут полюбив за міць і смак,
А Шуберт присвятив йому музику,
«Хвалу токайському» співав співак.

Та ні, не для народного добра
Людей в Токай цариці руські слали –
Вино сортів там вищих виробляли
Для Петербурга й царського двора.

Для цього до угорської землі
Прибув загін з північної столиці,
Щоб волить волю владної цариці,
З полковником Вишневським на чолі.

І поки готували там вино
Методою «асу» в барилах нових,
Сковорода, що знав чужинні мови,
Вивчав життя народів заодно.

III.

Вивчаючи нові краї чужинні,
Спудей вчорашній торував стежки.
Над Балатоном він спинився нині
І слухає легенди і казки.

Шумить, здіймає хвилі аж під хмари

Розгніваний в негоду Балатон .
Поглинув раз козячу він отару,
Пастушку заховав у свій хитон.

І досі він не може вгамуватись,
З перлинами гірких дівочих сліз
На берег викида «копита кіз» –
Камінчики біленькі й круглуваті.

Збирають діти білі камінці
Під шум і стогін озера сердитий
І продають, як «козині копита»,
З тривогою і болем на лиці.

Закута в береги, шумить вода,
Із бризками летить на скелі піна'.
В неволі десь стогнала Україна,
Цей стогін пам'ятав Сковорода.

IV.

Легенд багато знає про кохання
Курорт славетний – Балатон-фюред.
Не менше див на пристані Тихані,
Що видалась півостровом вперед.

Ген в скелях келії стоять юрбою,
Отворами зіяють з давніх пір.
Біліє церква поруч над водою,
І береже легенди монастир.

Дочка Настаска князя Ярослава
йшла заміж за угорця-короля,
Щоб стала рідною чужа земля,
Ченців і воїв із собою взяла.

І вої руські та святі ченці
Тут келії і церкву збудували,
Свою культуру й віру прославляли,
І слава йшла про них у всі кінці.

Сковорода вже мандрувати звик,
Любив вивчать життя в краях чужинних.
Почувши слово рідне в церкві старовинній.
Пишався дуже юний мандрівник.

V.

Обходячи міста і гори дикі,
Сковорода стрічався із людьми.
Зачувши раптом голосні музики,
Зайшов до придорожньої корчми.

Ридає скрипка, бубон скрипку тішить,
Цимбали, ніби скаржаться, гудуть.
Угорці, від вина вже захмелівши,
Статечно танки парами ведуть.

Та от знялася дівчина-русинка,
У запальному танку повилась,
І пісня рідна скаргою лилась,
В краю чужім загублена травинка:

«Доле ж моя, доле,
Нещасная доле!
Засіяла дівчиноінька
Мисленьками поле.

Чорними очима
Та й заволочила,
Дрібненькими сльозеньками
Все поле зросила...»

VI.

Мандрівник з Пешта перейшов до Буди,
Відвідав славний університет.
І скрізь його чужі приймали люди,
Звичаї берегли і етикет.

А потім виміряв до Відня милі,
В столицю пива, цісаря й ковбас.
Снагу приносили дунайські хвилі,
І білими хмарками плинув час.

В німецькому преславнім місті Галле
Самого Вольфа лекції чував.
В чужих краях за рідним сумував,
Русинки пісня все в душі ридала:

«Не родися жито,

Трава зеленая;
Уж-бо я в пелюшках
Була нещасная...»

І залишав Сковорода Токай,
Краї привільні, славні та чужинні.
Вертався до кріпацької Вкраїни,
Де ще конав в неволі рідний край.

Джерело: Малицький Ф. Квіти пізньої осені. – К.: Радянський письменник,1988. – 77 с.

МУЗЕЙ ГРИГОРІЯ СКОВОРОДИ

Великий сад на пагорбі південнім,
Алеї липові, що в дім ведуть,
Засохлі груші, став і дуб зелений –
Все дороге для нас в отім саду.

В будинку цім з колонами старими,
В малій кімнаті з сонцем на вікні,
Сковорода з думками світовими
Тут жив, творив, стрічав останні дні.

Дививсь у даль і крізь колони білі,
Крізь плетиво живих тремтючих віт.
Століть нових він бачив небосхили
І світ вітав, без гніву й кривди світ.

Ходив по цих алеях, слухав трави,
З далекими зірками говорив,
І тут, під вічним дубом біля ставу.
Могилу сам копав, навік спочив.

Спливли віки. Шипшина спіє дика,
А люди до музею всі ідуть –
Вклонитися людині цій великій
І хоч хвилину з мудрецем побуть.

Джерело: Малицький Ф. Квіти пізньої осені. – К.: Радянський письменник,1988. – 77 с.

АНДРІЙ МАЛИШКО

(*01. (14). 11. 1912 – † 17.02. 1970)

Український поет, перекладач, літературний критик.

Народився в м. Обухові Київської області в багатодітній сім'ї сільського шевця. У 1927 р., закінчивши Обухівську семирічку, вступає до Київської медичної профшколи.

1935 р. з'являється колективна збірка трьох авторів – «Дружба». Упродовж 1935–1940 р.р. видав збірки: «Батьківщина» (1936 р.), «Лірика», «З книги життя» (1938 р.), «Народження синів» (1939 р.), «Листи червоноармійця Опанаса Байди», «Березень», «Зоревідні», «Жайворонки» (1940 р.). У цей же період написав поеми «Трипілля», «Ярина», «Кармалюк», «Дума про козака Данила». Тематика довоєнних творів різноманітна: праця хліборобів, події революції та російсько-української війни 1918-1920 р.р., чудові пейзажні поезії, в яких картини природи гармоніюють з ліричним настроєм, з розквітом першого кохання («Зимове», «Пейзаж», «Дощ упав на край широкий»). Героями творів Малишка є «хлібороби й сівачі», прості робочі люди. Оживає в його творах й історична пам'ять народу. Постають із рядків циклу «Запорожці» славетні прадіди наші, які кров'ю своєю боронили рідний край від ворогів.

Протягом 1961–1970 р.р. вийшли збірки «Листи на світанні» (1961), «Віщий голос» (1961), «Прозорість» (1962), «Дорога під яворами» (1964, за неї А. Малишко 1969 р. отримав Державну премію СРСР), «Рута» (1966), «Синій літопис» (1968), «Серпень душі моєї» (1970). За збірку «Далекі орбіти» 1964 р. поет отримав Шевченківську премію.

НЕ ПОКЛОНЮСЬ ОЗДОБІ ЦАРСЬКИХ ВРАТ

Не поклонюсь оздобі царських врат,
Ні вівтарям, ні готиці в оздобі,
І лаяли святоші вузьколобі
Його пісень премудрогожий сад.

Іди вперед і не вертай назад,
В труді – мета, іще - в земній подобі,
В мужицькій хаті більший злюб і злад,
Чим в орденах царевих преподобій.

Там жив мудрець, без лестощів і прав,
І грішний світ ловив, та не спіймав
Його душі, повитої нуждою.

Та за літами не згубився слід,
І виспіває, і повніє плід,
Посаджений вночі Сковородою.

Джерело: Малишко А. Рута: Книга лірики. – К.: Радянський письменник, 1966. – 126 с.

* * * *

Чекав добра на вибиті лани
І не хилився від гіркої днини,
Бо дух шукань не знає самотини
І мислі злет не знає сивини.

Вертайся на Вкраїну з чужини
Із орлім серцем, з поглядом дитини,
У панській зорі бачив чорні кпини,
У титлах Біблій - вогнища вини.

Вона жила в безхлібку, в крихті солі
І на губах кріпацької неволі,
У брязках пут, у зморищах чола,

Лани хрестила сірою бідою
І тільки з ним ніколи не жила,
І гнулась перед ним, Сковородою.

Джерело: Малишко А. Рута: Книга лірики. – К.: Радянський письменник, 1966. – 126 с.

СВАВОЛЯ Й ГНІТ В'ЯЛИЛИ КРАЙ ЖУРБОЮ

Сваволя й гніт в'ялили край журбою,
Скорили душу сльози і нуда.
Пізнай людей, пізнайся сам собою, -
По Україні йде Сковорода.

Сакви легенькі і легка хода,
І зустрічі з кріпацькою юрбою –
Мов крин цілющий після градобою,
Коли веселка сходить молода.

Ціпок дзвенить, сіряк не давить плечі!
І мудрості ясні, і темні речі
Хвилюють серце чуйне, як дитя,

Зросте зерно і вкриє темні гони,
І все минеться – суєта й прокльони,
Але правічне дерево життя.

Джерело: Малишко А. Рута: Книга лірики. – К.: Радянський письменник, 1966. – 126 с.

ІВА́Н МАЛКО́ВИЧ

(*10.05.1961)

Український поет і видавець, власник і директор видавництва «А-ба-ба-га-ла-ма-га», редактор, упорядник, автор та перекладач кількох десятків книжок для дітей.

Друкувався в журналах «Київ», «Жовтень», «Дніпро», літературному альманасі «Вітрила», газеті «Літературна Україна».

1984 – побачила світ перша поетична збірка «Білий камінь»

Член Спілки письменників з 1986 р., лауреат Національної премії імені Тараса Шевченка.

Автор п'ятьох «дорослих» поетичних книг: «Білий камінь» (1984), «Ключ» (1988), «Вірші» (1992), «Із янголом на плечі» (1997), «Вірші на зиму» (2006).

Вірші Івана Малковича перекладено англійською, німецькою, італійською, російською, польською, литовською, грузинською та іншими мовами.

ПІЙМАНИЙ СКОВОРОДА

Блудний Сковорода
з паличкою в руці
селами загляда,
списує папірці.

В череві – хлюпа бурда,
в помислах – Рим,
печений Сковорода
піччю Єкатерин.

Куди, Грицьку, ідеш –
в народ стежка твоя?
Що ти йому несеш –
«Басні харковскія»?..

Роздвоєний Сковорода
в рідне забрів село,
віршу розповіда,
душі козачкам звело:

«Буцімто й босий Гриць,
а царської мови доп'яв,
по-царськи язик ворушивсь,
як віршу казав.

Не те, що наші пісні –
мовою прості, як ми…»
Йде Сковорода, рясні
тягнуть від Січі дими…

Дорога його гойда,
підіймається сак…
Тішиться Сковорода:
думає, що гамак.

Джерело: Малкович І. Вірші. – К.: Український письменник, 1992. – 167 с.

ДІ́НА МАМЕ́ДОВА (ЄВДОКІ́Я РАФІ́ЇВНА)

(*17.12.1953)

Народилася в с. Дементіївці Деркачівського району на Харківщині. Закінчила Прудянську восьмирічну школу у 1969 р. Середню спеціальну освіту здобула у Харківському текстильному технікумі (1974).

До 1974 року мешкала у смт. Прудянці, потім, вийшовши заміж, переїхала до с. Цупівки.

По закінченні технікуму працювала за фахом у підготовчому цеху на швейній фабриці ім. Тінякова контролером тканини, на трикотажній фабриці.

Із 1982 р. живе і працює у Харкові. Член Клубу авторської пісні ім. Ю. Візбора. Відвідує заняття обласної літературної студії ім. П. Г. Тичини. Переможець Деркачівського районного літературного конкурсу «Від слова до слова» (2011).

Має публікацію в молодіжному літературно-художньому альманаху «Левада» (№ 7, 2008). Автор збірки віршів «Що час не стер» (2009).

* * *

Де б хто не був, але завжди сюди
Протоптані стежки Сковороди.
Бо він, наш вчитель і філософ теж,
Мов вітер був, який не знає меж.
Веселим, ще уважним до людей,
Ніхто йому не підкидав ідей.
І тіло він тримав лиш для душі:
Щось їв, десь спав…
Вклонялися мужі!
Він не стеливсь, не гнувсь, як очерет,
Та слава швидко бігла поперед!
Григорій Савич добру славу мав,
А світ ловив його, та не спіймав…

Джерело: Мамедова Д. Де б хто не був… // Альманах «Літературна студія «Суголосся» [за заг. ред. Очеретянової Т.І.]. – Деркачі, 2012.

ІВА́Н МА́РЧЕНКО

(*29.09.1937)

Український письменник.

Народився в с. Щаснівці Бобровицького р-ну Чернігівська обл. Закінчив Щаснівську семирічну школу, Майнівський зоотехнікум (1969).

Має двох дітей – дочку Аллу і сина Олега.

Перші вірші були надруковані в газеті «На страже» Північно-Кавказького військового округу, «Молодь України», «Деснянська правда», «Березанські вісті», в колективних збірниках.

Автор збірок : «Буття невловима мить» (2000), «Мелодія натхнення» (2007), « Столітні дзвони кличуть» (2008), «Молюсь на тебе, Україно» (2010).

Написав есей про письменника Юрія Збанацького, післямову до збірки Миколи Холодного «Сто перший кілометр», есе «Микола Холодний і світова література».

ПІШОВ ЗА ГРИГОРІЄМ СКОВОРОДОЮ

Частина перша

Пішов і я дорогою крутою,
Такий став вільний, що хоч трин-трава.
Плетусь у дранцях тихо за метою,
І ніби на долоні всі права.
Позаздріть ситим – шлунок добре травить,
Голодних наче поки що нема.
І непогано наче князь наш править,
І начебто душа ще не німа.
Голота сита – думки не високі,
А кволих косить всяка хворота.
Із нас іще додавлює хтось соки,
А у картоплі – купа від крота.
О, сучий син. Всю землю перериє.
Що він шукає там – жучки чи корінці?
А сонце світить ще й до того гріє,
Ну, а мені наснилися млинці.
Хто я такий: мислитель?
А чи, мо, мистець?

Чи можу жить у кепському суспільстві?
Та я бреду по полю навпростець.
О, жах який, що я іще не в спілці.
Я, як мистець, задумався і мрію,
Ще жива надія:
Іду туди, де промені із неба,
Без вас я буду, брате, жнивувать,
Шануєте не мене ви, а себе...
Що я пишу? Не можете збагнути,
Для вас поет я, може не такий?
Як не крути – вам бука не нагнути,
Для цього ви драглистий і глевкий.
Самітником іду, а промені все далі,
Уже поснули змучені кроти.
І ситі всі харчі вже поз'їдали,
Та скиглять щось над кісткою хорти.
Іду опанувати новий світ,
А той загал на старості покинув.
А ви павутячу тчете все сіть,
Начебто ніхто Вас не зупинить.
Політики політику снують,
Таку вже сіть наткали, що й не видно.
Гірку з повіями на дачах часто п'ють,
А призабули, де та матір рідна.
Дорога оживляє свободу
І всесвіт твій. І захистився дух –
Штани із полотна по новій моді,
Поезія за рученьку веде.
Невже і я бував колись в загалі,
Снопи в колгоспі ціпом молотив?
Дивився, що під блузкою у Галі,
А потім і «роман» ще закрутив.
Терпів щодень суспільні негаразди,
Від дикунів нікуди не тікав,
Вивчав жіночі всякії принади,
І Галю свою жабами лякав.
Долаю гори,звори, буреломи,
Нарешті перетнув і перевал,
Так находивсь, що ноги вже судомить,

Пора уже нам стати на привал.
Поезія на зорі подивилась,
Перехрестилась: Брате, спать пора –
Я також подивився тут на «Вила».
Ну що ж, приляжем нумо тут, стара, -
Поговорити б з Богом...Чи захоче?
Не спиться якось – в тіло ломота
Шепчу молитву і заплющив очі,
Летять крізь сон і гори і літа.

Частина друга

Ось ранок. Сонце знову з неба –
У далині отара з гір летить.
Заворушились люди, як амеби ,
і почали колесами крутить.
А новий день у руки ще не дався,
І десь далеко ще моя мета.
Я знаю – ти нікого не боявся
Крім видавця і старшого крота,
Історія нічого нас не вчить,
Бо ми тупі, забиті саложраї,
Мужик в селі нудьгує і мовчить,
Та Бог за це невдовзі покарає –
Я розкриватися повинен з глумом,
Бо довго так із нас глумитися,
Та очі затуляли чорним мулом,
Ще й до сьогодні не відмилися.
Не бійтеся, -
Поетів я не зачеплю –
Це ж бо мої сліпі, «дозрілі» вже брати.
Я кожному корону закріплю,
Хоч і є серед вас чорні кроти.
Підходим: тут біля гори –
Так дивно, бачу три оселі.
На стежці в купі хмиз горить,
І три діди сидять в задумі невеселі.
Ну, що сказать, не знаю: - «Як діла?
Але ж тепер про це вже не питають.
Отак нас ця сволота довела,

Чи, може, доля злая і крутая?
Звідкіль ти, хлопче, що верзеш?
Чи ти шукаєш, мо, якесь коріння?
Чого я тут? Та душу щось гризе,
А від глуму – злість і біль горіння.

Частина третя

Епілог

Як можна було довести Україну до краху?
І подивитись так, що біди наче в нас і нема,
Люди замовкли, блідніли від страху.
Невже це моя Україна, стражденна й німа?
Нічого сказати нікому не можна –
Якась самота душу людини гризе.
Поводяться з бідним народом безбожно,
А люди говорять, що просто в житті не везе.
Невже це ми всі такі лякливі
І не уникнемо предивної потали?
Ну, а «борці» бездумно балакливі
Над вісником з дороги позмітали.
Щоб страх пропав, народ розправив плечі.
І зрозумів, що треба поборотись ще за волю.
Іти вперед, як предок наш Предтеча,
Дощами йшов по збуреному полю.
Та як нам знищити неправду?
Як зішкребти оту кору?
Щоб не було провалля зради,
Бо довго шкіру щось деруть.
Я також істину шукаю,
Багато трав перекосив,
Але щось істина тікає,
Хоч я молився і просив.
Терплять, терплять, ох, і раби,
Від горя, дивно, не страждають...
Так можна швидко одубідь,
Мовчать – на злиднях воссідають.

Джерело: Марченко І. Столітні дзвони кличуть: Збірка поетичних творів. – К.: Видавничий дім «Комп'ютерпрес, 2008. – 136 с.

ОЛЕ́КСА МА́РЧЕНКО

(*05.09.1937 – † 20.03.2010)

Працював начальником управління культури і мистецтв у Харківській облдержадміністрації, депутатом і головою комісії в облраді, журналістом, автор пісень і романсів, хорових творів і лібрето, редактор поетичних і прозових книг, член спілки журналістів.

Народився в с. Яловенкове на Харківщині. Батько Андрій Трохимович (розвідник) загинув при форсуванні Дніпра у 1943 році.

Виростав у селі Бабаї. Закінчив філфак педінституту імені Г. Сковороди.

Понад тридцять років викладав у школах Харкова.

Педагог-методист, відмінник народної освіти України, керував педпрактикою студентів, ділився досвідом праці з освітянами області й республіки, лауреат муніципальної премії імені О. Олеся.

Працював у міських і обласних газетах Харкова і Харківщини.

Обраний членом Національної спілки письменників України (2002). У грудні 2003 р. став лауреатом творчої премії виконкому Харківської міської ради в галузі літератури.

Автор збірок: «Полюддя» (2000), «Заброcть» (2005).

СВІТ СКОВОРОДИ

Якщо зійшлися ми сюди
Згасити чвари і пороки,
Ти став знедоленим –
пророком,
Цілющий світ Сковороди.
У Слобожанському краю
І він ходив по тернях-муках,
Йому, апостолу науки,
Повім гірку любов свою.
Хто написав нам на роду
Терпіти жебри та розрухи?
В ім'я Отця, і Сина, й Духа
Верну собі Сковороду.
Тут закосичить рай усім
У серці гордої Європи,
Де більше вбитих та окопів,
Аніж зірок на небесі.
Ось епіцентр добра й біди
І перехрестя правди-кривди.
Це – Україна... Бродить привид
–
Свята душа Сковороди.

Джерело: Марченко О. Заброcть: поезії. – Харків: Слобожанщина, 2005. – 343 с.

КРИНИЦЯ В БАБАЯХ

Давно колись (це знають бабаївці)
У ліс розвеснений прийшов Сковорода.
Копав криницю. Хлюпістка вода
В переярку і досі ручаїться.
Григорій Савич, кажуть, з понеділка
Копав криниченьку, обплів хмизком її,
Здрімнув на галявині, а хитрі солов'ї
Украли з торби посестру-сопілку.
По світу розлетілись – не спіймати,
І нумо бешкетно витьохкувать на ній.
Вже двісті весен в хаті лісовій
Сопілці тій вже витворяють солов'ята.
Приходять люди звідусюди й досі,
Там б'є з-під каменю джерело і співа,
Мов солов'їниться. Пульсує, ожива
Поета серце у черлену осінь.

Джерело: Марченко О. Заброcть: поезії. – Харків: Слобожанщина, 2005. – 343 с.

ВОЛОДИМИ́Р МИ́РНИЙ

(*01.11.1935)

Поет.

Народився с Супротивна Балка, Новосанжарського району Полтавської області.

1954 р. закінчив Чорнухинську середню школу ім. Г. С. Сковороди. Після закінчення історичного факультету Львівського університету ім. І. Я. Франка (1959 р.), вчителював на Рівненщині, Полтавщині.

Переїхавши до Полтави, працював методистом Полтавської обласної організації УТОПІК, старшим науковим співробітником Полтавського краєзнавчого музею.

Член Національної Спілки письменників України з 1973 р. З 1991 р. по 2000 р. очолював обласну організацію Національної Спілки письменників України.

Лауреат премії ім. Панаса Мирного (1999).

Автор поетичних збірок: «Криниця» (1968), «Матіоли» (1970), «Вечірнє поле»(1973), «Монолог землі» (1978), « Літні зорепади» (1979), «Світло берези» (1983), «Криниця» (1985), «Багряне гроно горобини» (1986), «Надія, віра, любов» (1994), «В дорозі до храму» (1994), «Вибране» (1995), «Сурмачка» (2002), «Сто поезій про кохання»(2003), «Життя по колу йде: Поезія. Проза» (2005), збірок прози «Теплий дощ у неділю» (1999), прозової збірки для дітей «Фантомас» (1991), «Стукати у брами» (2010).

Проживає в м. Полтаві.

ГОРЛОВА ГОРА

Здраствуй, Го́рлова гора[35]!
Я прийшов до тебе знову.
Оспівать мені пора
Чисті витоки любові.

В спеку сходив і в грозу
Я на тебе босоногий.

[35] За легендами на горі знаходилося давнє укріплення. З пагорба відкривається гарний вид на Чорнухи.

Там Чорнухи унизу,
Многа, де води не много.

Тут я проліски шукав
Аж на серці пролісково...
А знайшов, знайшов між трав
Голубе, пісенне слово.

Сунуть хмари, мов орда.
Вороння он поле криє.
Може, тут Сковорода
І печалився і мріяв.

Го́рлова...Без пишних слів,
Просто як тебе назвали.
Тут пани від бідаків
В твоїх заростях ховались.

І тремтіли, наче ртуть:
Гоготить мужицьке горно!
Та хапали пана й тут,
Брали нищечком за горло.

Терном горбишся: прощай!
Вслід мені синієш рястом.
Ти вже ,рідна, вибачай,
Що навідуюсь не часто.

Джерело: Мирний В. В дорозі до храму. – Полтава: Криниця, 1995. – 43 с.

ПАВЛО́ МО́ВЧАН

(*15. 07. 1939)

Український громадський діяч, журналіст і політик, поет, перекладач, сценарист. Заслужений діяч мистецтв України (1993); голова ВУТ «Просвіта» ім. Т.Шевченка; шеф-редактор газети «Слово Просвіти»; член Комітету Національних премій України ім. Т.Шевченка (з листопада 2005). Член Спілки письменників України (з 1972).

Народився у с. Велика Вільшанка Васильківського р-ну Київської області.

У 1965 р. закінчив Літературний інститут ім. М. Горького за спеціальністю журналіст. Лауреат Державної премії України ім. Т. Шевченка (1992). Володіє туркменською, польською, сербською мовами.

Автор збірок: «Нате!» (1963), «Летюче дерево» (1972), «Поріг» (1988), «Сіль» (1989), «Осереддя» (1989), «Відбитки» (1993), «Хрест» (1993) та інші.

Нагороджений Орденом князя Ярослава Мудрого V ст. (1999)

Автор народознавчої прози. Надруковане 3-томне видання.

СЛОВО ГРИГОРІЯ СКОВОРОДИ

Я замовкаю, милосердний творче,
в союзі спокою став всевловимим слух,
і оглядаю поглядом дозорчим,
як гонить долю швидкобіжний дух.
А з вежі тіла видно лиш минуле,
та небосхил, та ще підступний степ,
і намистяний голос осавула,
що на кургані круками затерп.
І проступає чорний слід стожарні
там, де траву постригли вітряки,
і привиди, мов юрмища базарні,
ідуть по обрію понуро у віки…
Війне полова, запорошить очі,
і звук протне раптову сліпоту,
і я почую, милосердний творче,
усю забуту світом лункоту.

Хриплячих коней і риплячі кола,
повйокування, нокування, свист
і голос міді та заліза голос,
і вигуки, що вгору піднялись.
Сиричний ляскіт, брязкіт, валування
жіночих голосів, пісень – клубок…
Ось-ось слух лопне, лиш додай останній
до всього ще й сопілки голосок…
Та знову тиша… курява ядуча
і дух заб'є, зведе на манівці,
аби відчув умовність всіх ополчень
і ненадійність патика в руці.
Аби пізнав всю немічність на дотик,
і пучками щербатості збагнув,
і, втративши усі земні висоти,
прославив лиш життєву довжину.

Джерело: Мовчан П.Слово Григорія Сковороди // Стадниченко В.Я. Садівник щастя: Сковорода як джерело України: нариси, дослідження, спогади, поезії, світлини / Володимир Стадниченко; вступ стаття Л.І. Андрієвського. – К. : Криниця, 2012. – 496 с.

.

ВАЛЕНТИ́Н МОЛЯ́КО

(*24.07.1937)

Український психолог, дійсний член АПН України з 1992. З 1991 завідує лабораторією Інституту психології АПН України. Досліджує проблеми психології творчості.

Народився в селі Веремійці на Полтавщині. Після закінчення Київського політехнічного інститут працював конструктором в Інституті автоматики. З 1962 року починає наукову роботу як психолог; закінчив аспірантуру, захистив кандидатську дисертацію. Нині – старший науковий працівник Інституту психології.

Поетичні твори друкує в пресі з 1965 року. «Криголами» (1972) – перша збірка поезій Валентина Моляко.

Широко знані його наукові праці по психології «Психология конструкторской деятельносты» (1983), «Психология решения творческих задач» (1983), «Технологическое творчество и трудовое воспитание» (1985) та ін.

МИСЛЕННЯ

Три сестри – три доньки у матері,
три сестри - одна одної краща,
Три сестри – одна одної миліша.

Три сестриці заглянули в серце,
наче сонячні промені їх очі –
хіба серце залишиться байдужим,
коли глянуть в нього такі очі?

Очі нашої великої Надії,
очі нашої впертої Віри,
очі нашої безмежної Любові.

Тож зібрався я в дорогу далеченьку,
звідси їй ніяк кінця не видно,
бо негоже сидіти на місці,
коли глянули в серце сині й карі,
і зелені очі тих сестричок,
коли дивляться у очі невідступно
чорні очі матері їх славної,
чорні очі безсмертної Софії.

Поскладавши думки у торбу,
помолившись на шафу з книжками,
вийшов я на дорогу з хати
і бадьоро в життя подався.

Джерело: *Моляко В. Криголами. – К.: Радянський письменник, 1972. – 100 с.*

****

З трибун рекли промови краснобаї
про Бога, про любов і про царя,–
всі з однієї і тієї ж зграї, –
знущались із сліпого кобзаря.

Бо той співав про славу України,
про лицарів недавніх – козаків,
про честь і славу нашої країни,
яку, як матір, плачучи, жалів...

Трибуни та попи його хулили:
те, що було, навіки загуло.
Аж хрипнучи, із усієї сили
вони возносили сучасне зло.

Та посміхавсь лише Сковорода,
бо знав, що балачки оті – вода!

Джерело: Моляко В. Криголами. – К.: Рад. письменник, 1972. – 100 с.

РОЗДУМ СКОВОРОДИ

Всі помремо... Не думати про це?
Брехать собі? Ховатися в буденне?
Той боягуз, хто захова лице,
хто від думок у ліс бездум'я зверне.

Однак і вірить в абсолютну смерть –
то лише кладовищами блукати.
Світ величезний. Вічна круговерть.
Потрібно шлях до істини шукати.

Бо те безсмертя, про яке попи
без віри натякали лицемірно,
ти, люде, сам творінням зароби,
зроби його, а не чекай покірно.

Світ мислі – він не знає зовсім меж.
Поринь у час, у простір, в речовину.
Стань над собою і скажи: - Еге ж,
я сам зробив безсмертною людину!

Джерело: Моляко В. Криголами. – К.: Радянський письменник, 1972. – 100 с.

СОНЕТ ПРО ПОЛЮВАННЯ

Світ – мисливець. Життя –
полювання.
Нема часу ловити гав.
Перед кожним пекуче питання:
як би хтось його не спіймав –

чи в тенета кар'єри гучної,
чи у служби кайдани міцні,
чи в обійми дружини лихої,
чи до пляшки – поплавать на дні.
Жив філософ колись на Вкраїні,
він всі сіті минути зумів,
він тікав від дрібного та ліні,
від брехні й нерозважливих слів...

Епітафію сам собі склав:
«Світ ловив мене та не спіймав!»

Джерело: Моляко В. Криголами. – К.: Радянський письменник, 1972. – 100 с.

РАНОК СКОВОРОДИ

Прокинутись, щоб сонце ще не встало,
щоб за шибками ще все місто спало,
в мішок нехитрий скарб ураз зібрати,
умитись, уклонитись, вийти з хати
і вирушити у далеку путь –

до інших міст, до інших сіл, людей,
стежками іншими, дорогами новими,
поміж дрімаючих край озера гусей,
під тінявими вербами густими
іти та йти.

Дивитися, що коїться навколо,
і як людей рятує й губить труд,
і як живуть поміж собою люди,
і як вони страждають, веселяться,
і до Краси як тягнуться душею,
а їм Краси їх браття не дають...

Вже котрий рік (а котрий крок, то годі
гадати навіть – просто не злічить!)
цей чоловік Вкраїною мандрує,
шукаючи вельми важливе щось.

Цікаво знати, що ж то він шукає,
які скарби, коштовності які,
бо не сім'ї, ні хати він не має,
а так, як старець, з торбою іде.
Та скрізь його привітно зустрічають,
неначе він святий а чи пророк.

Джерело: Моляко В. Криголами. – К.: Радянський письменник, 1972. –100 с.

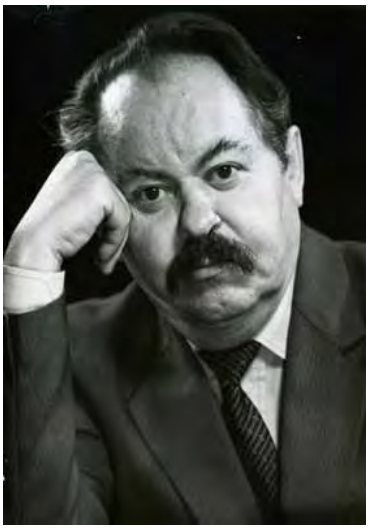

МИКО́ЛА НЕГО́ДА

(*09.01 1928 – † 11.09.2008)

Український поет, письменник

Народився в селі Бузкові Черкаського району Черкаської області.

Навчався в Київському університеті імені Т. Шевченка. Закінчив Московський літературний інститут ім. О. М. Горького. Учасник Другої світової війни. Працював у районних газетах. Перша збірка поезій «Ростуть сини» вийшла 1955 р. Поезія М. Негоди значною мірою автобіографічна (образ батька, вбитого куркулями, партизанські мотиви, «хлопчаки з легенди»). Поет опрацьовує патріотичні теми, прославляє працю, звершення сучасників, красу рідної землі, кохання. На його тексти створено пісні, зокрема популярну, «Степом, степом…».

Автор збірок: «Ростуть сини» (1955), «Зерно на долоні»(1981), «Промовляють очі» (1985) «Сповідь перед собою» (2006), «Пісня на рушникові» (2007), драматичної поеми «Дума про Кобзаря», історичної драми «Гетьман», нарисів «Галина Буркацька» та «Данило Нарбут», документальної повісті «Говоритиму з віками», романів «Холодний Яр», «Отаман Мамай», «Божа кара», автобіографічної повісті «Сповідь перед собою».

Лауреат літературної премії «Берег надії» імені Василя Симоненка (1996), заслужений діяч мистецтв України, почесний громадянин м. Черкас.

СКОВОРОДА

Життя одне, людьми чи Богом дане.
Прожити як - не думаю об тім,
І байдуже, де ніч мене застане.
Бо вся земля для мене – рідний дім

Що трапиться в путі, курінь чи хижка,
Все'дно, аби там вогник не зачах.
В моїй торбині тільки хліб і книжка,
Ціпок в руці та свитка на плечах.

Задовольню утробу невситиму
Та й знов піду під небо голубе.
Я всім і всюди заповідь нестиму:
Пізнай і сотвори себе.

А як же я дійду до небокраю,
Останній подих видихну з грудей.
Подумаю; увесь я не вмираю –
Я йшов і вічно йтиму до людей.

Джерело: Негода М. Ростуть сини. Поезії. – К.: Радянський письменник, 1955. – 96 с.

МИКО́ЛА НЕЧВОГЛО́Д

(*20.04.1937)

Поет, учитель, працівник музею ім. Григорія Сковороди в с. Сковородинівці Золочівського району Харківської обл.

Народився в с. Велика Писарівка Охтирського району Сумської області.

У 1979 році разом з дружиною Стець Лідією Олександрівною переїхав до с. Сковородинівки.

Має Брата Нечвоглода Олександра Митрофановича.

СОПІЛКА СКОВОРОДИ

Цю сопілку калинову
Змайстрував Сковорода.
З нею він веде розмову –
В неї душу він вкладав.

А сопілка все співає,
А сопілка плаче,
Прийде, прийде час,
Настане сну кінець, козаче.

Вся проснеться Україна,–
Та не плач, козаче.
Розправ плечі та коліна –
Нехай кат поплаче.

Доки ж будем танцювати
Під чужую пісню?
Доки ж будем проживати
на Вкраїні гістем?

А сопілка, знай, все грає,
А сопілка плаче.
Та проснiться ж, люди добрі,
Не дрімай, козаче!

Українці – люд веселий,
Чесний, роботящий,
Та пошила його в дурні
Всяка знать ледаща.

Грай сопілко, клич до Волі
Українців-славних!
Пам'ятайте, про що мріяв
наш земляк Варсава!!!

Джерело: Нечвоглод М. Сопілка сковороди // Субота М. Оповідки про край похову філософа Григорія Сковороду. – с. Володарівка, 2005. – 224 с.

ЧОРНУХИ-ІВАНІВКА

На карті світу це село
Зовсім загубилося,
Але в серцях людей воно
Зорею засвітилося.

В нім народився й жив козак
Із серцем повним Волею.
Він все своє життя зв'язав
З життям селян, з їх долею.

Своє село носив в душі
Він все життя до смерті.
Можливо він і поспішав
В свої Чорнухи вмерти.

Спішив в Чорнухи, де батьки
Вже сплять в могилі вічно.
Не встиг дійти зо сотню верств
–
Та це і не трагічно,

Бо Пан-Іванівка – село
Так до Чорнух подібне,
Сковороді воно було
Таким же домом рідним.

Такії ж люди трударі,
Така ж їх мова мила.
«Ось тут помру... на пагорбі –
Похороніть в могилі».

Та не забудьте пом'януть
Григорія Варсаву.
Сідайте там, де дуб стоїть,
Я поруч буду з Вами...

Джерело: Нечвоглод М. Чорнухи-Іванівка // Субота М. Оповідки про край похову філософа Григорія Сковороду. – с. Володарівка, 2005. – 224 с.

ДУША СКОВОРОДИ ЖИВА...

І виокремилась душа
Григорія Варсави.
І поселилася ось тут
Навічно, поруч з нами.

А тіло люди понесли,
В могилі схоронили,
Під липою, де дуб стоїть,
Біля ставка, на схилі.

А через 20 літ потім
З'явилась тут пані Зюзіна́
Купила все: і дім, і сад
З могилою Варсави...

Він переслідувать панів
Виходив вечорами.
Як ангел, люд оберігав,
Прокляттям був для пані...

Переховала прах за яр
Новоприбула пані.
Не відала, не знала, що
Душа поета з нами.

За все найперше він цінив
В собі і в людях грішних
Не тіло смертне, не мундир,
А серце й душу вічну...

Душа, як птиця в небесах,
Цвіте, співа, радіє
Душа Сковороди жива
Всю Україну гріє!!!

Джерело: Нечвоглод М. Душа Сковороди жива // Субота М. Оповідки про край похову філософа Григорія Сковороду. – с. Володарівка, 2005. – 224 с.

ВІТА́ЛІЙ ОВАДЕ́НКО

(*19.04.1950)

Поет, головний редактор часопису «Вир».

Народився в с. Білки Попільнянського району на Житомирщині.

Поетичні твори В. Оваденка торкаються буття нашого сучасника, розкривають соціальні проблеми пересічної людини та сповнені глибокого патріотизму до української держави.

Після закінчення факультету журналістики Київського державного університету (тепер КНУ імені Т.Г. Шевченка) працював у районній. Обласній та республіканській періодиці, був головним редактором Укрінформ, головним редактором часопису «Вир», випускав газету «Схід-Захід». З 1997 року Президент видавничо-торгового дому «Слов'янський град», автор і керівник проекту «Шевченкіана» (2001-2014). Упорядник книги «Триптих про Шевченка», що складається з книжок «Зоря моя вечірняя», «На тебе дивлюся, за тебе молюся», «Стежечка, де ти ходила» (2002). З 2005 р. – Президент ТОВ «Київська гуманітарна академія» Український літературний інститут.

Автор книжок: «Дзвінник (Третя із книг долі): вірші, поеми літа 2003» (2006), «Триптих про Т. Шевченка» (2013).

ПЛАХА

(уривок із поеми)

Григорію Савичу Сковороді

Не збуду я (і це я
знаю),
Бо відаю весь Божий план:
Чому Вкраїна наша скраю;
Пощо їй тучнозлоти й лан,
А замість слави –
Знеслави вічної тягар:
Що понесе Дніпро ласкавий
Онукам нашим на той дар...
Я знаю все, про все я знаю
На многогрішній цій землі:
Чому все ж наша хата скраю;
Що ще начертано в імлі;
Хто запалив к добру мости,
Аби довічно нам брести
Лиш манівцями
Й не добрести до свого броду.
І на останок під дубцями,
Зректися роду...
Тебе зректися, Україно,
Та спекатися назавжди!

Все знаю я –
І нарізно, й сукупно...
Та не лише мені одному
Про вищі смисли ці відомо:
Вони – не мед,
Звістив ще Архімед[36].
Про те ж товкмачив многократ
Неупокорений Сократ[37].

---

[36] Архімед — давньогрецький математик, фізик, інженер, винахідник та астроном (287 – 212 до н.е.)

[37] Сократ давньогрецький філософ (469 – 399 до н.е.)

І безліч раз мізки всім нам
скородить –
Дотепер –
Наш славний
Любомудрий родич –
Сковорода, Григорій Савич.

Гай-гай! Спливло води
Не одне море
Від Сковороди...
Не щезло тільки горе:
Все від біди та до біди,
Від лиха та до лиха –
Живем безлико,
Деремо лико
Та хлипаємо стиха,
Щоб вороги ті «чулі»
Не почули...
Така ось наша доля
На тім сирітськім полі...
Чого ж бо так – не як в людей?
Віки минули, а ми немов
поснули –
«І день не йде!,
І навіть не видніє
Те сонечко над пругом:
Все ніч і ніч
Та мороку наруга.

То ж розпалімо піч
Та осліпімо ніч,
Щоб віч-на-віч
Залишитись з огнем,
Нарадуватися днем,
Що розсуває густу темінь...
Таки світає! .. Куди ж підемо?
Світи широкі, треба мізкувати!
Тоді й Господь
Зарадити поможе –
Як жить, віка довікувати
Божого...

Джерело: Оваденко В. Дзвінник (Книга долі) [Текст] : вірші, поеми літа 2003-го. - К.: Слов'янський град: Київ. гуманіт. академія "Укр. літ. ін-т», 2006. – 496 с.

БОРИ́С ОЛІ́ЙНИК

(*22.10. 1935 – † 30.04.2017)

Український поет, перекладач, дійсний член НАНУ, голова Українського фонду культури. Почесний академік Академії мистецтв України. Член правління Національної спілки краєзнавців України.

Народився в с. Зачепилівці Новосанжарського району на Полтавщині. Друкуватися почав ще навчаючись у школі. Після закінчення десятирічки у 1953 році вступив на факультет журналістики Київського Національного університету ім. Т. Г. Шевченка, який закінчив у 1958 році.

Лауреат всеюгославської премії «Лицарське перо», лауреат Державної премії України ім. Т. Шевченка (1983), міжнародних премій імені Г. Сковороди (1994) та «Дружба» (1997). Герой України (2005).

Перша збірка його лірики – «Б'ють у крицю ковалі» (1962) – книга про повоєнні часи, про пережите особисто та про пережите народом. Борис Олійник – автор понад 40 книжок, віршів, есеїв, статей. Найвідомішими вважаються «Вибір» (1965), «Коло» (1968), «Стою на землі» (1973), «Заклинання вогню» (1978), «Сива ластівка» (1979), «У дзеркалі слова» (1981), «Поворотній круг» (1989), «Таємна вечеря» (2000), поема «Сім» (1988), «Шлях» (1995), «Біла мелодія» (1999), «Знак» (2001), «У замкненому колі. Із окупаційного зошита» (2007).

СКОВОРОДА І СВІТ

Цикл

До 250-річчя від дня народження Г. С. Сковороди

І. СЦЕНА

По сірих стернях втомлених полів,
в медовій тиші зрілого поліття
Гарбою за покорою волів
Рипіло вісімнадцяте століття.

Уже пороги вкрила сивина:
Пішли універсали на підметки.
Уже гоноровита старшина
Кпейноди обміняла на маєтки.

Така задуха – вікна одчини!
Якби не сирівець – хоч до могили...
Колишні рівні під мечем війни
Своїм хорунжим збіжжя молотили.

Гуляла по маєтках старшина!
Під чаркою хапалася за славу:
Таке, хоч у похід сурми, їй-право,
От тільки... де ті в чорта стремена?!

На ранок, обважнілі від спання,
Пожадно одсвіжалися з криниці.
1 сухо торохтіли рахівниці.
Мов креймахи із-під копит коня.

Позиркували на сусідів тин:
Хоч би теля., чи півня попід стріху
Та все хвалили вдатну Розумиху,
Що синові дала і брови, й чин.

Що – таж диви: сіряк із сіряків,
А, певно, має чоловік кебету,
Коли аж під крилом Єлизавети –
Хе-хе... кахи... гніздечко звить зумів!

Жили.
Тини плодились, мов кролі.
І тепло так, і ситно.
От ще тільки,
Аби не той... у чорнім, як шуліка,
Що наступа на рідні мозолі,

Що не дає похрамувати всмак
І на похмілля виспаться в барлозі.
То в глупу ніч сколошкає собак,
Та костуром загрима на порозі:

– Гей ви, погрязлі в смальці і гульбі,
Ну, раз би чесно глянули на себе:
Як недостойні праведного неба,
Хоч землю не паскудьте по собі!..

То сяде край дороги, між дітьми,
В уста солодкі поцілує флейту –

І так воно заскімлить під грудьми
Оте... забуте, що й згадати де там...

І запече щось схоже на журу
Якась тривога скинеться в задусі:
Отак бува, здригнуть домашні гуси,
Коли з-під неба заголосить: «Кру».

– І де він взявся, бий тебе громи!
Чи ми найбільше завинили в світі?
хай казки розповідає дітям.
Але за що караємося ми?!

Безсмертний обивателю, агов!
Ти не такий простак, як дехто дума:
Побивши диваків камінням глуму,
Ти згодом їх чіпляв до корогов,

І вчив нащадків:
– Поклоняйтесь небу,
По наших... славних вивіряйте путь... –
Бо добре знав: як підуть діти в тебе,
То першого ж тебе камінням заклюють.

II. ВИХІД

Межа росла. Народ косив і сіяв.
Ревли воли. Хрестилися млини.
В шкапових чоботях ішов чудний месія,
Розхитуючи костуром тини.

Барили борщ і затірку Чорнухи.
На сонці вигрівалися коти.
Собаки ледь підводили хвости,
Ліниво позираючи на мухи.

Так пахло погребом Середньовіччя,
Якого не торкнувся Ренесанс,
Що, аби й мамонт трапився на вічі.
Ніхто б в Європі не подивувавсь.

В оцім спекотнім полудні без руху,
Коли в криницях позіха вода.

Розсунувши плечем малі Чорнухи
В будучину ішов Сковорода.

Біля воріт стояв похило Сава.
У пилюзі купались горобці...
А світ уже читав грядущу славу
Крізь грань сльози на маминій щоці.

III. ДІЯ

Покіль народ стирав солоний піт.
Поки там землячок Олекса Розум
(І повезе ж людині: фаворит!)
Припудрював сентиментальні сльози
(«Ах, як співає малоруський рід!»).

Покіль гукали дзвони мідночолі,
Що в гості йде цариця молода, –
У братській школі
на старім Подолі
Себе ліпив Грицько Сковорода.

В келійній тиші шепотіли пера,
Спливав пісок в годинниках і мер.
І наслухав замислений Коперник
Високу музику небесних сфер.

Літа гатили копитами в брук,
Життя пливло від Удаю до Стіксу:
В ту мить, як Галілей себе одрікся,
Кинджал заносив непохитний Брут...
Він світом жив.
Чолом здолавши стелю,
Ставав одною із вселенських гір,
Його ще згодом заберуть в капелу –
Всолоджувати августійший двір.

Ще намагатиметься фаворит,
Упавши в малоруські сентименти,
Зманити земляка у позументи,
Але його не упіймає світ!
Бо знав: що нижче нахиляє спину
Твій рід під каменем тяжких турбот,
То вище право падає на сина:
Відстояти перед людьми народ.

IV. РИМ

Одного дня притихне вічний Рим,
Коли в його праісторичну браму
Увійде з небагатими саквами
Припалий пилом дивний пілігрим.

За ним, смагу зітерши на губах.
Бочком **протиснуться** дядьки чубаті.
І кожен чемно здійме бриль крислатий
На ґанку міста о семи горбах.

І вийде їм **назустріч** гордий Рим,
І з подивом оступиться гординя,
Коли на **чистій,** мов сльоза, латині
До нього заговорить пілігрим:

- Поети! Мудреці – мудріші змія!
Не поминайте нашого коша.
Це – мій народ.
Покіль він жне і сіє –
Я говорю. В устах – його душа.

Вергілію, Таціте і Сенеко!
Прийдіте,
Обніміть моїх батьків.
Я відчуваю день той недалеко,
Коли мій рід промовить до віків.

Його мовчання – золота криниця.
Я – тільки посланець його коша.
Він ще запросить вас, безсмертні
до світлиці,
о, ви ще взнаєте, яка в нього душа!

При Колізеї, мов при повній чаші.
Стояли вище хмар і журавлів,
І золотіли тоги, патріарші
Від сяєва чорнухинських брилів.

V. ІНТЕРМЕЦО

Тяглись повільно в сутінках підводи
Чумацьким шляхом млявої доби.
А він ішов. А він народ підводив
На рівень його ж власної судьби.

Минають дні, і почесті, і слава,
Спада кохання нерозквітлий цвіт.
І тихо тужить ластівка чорнява
Йому услід вже, мабуть, двісті літ.

Він усміхнеться м’яко і печально,
Він прошепоче лагідно: «Прости.
Я повернусь в неділю у клечальну Коли...
зумію до народу дорости».

Іде і сяє на погожу днину
Пшеничний бриль довкруг його чола.
І золотіє на святій свитині
Безсмертна в трудах своїх бджола.

VI. УТВЕРДЖЕННЯ

Іще над ієрогліфами світ
Схилявсь, к неук, над новим каноном,
Та вже з'явивсь в родині Шампольйонів
Отой, що вирве тайну з пірамід.

Ще не було Чорнух ані Полтави
Батий ще не збирав свою орду, -
Та вже слов'янство здобулось на право:
Подарувати нам Сковороду.

Ніщо ніколи не минає марно:
Ще тільки-но збиралося на світ,
Та вже давно дозрів шляхетний мармур,
В який ім'я його вкарбує світ.

Хай ляже на могилі незабутній
Простий вінок... ромашки і чебрець.
Але хіба він формою в майбутнім
Не нагадає дантівський вінець?

Джерело: Олійник Б. Вибрані твори: у 2 т. – Т.1. (Бібліотека Української Літературної Енциклопедії: вершини письменства) / Редкол.: Павличко Д.В., Заблюк М.П. та ін. – К.: Вид-во «Укр. енциклопедія» ім. М. П. Бажана, 2005. – 608 с.

* * * *

Зацний філософе Григорію Савичу
(В миру – Сковорода),
здрастуйте!
Ми, звичайно, воздаємо Вам належне
за те, що зуміли втекти
в безмежне з буденного содому.
(«Світ ловив мене, але не спіймав» –
цитую. Забув, щоправда, з якого тому).
Та зауважу при тому: добре було, батьку,
втікать із саквами, коли світ ганявся за Вами
...волами!

Але скажіть: як втекти чоловіку нашого,
комічного, віку? Та ще оті кляті телефони:
дзвонять у всі дзвони, як на віче!

Пробачте, що там за сміх? Ну, вже й молодь пішла,
чоловіче!

...Чи я щось не те сказав?

Джерело: Олійник Б. Міра: Вірші: поема. – К.: Радянський письменник, 1984. – 83 с.

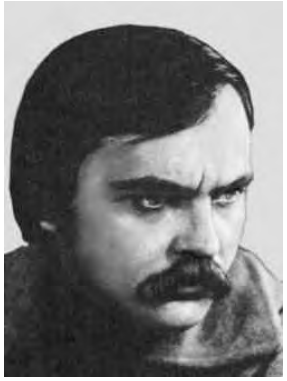

ВАСИ́ЛЬ ОСА́ДЧИЙ

(*1953)

Поет.

Народився в с. Ясногородці на Київщині. Після закінчення восьмирічної школи навчався в Київському будівельному технікумі транспортного будівництва. Закінчив Київський університет. Працював монтажником, виконробом у Калузькому мостобудівному поїзді, в науково-дослідному інституті м. Києва, редактором видавництва «Веселка» та «Радянський письменник». Нині – референт «Спілки письменників України.

Лауреат літературної премії ім. П. Тичини 1990 р. за збірку «Золотий ряст».

Автор поетичних збірок: «Дубовий пагін» (1977), «Дзеркало осені» (1983), «Духовні оркестри» (1986), «Золотий ряст» (1987).

СКОВОРОДА

Великий шанувальник Епікура[38]
У злагоді зі світом бачив люд,
Життям якого є натхненний труд
І вольність рокітлива, як бандура.

Ти посох позичав у трубадура,
Із древніх книг не вичитав облуд.
Виносив розум на народний суд,
І мов сестра була тобі натура.

Філософів наморщені лоби
Витали в алегоріях доби...
Ти ж смолоскипом правди палахтів,

Коли сказати випала нагода:
– Та істина, що вічна є природа,
Існує поза волею богів.

Джерело: Осадчий В. Прибутна вода: поезії. – К.: Дніпро, 1991. – 206 с.

[38] Епікур - давньогрецький філософ-матеріаліст.(341-270 до н.е.)

ТЕТЯ́НА ОЧЕРЕТЯ́НОВА

(*01.10.1963)

Народилася в місті Серафимовичі Волгоградської області (Росія). Дитинство та юність минули в станиці Вьошенській, у незабутніх шолоховських місцях. Тут же 1982 р. закінчила педагогічне училище.

Із 1982 р. – у Свердловську на Луганщині. Працювала за фахом – учителем молодших класів, вихователем у дитсадку. Із 2000-го р. була оператором котельної на шахті «Червоний партизан».

Вірші пише російською з 1979 р. Була членом літературної студії Свердловська. Друкувалась у районних газетах «Советский Дон», «Знамя шахтёра», в альманахах «Ковчег», «Вдохновение», «Не хлебом единым».

Із 2005 р. – в Деркачах, на Харківщині. Працювала деякий час реалізатором на ринку, нині – вихователь дитячої кімнати.

Із 2009 р. – член творчого об'єднання літераторів «Слобожанщина», в альманасі якого було опубліковано добірку її віршів.

2010 р. стала переможцем районного конкурсу «Від слова до слова» в Деркачах. Із квітня – керівник Деркачівської літературної студії, що діяла спершу при районному Будинку культури, а нині при районній бібліотеці. Із 2010 р. пише й українською мовою.

Автор збірок поезії «Млечный ковыльный путь» (2003), «Пчёлочка златая» (2011) та повісті «В тени терриконов» (2011).

Лауреат обласного літературного конкурсу ім. О. С. Масельського (2011).

* * *

Дождь проливной испытывал под утро –
Насколько наши помыслы тверды,
Чтоб отправляться в край Сковороды,
И так уж вечно на земле, что мудро?

О, дождь шальной, тебе ли в храме лета
Зажечь свечу потоками воды
И по следам ходить Сковороды,

Когда понять не в силах ты поэта.

Унялся, наконец, и слава Богу.
Хотя победой вряд ли мы горды –
Прошел пешком дождь путь Сковороды.
А мы в автобусе. И окна наши сбоку.

Вмиг сзади то, что грезилось по ходу.
Оглядываться – тщётные труды.
Но мы в музей спешим Сковороды,
Где сад взахлёб пьёт дождевую воду.

И пчёлы закружились прежним роем,
Поэтов не убавились ряды.
Не застит солнца дуб Сковороды.
И одиноких тень ствола не скроет.

Джерело: Очеретянова Т. Дождь проливной испытывал под утро // Альманах «Літературна студія «Суголосся» [за заг. ред. Очеретянової Т.І.]. – Деркачі, 2012.

НАТА́ЛІЯ ПАВЛИ́К

(*05.11.1964)

Поетеса, член спілки письменників України.

Наталія Павлик народилася у с. Пологи-Вергуни, що на Переяславщині. Після закінчення з відзнакою Переяслав-Хмельницького педагогічного інституту ім.. Григорія Сковороди працює старшим науковим співробітником Переяслав-Хмельницького історико-культурного заповідника.

У 1995 році Спілка письменників України видала на кошти української громади Австралії першу поетичну збірку Наталії Павлик „Подзвін душі».

„Спокуса монаха» – друга книга, в яких зібрано традиційні інтуїтивно-психологічні вірші і гіпотетично версифіковані верлібри, видана в 1997 році.

Член Спілки письменників з 2000 року.

Автор збірки «В снігах самоти» та літературно-краєзнавчого видання «Література Переяславщини. Сучасність».

СКОВОРОДА І ЧАС

Душа моя зірвалася в історії піке.
Було, було… Шаблі гострили. Бунтівлива ера.
Горта століття видиво минувшини стрімке –
Ось тут Сковорода заточував духовні пера.
А час іде, в його сліди ступа Сковорода
І костуром указує страшні душі урази:
Он зрада зраді в очі дивиться – і не біда,
Вдавивши в зародку правічні совісті укази.
… До нас прямує, не самотній на крутій стезі:
Душа з Тарасовою обнялась в фортеці Орській,
Стус запросив зігрітись духом вогняним в тайзі,
У Переяславі зустрів духовний брат Сікорський.
Простує… Бачить –
витрусили й спродуєм торби…
Погідно в Україні не було ніколи зроду.
Як спродаємось – виставимо матір на торги –
Не озирнувшись, відітнемо пуповину роду.

… Та що та кров, її вже більше, як в Дніпрі води.
А напоїли ж москаля, й татарина, і ляха…
Визорює у Переяслав шлях Сковороди,
Де височать хрести й виблискує церковна бляха.
Він тут… Він сущий дух. Як богоявлене дитя…
А світ не полиша вже наших душ ловитву.
Сковорода вберіг душі чиєїсь лебедя
Й поставив на сторожі вірш як захисну молитву.

Джерело: Павлик Н. «Музей із корінням – з мене наче вирвали душу» // Вісник Переяславщини. – 2011. – № 88 (11 470). – 2 грудня. – С. 14.

ДМИТРО́ ПАВЛИ́ЧКО

(*28.09. 1929)

Український поет, перекладач, літературний критик, громадсько-політичний діяч, Герой України

Народився у селянській родині в с. Стовпчатові Косівського району на Івано-Франківщині. Початкову освіту здобув у польській школі в с. Яблунів, продовжив навчання в Коломийській гімназії.

Завідував відділом поезії редакції журналу «Жовтень» (нині – «Дзвін»), Упродовж 1971–1978 рр. редагував журнал «Всесвіт».

Перша збірка поезій «Любов і ненависть» з'явилася у 1953 р. Пізніше побачили світ поетичні книги «Моя земля» (1955), «Чорна нитка»(1958), «Правда кличе» (1958), – вісімнадцятитисячний тираж книжки було знищено за вказівкою партійних цензорів. У 1968 р. вийшла збірка «Гранослов», згодом «Сонети подільської осені»(1973), «Таємниця твого обличчя» (1974), «Спіраль» (1984), «Поеми й притчі» (1986), «Покаянні псалми» (1994). Д. Павличко уклав антологію перекладів «Світовий сонет» (1983). Літературно-критичні праці зібрані в книжках «Магістралями слова» (1978), «Над глибинами» (1984), «Біля мужнього слова» (1988), «Покаянні псалми» (1994), «Антологія словацької поезії XX ст.» (1997), «Золоте яблуко» (1998), «50 польських поетів» (2000), «Поезії Хосе Марті» (2001), «Наперсток» (2002), «Рубаї» (2003), «Сонети» (2004), «Не зрадь» (2005), «Три строфи» (2007), «Аутодафе» (2008), «Потоп» (2010), «Золоторогий олень» (2011), «Хай поховають мене на цьому полі» (2011), «Вірші з Майдану» (2014).

Чимало поезій Павличка покладено на музику, а славнозвісна пісня «Два кольори» за популярністю конкурує з Малишковим «Рушником».

СКОВОРОДА

Хвала і слава сонцеві і росам,
Що розсипають по мураві день.
Ганьба розледачілим малоросам,
Що не достукався до них Монтень[39].

[39] Монтель – (1533-1592) – французький філософ-гуманіст.

А як прийшов у чорному жупані
Козацький син з чолом у небеса,
Вони його з маєтків і плебаній[40]
Прогнали, як заразливого пса.

І, виламавши палицю із тину,
Він темними байраками пішов
Кріпацьким дітям викладать латину,
Бентежити думками рабську кров.

Де хата димом і добром зігріта,
Ставав у дверях, величав і сив[41],
Притулку для Платона й Демокрита[42]
І хліба він, соромлячись, просив.

Збиралися статечно, як лелеки,
Навколо нього тихі мужики.
Він голови єпископські, як глеки,
Словами розбивав на черепки.

Не відшукати щастя для вітчизни,
Як в немочі проказній людський рід.
Він біблію, немов ріку пустизни,
Пересікав не раз уплав і вбрід.

Він риб шукав - знаходилися змії,
Чіплялися до рук і ніг вужі.
Святому сину покритки Марії
Пробачити не міг святої лжі.

Малого більший тузає й тусає -
Правдиве це і вічне, як трава.
А серце в серце гляне й замерзає:
Там звір лежить з обличчям божества.

Чи звіра брав мудрець на поворозку,
Чи бога брав мудрець на воловід?
Мала частинка світу в людськім мозку,
А в кожнім серці людськім - цілий світ.

---

[40] Плебанія – парафія католицького священника або його дім і садиба.

[41] Величав і сив – народнопоет. стягнена форма прикметників «величавий і сивий»

[42] Платон і Демокрит – давньогрецькі філософи 4 ст. до н.е.

Живем і помираєм ненароком.
Шукаєм правди, хоч вона страшна...
Над людством нахилявсь, як над потоком.
В якому видно воду аж до дна.

Джерело: Павличко Д. Гранослов: Лірика. – К.: Радянський письменник, 1968. – 191 с.

БЕЗСМЕРТЯ ПОЕТА

Григорію Сковороді

Звучить поезія, а серце завмирає
Від подиху натхнення і любові.
Це мудрість Божа словом промовляє,
І Всесвіт весь – у пісні світанковій.
Поет творив постійно для народу
І за прозріння все житті віддав.
І велич духу, силу і свободу,
Правдиво нам у віршах передав.

Джерело: Павличко Д. Сковорода. Твори в 3-х т .: Т.1: Поезії. – К.: Дніпро, 1989. – 300 с.

ІВА́Н ПЕРЕПЕЛЯ́К

(*07.11.1943)

Український поет, завідувач сектором художньої літератури і козацького фольклору Науково-дослідного Центру козацтва імені гетьмана Івана Мазепи, Заслужений діяч мистецтв України, доктор педагогічних наук, професор. Голова Харківської обласної організації Національної спілки письменників України (1980).

Народився в с. Оболонь Семенівського району Полтавської області. Закінчив філологічний факультет Харківського національного університету.

Автор книг віршів і поем: «На березі світання» (1976), «Тополина Оболонь» (1979), «Над Сулою-рікою» (1983), «Ратний час» (1990), «Вибране» (1992), «Остання любов гетьмана» (1994), «Бунт» (1995), «Неопалима купина» (1997), «Козацький монастир» (1998), «Поезії» (1999), «Григорій Сковорода» (2008), «Початок вічності» (2001), «Твори у 2-х томах» (2003), «Моєї радості печаль» (2004), «Тринадцятий апостол» (2006), «Янголи і фурії Поета» (2007), «Покаяння Понтія Пілата» (2008), «Полтавські сонети» (2009), «Тополина Оболонь» у 2-х томах (2011); п'єс «Козацький монастир» (2005), «В обіймах ангелів. Григорій Сковорода» (2005). Поезії друкувалися грузинською, білоруською, молдавською, російською, болгарською мовами.

Нагороджений орденом та медалями, «Дипломом честі» Генерального штабу Революційних Збройних Сил Республіки Куба, який вручив комендант Ернесто Че Гевара. Почесний громадянин с. Оболонь, дипломант Міжнародного академічного рейтингу популярності «Золота фортуна». Лауреат премій ім. О. Олеся, козацької премії ім. гетьмана України Івана Мазепи, ім. Г. Сковороди, Фонду Воляників-Швабінських (Нью-Йорк).

ГРИГОРІЙ СКОВОРОДА

(уривок з драматичної поеми)

Святогорський монастир. Співає козак-бандурист. Заслухалися піснею козаки, селяни, старці… Повернувшись із своєї подорожі до Києва, Сковорода підходить до гурту.

Гречка
Григорію! Мій добрий, давній друже,
Не бачились ми стільки літ!
Тож звідки ти мандруєш, де бував?
(Радісно обіймаються).
Сковорода
Із Києва вернувся… Жив у скиті.
І все було так добре у гостині.
Був на Подолі… раптом зупинився,
Відчувши сильний запах трупів…
Не міг цього я стерпіти й відразу
Вернувся в Харків із благовоління Духа.
Через два тижні, як дістався до Охтирки,
За мною слідом прилетіла звістка,
Що моровиця Києвом гуля
Гречка
А був про неї поголос раніше?
Сковорода
У тому й річ: ніхто не знав нічого…
Тож досі Бога шанував я, наче раб,
Але тепер люблю його, як друга.
Мені душа, виходить, сповіщає більше,
Аніж доглядачі високі на сторожі…
Гречка
Це дар в тобі ясновидіння, мабуть…
Сковорода
Це – внутрішній мій голос, –
Ось кому я вдячний.
Гречка
А в Києві кого із наших бачив?
Сковорода
У Лаврі побував.
Зустрів там випадково і Леванду…
Гречка
І як він там? Не дуже запанів?
Сковорода
Та краще і не згадувать про нього:
Давно пристав до гурту холуїв,
Царицю-матінку все вихваляє…
А ти чому це не у чорній ризі,
Чому хідник шальварами метеш?
Гречка
Я знову вільна птаха, як і ти.
То ж мене батько у священики засватав,
А що душа пручалася – й не знав…
Тепер, як бачиш, я – козак, хоч і старий.
З Гаркушею ходили на багатих,
Поки його заслали до Сибіру.
А я вже немічний і хворий,
Вік доживать прийшов у монастир.
Сковорода
Гаркуша? Пам'ятаю я Гаркушу!
Він теж навчався в академії із нами.
Між перших, пам'ятаю, був
На філософських диспутах. Уже тоді
Пригнобленим і бідним співчував…
Гречка
Про тебе часто говорив я з ним,
Про твій талант філософа й поета.
Ти став легендою – така про тебе слава…
Сковорода
Спасибі, друже, я люблю тебе, як брата!
Гречка
Балакали незрідка й про старшину
Козацьку, що в дворянство віддалась.
Про Кочубея, Галагана й Полуботка…
Тепер подібних стільки розвелося, –
Позакріпачували вільних козаків!
Ото з Гаркушею ножі ми й нагострили...
Жаль, що Москва його заслала у Сибір!
Сковорода
Ну дай тебе іще раз поцілую
За нашу вірну дружбу і любов!
Із гурту, що слухає козака-бандуриста, виходить старий чоловік

і звертається до Сковороди.
Степан
Мене, звичайно, не впізнаєш ти,
Хоч ми колись з одного вийшли лона…
Сковорода
Що хочеш цим сказати?
Степан
Я – твій брат!
Шукав довгенько я тебе по світу,
А все-таки зустрів хоч перед смертю.
Сковорода
Якби ти не признавсь – і не впізнав би:
Тебе лиш молодим я пам'ятаю.
Степан
Та й ти уже постарівся, кістками
Так торохтиш – немов на мощі висох.
Тож пора нам і обнятись, брате!
Обнімаються.
Сковорода
Не знав, не відав, де тебе й шукать.
Був у Чорнухах – не знайшов нікого…
Степан
Я в гайдамаках довго пробував –
І Гонту знав я, і Залізняка.
Із шаблею стояв за православ'я…
А ти, бурлако, ну розповідай.
Гадав, зустріну з шаблею й тебе,
Ми ж як-не-як, а з роду – козаки!
Сковорода
Один природою народжений для плуга,
А інший для учительства. Мені
В житті підходить більше книжка…
Степан
То хоч думками освятив своїми
Ножі і коси гайдамацькі?!
Сковорода
М'ятеж – біда, болізнь усього світу!
І все це зветься – боротьба за волю…
Чи винен у людських стражданнях Бог?
Чи міг він вигадати кращий світ? –
Не ставлю я собі такі питання.
Є вічна єдність протилежностей:
Матерія і сила, зло й добро вселенські.
Існують Бог і сатана у цьому світі,
І світ без них не може існувати…
Степан
То що ж, хай віру топчуть вороги
Й на нашім горі бенкетує панство?
Сковорода
Я теж пішов би із тобою в гайдамаки,
Але мені шаблюка не зрідні…
Хоча в думках своїх я освятив
Ножі і коси гайдамацькі.
Степан
Видно, боїшся ти людської крові.
Сковорода
Ні, ні! Цього я не боюся!
Я в душах золотий шукаю вік,
У царство Розуму запрошую усіх.
Я теж воюю, та на іншім полі битви!
Людей навчаю цінувати справжні,
А не уявні радощі життя…
Степан
Ну і чого ж надбав на тому полі?
Сковорода
Та людям, бачу, довести несила,
Як можна їх потреби вгамувати…
Тому в духовні й кличу емпіреї.
Не варто жить, кажу, як повелось,
Й дияволові душу продавать…
Степан
Оце і є та єдність протилежностей,
Яку ти виправдовуєш? Це ж просто…
Сковорода
О ні! Не буде сліз, не буде й сміху.
Не буде голоду, не буде й ситих.

Не буде зла, не буде і добра.
Чому в житті ти плачеш, зрозумій!
А як життя не варте сліз твоїх?
Щоб досягти у цьому світі раю,
Не треба їхать ні в минуле, ні в майбутнє.
І світ за очі їхати не треба!
Заглянь собі поглибше в душу.
Привільно дай їй дихати, не сковуй,
Звільни від різних тягарів-примар!

Степан

Ти, кажуть, прославляєш чесну бідність?
А злигодні ж людей калічать…

Сковорода

Не тільки злигодні – їх нівечать іще
Багатство й влада!

Степан

Що ж тоді
Нам істинно потрібно?

Сковорода

Оце я й хочу пробудити в душах
І через це до відчаю страждаю.
Чи важко бути добрим, а чи ні?
А жить – до ближнього в любові?
Усім життям доводжу я – неважко,
Лиш святістю наповнить треба серце!
Ось тільки дивно мені часто,
Чому до цього мало прагнуть люди.

Степан

Із світом ти воюєш, як з дияволом,
З добром до нього ти, а він тебе – жалом…

Сковорода

…Я знаю, така вже моя натура, що, будучи в стані великого гніву, я відразу стаю лагіднішим навіть по відношенню до найлютіших ворогів своїх; як тільки помічаю,
що хтось мене любить, я готовий віддати йому половину днів життя мого… Іноді може здатися, що я гніваюсь на найдорожчих мені людей: ах, це не гнів, а надмірна моя
гарячковість, викликана любов'ю і прозірливістю, адже
я краще бачу, чого треба уникати і до чого прагнути. Отже,
поки я усвідомлюю самого себе,
поки душа керує тілом,
я буду дбати лише про те, щоб усіма засобами здобувати
любов благородних душ. Це мій скарб, і радість, і життя,
і слава.

Степан

О брате! Так ти і помреш:
Не вільно ж цілий світ перевернути!
Мені із шаблею простіш було в бою…

Сковорода дістає сопілку, грає і співає. Братів оточують зачаровані людські обличчя.

Сковорода

Смертельні рани душу мені гнули,
Пекельні біди зашморг затягнули,
Тьма страхом дихала, о лютий люде!
О врем'я люте!
Терни хвороб пекли мою утробу,
Душа скорботно дихала до гробу, –
Хто ж од журбот цих визволить навіки,
Де мої ліки?
Так в гори олень до джерел все прагне,
Меткіше птиці гонить тіло спрагле,
А спрага пряжить, в нутровині скута, –
З гаддя отрута.
Так на Голгофу я спішу в заклятті,
Де лікар мій і два між нього таті,
Де Іоанн рида при цій годині
При хрестовині.

Господоньку, моя відрадо в горі!
Прийми слова ці, струєні та хворі,
Даждь зцілення – я ж твого слова пастир,
Не дай пропасти!..

Літописець

Так, він був народним учителем. Носив мужицьку свиN
ту, збирав навколо себе натовпи простолюдинів і говорив їм повчання.
Та чи проникали в душу натовпу ті повчання, чи мали
вони на нього якийсь вплив, на його поняття про добро і зло, про істину і неправду, на його мораль?.. Сковорода
закарбувався і в пам'яті народній і в літературі не як химерна,
дивакувата постать, а як справжній учитель народу, який відкривав кожному величезний, майже неосвоєний материк – власну душу… Він дратував одних
і викликав захоплення в інших непереборною силою осоN
бистого прикладу.

Джерело: Перепеляк І. Григорій Сковорода. Харків: Майдан, 2011. – 647 с.

–

АНАТО́ЛІЙ ПЕРЕ́РВА

(*12.04.1949 – † 24.03.2018)

Поет.

Народився в с. Вербівці Балаклійського р-ну на Харківщині в сім'ї учителя. Закінчив факультет журналістики Київського державного університету ім. Т. Г. Шевченка (1977).

Працював кореспондентом районних газет «Ленінець» (с. Нова Водолага) та «Серп і молот» (м. Балаклія) на Харківщині, заступником редактора обласної газети «Ленінська зміна». Обирався відповідальним секретарем Харківської організації СПУ, був заступником директора з наукової роботи Харківського літературного музею.

Друкувався в періодиці, колективних збірках, антологіях «Два міста» (2000), «Слобожанська муза» (2000), «Слобожанська яса» (2006).

Автор збірок «Живіть, жита!» (1978), «Голоси криниць» (1981), «Серед білого дня» (1984), «На зламі літа» (1987), «Соло: голос віщодощів» (1996), «Чистий четвер» (1999), «Полювання без ліцензії» (2003), «Невимовне» (2007), «Перевесло слова і сльози» (2009), «Небесна ясність» (2013).

За збірки «Живіть, жита!» і «Голоси криниць» удостоєний премії ім. М. Островського (1982).

Член Спілки письменників України з 1979 р.

ЖИТО ГРИГОРІЯ СКОВОРОДИ

Сухого дуба тріснуте надбрів'я.
Як рясно луг кульбабами вродив!
Через глибокі ріки марнослів'я
Шукаєм броди –
до Сковороди.
У торбі жменя жита – на насіння,
Та згорток віршів, та черстві коржі...
Він нам залишив ключ до розуміння
Спорідненості волі і душі.

Бо що потрібно людям ще?
Абищо –
Криничка, посох, шлях серед степів...

Що проти цих наук – освіта вища
Сановних неотесаних стовпів!

Їх – при столах – і досі достобіса!
Рясніше, мабуть, ніж отих кульбаб.
Цей вибився у старости,
той – писар...
Грицько ж собі ще й хати не надбав.

Вчив мудрощі в церковної науки,
Зневажив і кар'єру, і дари.
Іде собі і хука в змерзлі руки,
Минаючи розхристані двори.

І думає:
«Що значить – воскресіння?
Це – дух в людині, а не плоть німа.
Це – в торбі жменя жита на насіння.
І страх постійний, що її нема».

Джерело: Перерва А. Чистий четвер. – Балаклія: Серп і молот, 1999. – 136 с.

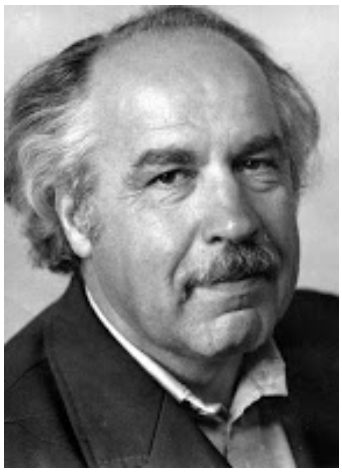

МИКО́ЛА ПЕТРЕ́НКО

(*06.11.1925)

Український письменник, член Спілки письменників України з 1960 р.

Народився в м. Лохвиці Полтавської області в сім'ї робітника.

У 1951 р. закінчив факультет журналістики Львівського державного університету.

Працював в обласній молодіжній газеті, редактором Львівського телебачення, кореспондентом газети «Літературна Україна».

У 1957 р. вийшла перша поетична збірка.

Автор більше 60 книжок: поезії, прози, гумору, публіцистики, віршів для дітей, казок, пісенних текстів, п'єс та лібрето музичних вистав, які ставилися на сценах львівських театрів: «Чарівне кресало», «Довбушів топірець», «Дві Іванки», «Шість імен» та інші.

Автор збірок поезій «Дні юності» (1957), «Серцем палаючим» (1959), «Весняний засів» (1961), «Суворі береги» (1963), «Гранітні віхи» (1964), «Боровиця» (1970), «Заповітна гора» (1979), «Вітрова гора» (1981), «Молода осінь» (1984), «Віра в мирний день» (1989), «Символіка слова» (1990), «Понад двома безоднями» (1995), «Нагорна сповідь» (2000), «Заново б тебе зустріти» (2009), «Я – дух одвічної стихії» (2011); прози «Світ чекає на тебе» (1968), «Не ступлю на цю землю» (1971), «Чекання райдуги» (1974), «Щоб ластівки прилітали» (1985), «Контрольна для вчителя» (1990), «Перепустка до раю» (1995), «Лицарі пера і чарки» (2000), «Пошматований день» (2003), «Написане на снігу» (2005), «Через 44 довгих роки» (2006); книжок для дітей «Марічка-невеличка» (1963), «Чом не ростуть вареники» (1971), «Вусата сімейка» (1981), «Довбушів топірець» (1990), «Похід на Чорногору» (1990), «Непроданий кінь» (1996), «Вишиванка від ангела» (1999), « Кожух для п'яти братів» (2000).

Лауреат премій ім. Павла Тичини, Юрія Яновського, Маркіяна Шашкевича, Богдана-Нестора Лепкого.

ДИТИНСТВО В ЧОРНУХАХ

Так що там, що там понад нами,
Які незбагнуті віки?
Чумацький Шлях заріс тернами,
Звернули в балку чумаки.

А там он, там он, на підгірку
Якийсь заблуканий хлопчак,
Задивлений на щасну зірку,
Рушає в безмір, неборак.

Ті мандри – дальних див жадоба,
Молитви зоряна межа:
Там щастя – чи його подоба?
Вона як мачуха – чужа.

А він іде, і що там кожен
Із днів, із років – тільки дим.
Чумацький Шлях – до Храмів Божих.
І той хлопчак. І ми із ним...

Джерело: Петренко М. Вічний втікач. Тематична збірка поезій.– Л.: Ліга-Прес, 2013. – 84 с.

ПО НАУКУ ДО СКОВОРОДИ

И что глупєє, как равноє равєнство,
котороє глупцы в мір ввєсть всує покушаются?
Г. Сковорода. «Разговор, называемый алфавит...

Учителю, я спраглий, я учусь,
Учуся бути рідним хоч комусь;
Учуся розтинатись на хресті,
Учусь помити ноги сироті;
Учуся буть щасливим при біді,
Учуся розговлятись при труді;
Учусь радіти щастю при малім –
Лиш був би кусень хліба, отчий дім.
От лиш в однім чуття моє слабе:
в усіх науках пізнавать себе.
Бо що в мені – лиш крихітки добра:
Посіяв щось – а жати не пора.
Та ще в найвищім розмислу не дам:
Що рівний я пророкам і богам,
Бо ж різні безголосий і співак,

Орач і жнець – це ж зовсім не козак!
І в пасіці є трутень, є й бджола,
І ти не птах, раз Бог не дав крила.
Учителю, ще підкажіть мені:
Де справа та, що лиш мені сродні?
Де вища правда, у якій із книг –
Щоб я її перечитати встиг?

Джерело: Петренко М. Вічний втікач. Тематична збірка поезій. – Л.: Ліга-Прес, 2013. – 84 с.

ВТЕЧА ІЗ КИЄВА

Із Києва обителі наук,
і музики, і почестей, і слави,
Речей високих і солодких мук –
Чому, чому втікав Григорій Савич?

що за чуття заповнили єство –
Вогонь і біль, що владно в душу хлюпав,
Пасхальний спів, купальське торжество?
І понад всім – печаль і повів трупів.

Від літургій, віршів, премудрих книг втікати?
Так! Світ за очі. Чимскорше.
Як владно в кров вогненний крик проник,
Бо вже вогнем і сам Дніпро хлюпоче.

Від музики, від диспутів, наук,
Від щедрування, посту, водохрещі?
передчуває повінь бурундук,
Про посуху відомо птицям врешті.

Втікає гаддя – буде землетрус,
Щурі втікають – корабель затоне...
Ось так і він сполохався чомусь:
Душа горить і стогне, і холоне.

Мудрець, він справді в таїну проник?
Гряде – а що? Гряде страшна скорбота.

Хапай манатки: що там – кілька книг?
Як тьмариться на лаврі позолота.

Як захрипа лункий Софіїн дзвін,
Як почорніли прибережні гори...
Мудрець втіка, сміється й плаче він,
І легко бігти, і немає змори.

Хай сльози градом – легше на душі,
Усе єство спива терпку відраду:
Чи взяв сопілку? Біблію? Вірші?
Дніпро хлюпоче ген аж там, позаду.

Вогненна воля, диво, благодать,
Відстала геть бісівська сила ниця!
А за два тижні чорна, яко тать,
Косила Київ люта моровиця...

Джерело: Петренко М. Вічний втікач. Тематична збірка поезій. – Л.: Ліга-Прес, 2013. – 84 с.

СКОВОРОДИНІВСЬКІ ПОЗИЧКИ

Така вже неміч – задушив би кляту,
Та ще під сон читав Сковороду...
Учителю, позич свою лопату –
Чень, є ще місце в Божому саду.

Сорочка біла, дошка гемблювата,
Ще свічку в руки – та й на той ослін...
Ось лиш неміч – пада з рук лопата,
А ще копнув не більш як до колін.

Усе б як слід в цій вічній крутоверті:
Весна, калина, поле, сіножать...
Ото лиш неміч – справді, гірша смерті.
Читаю ще – хоч що вже пізнавать...

Джерело: Петренко М. Вічний втікач. Тематична збірка поезій. – Л.: Ліга-Прес, 2013. – 84 с.

НАУКА ЩАСТЯ

Гарненько вкладу п'ятака...
...та й куплю
Паперу аркуш...
Та й списую Сковороду...
Т.Шевченко, А.О. Козачковському

Так хто се, хто – скажіть мені,
Хто вкрав у долі п'ятака?
Кому наука ця «сродні»,
І вдача вперта – аж така?

Так хто се, на яку біду,
В якій із незбагненних шкіл
Виписує Сковороду –
Неначе серце рве навпіл?

Так хто се, хто се – в бур'яні?
А той бур'ян – сягає хмар,
Піклується про світлі дні,
Про окаянний божий дар?

А з хмари ангел спогляда,
Як учень списує урок?
Це хто – чи сам Сковорода?
Чи вищий духом – бо пророк?

Це в кого серце вогняне.
Приречене для слав і мук?
Сам Бог, напевно, не збагне
Науку щастя –
Сіль наук.

Джерело: Петренко М. Вічний втікач. Тематична збірка поезій. – Л.: Ліга-Прес, 2013. – 84 с.

Ю́ЛІЯ ПІ́ГЕЛЬ

(*08.11.1981 – † 14.09. 2008)

Українська поетеса, художниця, науковець. Закінчила Львівську національну академію мистецтв (2003). Член Національної спілки письменників України.

Також відома як ***Ру́та Вітер.***

Переможець конкурсу «Студент року-2001» у номінації студент-митець. Трагічно загинула 14 вересня 2008 за нез'ясованих обставин. Похована на Личаківському кладовищі у місті Львові.

Автор трьох збірок віршів «Кожен колір кохання» (2000), «Повернутися іншою» (2005), «Туга за степами» (2009, видана посмертно). Автор виставки фототіней «Ангел-Жінка Птаха-Жінка» (Львів, 2008).

Автор наукової монографії «Сценічний костюм львівських театрів кінця XX – поч. XXI століття. Художні особливості та пошуки образності» (Львів, 2008). Автор чотирнадцяти наукових публікацій.

ГРИГОРІЙ СКОВОРОДА

Перворозумом тихим в зернинці зродитись,
І впокорити гнів, і приборкати пристрасть,
Світлом сповнити серце, душу сповнити миром
Многа – річкою митись із струмочка малого,

І мовчати, мов камінь – будити народи,
«Окрім хліба й води» не бажати нічого:
Ані благ золотих, ні всевишньої слави.
І побачити рай серед пекла земного.

І в гіркому – солодке, і піщинку в пустелі...
У самотності – щастя, любові – блаженство,
Все початок й кінець, усе альфа й омега,
Усе видиме тлінне, невидиме – вічність.

Вийти з тіней дано тільки геніям
справжнім
Поспішати до істин, простувати шляхами,
І пізнати себе, і збагнути безмежність.
Повернутись безсмертним на поріг
чорнокрилий,
Біля дуба міцного спочити назавжди –
Тільки спокою в бога, тільки волі святої...

Джерело: Вітер Р. Туга за степами: Поезії / Юлія Пігель. – Л.: Світ, 2009. – 63 с.

ВОЛОДИ́МИР ПІДПА́ЛИЙ

(*09.05. 1936 – † 24.11.1973)

Український поет, прозаїк, перекладач.

Народився в с. Лазірках Чорнухинського району Полтавської області. Навчався у Величанській семирічній та Лазірківській середній школах. За власним свідченням, любив історію, літературу та не розумів точних наук. В школі багато читав. У 1953 році закінчив 10 класів.

Перші вірші надрукував у 1958 році в газетах «Молодь України» та «Зміна». У Державному видавництві художньої літератури 1963 року вийшла перша збірка «Зелена гілка»,1964 – «Повесіння»

Працював старшим редактором поезії у видавництві «Радянський письменник». До Спілки письменників був прийнятий у 1967 році. Того ж року вийшла в світ збірка «Тридцяте літо». Після того були надруковані книжки «В дорогу – за ластівками» (1968) та «Вишневий світ» (1970), посмертно – «Сині троянди» (1979), «Поезії» (1986), «Пішов в дорогу за ластівками» (1992), «Золоті Джмелі» (2011). До останньої книги входять неопубліковані за життя твори В. Підпалого та спогади про нього.

Похований в Києві на Байковому кладовищі.

СКОВОРОДИНІВСЬКІ ДУМИ (ЦИКЛ)

Григорій Сковорода

Зачин

Відлічують віки народу пульс,
оголюють чорнозем його ниви,
де траси роду, наче траси куль,
в життєве море вписані припливом.

Сокири тешуть дерево *й* граніт
на домовини і на монументи,

єретики згорають на вогні,
запалюють людей рядком поети.

Влітає сонце з ночі просто в день –
одних зігріє, інших в порох зітре...
Усе минає, час людей не жде –
розіп'ятий на прапорі, на вітрі.

РАНОК

Від снігу надворі гусяно –
а гуси сховались в хлів,

заснув на листку капустянім
у хаті на лаві хліб.

Клопочеться мати над мичкою
(зимою подітися де?),
до себе пісню мугиче,
мов нитку на шпульку кладе:
- У нас, бідних, лихий пан:
горе й людям, горе й нам.
Не так людям, як мені –
горе жити в чужині:
нема роду при мені.

Тільки й роду, що мила,
та, що вірно любила,
тепер буде журиться,
бо самітня лишиться...
Ой, гіркі мої жалики –
все забрали москалики...
Від снігу надворі гусяно –
а гуси сховались в сніг...

КАЗКА-ЗАГАДКА, ПОЧУТА ГРИГОРІЄМ СКОВОРОДОЮ ВІД КОВАЛЯ, ТА ЇЇ НАСЛІДОК

Були собі дід та баба,
жили собі, поживали,
пива-меди споживали,
бо доброго слугу мали.

А у нього не було матері,
а у нього не було батька,
а у нього не було друга,
а у нього не було брата,
а у нього не було жони,
а у нього не було діток...

Тільки й кажуть: був у нього
(та чи казаному вірити?)
дід колись, що козакував
і загинув десь невідомо...

Отож
не було у нього діток,
не було жони у нього,
не було у нього брата,
не було у нього друга,
не було у нього батька,
не було у нього матері.

Звідки ж він узявсь на світі білім?

Місяць рогом небо переорює,
ходять світом теплі звірі-сни,
бийсь над словом коваля,
Григорію,
старця сиву мудрість осягни!

Дожени в степу покотиполе,
вирване вітрами од землі,
наділи його своєю долею,
залиши для себе мозолі.

Поділись гостинно з ним
торбиною,
де між книг окраєць житняка,
та не плач над долею людини,
що й без сліз, Григорію, гірка.

Бо вона окрадена багатими,
як сова, під стріхою рида...
А як ранок в путь
благословлятиме –
батьківщину в серце йому дай...

ТРИ МЕНТИ

1.
Поволі згасають айстри:
міняють виразний колір
на невиразну блідість
(до грані лиш крок один).
Та довго віночок квітки
у сивім осіннім небі
шукає живих тонів...

2.
Поволі дерева сохнуть:
ще стовбуром сік струмує,
коріння гризе каміння,
аби до води дістать.
А гострий вершок чорніє,
на нім безтурботна сорока
для себе знайшла кілок...

3.
А люди вмирають раптово:
від щедрості і від скнарості
від підлості позолоченої
(возведеної в абсолют),
від хліба - коли безхліб'я –
від звички один раз впасти:
а далі уже повзти...
Поволі згасають айстри.
Поволі дерева сохнуть.
Раптово вмирають люди,.

ВІДЕНСЬКИЙ ВІРШ

По росі походжу, ноги в зорях поріжу,
натомлю свої очі на срібних краплинах...
У Чорнухах вже, мабуть, шапчиться пижмо –
попливу по Дунаю в далеку родину.
Де голубка
любить голуба,
де матуся
змиє голову...

Та й піду хуторами, де зілля і жито,
і зустріну людей край могил, що як гори,
бо відвагу розбито, бо пісню розлито
на весілля осінні, кайдани і горе...
Може, пам’ять забута до хати поверне
рушником полотняним у квітах і лиштвах...
І голубку забито, і матінка вмерла –
жовті хвилі Дунаю, неначе пижмо...
Як тепер
бути голубу?
Хто, як мати,
змиє голову?..

МАНДРИ

Стирає час і голоси, і лиця
із пам’яті. Біднішають поля,
та не міліє при шляху криниця,
бо ж кажуть: в того руки не болять,
хто вміє всім своїм з людьми
ділиться.

На вітряки із крилами - хрестами
чумацькі зорі сиплються, як сіль,
схололі та байдужі, паче камінь.
А я шукаю в а с - не ваших сіл,
розкиданих між небом і зірками...

Де непробудно спить уся країна,
розтринькавши і славу, і біду,
я омину все. І до вас прилину.
Опісля того, коли вас знайду –
я поцілую руку України…

БІБЛІЯ

...вкушают божію сію ложь
і буйство.
Г. Сковорода.

1.

Сумна премудрість, ямо азіатська
із затхлою стоячою водою,
печеро-хата дітям юродивим,
нехитрою сопілкою своєю
в якій порі кого приспала ти?..
Оратая?.. То лжа! У нього нива,
і гони довгі, й борозна пахуча,
і спрагле літо без дощу живого,
і ратиці заломлені волів...
А воїна?.. Він йде в похід з походу,
бо й сам народжений під згуки
битви,
бо брат його не може захистити
від ворога свою недужу матір...
В храмині мертвій, де пустельні
птиці
пусте співають плутано й
туманно,
укравши силу пісні у народу
і час на роздум, що завжди
короткий,
тобі лежати ні живій ні
мертвій
від страху, що колись раби

захочуть
змести пилюку з сірих
сторінок.
Вони тебе підіймуть - і
вжахнуться,
і засміються в чорну
порожнечу,
і проклянуть тебе і
лжепророків,
котрі тобою одурили світ...

2.

...А братчики?!
Які ж ви недолугі:
увірували, що дає вам ряса
з набожністю смиренною і
розум
й повагу черні... Горді і лихі,
ви упились набожністю своєю
в різдвяні ночі під Христом
розп'ятим
і півні не чортів, а вас лякали,
а ви благали Вишнього:
"Спаси".
А що сумирність?..
В мужика забравши
усе, що є у хаті і коморі,
опудривши його димком з
кадила,
його ви научаєте: "Змирись!"
А розум - на хрестинах
прогуляли:
як поваляла кумів оковита,
як снилась їм Пренепорочна
Діва,
ви молодиць любили по
кутках..
Отари черні?., їх покора й
вірність...
О! Ви хотіли б пастухами бути,
та ба! Вони не вівці! -
Хлібодари!
Ви ж -
Богом відмежовані від них...

ВІДПОВІДЬ

Вони мене занадто зрозуміли:
Іди до нас з-між грішних у святі,
і вдоволь збіжжя матимеш, і силу,
і навіть сонце, ш,об стелилась тінь
1 все ховала... Сутінок найвище
із того, що дає природа всім...
Стань сутінком. Для черні станеш віщим
і необхідним, наче хліб і сіль.
Стань сутінком - містком між днем і ніччю,
столочуй правду, возвеличуй лжу ...

– А я візьму й пташину возвеличу
і небо їй і крила збережу.

Бо я - народ. Я - плоть і кров від черні.
Моя жага - частиночка жаги...

О люде мій, твої високі двері
для мене відчинили вороги...

ВТЕЧА

З кленка полумисок, грушева ложка,
та цибулина-зелепуха, сіль.
До лаври вітер приліта від піль,
зі мною за столом посидить трошки.

А потім за околицю поспіл
виходимо у парі. І сторожко
сідаємо між трави і волошки,
де поле щедре, мов селянський стіл...

Який тут лад і спокій тут який,
яке відлуння, всеосяжність зору...

Як зараз вам я заздрю, чумаки,
володарі мелодій і простору!
Та вам до того, мабуть, невтямки,
що я лікую вітром душу хвору...

ДРАМАТИЧНИЙ ЕТЮД, В ЯКОМУ ДІЮТЬ СТЕП, НЕБО, ПТАХ ТА ГРИГОРІЙ СКОВОРОДА

Степ
Я вічний під зірками свого неба.
Народи забуватимуть історію,
онуки руйнуватимуть могили,
що виросли на пращурських
кістках;
шалений танок тирси й суховію
на мент утихне. І тоді під Небо
з моїх долонь, широких, як долини.
Людина встане... Всюди
таємничість
на неї чатуватиме... Вони
супроти вийдуть. Рівні серед
рівних,
обоє гідні і життя, і смерті...
Г р и г о р і й
Своєю суттю, змістом таємничість,
перш ніж людині захопити горло,
омиє її спрагою пізнання, -

у справі перша запорука - рух...
Н е б о
А по мені - це атрибут неволі;
лети, аби не впасти й не
розбитись.
(і тоді на плечі Неба з'являється
Птах)
П т а х
Мене прикували до неба крила,
мої горизонти позначили виссю,
щоб далеч манлива навік не
застигла
щоб спокій з неспокоєм вічно бився
То я кепкував над хоробрим
Дедалом
зманивши від нього Ікара жартом.
(до Г р и г о р і я)
Ви ж двері у небо своє відчиняли
гартовані кров'ю й любові гартом...
Г р и г о р і й
Бо справжня воля - конча
необхідність
умова, форма, зміст і діадема.
С т е п
Про це я чув уперше від Богдана,
коли його яса над світом сяла.
А як він потім каявсь до схід сонця,
коли його старшина й куроіди
велику славу патрали...
Г р и г о р і й
Я знаю,
що все минає: горе і образи,
і навіть малодушність нерішуча,
минає, щоб потому перед нами
постати в протилежності... Чекаю
Людину й таємничість... Вже вони
на овиді далекому замріли,
щоб суперечці цій звести кінці
і помирити нас і побратати.

ДІВЧИНА

Толочить буря море всіх віків,
у вал згрібає, кидає на берег...
Я все життя ловила грім і шерех,
кайданів брязкіт, стогони рабів.
Я так чекала. Де ж, коханий, ти!
Де твої руки, тіло, повне звади!..

А буря в морі чорний вал громадить,
щоб ти до мене не посмів прийти...
І ти не прийдеш... Хто для тебе я?..
Хотіла бути вірною дружиною,
а коли ні - червоною калиною...
А стала всім коханкою-повією...

Ти не приходь!
Я єсть ганьба твоя!

ГРИГОРІЙ СКОВОРОДА ТА ДАВИД ГУРАМІШВІЛІ

.. Вони пішли за шумом
тополиним,
де в мареві гойдалися степи,
де час. як лебідь, стрімко в
простір линув,
і крильми била перепілка;
- Пить!..
Григорій
А що тепер скажу тобі, Давиде:
поезія «не стіл і не межа;
і рідко як на рідному овиді
в полукіпках тугі снопи лежать».
Та босих ніг стерня мені не коле,
хоч я давно не сію і не жну...
Стривай;
біжить на нас покотиполе,
згубивши слід на сірому лану.
Воно мені слізьми сліпило очі,
у мандрах не давало спать мені.
Воно й тобі твою печаль доточить
печаллю, що зросла на чужині...
Давид
А я його топтатиму ногами!
Григорій
І лише силу витратиш дарма...
Давид
Тоді я кину ним о гострий камінь...
А втім, покотиполя в нас нема...
Цього ж не стріну, певно, більш
ніколи.
Григорій
Але ж отут воно було - твоє!
у нашому роду покотиполе
було одроду і понині – є!..

ЛАТИНЬ

Пусти, латинь! Що віднайшла в
мені ти?
Козацький син без шаблі, без коня,
На костурі, в простій селянській
свиті
В степу забуту пісню доганя.

Бо рідна мати, плачучи голосить.
Чекаючи на мене край села,
Бо покритка по сльозах, як по
росах,
У чужину далеку побрела.....
ким степом доганя...

Пусти латинь! На рідному Посуллі
До неба колос тягнуть ячмені.
Не вір, що не мені кують зозулі
Що чорні мари тешуться мені...

Відстань, латинь! Що віднайшла в
мені ти?
Козацький син без шаблі, без коня,
На костурі, в простій селянській
свиті
Себе вкраїнсь

НАУКА

Тепер і я учуся просто жить,
як птах, що знає небо і літає
так, як навчився від батьків своїх,
а падає, то тільки щоб розбитись.

Учуся завжди я собою буть,
а надто поміж друзів (з ворогами
мені таки простіше; вороги
переважній більшості відважні).

Як інші всі покірності учусь,
між колосок, що зріс між колосками
разом з ними гнеться, а проте
лиш до землі згинається - не нижче...
Тепер учуся вірності. Мені
цікаво, чи на світі є людина,
яка б могла бодай на мент один
до матері мораллю дорівнятись.

А ще учуся розуміть красу.
Тут годі бачити і співставляти.
Певніше тут шукати... Як не вмреш,
то вже щось знайдеш: світ увесь красивий

Нарешті, вчуся розуміть любов –
абстракцію безмежності... А серце
мене до тебе, Україно, знов
і знову од латині навертає...
Отак учуся просто й мудро жить,
а простоти і мудрості –
немає...

ІСТОРІЯ

А нам тепер - усе таке звичайне,
припале пилом в пам'яті й томах.
Бува, заб'ється думка крадькома;
куди ж тепер наш корабель причалить?

Чи помилялись древні, що дарма
в історії шукати свій початок:
віднайдете у ній кінця печатку,
бо є минуле, майбуття - нема...

Та інша гадка гірко першу корить,
жене до праці трудної від сну:
найважче зрушить перший камінь в горах,
а камінь зрушить гору не одну.

Ділім не славу, а неслави сором,
ділім не послух - поділім вину..

КАЛИНОВИЙ РЕКВІЄМ

Минулися мої клечані свята.
... Долівка в зіллі запашнім спочила,
за стіл сім'я сідає....
Господарка
із хижі носить страви і напитки.
Чекають діти, котрому сьогодні
всміхнеться батько лагідно
і скаже:
– Ходи, дитино, з кухлем на поріг,
під стріху на калину вилий воду. –

Потому, як повернеться до столу –
стрільнуть лукаво очі темно-карі,
та батькові:
– Нітрішки не зів'яла.
А що, татуню, дощ сьогодні буде?..
Козака несуть
і коня ведуть...
А що весна моя була ще далі
то й згадувати, певно, надаремно...
Згубила дівка хустку, як пелюстку,
а парубок підняв...
Казали люди:
– Гарячими були їх поцілунки,
– співучою була у них колиска
і красна, наче кетяг...
– Повновидий
вже тупає до лугу під калину.
Нехай тобі росте здоров та гож...
Козака несуть
і коня ведуть...

«А цей рушник,
вишиваний ночами,
на покуті за довгі-многі літа
злиняв геть-чисто...
Заполоч червона
і чорна,
немов коса жіноча посивіла...
Такий зробивсь благенький,
аж боюся,
що раптом трісне –
рухне ж домовина
і скорбним гуком збудить кладовище
і налякає всіх...»!
Йде Україна...
Козака несуть
і коня ведуть...

МОНУМЕНТАЛЬНИЙ ДИПТИХ

1.

Настояна на повних зорях ніч
у шлях курний Чумацький відпливала
і вибивала сонце із-під ніг
гаряче, як перепічки кавалок.

Воно летіло вгору, наче мисль,
опісля щоб зірватися в безодню...

Тут прахові твоєму хороми тісні,
як світ, і, як трава, холодні...

А восени оголяться гілки,
а на зиму спиляють сухостої...

Та сік живий із мертвої руки
стебло весною силами напоїть,
і цвіт у мед і бджоли захмелить
і зашумить вогненно і крилато,
і Смерть вжахнеться й за солодку мить
твоїй землі предивну смерть оплатить!

2.

Межу переступивши з світу в світ,
перетворившись в музику чи глину,
на Україну повертає в і н
і поверта до сонця Україну.

Різьблять думки йому гранітний лик,
при цьому монументи предкам рівні,
п'яніє світ од бомб і цвіту лип,
світанки будять допотопні півні.
Над ним у небі хмари, як віки,
під ним - давно зорали перелоги.
З минулого мрійливі чумаки
вникають в суть прийдешньої епохи.

Об нього війни б'ють свої лоби,
хитрують ланцюгами і замками,
до нього діти йдуть, як голуби,
і він до нас іде із голубами.

І що йому хула чи вітровій –
у нього завжди хліб є і до хліба,
бо він тут свій, він тут навіки свій,
без перебільшень і святого німба.

Штормують хвищі океан століть,
щезають і зринають з круговерті...

В і н у селі полтавському стоїть
серед живих, відроджених і мертвих

Йому рамена пругко обвіва
палахкотіння вітрове гаряче:
над ним, як мати, чайка степова
не розібрати - чи співа, чи плаче

І дні короткі й ночі замалі
спішать до нього з долею своє
Торбиною прикутий до землі,
задумався Григорій над землею

1960-1970

ЗМАГАННЯ ГРИГОРІЯ СКОВОРОДИ

(Поема)

Присвята Nn

Тобі, що слово між словами
шукать наважився...
Прийми моє безсоння... Над полями
ніч простір міряла крильми
і щось блакитне загубила,
сама ж пропала... А з імли
слова тугі, неначе крила,
у передсвіток поросли...

Пролог

Коли не відблиски безсилі,
а сонце промені кладе,
коли в степу зелені хвилі
здіймає жито молоде;
коли джерела ледь помітні

не загубились у траві;
коли грядуть віки новітні
і люди родяться нові –
тоді мету і силу маю,
яка б дорога не була,
бо припадав і припадаю
до вічного до джерела...

Це зовсім легко уявити: надворі темна ніч шарпає тополі. Вони намагаються вистояти, м'язами пружинять, віттям свистять, стовбурами гудуть... У хаті старий стіл, лава, жовтаві у світлі свічки. На столі хліб, вода, ніж, каламар з пером і аркуш паперу...

Видно одну стіну, решти трьох - ні, вони в імлі, в мороці, хоч кожен може ставити їх там, де хоче. На лаві сидить Григорій Савич Сковорода; одна рука його губиться в тіні, а друга втом ієно лежить па папері. Вона аж воскова, від чого видається по-дитячи ніжною, а сипі смуги жил ворушаться на ній. Праве плече Сковороди вище лівого, голова скорше вгодується, ніж дивиться... Ось права рука піднялася, опустилася і знову піднялася... Встав Григорій Савич... Тепер їх у хаті двоє - він і тінь його на освітленій стіні. Одначе Сковорода цього не помічає. Не чує він і того, що димає вголос...

Даремно самоту шукають в печерах,
як спокою у серці не знаходиш.
Шукавши світ, я світу не знайшов.
Тікав суєт - у суєту потрапив.
Здавалося, утік, аж тільки - ні,
бо ж мірою земля була усьому,
а я пустився береги землі.
А може, в цім доконче є потреба –
гармонії шукають тіло й дух
допоки їм відведено у світі
і часу, і натхнення, і доріг...

Аж тепер помічає тінь свою на стіні.
Вона вища за нього, бо світлячок свічки

знизу підкрадається... Сковорода наблизився до тіні, вони шали майже рівні, хоч він все-таки трігнки нижчий... Повільно простягує руку, від чого меншає і він, і тінь його. Тоді він до неї:

Михайло[43] - на дорозі... Он як пише:
"Волієте мене на Україні
побачити... А спогади мої
вертають знов у молодість, у тихі
невинні наші дні. Вони текли
із приязню із вашою до мене
на лоні серця чистого й землі.
Я повертаю погляд свій до неї,
де ви зі мною в помислах своїх,
неначе я з собою... До сьогодні
люблю я ваші думи... Уважайте,
що ми й не розлучалися, *аж* поки
перейдемо у землю..."

Підійшов до тіні, пильно придивився до неї...

Чом мовчиш?
Чи слухаєш, чи плаваєш, чи мариш,
чи міряєш Коперника світи,
та задуму їх уловить не можеш –
то нащо їх і міряти тоді?..
Чи бачиш, може, день свій?.. Якщо бачиш,
то знаєш і у ч о р а, і посильне
прийдешнього для тебе відкриття.
у міріадах крапель маєш краплю,
а в ній гранчасту і тугу зернину,
яка уже лежить на рубежі
безодні й саду... Велелюдний саде,
наречений коротким словом "тут",
що ти накоїв?... Чи хотів - не знаю,
та порізнив з людиною живою
таки ж людину сущу і хрещену,
бо плоть їй охрестив, та не омив
нечисті мислі - бурю її люту,

[43] Михайло Ковалинський – учень, послідовник і перший біограф Григорія Савича Сковороди

прогнав її від праці, що живе
сама, а вже відтак людину будить.
Чи ж не учив я всіх; людина - Бог,
якщо вона насправдішня людина?..

Помовчав... До бурі прислухається і наче
аж радіє їй. Витер чоло рукою. І тінь повторила
його рух. Він тоді засміявся і знову **по**радів,
що тінь не вміє сміятися...

Отож я і кажу, що ти, людино,
могутня... Тільки мислю так - занадто,
бо що ти наробила на землі –
засіяла її зміїним сім'ям,
у люті серце злом перепахала,
світ с в і т о м нарекла, а де той світ,
і де його г а р м о н і я?... Межею
переорала світ на "пан" і "раб",
на "бідний" і "багатий". І, нарешті,
над цим усим поставили закон.
Б'ють батогами - під спокійним небом,
на глум здіймають - під спокійним небом
дітей лишають - під спокійним небом,
а ходимо під Богом... Чи ж закон
тоді не Бог над Богом... А людина
його тлумачить іншій... Дикий вепр
над жертвою отак не поглузує,
а рве, та й годі... Та хіба ж це все?..

Знову наблизився до тіні... Мовчить..
Тільки буря гуде, свище, клекоче. І не знати, де
вона, буря, надворі чи у серці Сковороди.

... Самі у храмі і мене до храму
припрошують: "Зайди і будь стовпом".

Тепер уже буря прислухається,
що кричить Сковорода.

... І дах тримай над смородом і брудом.
Тримай ганебний дах, Сковородо,

щоб вільно їм було у тому храмі
глаголити!..

Свічка тремтить, стіни затінені розсовує,
срібні стежки позначає від столу
в просторінь...

А що, коли забракне
та сил Сковороді! Коли впущу
і він розчавить вас усіх!.. Розчавить
колись-таки... Ось тільки не мені,
на жаль, судилося на тому святі
бенкетувати... А чого, на жаль?
Жаліє той, хто втратив... Я ж не втратив,
бо маю все, що маю за любов,
що серцем у своєму серці бачу
і думкою скеровую... А що
на цьому світі може розіллятись
так безбережно й вільно, як вона?..
А серце - ця безодня, що безодні
всіх вод і неба увібравши в себе,
від нині на довіки все вмістило,
собі ж не знайде місця...

Ходить Сковорода від стіни до столу.
Тінь стоїть на місці, але то збільшується,
то зменшується. А буря знову гримить,
тільки й голосу Сковороди не заглушає. Він
чистий і гарний, мов пісня. Мабуть, його
підсилює музика, ш,о золотими хвилями
напливає від свічки, піднімає слова на гребені
свої і несе їх срібними стежками, що біжать
у далекі прийдешні сторіччя.

То - дарма.
Боюся ж одного - аби з собою
в республіках далекої свободи
людина не взяла свою убогість,
свою роботу рабську, бо тоді
нова людина звір новий, творіння
навернуть із "свободи в суєту...

Чи правду я кажу, Михайле-друже?..

Вогник свічки підіймається вище й вище,
світло розливається живим морем, зникає
Сковорода і тінь його, стіни розсовуються
(чи в землю увіходять), золоті стежки
ширшають зливаються у ясну дорогу
і біжать повз дерева. І сонце сходить...
криваве, як серце...

Е П І Л О Г

Стомившись, буря чорні крила
закинула за чагарі.
Настрахані борсученята
пооживали норі.

Старі дерева опустили
крислаті крони до землі,
молодняки попіднімали
свої лозинки, мов шаблі.

А небо вмилось, мов дитина,
і пряжу сонячну пряде...
Лиш листя зірване кружляє
й ніяк додолу не впаде...

1971

ПОВЕРНЕННЯ В КАВРАЇ

Сковорода видѣл опыт сего
порядка и силы природы в себѣ
самом и описывает сіє в оставшихся
по нем записках своих тако...
***М.І.*Ковалинський**

Світ весь заснув... Боюся і сміюсь,
бо горе тим, що, знаючи про горе,
його солодким щастям нарекли
і віхою позначили: "Се - гавань..."

Світ весь заснув... Та тільки - як заснув?
Впаде і не розіб'ється... Не пада...
Ходи побіля них, душе моя,
і стережися, щоб не спотикнутись...

Пішла по ліву руку. Що ступне,
то й на гаддя наступить; і не скрикне
повзуче, а підхопиться й тіка,
і плаче, і голосить, як людина:

"Чи ж я хотіло, щоб на мене
ти отак необережно наступила
і стала на межі гріха і зла,
причиною мого нещастя стала..."

Агей, стривай! Куди ж це ти?! Вкуси,
або хоч укусити спокусися
і тут-таки ось гріх мій накажи,
позбавивши мене гіркої ноші!..

"Ой, не проси... Мені не випада
переступать закони і присяги
не знехтую гадючої... Весь вік
оберігаю білий сон козулі..."

Ступнула далі - у густій траві
замиготіли, як долоньки, вуха,
кольнуло біля серця: "Зачекай,
не наступи, людино, на вовчицю!"

... Химера, не інакше. Із-під ніг
схопилася вовчиця і, забувши
холодний серпик місяця лизнуть,
помчала коням сповіщать про зайду...

У сірій тирсі коней табуни,
ні вожая над ними, ні нагайки,
зате аж до землі із чорних грив
звисають гнізда птахів, мов колиски...

Світ весь заснув... Сміюся і боюсь,
сміюся, що свободою неволя
світ зав’язала свій, і хоч умри,
невільно, навіть, гріх спокутувати...

Світ весь заснув... Боюся і сміюсь,
бо горе тим, що, знаючи про горе,
його солодким щастям нарекли
і віхою позначили: "Се – гавань"...

Світ весь заснув... Та тільки - як заснув?
Впаде і не розіб’ється... Не пада...
Ходи побіля них, душе моя,
і стережися, щоб не спотикнутись...

Пішла по праву руку... Дощ плачів
омив сліди важкого переходу:
ридали коні, плакали вовки,
козулі й змії сумно голосили,

що їх звичаїв не перейняла,
що не навчилась в них сторожко спати:
та ближнього про горе сповіщать,
а дальнього утримать від спокуси...

Вже й тамтий світ позаду... Йде собі,
присяде на хвилину відпочити,
подумати (приміром, отаке:
сміх - найкоротша до плачу дорога).

Уже і Слобожанщину мина,
наслухалась мадярів і австрійців,
і сонце вже підбилося... Аж ось –
містечко тихе, наче Переяслав,

у котрому давно колись жила...
Міст ланцюговий швидко опустили,
припрошують за браму увійти
і розділити з ними хліба-солі...

Біленькі хати, призьби голубі,
високі вікна, чепурні майдани,
старі діди, веселі юнаки
і лагідні привітні молодиці

б’ють низько чолами: "Ходи до нас,
у нас і поїси, і відпочинеш,

а потім ми послухаєм тебе,
а ти почуєш наші заповіти".
Ще й інші перепрошують: "Нехай
до нас загляне. В нас вода холодна
і білі полотняні рушники
в червоно-чорних роздумах мережок".

А треті радяться: „А що, коли
до нас її, сусіде, запросити,
щоб прісняків накласти у сакви
і дати на дорогу паші книги".

Ще інші кажуть: "Що не говоріть,
а як їй самоту свою забути,
як не посидіть з нашими дітьми,
послухати, коли вони співають".

... До всіх заглянула.... Оце - Боги!
Не знайдеш ні раба між них, ні пана.
Немає, навіть. Бога . І нема
під брамою міською кладовища,

а мій господар смертний як-не-як
і має він колись іще вмирати,
чи, як говорять люди, перейти
землі написано лише у землю.

Чого ж мені противитись, коли
він сам обрав для себе добровільно
стежу тернову... А вона веде
у коло смертних, як і всі дороги...

Світ весь заснув... Боюся і сміюсь,
бо горе тим, що, знаючи про горе,
його солодким щастям нарекли
і віхою позначили:, "Се – гавань"...

Світ весь заснув... Та тільки - як заснув?
Впаде і не розіб’ється... Не пада...
Ходи побіля них, душе моя,
і стережися, щоб не спотикнутись...

Пішла як стежка слалась - до палат...
Музики, вина і тітки веселі,
співаючи, вдивлялись в дзеркала,
п’яніли, позіхали і потому

в покої розливались У кутку
скидали дорогу монаршу одіж,
любили покоївок... Неважка
ти для верховних, шапко Мономаха...

Світ весь заснув... Боюся і сміюсь,
бо горе тим, що, знаючи про горе,
його солодким щастя нарекли
і віхою позначили: „"Се – гавань"

Світ весь заснув... Та тільки - як заснув?
Впаде і не розіб’ється... Не пада...
Ходи побіля них, душе моя,
І стережися, щоб не спотикнутись...

Облишмо цих... Ходімо на майдан.
А на майдані все перемішалось;
любов, розпуста, ярмарок, брехня
вжилися навсевік під сіряками.

Їдять на стайні і на стайні б’ють,
народжують, вмирають, зачинають;
за добре платять злом, а за добро
ллють із цебра на голову помиї...

Світ весь заснув... Боюся і сміюсь,
бо горе тим, що, знаючи про горе,
його солодким щастям нарекли
і віхою позначили: "Се – гавань"...

Світ весь заснув..Та тільки - як заснув?
Впаде і не розіб’ється... Не пада...
Ходи побіля них, душе моя,
і стережися, щоб не спотикнутись...
Заглянула з майдану прямо в храм
Гут все таке уроче і Богове,

мов ще сьогодні був у ньому Бог
і слово тут залишив, як виходив.

Та й тут, як у палатах, хоч престол
не в золоті, не в дзеркалах... Як нори
від нього двері ув усі боки
замикані замками-гаманцями.

А батюшка не Біблію святу
перегортає - в гамані тугому
перебира сріблянники перстом
і прихожан, як баранів, рахує...

Вони ж собі торгуються і п’ють,
як віддають поклони щонайнижчі,
і крадуть, і гребуть все до кишень,
як вовк до лісу із кошари тягне...

Світ весь заснув... Боюся і сміюсь,
бо горе тим, що, знаючи про горе
його солодким щастям нарекли
і віхою позначили; "Се – гавань"...

Світ весь заснув... Та тільки-як заснув?
Впаде і не розіб’ється... Не пада...
Ходи побіля них, душе моя,
ходи... Прокинемось під Кавраями...

1971

Джерело: Підпалий В. О. Золоті джмелі: вибрані твори / упорядкування та примітки Н. А. Підпалої; худож. оформ. К. І. Сулими. – К.: Твім інтер, 2011. – 560 с.

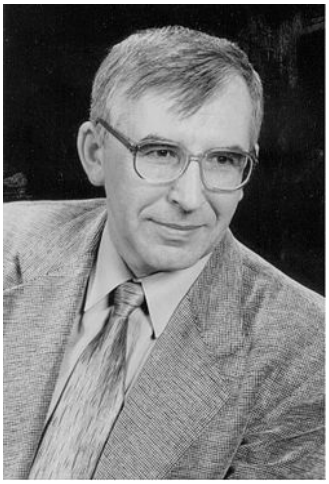

МИКО́ЛА ПОБЕЛЯ́Н

(*22.06. 1948)

Український поет, літератор, педагог,учитель-методист, член Національної спілки письменників України.

Народився в селі Покошичах на Чернігівщині в родині колгоспників. Навчався в Ніжині та Криму.

За фахом – учитель української мови і літератури. Стаж педагогічної роботи - 34 роки. Працює в Харківській спеціалізованій школі №108, де 27 років очолює роботу літературної студії «Грудка» ім. Станіслава Шумицького

Перша літературна публікація датована 1962 роком.

Прийнятий в НСПУ в 2001 році за збірки поезій «Дай мені долоньку»(1997) та «Сніги на двох» (1999), а також публікації в колективних збірниках, антологіях України: «Вітрила-95», «Самоцвіти», «Золотий гомін», «Слобожанська муза», журналах «Березіль», «Малятко», «Слобожанщина», «Дивослово», газетах: «Літературна Україна», «Голос України», «Освіта України».

За останні роки видав збірки поезії для дітей: «Горобина сімеєчка», «Зайчик-скік», «Вранішня казаночка» «Заграйчики для зайчика», «Молитва-оберіг для сина». Також його перу належать книжки ліричної поезії: «Лінія Сальвадора Далі» (2005), «Перетин льоду і вогню» (2005), «Магнітового птаха крила» (2006).

Поезії Миколи Побеляна вміщені в багатьох методичних журналах України. Його вірші перекладались на іврит, російською, вірменською, французькою мовами.

НАСІНИНИ

З чужого
Голосу –
Не хочу…
Й боюсь
Повтору
Слів своїх…
Собі самому
Напророчу
Багато
Їх:

І в кожному –
По насінині,
Що тільки б –
Сонця
І води…
Та чорнозему
Скиби сині
В краю
Грицька
Сковороди

Джерело: Побелян М. Час живицею запікся: Поезії. // Дзвін, 2010. - №2. – 67 с.

****

«Враз – досвіт! Над людською ніччю «.
Василь Барка.

День –з ночі –
Коненя немов:
На ніжечках
Тоненьких…
Іржання,
В котрому
Любов…
Й гукання
Неньки…
А тут ще – сніг:
Ні в сих
Ні в тих…
Шукати де
Дорогу ?!.
Сльоза – на вії,
В горлі – сміх:
Усе – не слава
Богу…

День – з ночі –
Вузол намагань…
І – перехресні
Рими…
А на вікні
Горить герань
«Цвіточками»
Малими…
Я набираю
В рот води
(Для поливання
Грію)…
День – з ночі…
Край Сковороди…
В якому я –
Не вмію…

КАМІНЬ СКОВОРОДИ

За декілька місяців до смерті Чичибабін відвідав Сковородинівку.

Поета тінь
На камені
Могильному –
Переломилась
Десь в районі пліч…
Був пізній вечір:
Вже хилилась ніч
І місяцеві,
Свідку
мимовільному,
Почулась мова
Геніїв сторіч:
Ну,як тобі,
Під
каменем,Григорію,
Що вдячні обтесали
Земляки?!.

Та що сказать –
Пробач за алегорію:
Все знизу бачиться
Не так, а навпаки…
Мій камінь між
Обох світів
Межується,
Який з них –
ТОЙ –
Нелегко розрізнить…
Не знаю,
Що тобі, Борисе,
Чується,
А як на мене –
Він на двох
Лежить…

Джерело: Побелян М. Від Сіверська до Печеніг. – Х.:Талант, 1996. – 145 с.

ЄРЕТИЧНЕ (ТРИПТИХ)

Замовлю
Дощ –
Нехай
Лопоче…
Отаву
Живить
І плоди…
До денця

Ниви нам
Промочить,
В краю
Грицька
Сковороди…
Замовлю
В сивому
Світанні

(Повір мені –
Планетник я…)
Озветься
В божому
Зітханні
І ця
Поезія
Моя…

* * * *

Каже
Спас,
Що літа
Вже нема…
В'яже
Серпень
Небо
До планети…
Груша
На межі

Тепер
Сама –
Птиці
Починають
Перелети…
Я боюся
Темної
Води…
Хочеться
В рядно

Закутать
Плечі…
Кряче
Крук
Грицька
Сковороди
Від себе
Самого
Вічні
Втечі…

Джерело: Побелян М. Місяць Великої Риби:Лірика. – Х.:Талант, 2011. – 200 с.

ГІМН КЛЯМЦІ

Я вивчив
Клямки
Голос
Мимохіть:
Він
Поселився
В серці
Ще
З дитинства…

Усе в мене, що
маю, –
Заберіть, опріч
Болючого
Мого
Сковородинства
…
…В нім –
Ласка

Матері…
Тепло
Руки її
– Тут
Почались
Поезії
Мої…

Джерело: Побелян М. Добудова гнізд…: Лірика. – Х.: 2012. – 137 с.

ОКСА́НА ПОДЕ́НКО

(*14.03.1980)

Народилася в м. Кагарлику Київської області в сім'ї Миколи Івановича та Ольги Якимівни Поденків. Згодом Оксана з сім'єю в село Панікарча Кагарлицького району Київської області. Навчання розпочала в Кузьминецькій ЗОШ. Свій перший вірш, який оспівував красу весни, вона написала, навчаючись в 6 класі. Наступний вірш був присвячений її мамі. Закінчивши 9 класів, Оксана вступила у Ржищівський індустріально-педагогічний технікум, а закінчивши його, 1999 року стала студенткою філологічного факультету Переяслав-Хмельницького педагогічного університету імені Г.Сковороди. Зараз учитель ЗОШ №2 м. Переяслава-Хмельницького.

БЕЗСМЕРТЯ ПОЕТА

Григорію Сковороді

Звучить поезія, а серце завмирає
Від подиху, натхнення і любові.
Це мудрість Божа словом промовляє,
І Всесвіт весь – у пісні світанковій.
Поет творив натхненно для народу
І за прозріння все життя віддав.
І велич духу, силу і свободу,
Правдиво нам у віршах передав.

Джерело: Поденко О. Безсмертя поета / О. Поденко // Ворота в Небо: альманах літерат. студ. «Дитинець»та «ЛІТЕРАТУРНИХ СТОРІНОК» газет. «Педагогічні обрії» ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди»/[упор.: О.Д. Будугай, А.О. Будугай, С.В. Литвиненко та ін.]. - Переяслав-Хмельницький: Мухомор, 2007. – 180 с.

ВАЛЕР'Я́Н ПОЛІЩУ́К

(*19.09. (01.10.) 1897 – † 09.10.1937)

Український письменник – поет і прозаїк, літературний критик і публіцист.

Народився у селі Більче Боремельської волості Дубенського повіту Волинської губернії, нині – Демидівський район Рівненської області – в сім'ї селян-хліборобів. Після закінчення Мирогащанської двокласної школи навчався в міському училищі, згодом – у Катеринославській гімназії. 1917 року вступив до Петербурзького інституту цивільних інженерів, але, захопившись літературою, перейшов на історично-філологічний факультет тодішнього Кам'янець-Подільського університету. Працював у газетах «Селянська правда», «Вісті». Був у творчих відрядженнях у Франції, Німеччині, Чехословаччині, Скандинавії. Власну поетичну творчість розпочав з переспівів лірики О. Олеся, С. Надсона та ін. Доробок В. Поліщука поповнювався зразками поетичного сцієнтизму (триптих «Металеві віхи», «Радіо», «Медуза актинія», поеми «Асканія Нова», «Орга́ни філармонії» тощо), де предметом художнього осмислення були не тільки технічні пристрої, а і явища природи та людської культури.

1919-го року видав поему «Сказання давнєє про те, як Ольга Коростень спалила», написану за мотивами відомого літописного сюжету та під впливом реалій громадянської війни. Згодом переїздить до Києва, де знайомиться з творчою молоддю. Особисте знайомство й спілкування з Павлом Тичиною спонукало Валер'на Поліщука переглянути підхід до власних віршованих творів. Прагнучи піднести поетичне слово до рівня запитів сучасності, великі сподівання покладав на верлібр як єдину віршовану систему, здатну передати стрімку ритміку нової доби. Віршовані верлібри склали основу першої збірки Поліщука «Сонячна міць» (1920), якою він по-справжньому заявив про себе як поета.

Валер'ян Пліщук як один з найактивніших українських письменників-експериментаторів і національно свідомих митців був заарештований наприкінці 1934 року з групою письменників-боротьбистів і знищений в 1937 році в концтаборі на Соловках (Росія) на відзначення 20-річного жовтневого перевороту в Петербурзі.

Окремими виданнями побачили світ понад 50 його книжок, серед яких найпомітніші – «Книга повстань» (1922), «Дума про Бурмашиху»

(1922), «Розкол Європи» (1925), «Пульс епохи» (1927), «Григорій Сковорода» (1929), «Зеніт людини» (1930), «Роден і Роза» (1930), «Рейд у Скандинавію» (1931), «Зелений шкідник» (1933), «Що їх врятувало. Книга для дітей» (1933), «Вибране» (1960, 1968). Виступав також з нарисами, критичними статтями, писав вірші для дітей.

ГРИГОРІЙ СКОВОРОДА

(Уривки з роману)

Ще сонце десь там з горою
Спросоння мружило зелені очі,
Ще тільки травами з морозом
Ранковий обрій ворушився,
А з холоду стискався і тужавів сад.
Потім крила розпустив
Прозорий ранок (сходу) –
До хмар торкнувся поцілунком –
Ті взяли й засоромились зі встиду
Несміло, рум'яно.
Наближався день.
Промінь проскакав горобчиком – та в яр.
Сад прокинувся, зітхнув.
Протягнувся до сну як дитина,
Мукнула корова –
День.
А мудрець Сковорода,
Умиваючись коло повітки садової,
Прислухався як говорять бджоли,
Як життя весняну силу точить,
У мелодіях купає землю,
А земля у радощах обнови зомліва.
Яблуні в цвіту –
Кров із молоком.
Білі груші –
В ризах великодних.
Пасіка рокоче
Далеким порогом,
І гуляють бджоли між тичинами квіток.
Кучеряве сонце
Золоту головку в пелюстки схиляє,
В кожну квіточку загляне
Разом із бджілками.
Мудрі очі бачать,

Ясні вуха чують.
Йде доріжкою Сковорода –
Білая памітка по землі – опалий цвіт.
Висока постать, довгаста голова,
Тонкий і гострий обрис губ і носа
М'якшіє в лагідну усмішку,
А темно-жовтий степ лиця,
Де ні одної волосинки –
Усе пісок та легкі зморшки, – прожив уже чимало, –
Ясніє твердо, як у аскета,
І переходить аж на чоло –
Гору з покатом.
З-під неї, мов струмок,
Дзюрчать блаженні сірі очі,
З-під нитки гострих і незначних брів,
І мружаться до світла ранку.
Свиту пояс охопив.
Він одівся ще до сходу,
Коли роси у квітках безжурно спали,
А бджілки тільки шумували
У самому очку.
Він долонями узяв
Голову свою
І підняв угору.
Затремтіли кучерявії слова:
«О який прекрасний,
Ти, обраний світе,
Кожная билина –
Тінь душі живої.
Кожний промінь – одзвук
Радісного бога».
Віддано дивився
Він на всю природу,
Душа розтанула у тонах.
Він флейту витягнув з-за пояса
(Це раннім ранком),
І звуки ллялися, лагідні і спокійні,
Глибоких дум, симфоній духу,
Фантазії крилатого вогню.
Та сумовитий тон крізь все проходив,
Серпанком укривав з глибин пізнання.
Ступав повільно між дерев,
Журилась флейта, нахилялись трави

І білий цвіт під чоботи стелився.
Фіалка приглядалась синіми очима:
Усе заглянути хотіла
У самі очі мудреця.
А він ішов, казав до всього:
«Слава тобі, ранковий світе,
Хвала тобі, весняна сило,
Що розіллялась в жилах,
квітах, деревах.

З столом Сковорода і пасічник. Дочка приносить у глечику весняне молоко – свіжа трава крізь біле. Хліб пухко пахне.

Сковорода:
«Як ранком пасіка гримить.
Усе шука покликання свого і місця.
Бджола по мед, комаха по зілину.
А ти мій друже,
Обійшов усе своє хазяйство.
Щасливий ти, не гонишся за чином,
Не знаєш заздрості і скуки.
Але то ще не все.
Душа твоя, здається спить».

Пасічник:
«Не знаю, може й так,
Хоч я й про душу дбаю.
Моя душа шукає Бога.
Як соняшник тепла від сонця,
Все тягнеться до нього,
Що той смолистим черпаком.
В його божественну я благодать вірю,
Як і в твою спокійну і веселу мудрість».

Сковорода:
«Ти не кажи так.
Не сій хвали,
Щоб не росла гординя.
Ти чиниш правду коли віриш.
А як ти думаєш,
Де і в чому є Бог?»

Пасічник:
«У небі, у височині,
Лиш іноді у серці людськім».

Сковорода:
«Не тільки там, –
У всьому Бог.
І у тобі частина,
А в тій частині –
Він увесь».

Пасічник:
А коли я умру,
Чи не зника часом
Оця частина Бога,
І як це може буть?
Наш понотець на це не вчить.
За єресь би судив…»

Сковорода:
«О, залиши їх, пастирів фальшивих!
Вони вже заблудили,
Вони сліпі, в чини духовні лізуть,
Плазують в ризах,
Моляться губами,
А душ не піднесуть.
Хіба ще є що більш огидне,
Як лицеміри духовні та ханжі?
Що вищі в ієрархії –
Мерзотніші на ділі.
Ось п’ятериця люду
Церковні церемонії справлю:
Бредуть у прешироких єпанчах,
Що на п’ять локтів по полу влачаться.
На шиї кожного
Дзвін із шнурками,
З торбинами, платами,
Обвішані іконами та книгами у позолоті,
Що ледве-ледве рухаються,
Як бики, везущі
Парахвіяльного дзвона.
Горе їм…
Малпи істиннії святості.
Довго моляться в церквах,
Без перестану у псалтир барабанять.
Будують церкви і прикрашають їх.

Бродять на поклони до Єрусалиму.
З обличчя святі,
А серцем над усіх беззаконніші.
Сребролюбні, честолюбці,
Сластолюбні, джигуни,
Ласуни, зводники, немилосердні, непримиримі.
А серце – порожній стручок,
Що виїла черва.
Не слухай їх!
У мирі є два світи:
Один видимий, другий невидимий.
Видимий мертвий є,
Видимий – живий.
Невидимий – то яблуння гілляста,
Видимий – тінь од неї.
Ця яблуня життя
Стоїть довічно і постійно,
А тінь міняється.
Коротка вдень,
У вечері та ранком довга,
На північ, то на схід стримить,
Міняється, як наше тіло, як і вся природа,
То родиться, то умирає,
То меншає, то більшає.
У кожного з нас є
І тимчасове й вічне,
Що з'єднані як тінь,
І деревом живим.
І в світлі тлінному, у тіні,
Знайдеш ти вічнеє –
Поглянь лише розкритим оком,
Бо маєш відбитки із форми та гілок
Того живого і вічного дерева –
То Божії сліди.
Та люди клоняться до тіні,
А дерева не бачать.
Ні, ти не вмреш.
То зміниться лиш тіло –
Мінлива тінь од дерева живого.
Але премудрая природа знає,
Що навіть тінь та не обмежена ні місцем, ані часом.
Матерія міняється зовні,
Але існує вічно.

Одне лише – вбачати свого Богочоловіка,
Якого тінню ми єсьмо,
Ми можем вірою одною,
О, друже, віруй,
Бо віра – око прозорливе,
Як серце чисте, як уста розкриті.
Вона одне вбачає світло,
Що світиться у тьмі.
Повіриш – дух твій вільний стане,
І серце щастя прийме
Духовної людини.
Духовний чоловік є завше вільний,
У висоту, у глибину і в ширину літає,
І не стрічає меж.
Йому не заважають
Ні гори, ні пустелі,
Ні ріки, ні моря,
Бо він провидить віддалене,
Він прозирає сокровенне,
Він загляда у бувшеє колись,
Так само й просіка майбутнє.
О, друже мій, пізнай себе», –
Сковорода сумирно поучав.
Сиділи люди зморені, зів'ялі.
Посеред них повстанець – вихр життя.
Ішов із Турбаїв.
Слова під віями поволі ворушились.
«Мої брати і сестри,
В середині душі засмоктане хворіє щастя.
Розрухайте його і підійміть на світло –
Пізнайте самі себе,
А радості усім настачить,
Бо кожному по його силі Бог дає.
Земнії ж блага – тля».
Не витерпів повстанець –
Забризкала образа,
Рот запінився роз'ярено:
«Прокляття тим, що дурманять нам мозок,
Що бідному надію
На Бога закладають,
Бо пан новий на шиї далі їздить
Та біяком безправ'я поганяє.
Геть, геть од нас, тумане солоденький!

Хіба козачий рід скориться до кріпацтва?
Хіба цариця права не стоптала,
Поставленого в Переяславі Богдана?
А старшина вже поспішила
І в дворянстві дметься,
Аж репається од пихи
Роздуте салом рило,
Хоч обрана була колись народом цілим.
А ти до Бога та до раю кличеш,
Коли на панщину немилу
Нас твої друзі виганяють.
Ти ж того, як сліпий, не бачиш!
А потім, вечорами, хліб,
Що виріс нашим потом,
Під святобливими словами уминаєш,
Повчаючи їх мати чисте серце!
Ні, хай погибель отаким пророком,
Щоб порохном запаленим –
Облудою чадять,
Що нас смиренними під нагаями
Буть навчають
Та мати в цьому ще й духовне щастя.
Нехай їм, проклятим,
Кілок у пельку
За наше горе, піт і сльози!
А ти, облудлива істото,
Ти не панам і не для нас,
А сам для себе та для свого Бога!
Пишаєшся смиренством,
Та у чеснотах прієш,
А істина обідрана в хліві
Чи на лану рабою у побоях,
Або, як та моя Тетянка
Присилувана до постелі пана,
З облізлим і старечим тулубом,
Дитячу розтліває душу.
В час гніву і біди,
Коли частина за чинами преться,
А друга шиї гне,
Кривавими підтьоками укриті, –
Приходять люди і навчають
Не наземне звертати очі,
Земної долі не шукати,

А десь, на боротьбу земну піднявшись,
Там поліпшувати тільки душу,
Шукаючи в ній нового щастя!
Дурман снотворний носять в слові,
На язиці – отруту,
А в голові і в серці блуд,
Бо заблукали в хащах філософських!
Не дивляться на землю,
Або сліпі побачать,
Та все шукають Бога».

Спочатку гомін –
Потім буря –
Бунт.
Торкнуло подихом гарячим і турботним Сковороду,
Слова одверто пролетіли
І впали в чулий та болючий мозок.
Стріпонулася думка,
На крила піднялась і шарахнулась налякана
Між листям та гілляччям запитань.

А той повстанець
Торбину на плече –
І гайда по дорозі.
Вона кривулею у ліс застрягла,
Мов гак у ребра.
Сковорода збентежений
Також пішов од гурту
Та міркував, що той повстанець
Подався, мабуть, на поспільство,
Захрипнувши у пилюзі й знущанні
Шляхетства цупкого,
Що тільки вилупиться встигло.
Нехай повернеться, тоді (повстанець мріє)
Почує свіжий, терпкий гомін.
А то приблудою підкотить до села
Та й вйхова, й догляне
Орля бунтарства.
Що він утік,
Не вишукав козацьких прав – нічого.
В компути сотник свідомо не вписав батьків,
Коли ішли на Прут,
Примусили сидіти на хазяйстві.
А потім землю одняли,

Корів заціпили прокляті
Та й думали, що я скорюсь так просто.
Я – з прадіда козак!
Козацька кров – вишневий глей у жилах,
А рід наш знало ціле Запоріжжя.
Ну, ні! На панщину не підем.
Нехай шукають вітра в полі.
А вітер із огнем
(Огонь напруженого гніву),
То не вишнівка гостям.
Ударить – то на смерть,
Та випалить ще панські кодла.

А там Сковорода через лісок у другий бік
Із Гусинки подався хмурий.
Немов огудину, волік шукання по землі,
Все поглядом стрибав попід ногами
І пил дорожній зворушував та думав:
«Усе я панство научав,
Од рідних одірвався.
Отой приблуда правду говорив,
Казав, що я туман солодкий…
А Бог – моя душа, моє шалене серце,
Якого не вгасить
Його земним словам!
Серце безмежне і лагідне,
Де спокій і дуга барвиста неба,
На знак того, що вже не буде більш потопу,
Потопу чорної у серці порожнечі.
Але вони страждають…
Ішов із Турбаїв
Отой повстанець.
Казав, що пан їх Базилевський
Примушував, щоб цілеє село
На панщину тягло козацькі сили,
Щоб молодиці пану льон мочили,
Сушили сухарі та все на панську пельку,
А все тому, що Базилевський всюди має руку,
Геть закрутив усіх: і суд і полк.
Розлігся черевом багатства на округу,
Придушує старшину, душить бідних –
І їм ніхто не допоможе.
Сенат мовчить, – самі ж бо темні.
Один якийсь Коробка ізнайшовсь,

То й того катували
Посеред вулиці,
Щоб не під'юджував, мовляв, громаду.
А потім у тюрмі заїли,
Бо Базилевські – багачі.
От я утік, а ті не утікають!
Не можуть утекти, закріплені і темні.
Піти, допомогти їм словом.
Потішити, щоб серцем були чисті,
Бо не в багатстві і в сваволі спокій.
У чім же спокій?
Мандрівець. Турбаї. Прелюті Базилевські.
Піти до них. Навчити.
Накидати їм слова-зілля,
Щоб запахом майбутнього часу
Затьмарило всі суперечки злії.
Бо вся надія…В чому?»
Спішив Сковорода,
Дорога спала.
Сонце за обрій завалилось.
Сковорода на посох витий рукою
І все вперед його поспішно закидає.
Смутився дух – і не вгаває допит.
Один з Турбаїв, а другий – в Турбаї.
Пригадував заглушений панами Псьол
(Заткнула гребля),
Леваду молоду, де верби, як бажання,
Де пахне пéргою весна
І світ гуде бджолáми, мов оргáн.
Це все пани загарбали.
Другий мандрівець – у глибини духу спускався,
Не згадував нічого, крім болю й туги.
Предовга свита билась по ногах
І шарпала, обплутуючи ноги.
Червоний місяць в білім павутинні
Зеленим житом, немов у сивині качався,
І, наче табуни куниць,
Під обрій бігли сизі хвилі жита.
Сковорода ішов – не бачив, – думав.

Джерело: Поліщук В. Вибране. – Київ: Дніпро, 1987. – 317с.

ЛЕОНІ́Д Є́НСЕН-ПОЛТА́ВА

(*24.08.1921 – † 19.04.1990).

Український поет, прозаїк, драматург, радіожурналіст, редактор, публіцист, громадський діяч, автор збірок віршів для дітей. Справжнє прізвище Пархомо вич. Емігрант.

Народився в с. Вовківцях Роменського району на Сумщині

Початкову й середню освіту здобув у Вовківецькій школі, опісля вступив до Ніжинського учительського інституту.

У 1946 році виходить його перша збірка «За мурами Берліну», до якої ввійшли вірші часів війни. 1948 році – збірка «Жовті каруселі». У 1952 році у Мюнхені було видано невеличку збірку його новел під назвою «У вишневій країні». Згодом, за океаном виходять ще чотири поетичні збірки: «Біла трава» (1963), «Вальторна» (1972), «Із іспанського зшитка» (1975), «Смак Сонця» (1981). У 1953 виходить збірка «Українські балади», а у 1958 – «Римські сонети».У різних журналах друкувалися п'єси письменника «Пам'ятник героєві», «Чужі вітри», «Заметіль» та інші. Поеми: «Нескінченний бій» (1959), «Райдуга» (1963), «Семен Якерсон з України» (1966); твори для дітей: «Котячий хор» (1976), «Абетка веселенька для дорослих і маленьких» (1969); повісті: «Чи зійде завтра сонце?» (1950), «Над блакитним Чорним морем» (1968); історичний роман «1709» (1961).

ТІНЬ ГРИГОРІЯ СКОВОРОДИ

Курні дороги і жита´,
А потім – камінь і трамваї...
Куди ж іще веде життя? –
Не знать. Не треба, не питаю.
Іду, співаючи землі,
Своїй землі дзвінку осанну,
І дух далекої ріллі
Вдихаю в пахощах туману.
Я вас, пізнавши, не забув,
Дзвінкі міста і ріки сині,
Я лиш в пустелі ще не був –
Та був три роки у Берліні.

Я сню землею, де сади,
Як весняна шумують повінь... –
Нажене тінь Сковороди
В мені пройшла на землю знову.
Іду. Призначені путі
Я і не хочу обминути.
Лиш за одно «не буть» в житті –
Сто тисяч раз зроблю я «бути»!
Щоб повернувшися назад,
Після тяжких блукань у світі,
Я не прийшов по квіти в сад,
А сам приніс весняних квітів.

Джерело: Полтава Л. За мурами Берліну: [поезії 1942-1945 рр.]. – Авсґбурґ: Вид. І. Манила, [б. р.] –134 с.

ОЛЕ́НА РИ́БКА

(*09.09.1984)

Поетка, громадянський діяч.

Народилася в м. Південне на Харківщині. Закінчила український мовно-літературний факультет та аспірантуру на кафедрі української літератури Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди.

Авторка та упорядник книг «Довжиною в ніч» (Харків, 2011; спільно з А. Сазанською, К. Каруник), «Парк Горького періоду», книг для дітей. Публікувалася в журналах «Кур'єр Кривбасу», «Шо», антологіях «Степ/Step», «М'якуш» та ін. Стипендіат Союзу українок Америки, лауреат премії імені О.Масельського (2013). Співзасновник мистецького об'єднання «Бочка», член оргкомітету Семінарів творчої молоді (МБФ «Смолоскип»), фестивалів «Йогансен-fest» (2011–2013), «De libertate» (2012–2013) та ін. Заступник директора з наукової роботи Національного літературно-меморіального музею Г. С. Сковороди (Харківщина).

NARCIS

і схилившись донизу, роздвоєним язиком
з чаші істини п'є свою дистильовану воду,
пізнає своє тіло - гортань перетікає піском,
пальці мацають пульс, крутить кістки на погоду

він проковтує час, спиняється в темряві слів,
він засвічує плівки, щоб не згадали про літо,
пізнає твоє тіло - він тільки його і хотів,
напинається струнка душі, а лунає трембіта.

так тривожно й судомно - у горлі вирує вода,
лиш відлунням німим наші спогади - вірусні кліпи.
чом ти зрячий на ринку, а вдома - суцільна біда,
чом ввійти не зуміємо в царство небесне, як діти?

він схилився на мить, але навіть сизіф застогнав,
дочекатися марно - самотньо кружляти віднині...
вріжеш хліба шматок - а кажеш, що бога пізнав,
а вином причастився, і вже чекаєш гостинець.

Джерело: http://dovidka.if.ua/article/rybka-olena-2

***

І чужим недопалком затягується вечір,
Спльовує вчорашню ейфорію
І щільніше притуляє наплічник,
Діра в якому все більшає,
Зірок в якому все меншає.
Тільки би дотягти до ночі,
Тільки би не з порожніми кишенями,
Тільки би не з колами під очима.

Вечір – підстаркуватий растаман.
Розтирає між пальців тютюн
І домішує до нього матіолу,
Знову експериментує –
Забиває памороки перехожим.
Розжарює сонце і притуляє до нього
Щільно закручене прижовкле листя.
Дим розтікається туманами.
Дим застилає очі дурманом.

Вечір тулить до губ самотній діджеріду,
Висмоктує з нього евкаліптову живицю,
А всередині цвіркуни крилато співають,
І в пахощах липи рояться бджоли:
Більша радість для нас мед збирати,
А не куштувати.
Випускає із себе дихання вечір, викликає ніч.

Довгі спідниці її спадають хвилями,
бронзові браслети на темних зап'ястках
і засмаглих щиколотках перетікають
По темній шкірі, пестять її і висікають іскри.
З-під її пальців щоразу зорі яскравіші.
Тільки вечір їх не встигає ловити.
Він хапає зорі долонями й ховає в наплічник.
Він хапає повітря ротом і затримує дихання.
Він схоплюється на ноги,
Але пізно.

Ніч танцює й танцює, спідниця кружляє
І б'ється припливом об її ноги,
І засмоктує вечір у свої пінисті обійми,
І падає вечір знесилено,
Тільки діджеріду ще співатиме гортанно,
Тільки цвіркуни ще славитимуть її наготу.

Джерело: http://dovidka.if.ua/article/rybka-olena-2

МАКСИ́М РИ́ЛЬСЬКИЙ

(*07 (19). 03. 1895 – † 24.07. 1964)

Український поет, перекладач, публіцист, г ромадський діяч, академік АН України.

Народився в Києві. Упродовж 1908-1915 рр. Максим навчався в Києві (з третього класу) в приватній гімназії педагога В.П. Науменка, здобувши там глибоку гуманітарну освіту. У 1907 р. почав друкувати поезії в журналах «Українська хата» і «Шлях».

Перша книжка М. Рильського «На білих островах» з'явилася друком у 1910 р., коли авторові виповнилося 15 років.

У 1920-х роках вийшло десять книжок поезій, серед яких «Синя далечінь» (1922), «Поеми» (1925), «Крізь бурю і сніг» (1925), «Тринадцята весна» (1926), «Гомін і відгомін», «Де сходяться дороги» (1929), та декілька книжок поетичних перекладів, зокрема 1927 року – переклад поеми Адама Міцкевича «Пан Тадеуш».

У літературних колах М. Рильський належав до групи «неокласиків».

Поховано його в Києві

Лауреат Державної (Сталінської) премії СРСР (1943, 1950), Національної премії імені Т. Г. Шевченка.

Перекладав з російської, польської, французької, білоруської та ін.. мов твори класиків.

Пізніші збірки: «Знак терезів» (1932), «Київ» (1935), «Літо» (1936), «За рідну землю» (1941), «Слово про рідну матір» (1942), «Неопалима купина» (1944), «Чаша дружби» (1946), «Вірність» (1947), «Під зорями Кремля» (1953), «На оновленій землі» (1956), «Голосіївська осінь» (1959), «Зграя веселиків» (1960), «В затінку жайворонка» (1961).

Вийшло 20-тимне академічне видання творів М. Рильського: поезії, переклади, літературознавчі та мистецтвознавчі праці, публіцистика, листування (1985).

СЛОВО ПРО РІДНУ МАТІР

(уривок)

Благословен той день і час,
Коли прослалась килимами
Земля, яку сходив Тарас
Малими босими ногами,

Земля, яку скропив Тарас
Дрібними росами-сльозами.
.....
Благословенні ви, сліди,
Не змиті вічності дощами,
Мандрівника Сковороди
З припорошілими саквами,
Що до цілющої води
Простує, занедбавши храми.
Благословен мечів ясних
Огонь, отчизни охорона,
Іржання коней бойових,
Морських походів даль солона,
І «Енеїди» владний сміх,
Полтави тихої корона,

Гаряча дума Кобзаря,
Що і в огні не спопеліє,
І молоток Каменяра,
І струни Лисенка живії,
І слави золота зоря
Круг Заньковецької Марії!

Джерело: Рильський М. Вибране. – К. : Художня література, 1954. – 291 с.

КИТАЇВ

Він хмари рукавом розмаяв,
Піднявшись хвилями
вершин,
Окучерявлений Китаїв,
Благоуханний сельний крин.
Крізь плісняву холодних
келій,
Крізь ладан, віск і клобуки,
Як очі грішниці веселі,
Сміються роки і віки.
Хай звук заплаканої міді
Скликає згорблених ченців,
Хай спис Євстафія Плакіди
Перед хрестом закаменів,
Хай прикладаються прочани
До переляканих ікон,
Хай прорікає Первозванний
Царів, панів, корону й трон, -
Та з палицею пілігрима
У нові села й городи
Прямує тінь неутолима
Григорія Сковороди.

Джерело: Рильський М. Вибрані твори: Лірика та поеми. – К.: Дніпро, 1977. – 351 с.

***

Лягла зима. Завіяло дороги.
Тремтять хати від холоду. Клуні
Ховають жито миршаве і вбоге.
Мороз – погрози пише на вікні.

О, бідний той, хто крізь завої сині
Іде самотньо, мовчки, без мети:
Лише гуртом і пущі і пустині
З піснями, з гуком можна перейти.

І в час, як білі пави ронять пір'я
На тишу сіл, на хорі городи,
Виходжу на засніжене подвір' –
І раптом стану юний і радий.

Бо по дорозі, з бідними саквами,
Та з міццю думки, волі і руки
Несхиблено, непереможно, прямо
У дальню даль простують юнаки.

Колись шукали істин Піфагори,
І для жерців горів огонь наук, –
Тепер всесвітні перелоги оре
У вбогу свитку вдягнений селюк.

Він дасть землі, Микита новочасний,
Незнану міць – і процвіте земля,
І стане лан – як стан злотопоясний,
І нові вруна випестить рілля.

Ідуть і йдуть…А на порозі мати
Залатаним махнула рукавом –
І пада сніг лапатий,волохатий
Спокійно й величаво над селом.

Джерело: Рильський М. Вибране. – К. : Художня література, 1954. – 291 с.

ЛЮДМИ́ЛА РІ́НГІС

(*1945)

Народилася в м. Алчевську Луганської області.

Освіта вища, за спеціальністю інженер-дослідник. З 1970 р. місце роботи - Головний центр інформаційних систем Київського національного університету імені Вадима Гетьмана, провідний інженер, за сумісництвом помічник директора музею історії КНЕУ; на загальних засадах голова правління університетського культурологічного клубу «Дорогами до прекрасного», член редколегії та постійний дописувач до університетської газети «Економіст», член Національної спілки журналістів України.

Як укладач, редактор і один із авторів підготувала колективні літературно-художні видання КНЕУ: «Багатобарвне Літо» (2001), «Вітрила натхнення» (2006), «Мереживо часу» (2011), котрі містять твори викладачів і студентів КНЕУ впродовж його понад столітньої історії. Видала авторські поетичні збірки: «Заповітне й заповідне» (2003), «Джерела наснаги» (2008), «Мандри думки й почуття» (2014).

СВІТОГЛЯДНИЙ ТРИКУТНИК

Премудра Вічність у віках лишила
Багатство знань, укрите давнім пилом,
І з прадавен неспинно надихає
Таких, хто вічно знань скарби шукає.

Одвічна, невтамовна спрага – знати,
Першоджерел премудрості сягати –
В дорогу кличе й спокушає волю
Перевіряти свою силу й долю...

Для чого саме ти є в цьому світі?..
Можливо, це підкаже мандрів вітер,
Знань площина життя розкриє обрій,
Аби призначення своє побачив добре...

Сковорода – син Сави і син Світу –
Сприймав душею Істину сокриту,
Світ триєдиний символом: трикутник
З видющим оком був його попутник.

Світ внутрішній теж прагнув оглядати,
Світоглядом суть явну відшукати.
Душі потреби не пускав напризволяще,
Вважав, що має Світ робити кращим.

Пізнай себе, знайди потрібне, «сродне» –
Для будь-кого завдання благородне.
Аби був вільним від нудьги й рутиння,
Долати міг спокуси павутиння.

То ж мудрий старчик і його трикутник
І дотепер і проводир, й попутник
Для всіх, хто святу Істину шукає,
Кого життя на пошук надихає.

Хто розпочав дослідницькії лови,
Вхопив живе сковородинське слово,
Відчує в нім, хай поступово і потроху,
Не пил віків, а дихання епохи.

Джерело: 2.07.2009 Київ, круглий стіл «Сковорода – наш сучасник».

КАВРАЙСЬКІ СКАРБИ

(Римовані враження від поїздки до с. Каврай, відвідання шкільного музею Г.Сковороди, спілкування з молодшими екскурсоводами та директором ЗОШ імені Григорія Сковороди Л.Л. Різник)

1. КАВРАЙСЬКИЙ САД

В куточку райськім – у Кавраї
Дух любомудрія витає –
Віками й слава проросла...
А якщо нині завітати,
Чим може нас подивувати
Теперішнє життя села?!

Каврай у квітах потопає...
Краса цей край оберігає:
Природа творить і відтворює,
Єднає Мудрість і Любов,
Щоб кожний паросток історії
Добро примножив знов і знов.

В саду маєтку Томари́
Дерева є такі старі...
На вході груша зустрічає –
Яка властивість дивну має:
Одпала гілка – й приросла
Новим корінчиком до кореня –
Таке її самовідтворення.

Крізь лихоліття всі пройшла!
І вже, здавалося б, здичавіла –
(Росте ж з часів Сковороди!)
Та садівник шанує правило:
«Прищепиш – матимеш плоди!»

2. КАВРАЙСЬКА ШКОЛА

Закладений маєток паном –
Полковником в часи козацькі,
Належав внуку, теж Степану.
Він справді був хазяїн хвацький.

Дім Томари́ давно зламали.
І церкву поряд – знесли так
само.
В дорогу, кажуть, цеглу вклали...
«Що за дорога, як не до
храму?!»

Сама місцина – свята, на щастя.
Отож в саду, що не зрубали,
Науки храм, де діти вчаться,
Усім селом побудували.

Фундамент час не спорошив,
Й ім'я присвоєно по праву –
Колись тут вчителем служив
Сковорода Григорій Савич.

Будь який учень у школі цій,
Все-все про любомудра знає,
А кожну знахідку знавців
Шкільний музей оберігає.

3. ХАЗЯЙСЬКИЙ ЛЬОХ

Зберігся погріб у дворі,
По саму шию він загруз вже.
Збудований при Томарі́,
Але і досі ще на службі.

Сьогодні «санітарний день»,
Всі закутки доступні вітру,
Відкриті двері й видно ген
Углиб на майже три століття.

Припасів скільки їстівних
Спускали прямо на підводах,
І бутлі напоїв міцних,
Й дари від саду та городу.

Мочені яблучка смачні,
Різноманітні «разносоли»,
Що в будні й у святкові дні
Панам приносили до столу.

Був довго льодником для пана,
Затим – колгоспу «закромами»,
А прийде день – музеєм стане,
Засяють «своди» дзеркалами.

Коли то буде, хто це знає,
Та звик служити до останку,
То ж поки справно зберігає
Припаси для шкільних сніданків.

4. КАВРАЙСЬКІ ОСЯЯННЯ

Любомудром свободи,
невловимим для пут,
Просвітитель народу
зріс-змужнів саме тут.
Триєдиний наш Всесвіт
бачив із складових:
«Мир» великий – все суще,
«Мирик» – внутрішній, світ,
а ще «Симбол» – світ третій,
посередник між них.
В «двох натурах» існують
всі світи ці, авжеж:
Очевидне є в кожнім,
і невидиме теж...

Як зорієнтуватись,
вірний бачити шлях?
Як себе відчувати

й не блукати в світах?!
«Симбол» – в Біблії знайде,
і таке відкриття –
Ніби власний провайдер,
що освятить життя.
У квітучім Кавраї
творчу душу розкрив,
У божественнім краї
«Сад ... пісень» сотворив.
То сам Всесвіт співає,
надихаючи знов –
У віки проростає
Воля, Мудрість, Любов...

5. КОНТАКТ

Це ж розбещений панич,
як навчати мушу?!
То з любов'ю, ясна річ,
загляну у душу…
Вразити краса наук
і його повинна,
Бо полковника правнук,
перш за все, – дитина...

Хоч програма непроста,
маємо долати:
Налагодити контакт
і попрацювати.
Докір вирвався в серцях
(це терпцю нестача):
«Може мислити отак
голова свиняча!..»

Сам Василько зрозумів,
а от пані Ганна...
Як довідала тих слів:
«Вигнати – негайно!!!»
Вчитель гордість не ховав,
все прийняв, як сталось.
Рік тут бути планував,
але он як склалось...

Дідич вчителя вертав
якимсь дивним фактом,
Бо синочок показав
бойовий характер!
Аж допоки йти він мав
в науку військову,
Всю увагу приділяв
учителя слову.

То п'ять років був контакт,
що й не розлучались,
І в подальших вже роках
часто листувались...

6. КАВРАЙСЬКИЙ ЗОШИТ

Як Варсава працював
у маєтку панськім,
Інший вчитель записав
в зошиті каврайськім.
З цього зошита музей
в школі зародився,
Збільшують доробок цей
всі, хто тут учився.
Першокласником почав
теку особисту
І щорік, що відшукав,
акуратно вмістить:
Про село й Сковороду,
і про школу рідну.
Тобто кожен учень тут
перш за все – дослідник.

7. СТЕЖКА СКОВОРОДИ

Була річка Кавраєць...
куди подівалась?
На десяток озерець,
вочевидь, розпалась…
Парк на Кравцевій горі
не зберіг альтанки,
Де Сковорода любив
зустрічати ранки...
Та із учнем тут гуляв,
вчив наук законам,
І сопілки спів єднав
з словом Цицерона...
Чи гадав, що у віки
стежку прокладає?!
І тепер випускники
сонце тут стрічають.
«Сад Божественних пісень»
квітне без зупину,
Обирають день у день
мудрості стежину.

8. ВІДТВОРЕННЯ

Розповідь неповна, як немає
Від часів прадавніх і донині
Розуміння: з чого виростає,
Й чим живе наступне покоління...

Святе місце пустим не буває!
Перед нами вже плоди новітні.
Навіть змалку вони чітко знають,
Як сягнуть вершини заповітні.

Як уважно все спостерігають,
Бачать і «круте», і новомодне.
Свою стежку гідно обирають,
Бо душею відчувають «сродне».

Всі сковородинці тут з дитинства:
Генами, із молоком і кров'ю,
Їм сам Перворозум українства
Прищепив із Мудрістю й
Любов'ю.

Джерело: Рінгіс Л. Мандри, думки й почуття. – Коврай – Київ, 2003.

ЗІРКА ОДВІЧНОЇ МУДРОСТІ

(Римовані нотатки з поїздок «Шляхами Сковороди» . Кажуть, людину можна краще зрозуміти, якщо побувати там, де вона народилася…)

У селі Харсіки, розташованім впритул до Чорнух, стоїть височезна груша.

Вважають, що росте з часів Сковороди... Вклонитися їй приїжджає чимало туристів, навіть закордонних...

1. НАШЕЛЕСТІЛА ГРУША У ХАРСІКАХ

Могутня груша – свідок давнини...
Як придивлюсь, що може розказати?
Самоприщепленкою гілка бузини
Цвіте на стовбурі, що майже в три обхвати.

У соках біль і радість трьох століть,
Тулюся спи́ною – гудіння відчуваю...
Про що шумлять листочки верховіть? –
Щось невловиме до небес здіймають.

Мов закликають у духовний злет:
Опертися на звичне і найближче
І відірвати думку від суєт,
І спрямувати погляд трохи вище.
Так уявити хочеться сповна
Незламну волю, і козацьку славу,
Як схована в століттях давнина
Відлунює у мудрості Варсави.

Коли сягав триєдності Світів,
То задивлявся з подивом юначим,
Як Шлях Чумацький зоряно дзвенів,
Й підспівували Мнóга і Дунайчик.
Сам обирав своєї долі шлях
І щастя сродної своїй душі роботи:
Навчати у трактатах і піснях,
Що найцінніше – це людські чесноти.

І жив мудрець так само, як навчав.
І став легендою у пам’яті народній.
Хоч Світ ловив його... та не спіймав,
По суті, невловимий і сьогодні...

2. ВІДЧУТИ ДОЛЮ

Дитина, в світ з’являючись, – кричить.
Чому, скажіть? Сковорода вважає,
Що долю бачить в цю коротку мить
І весь потік турбот земних сприймає...
Плачем означив день, із тих причин,
Його не варто й далі відмічати –
Своїх річниць Григорій Сави син,
Ніколи і не думав святкувати.

То при народженні чи міг відчути він,
Для чого в світ прийшов і має жити?
Бог-Дух Святий,

Бог-Батько
і Бог-Син

Могли його прозрінням просвітити?..
Щоб зрозумів, що Світ лукавий звів
«Вовчці» спокус, гордині перепони,
Шляхи до радості тенетами оплів,
Як не спійматися, – напевне, є закони...

Обличчя Долі бачив мить лише,
Нестерпним болем мав її сприймати,
Аби не так, то мабуть мав іще,
Хоч дещицю про щастя розпитати?
А може б, краще Долю ту й не знав,
Як кількістю страждань до сліз лякала?..
То схлипнув... і загулив-заспівав,
Бо дитинча вже Воля колисала...

А от де саме народився: в Чорнухах чи в Харсіках, так і досі не дійшли єдиної думки місцеві краєзнавці. А ще треба зважити на те, що розташовані ці два села так, що географічно розділити їх, принаймні сьогодні, дуже важко: один бік вулиці – Чорнухи, інший належить до Харсік.

І допоки дослідники відшукують документальні підтвердження своїх версій, вшановують видатного земляка мешканці обох поселень. У Харсіках на місці садиби було встановлено пам'ятний камінь з написом. А у Чорнухах відтворили батьківську хату Сковорід (там, де колись стояла справжня!), а поруч розмістився тепер і літературно-меморіальний музей філософа й письменника.

3. ХТО КОГО ВЧИВ

З улюбленою сопілкою Сковорода
не розлучався все життя...

Як по́думки з душею вів розмову,
Спостерігав думок нестримний хід,
Здіймав до вуст сопілку калино́ву –
І до розмови прислухався Світ.
Сопілку вчив, щоб вміла показати,
Як соловей витьохкує вночі,
І як струмок весною мав дзюрчати,
Як пу́гач, сам сполоханий, кричить.
Як лагідно плескоче річка Мно́га,
І як над У́даєм куриться вогнищ дим,
Скрипить візок, і шурхотить дорога,
І сум щемить, бо кинув отчий дім...

Він споглядав за всім душі очима.
У мить торкання думки і душі
В розумного й чутливого хлопчини
Народжувались музика й вірші.
А може, то його сопілка вчила?
Якщо пізнати цілий світ хотів,
Природних звуків таїну розкрила,
Аби красу відчув у повноті.
Красу Природи чисту і цнотливу,
Могутню й щедру, світлу і просту́
Душа сприймала калино́вим співом,
Сопілці вдячна за науку ту.

А думка справедливо додавала,
Щоб дідуся він вдячно пригадав,
Й сопілка веселіше вигравала –
То ж дід її зробив й подарував.

В сопілці Воля і співає, й плаче –
Це дід-козак ще від свого пізнав...
Так серце розумнішало юначе,
І розум співчутли́вішим ставав.
Нові рулади і слова з'являлись –
Прекрасно сильний виливався спів:
Любов і мудрість світом обіймались,
До лірників летіли й кобзарів.

4. ВИСОТИ МУЗИКИ

Студента Григорія, за його сильний красивий альт, відправили на конкурс до Глухова, де з п'ятдесяти претендентів п'ятьох зарахували до царського хору.

Величну музику так щиро полюбив,
Бо вміла душу до висот здіймати!
Як із дитинства знав духовний спів –
В капелі у придворній став співати.
Це надавало пільг його батькам,
І самому солідні копійчини,
Але кого оспівувати там?
Царицю, що гуляла без зупини?!

Або придворних, що кричали: «Біс!»,
Як величальні опери лунали,
А як завіса опадала вниз –
В пиятиці й розпусті утопали?!
Мов сон страшний Григорій споглядав,
Бісівську суть розгульної багнюки.
Що вдіє спів супроти?! Він не знав,
І сильний голос аж дзвенів з розпуки...

І композиторський талант
наш півчий мав,
І євхаристії видзвонювали в серці,
Але щодня Всевишнього благав,
Щоб знов до Могилянки і до лекцій,
До книг і милих друзів повернув –
Утримати – усім двором несила!
То чин «уставника» пожалуваний був,
Й сама Єлизавета відпустила!

5. ОСВІЧЕНІСТЬ

Григорій Савич Сковорода був
найосвіченішою людиною свого часу в Україні

«Система знань
і самодисципліна!» –
У навчанні за правило обрав.
І щойно підкорилася латина,
Староєврейську й
давньогрецьку додавав.
То досвід любомудрія мужів,
Що незамуленим
століття зберігали,
З першоджерел часів античних пив,
А мови – світ прадавній відкривали.

Сократ, Сенека, Цезар, Цицерон,
Непот, Овідій, Персій, Клавдіан,
Теренцій, Піфагор, Плутарх, Платон,
Горацій, Демосфен, Аристофан –
Ці імена він дуже добре знав,
Як мав піїтику й риторику вивчати,
Філософів труди штудіював,
Перекладав промови і трактати.

До обширу наук йому сучасних –
Теж прилучитись мав обов'язково,
Культуру європейську
знав прекрасно,
І тут нові допомагали мови:
Німецька, польська і слов'янська,
і французька,
І давньоукраїнська –
(проста руська).
Та й точних дисциплін доволі
додавалось...
Отак освіченість і досягалась!

Самовіддано навчався Григорій, певно, виправдовуючи звання – студент, («students» у перекладі означає – старанний). Подолав однорічні класи: аналогії, інфіми, граматики, синтаксими, поетики та риторики, дворічний клас філософії, що складали «світський курс», з осені 1751р до весни 1753 р. опановував богословіє... Дев'ятнадцять років навчався з перервами: понад два з половиною роки співав у придворній капелі, майже п'ять років перебував у складі Токайської комісії, близько року вчителював у Переяславі. А сам називав себе «вічним спудеєм» тому, що так і не закінчив повного курсу академії.

6. ЖАГА ЗНАНЬ І МАНДРІВ

Знання, яких не міг здобути в своїй батьківщині, знаходив в Угорщині, Словаччині, Австрії, можливо, в Італії й Німеччині.
«... Старался знакомиться найпаче с людьми, ученостію и знаніями отлично славимыми тогда».

І у Києві навчався,
Й за кордоном знань шукав,
Як в комісії Токайській
Із Вишневським пребував.
Мішкольц, Офен,
Пресбург, Відень...
(Може, Галле й вічний Рим!) –
Мандрівний «спудей» відвідав
Тих, хто «вченістю славим».

І не мріяв дертись вище
Вірний принципів своїх,
Хоч в кишенях вітер свище,
А в торбині – кілька книг...

Та нестатки не лякали,
І, оскільки зрозумів:
Його «жребій» з голяками, –
Святу бідність восхвалив.

Хіба щастя пити-їсти
Та нагарбати всього?!
„Бачити, що совість чиста
В світлі розуму свого!»
А всі розкоші – то зайве,
Бо з сітями ласий куш...
Нести всі знання мов сяйво
До дитячих чистих душ.

Й на цю радість – заборона...
Кажуть: „Не про Вашу честь!»
Став навчителем народним
Й не оплакував свій хрест.
Мабуть вдачу мав веселу,
Співом душі звеселяв.
Йшов по хуторах, по селах –
Шлях у вічність торував...

7. НАВЧАВ ПІЇТИЦІ ПОЕТ

Могутнім словом мудро сам єднав
Чудовий образ з думкою цікавою,
І своїх учнів, перш за все, навчав
Не перейматись почетом і славою.

Збороти має, якщо він – Пiїт,
Кордон канонів, зведений навмисно.
Якщо душа сприймає цілий Світ,
Вона вбере предивне і корисне.

Злетівши духом до таких вершин,
Де страх не керуватиме призначенням,
Краси небесної немеркнучих перлин
Торкнеться і освятить світобачення.

Всю силу Істини із вікових глибин –
Багатобарвне невичерпне озеро –
Відчути розумом і серцем має він
Таке, чого не висловити прозою.

То, якщо навіть тридцять правил є,
Як може й має укладати вірші,
Поет завжди шукатиме своє,
Бо власне бачення є не таке, як інші.

І сяйво знань, мов з терену вінець,
Несе достойно, впевнено і стримано,
До спраглих і схвильованих сердець
Достукуючись ритмами і римами.

Недовго (з осені 1750 до весни 1751 року) викладав у Переяславському колегіумі молодий учитель. Не вписувались його погляди як на поезію, так і на методику викладання з офіційно затвердженими нормами. Чим саме? Тим, що не вважав за необхідне писати тільки латиною? І тільки хвалебні рядки сановним особам? Дуже цікаво було б почитати його «Розмисел про поезію і керівництво до мистецтва оної», який, на вимогу єпископа, віддав Г. Сковорода на перевірку й затвердження. Але цього конспекту ще поки не вдалося знайти..

Окремий зал у чорнухинському літературно-меморіальному музеї присвячений творчості Г.С.Сковороди. У вітринах розміщені торбина із Біблією та кількома стародруками, музичні інструменти, на яких вмів грати. Серед них і улюблена сопілка – як надійний спосіб виливати музику серця, що переповнювала його: то радісні, то сумні мелодії, що завжди існували поряд, доповнюючи одна одну.

На стінах великі стенди, де вміщені й учнівські ілюстрації до «Байок Харківських» і вислови любомудра, що увійшли до скарбниці світової афористики, і картини відомих художників, подаровані музею.

8. БУТИ ЩАСЛИВИМ

Сковорода –
просвітитель народний,
Óбрази дивні у притчах навів:
Жайворон – Сабаш,
Лелека – Еродій –
Радив обрати їх за вчителів.

Пташки невидні, можете стати
Прикладом гідним
сучасним «крутим»?
Чи благородству
можна навчати,

або як миру в душі досягти?..

Той, хто глибинні
збагне алегорії,
Сяйвом відчує мудрість святу,
У будь-яких
«наворотах» історії
Сутність розкриє дивно просту:

Треба в природи нам
вдячності вчитися,
Радість буття відчувати всяк час,
Щоб сам на сам
перш за все розумітися,
Інше – життя домудрує для нас.

Сковорода, певне, змалку побачив провідну зірку, що землянам світить крізь віки, зірку одвічної Мудрості. І це дивне осяяння, яким були здавен обдаровані одиниці, захоплює просвітленням душі й розуму все більше і більше готових до цього. Таких, хто здатен відчувати й розуміти Божий Світ.

9. «СРОДНА» СЛУЖБА

Не вродився гречкосієм,
не явив військовий хист,
Спадком роду взяв надію,
віри щит і слова спис.
Волю понад все леліяв
й на сопілці вправно грав,
Початківцем-граматієм
у світ знань помандрував.

Хтів себе і Світ пізнати,
спрямував думок політ
Аби вміти і сприймати,
й розуміти Божий Світ.
Віднайти мав власну долю,
святу Істину шукав...
Скільки горя, скільки болю
бачив й серцем відчував.

Біль братів по духу-крові,
сильних вольниці синів,

Тамувати мав у слові
й вкласти у сопілки спів...
Розумінням був найближче,
усвідомлював: відтак,
Як від Січі – попелище,
де притулиться козак?!

Навпіл мали поламати,
розтоптати волю й міць,
Аби стали плазувати,
розпластавшись долілиць.
Бо є віра: «Вольним – воля,
і спасенним буде рай...»
Ой, гірка козацька доля –
ти, сопілонько, співай!

Як тікали правда й воля
у степи та за Дунай,
І від царської сваволі
збігли ген за небокрай...
А без волі як їм жити?!
Душить навіть думка ця,
Як їх може захистити
слово – зброя мудреця?..

Мав братів своїх втішати,
у криниці мудрих Книг
Слово вірне для розради
вже давно шукати звик.
Щоб поради розуміти,
жив так само, як і вчив.
Світ спокус тенета-сіті
розставляв з усіх боків.

„Що тобі до тих пігмеїв?!
Маєш розум – гідно б жив!» –
Чув від ситих фарисеїв
й титулованих мужів.
«Схилиш волю на коліна –
матимеш блискучий чин!»
Та без волі просто згине,
адже він – козацький син...

Вільну душу не вражає
блиск палаців і церков.
На сім світі – «все минає,
та не Бог, і не Любов!»
«Сродний» духу вибір, схоже,
подолав полону страх,
Заступив на службу Божу –
нести мудрість по віках!

Враженнями від почутого й побаченого у музеї Г.Сковороди ми були сповнені, як кажуть, по вінця. А що запитань не поменшало (якщо точно не стало більше), то це тільки заохочувало нас готуватися до нових подорожей та літературних і історичних розвідок.

Шляхи, торовані українським любомудром майже три століття тому, і його «сліди, не змиті вічності дощами…» ваблять цікавих і втаємничують їх у премудрість світу, і відкривають очі на красу його, і надихають жити та творити.

Травень 2004 р. Чорнухи-Харсіки-Київ – Жовтень 2004 р. Переяслав-Хмельницький-Київ.

Джерело: Рінгіс Л.Й. Джерела наснаги: Поезії. – К., 2008. – 198 с.

ВІКТОР РОЗСОХА́НЬ

(*26.02. 1953)

Поет.

Закінчивши середню школу в 1969-1974 рр. навчався в Полтавському медичному стоматологічному інститут. Після одержання диплома працював головним лікарем Білоусівської дільничної лікарні (1974-1983р.р.). В 1984-1987 р.р.- інструктор відділу пропаганди і агітації райкому компартії України Драбівського району Черкаської області, опісля – лікар районної лікарні, заступник головного лікаря. Зараз – кореспондент обласної газети « Село полтавське».

Має поетичні збірки : «Ковчег надії» (1994), «Шумейків гай» (1995), «Чорнобильський відлік» (1996), «На вістрі світання», «Зіниці ока» (2000), «Монолог до кохання» (2006), «Спокуса істини» (2008), друкувався у збірнику «Вітрила – 89», періодичній пресі.

Проживає в селищі Чорнухах.

ПРИЧАСТЯ СКОВОРОДИ

Як завше, сонце уставало,
Земля у безвість мчала путь... –
«І у Чорнухах зір немало,
Можливо, ця, підкаже суть?»

В душі напружено і тихо,
Озвались вранішні півні:
«Ну це ж не пустощі, не лихо
Себе знайти на цій землі?!

Ступні куйовдили планету,
А розум лезом краяв час.
Творив, не міряючи злету,
Не квапив бити в тулумбас.

Мета: не в рік і не у днину,
Самопізнанню – вік віддать.
В людині віднайти людину,
Не тлінь – духовну благодать.

Любов до ближнього, до Бога,
До волі, що понад усе:
«Тоді відкриється дорога
У сад «Божественних пісень».

Усі шляхи ведуть до Риму,
Та Рим йому не по путі,
Це інша суть, це інший вимір
Розвиднить світу майбутті...ї

Ступні куйовдили планету,
А розум лезом краяв час.
Та так, що й досі силуетом
Він впізнається в кожнім з нас.

Та так, коли зернина хлібом
Нам пам'ять лоскотить і слух...
Це мисль його, що стала тілом,
Це нам його приходить дух.

Та так, коли ми творим вічне,
Коли звільняємся з оков.
Нас біль пече, жагуча стрічка –
Його і наша спільна кров.

Коли наснажують нас думи,
А дух в тривозі від болінь,
Душа крізь час за ним мандрує.
Себе шукає на землі.

Джерело: Розсохань В. Спокуса істини: Поезії. – Гадяч, 2008. – 78 с.

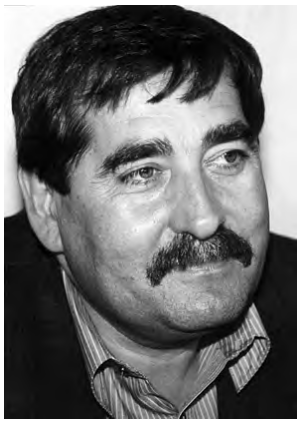

В'ЯЧЕСЛА́В РОМАНО́ВСЬКИЙ

(*05.09.1947)

Народився в селищі Войковський на Донеччині.

Закінчив Піско-Радьківську середню школу і філологічний факультет Харківського державного університету. Служив у армії. Вчителював. Працював у редакціях шевченківської районної газети «Вперед» і харківської «молодіжки». Був кореспондент «Вечірнього Харкова» і «Слобідського краю» .

Друкується з 1964 р. Вірші та переклади публікувались у місцевій пресі, журналах «Дніпро», «Прапор», «Радуга», колективних збірках та альманахах «Вітрила», «Солдати миру», антологіях «Слобожанська муза» (2000). «Слобожанська яса» (2006).

Автор поетичних книжок »Одна така земля» (1984), «Благовіст» (1993), «У дива на виду» (1996), «Князівство Любові» (2000), »До квіту хризантем» (2002), «Цвіт озимини» (2005), «Да святится имя твоё» (російською мовою), «Повім тобі» (2006). Лауреат муніципальної премії ім. О. Олеся (2002).

Член Спілки письменників України з 1997 р.

Голова творчої асоціації літераторів «Слобожанщина».

СКОВОРОДА

Апостол духу – наш Сковорода,
Навчитель і глашатай мандрівничий.
Його поради – то жива вода,
Бо мудрість і лікує нас, і кличе.

Не плоть, а дух безсмертне засіва.
В невидимому сила незбагненна,
Що рухає, кермує усіма
І нощно, й денно.

Не тішся тлінним – в серці правди суть.
Не лестись до убогих і до можних.
Любов прониклу лише ті несуть,
Хто з словом Божим.

У лю́бій праці пізнаєш добро,
У ній одній знаходиш радість будня.
У «сродності» оцій живе тепло,
Веде і будить.

Читай і пізнавай Сковороду,
Навчайся в українського Сократа,
Бо геній він у нашому роду,
А геніїв пресвітлих небагато...

Джерело: http://www.poetryclub.com.ua/ (Клуб поезії)

У СКОВОРОДИНІВКУ

Муравським шляхом повз рябі лани
Ми йшли в село, вколисане узліссям.
Прогіркло пахли перші полини.
Пливла десь пісня.
Котився день, травневий, молодий...
Спішили й ми з порожніми саквами
В джерельний світ співця Сковороди,
Вкарбований у незабудь віками.
Ми йшли в село, котрому літ і літ,
Де у пошані хліб та добрий звичай,
Де кожна хата, як його криниця,
- Замислившись, над вічністю стоїть.
Був день, як день, – звичайна середа,
Та нас в саду стрічав Сковорода!

Джерело: http://www.poetryclub.com.ua/ (Клуб поезії)

МИКО́ЛА РУДЕ́НКО

(*19.12. 1920 – † 01. 04. 2004)

Український письменник, філософ, громадс ький діяч, засновник Української Гельсінської Групи, Герой України, шістдесятник-дисидент.

Народився в селищі Юр'ївці тепер Лутугинського району, Луганської області). Складати вірші почав у дитинстві.

У 1939 році вступив на філологічний факультет Київського університету. Після виходу в 1947 році збірки віршів «З походу», прийнятий до Спілки письменників України. Працював відповідальним секретарем видавництва «Радянський письменник», був редактором журналу «Дніпро». Лауреат Міжнародної премії імені В.Винниченка (1990), Державної премії України імені Т. Г. Шевченка (1993). Нагороджений орденом Червоної Зірки, орденом Вітчизняної війни I ступеня, шістьма медалями; орденом «За заслуги» III ступеня (29.11.1996), за багаторічну активну правозахисну діяльність, вагомий особистий внесок у розвиток української літератури.

Похований у Києві на Байковому кладовищі.

Автор поетичних і прозових творів «З походу» (1947), «Вітер в обличчя» (1955), «Остання шабля» (1959), «Орлова балка» (1970); фантастичних романів «Чарівний бумеранг» (1966), «Слідами космічної катастрофи» (1962); поеми «Хрест» (1976), книг «Найбільше диво – життя. Спогади» (1998), «Енергія прогресу. Нариси з фізичної економії» (1998); збірок віршів: «З походу» (1947), «Незборимe плем'я» (1948), «Ленінградці» (1948), «Мужність» (1952), «Світлі глибини» (1952); «Пером із янгольського крила: Поезії» (2003).

ФІЛОСОФЕ З ЧАРІВНИМИ ОЧИМА

Філософе з чарівними очима,
Із добротою в глибині зіниць!
Ще є в нас, люба, крила за плечима,
Що не дозволять нам упасти ниць.

Я стільки втратив!..
Від тієї втрати
Пече у серці незагойний шов…

Та, мабуть, Бог не прагнув покарати,
Раз я тебе, просвітлену, знайшов.

Хай багатіють вправні романісти,
З томів будують паперовий мол.
Їм, неборакам, треба пити, їсти
Та няньчити казенний ореол.

Вони не знають, що у Леті[44] втопли,
Хоч слава в них широка і гучна.
А ми зумієм жити на картоплі,
Зате не втратим чесні імена.
Горить, бринить між нашими серцями
Добута в зорях полум'яна нить.
Аби ми стали чесними борцями,
Що здатні шлях безумству припинить.
Ще в людях оживають троглодити –
Не вмер потік печерної імли…
О люди, люди!..
Як вас розбудити,
Щоб ви до Сонця очі підняли?
Як оживити ті ріденькі сходи,
Що засихати почали давно?
Як пояснити вам, що без свободи
Не зійде в душах вогняне зерно?..
Ходім, філософе…
Бо десь пізніше
Ми всі провалимось у ніч глуху.
Сковороді іти було трудніше –
Йому ж бо ти не стрілась на шляху.

Джерело: Руденко М. Поезії. – Київ : *Дніпро*, *1991*. – 412 с.

[44] Лета – річка забуття в Аїді. Коли померлий пив з Лети воду, його душа забувала все, що пережила й бачила на землі.

ІВА́Н СВІТЛИ́ЧНИЙ

(*20.09.1929 – † 25.10.1992).

Літературознавець, мовознавець, літературний критик, поет, перекладач, шістдесятник-дисидент.

Народився у с. Половинкиному Старобільського району Луганської області.

1962 р. закінчив факультет української літератури й мови Харківського університету й працював у словниковому відділі Інституту мовознавства, відповідальним секретарем журналу «Радянське літературознавство», завідувачем відділу критики журналу «Дніпро» (1955).

Лауреат Державної премії України імені Т. Г. Шевченка (1994).

Автор збірок: «Перлини світової лірики» (1970), «Серце для куль і для рим: поезії, літературні переклади, літературно-критичні статті» (1990), «Як гусак говорив так-так-так: Вірші для дітей» (1992). «Змій-грамотій» (1995), «Не доходять ненаписані листи» (2000), «Голос доби. Кн. 1» (2001), «Голос доби. Кн. 1» (2008), «Літературознавчі та публіцистичні праці: Поезії, переклади, поеми» (2008), «Твори: поезії, переклади, публікації» (2008).

АНТИ-СКОВОРОДА

Нечего я не желатель,
Кроме хлеба и воды.
Г. Сковорода

Він носить все своє з собою.
Носи лебедику, носи.
І звідки ти ти такий єси
Мудрований! На прю[45] з тобою

Стає один. Не ті часи.
Команда буде і без бою
Усе, що на тобі й з тобою,
Сам добровільно віддаси,

Та ще й подякуєш за мудру
Турботу. Кажеш ні? А в тундру,

[45] прю – заст., книжн. 1. спір, змагання. 2. боротьба, бій, борня.
Ставати на прю – вступати в боротьбу з ким- , чим-небудь

Ведмедів пасти не хотів?
Гай-гай! Були, що не хотіли,

І з тихих голови летіли,
А з неслухів – і поготів.

Джерело: Світличний І. Анти-Сковорода // Стадниченко В.Я. Садівник щастя: Сковорода як джерело України: нариси, дослідження, спогади, поезії, світлини. – К. : Криниця, 2012. – 496 с.

.

ВАСИ́ЛЬ СИМОНЕ́НКО

(*08.01.1935 – † 13.12.1963)

Український поет і журналіст, шістдесятник.

Закінчив факультет журналістики Київського університету (1957) і працював в обласній газеті «Черкаська Правда» і «Молодь Черкащини», пізніше кореспондентом «Робітничої газети» в Черкаській області.

Нагороджений Державною премією України ім. Т. Шевченка (1995).

Писати вірші почав ще в студентські роки, але в умовах прискіпливої радянської цензури друкувався неохоче: за його життя вийшли лише збірки поезій «Тиша і грім» (1962) і казка «Цар Плаксій і Лоскотон» (1963), «Земне тяжіння» (1964), «Лебеді материнства: Вибране» (1981), «Україно, ти моя молитво… Бібліографічний нарис» (2007), «Книга для дітей «Цар Плаксій та Лоскотон»« (2012).

*** * ***

Стільки в тебе очей,
Стільки рук і мозолів,
Скільки крапель в Дніпрі
І у небі зірок.
Ти не падав од вітру,
З біди не безволів,
Не насунув на душу
Ганьби козирок.

Не шукав я до тебе
Ні стежки, ні броду,
Бо від тебе узбіччям
Ніколи не брів –
Я для тебе горів,
Український народе,
Тільки, мабуть,
Не дуже яскраво
Горів.

Тільки, мабуть, не міг,
Як болід, спалахнути,
Щоб осяяти думкою
Твій небозвід,
Щоб устать, ніби зірка,
Сіянням окута
Твоїх подвигів гордих
Й незлічених бід.

Скромна праця моя –
То не пишна окраса,
Але в тому, їй-богу,
Не бачу біди –
Щось у мене було
І від діда Тараса,
І від прадіда –
Сковороди.

Не шукаю до тебе
Ні стежки, ні броду –
Ти у грудях моїх,
У чолі і в руках.
Упаду я зорею,
Мій вічний народе,
На трагічний і довгий
Чумацький твій шлях.

Джерело: Симоненко В. Берег чекань. – К.: Наукова думка, 2001. – 116 с.

ПЕРЕХОЖИЙ

Як він ішов!
Струменіла дорога,
Далеч у жадібні очі текла.
Не просто ступали –
Співали ноги,
І тиша музику берегла.
Як він ішов!
Зачарований світом,
Натхненно і мудро творив ходу –
Так нові планети грядуть на орбіти
З шаленою радістю на виду!
З шаленим щастям і сміхом гарячим,
З гімном вулканним без музики й слів!
Як він ішов!
І ніхто не побачив,
І ніхто від краси не зомлів.
В землю полускану втюпився кожен,
Очі в пилюці бездумно волік...
Раптом –
Шепіт поміж перехожих:
- Що там?
- Спіткнувсь чоловік... –
Одні співчували йому убого,
Інші не втримались докорять:
Треба дивитися ото під ноги,
Так можна голову потерять... –
Трохи в футбола пограли словами,
Обсмакували чужу біду.
А він знову йшов і дивився прямо
І знову
Натхненно творив ходу.

Джерело: Симоненко В. У твоєму імені живу. – К.: Веселка, 1994. – 350 с.

МИКО́ЛА СИНГАЇ́ВСЬКИЙ

(*12.11. 1936 – † 22.02.2013)

Український поет, автор пісні «Чорнобривці».

Народився в родині хліборобів, на Поліссі у невеличкому селі Шатрище Коростенського району Житомирської області.

Навчаючись у Київському університеті, позаштатно працював у редакціях різних газет. По закінченні вузу працював завідувачем відділу поезії «Літературної України», завідуючим відділу літератури та мистецтва журналу «Ранок». Упродовж багатьох років – головним редактором журналу «Піонерія».

Перші твори друкувались у районній газеті «Радянське Полісся» та в обласній «Радянська Житомирщина». Пізніше в газеті з'явилась добірка віршів із напутнім словом Максима Рильського. Перша збірка «Жива криничка» (1958).

Лауреат премії імені М. Остовського (1972) та Лесі Українки (1990).

Автор збірок: «Земле, чую тебе»(1961), «Гроно»(1962), «Мої сторони світу», (1963), «Внезапный возраст»(1982), «Жива криничка» (1958),»Колесо» (1966), «Поступ» (1969), «Автограф» (1972), «Добросвіт» (1974), «Стежка до криниці» (1980), «Заповітний хліб» (1982), «Синові в дорогу» (1982), «Тепла земля» (1982), «Лоза і камінь» (1983), «Вогненна трава» (1986), «Братерство» (1986), «Краплі зорі» (1989), «Відлуння десятиліть» (2005), «Доля у спадок: антологія перекладів» (2012).

РОЗВІТРЕНА ДОЛЯ ГРИГОРІЯ СКОВОРОДИ

(Диптих)

«Добра, тобто справжня людина
виносить добре із доброго
скарбу серця».
Г.Сковорода

1.

Володар дум – він мисленно зі мною,
Немов збагачуюсь його чуттям...
Я знов і знов живу Сковородою –
Його духовним словом і життям.

Вдивляюся... Він мандрівник і досі.
Підтримує ціпок тверда рука.
Тому душа мислителя в дорозі,
Хода ж його розважна і стрімка.

До мудрості, до вічності людської
Він спрямував у далеч по степах...
Тернистий шлях творця у неспокої,
І вся житейська доля на вітрах.

2.

Підступаюся, мов до коріння,
А воно ж глибиніє здаля,
Та нуртує душевне горіння,
Сонцем пахне родима земля.

Відгукнулось і небо і слово,
Мов схилилось йому на плече.
Промінь сонця упав малинóво.
Та життя його не обпече.

І Григорій прямує до світу,
Вже забулись невтішні жалі.
Кожну думу, життям перевиту,
Він плекає, мов парость землі.

Озивається дух словотворчий –
І слова йому вже не чужі.
Тож для себе філософ і зодчий
Храм возводить у власній душі

Ввійдуть доля, і рід, і родина.
всі зустрінуться тут залюбки.
І досвітня земля Україна
Обдарує домівки людські.

Що там здавнені втрати чи слава,
Ми ж, братове, як суща рідня.
То ж невтомний Григорій Варсава
Світ і долю будує щодня.

Джерело: Сингаївський М. Розвітрена доля Григорія Сковороди // Стадниченко В. Я. Садівник щастя: Сковорода як дзеркало України: нариси, дослідження, поезії, світлини. – К.: Криниця, 2012. – 496 с.

СЕРГІЙ СОЛОВЙО́В

(*13.(25). 10. 1885 – † 02.03. 1942)

Російський поет, племінник філософа і поета Володимира Соловйова, нащадка родини Г. Сковороди по лінії брата Василя.

Закінчив Поливанівську гімназію і класичне відділення історико-філологічного факультету Московського університету.

У 1907 була видана перша книга віршів «Квіти і ладан». Займався перекладами.

Автор збірок: «Цветы и ладан» (1907), «Апрель (1910), «Цветник царевны» (1913), «Возвращение в отчий дом» (1916) та інших.

МОИ ПРЕДКИ

(отрывок)

Он полон был каких-то чудных сил,
Воистину горел в нем пламень Божий,
И для него последней кельей был
Чертог великолепного вельможи.

Текла привольно жизнь Сковороды:
Как птица он не собирал, не сеял,
Мой предок[46] сам писал его труды
И Божьего посланника лелеял.

Джерело: Соловйов С. М. Цветник царевны. – М.: Мусагет, 1913. – 178 с.

[46] Предок С.Соловйова – учень і друг Сковороди Михайло Ковалинський.

ОЛЕ́КСА СТЕФАНО́ВИЧ

(*05.10.1899 – † 04. 01.1970)

Український поет, літературний критик.

Народився у с. Милятині Острозького повіту на Волині в родині православного священика. Закінчив духовну школу в Клевані (1914), потім духовну семінарію в Житомирі (1919). У 1920–1921 рр. учителював у с. Садки. З 1922 р. мешкав у Празі. Навчався на філософському факультеті Карлового університету. Викладав на філософському факультеті Українського вільного університету. У 1939–1941 рр. працював домашнім учителем.

Друкувався в виданнях «Нова Україна», «Латературно-науковий вісник», «Пробоєм», «Християнський Шлях», «Новий Шлях» та ін.

Основною характеристикою стилю Стефановича О. є його дуже індивідуальна поетична мова, що ґрунтується на вживанні архаїзмів і неологізмів.

Автор поетичних збірок: «Поезії» (1927), «Stefanos I» (1938), «Зібрані твори» (1975), «Возлюби її до крові» (2003).

«ЩЕ ПРОСОННЮ СПОВИТІ...»

Із палицею пілігрима
У нові села й городи
Простує тінь неутомима
Григорія Сковороди.
М. Рильський.

Ще просонню сповиті
Дніпрові береги...
У простій сивій свиті,
Без зайвої ваги,

За поясом цівниця,
Торбина на плечах,
В десниці патериця...
Куди ще його шлях?

Куди його провадить
Невтомная хода?
В якії села-гради
Гряде Сковорода?

Джерело: Стефанович О. Поезії. Збірка I (1923–1926). – Прага, 1927. – 48 с.

ВАСИ́ЛЬ СТУ́С

(*06.01. 1938 – † 04.09. 1985)

Український поет, перекладач, прозаїк, літературознавець, правозахисник. Один із найактивніших представників українського культурного руху шістдесятників. Герой України.

Народився в селі Рахнівці Гайсинського району Вінницької обл.

Навчався у Донецькій міській середній школі № 265 і закінчив її зі срібною медаллю. Працював учителем української мови та літератури у середній школі м. Горлівки. З березня по жовтень 1963 – літературний редактор газети «Социалистический Донбасс». Зокрема, працював в україномовній частині редакції цієї газети.

Уперше твори В.Стуса було надруковано у грудні 1959 року в «Літературній Україні» з передмовою до них видатного українського поета Андрія Малишка. Своїми натхненниками поет називає поетів Й.-В. Гете, В. Свідзинського, М. Рільке, Д. Унгаретті, С. Квазімодо, і прозаїків – Л. Толстого, В. Стефаника, Е. Хемінгуея, Б. Пруста, А. Камю, В. Фолкнера, Г. Маркеса

Автор збірок: «Круговерть» (1965), «Зимові дерева» (1970), «Веселий цвинтар» (1971), «Час творчості» (1972), «Палімпсести» (1977), «Дорога болю» (1990), «Під тягарем хреста» (1991), «Вікна в позапростір» (1992), «Золотокоса красуня» (1992), «Твори у 4 т., 6 кн.» (1994-1999), «Листи до сина» (2001), «Листи у вічність» (2012), «Вибрані твори» (2012).

* * * *

Полтавщино! Я пізнаю твій голос,
Коли кують немовкні зозулі
І в колос проростa пташиний щебет,
Що будять тишу і дають відчути
Її глуху, аж сизу, глибину.
Полтавщино! Ті ж обріїв півтони
Сповиті сиззю голубих димів,
І тиша благодатна, і мрійливість,
І втома, і окраса цього краю.
Полтавщино! Де ніжний спокій висне
І до сих пір блука Сковорода,
Йдучи на плеса нив, на тихий шум діброви

І бурсаків давню таїну.
Коли б не ці дроти, не літаки, не гуркіт
І чорний дим із чорних чагарів,
Де паровози обрій рвуть на шмаття –
Мені б здалось видіння добрим сном,
Котрий нелунко рветься... а по тому,
Коли ти накликаєш добрих духів,
Щоб крізь уяву вихопити дійсність –
Ніяк не можна пов'язати разом
І обриси, і тони, й ностальгію.
Цей тихий жаль, і теплий сплін і сум,
І лиш по цьому пізнаєш кордони
Між дійсністю і вимріяним сном.

Джерело: Стус В. Твори у 4 томах, 6 книгах.- Львів: ВС «Просвіта», 1994. – Т.1, Кн.2. – 667 с.

СКОВОРОДА. ХВИЛЕВІ ТРЕНИ

В коротких зойках стишеного болю,
В снах одержимого – в них має голубінь –
Нам не розкрить незнаність одкровінь,
Нам не спинить незнаності сваволю.
Хай і відринувши утому резигнацій,
Нам не побачить обрій на очах.
Невже і справді ж бо – утримує нас страх
Од розбуялих дійств і акцій.
Чи ми – не ми? Чи нас і не було?
Ні – ми були і є, і навіть будем – дітьми,
Що пнуться пучками, стенаючись од пітьми,
Як папороті цвіт – цвіло чи й не цвіло.
Зарання скептики – їх рання немощ мучить
Вже розувірені (о бузувірства чар!),
Ми розпачем руйнуємо олтар
Й самим собою буть нам скоро надокучить.
Поміж народами ми лиш каріатиди.
Котрому предкові подяку воздаю?
Я невідомості себе передаю –
Нічого не втаю – я весь горю од встиду.
Нам Посейдонів жезл тримати не дано,
Й нащадкам не з руки важка його трійчатка,
За днями губиться остання віра-гадка,
А згадка, загадка затягує на дно.

Ні, ми не пещені в своїй земній юдолі,
Зазнавши од віків достоту зла й добра,
Коли ж збереться наша агора,
Скликаючи на прю, скликаючи до волі?
Невже для нас – одне-єдине пригасання
І ані ропоту, ні розпачу, ні мсти.
Невже останні спалено мости
До навіть горем дорогого повертання?

Джерело: Стус В. Твори у 4 томах, 6 книгах. - Львів: ВС «Просвіта», 1994. – Т.1, Кн. 2. – 667 с.

ВСТУП ДО ПОЕМИ СКОВОРОДА

Холоне ніч у відсвітах багряних...
Навколо – безгоміння. Вдалині
Видніють жовті немічні вогні
Забутих селищ. На степних курганах
Уже з'явився промінь. Золотий.
На сході і на серці – неспокій.

Збудившись, тихо шепчуться гаї,
І промінь рожевіючий тріпоче,
Вже тишу розбудили солов'ї,
На мить затихлі у досвітній ночі.
Вже пил здіймають череди овечі
І голоси видзвонюють малечі.

Край степу – дві тополі – вдаль прийшли,
Щось довго проміж себе гомоніли
Чи грались? – Золоті ловили стріли.
Похмурі тіні нишком підійшли
До шляху – вже хвилюється дорога,
І прохолода розтає волога.

Кинь затишок. Покинь свої чертоги!
Шляхи дзвенять, мов струни голосні.
Валки, валки. І чумаків пісні...
Благословляють ранок мирні боги.
А в небі, мов проміння, лунко лине
Все вище й вище – пісня солов'їна.

Привіт вам, краю рідного синам!
Уклін тобі, земля, і рідна й мила!
Зі мною ви і радощі ділили,
Невдачі теж ділили – пополам.
Тож перед вас схиляюся уклінно,
Не знаючи – гріховно чи невинно.

Нехай дитинство миттю перейшло
І юність хай проз мене прошуміла,
Крилом змахнувши – серце зберегло
І те, що завше молодо яріє,
І те, що барвно міниться лиш раз,
Але з непам'яті іскріє, мов алмаз.

Нехай на раннім я горів огні
Немудро-щедро. І в юнацькім шалі.
Розгойдані не затихали шалі
На терезах. Та молодечі дні
Мені в путі зорять дороговказом,
Щоб серце й розум йшли зі мною разом.

Замріяно дорога майорить
І манить око і за обрій вабить,
Де силует видніє. Звідти, мабуть,
Хтось до села, у Коврaї спішить.
Сковорода! Забувши давні чвари,
Він знову поспішає до Тамари.
Ось і село. У задумі ранковій
Схилились верби. Півнів пізній крик
Лунає гостро. Мить – і як потік,
Прорвавши греблю, лине очманіло, –
Село, збудившись, враз загомоніло.
Тамарин двір уже піднявсь на ноги,
Підвівшись, сквапно сон жене з очей,
Ще позіхає. Став біля порогу
Сковорода й спинився. До дверей
Не доступитись. Навіть до воріт –
Це псарня панський береже живіт.

Джерело: Стус В. Твори у 4 Т., 6 Кн. – Львів: ВС «Просвіта, 1994. – Т.1., Кн. 2. – 667 с.

ГОЛОС СКОВОРОДИ

Мене народ стражданням потомив,
і я поплив рікою сліз. Рікою...
І ноги збив за ярою підковою.
Мене народ у горі потопив.
Я горем став. Совицею посивілою.
Я звик до нього. Горесвітом став,
і кляв я радість, і веселість кляв,
і кляв життя – надсадно і надсило.
Я світу утікав. Втікав од себе.
Втікав у себе. В нетрі. У ліси.
А що я сіяв? Я лиш попіл сіяв
на ваші голови. Простіть мене. Простіть.
Я недоріка без'язика. Досі
я людську душу жалем затруїв.
Трисвіте мій. Тригоре. Триголосся!
Я в тебе увійшов і заблудивсь.
За мною всюди сльози. Наді мною
немало хмар спливло. Немало кар.
І карий край – блакитною маною
за роком рік – втікає і втіка.

Джерело: Стус В. Твори у 4 томах, шести книгах. – Львів: ВС «Просвіта», 1994. – Т.1., Кн. 2 – 667 с.

ЯК ДОБРЕ ТЕ, ЩО СМЕРТІ НЕ БОЮСЬ Я...

Як добре те, що смерті не боюсь я
і не питаю, чи тяжкий мій хрест.
Що вам, богове, низько не клонюся
в передчутті недовідомих верств.
Що жив-любив і не набрався скверни,
ненависті, прокльону, каяття.
Народе мій, до тебе я ще верну,
і в смерті обернуся до життя
своїм стражденним і незлим обличчям,
як син, тобі доземно поклонюсь
і чесно гляну в чесні твої вічі,
і чесними сльозами обіллюсь.
Так хочеться пожити хоч годинку,
коли моя розів'ється біда.
Хай прийдуть в гості Леся Українка,

Франко, Шевченко і Сковорода.
Та вже! Мовчи! Заблуканий у пущі,
уже не ремствуй, позирай у глиб,
у суще, що розпукнеться в грядуще
і ружею заквітне коло шиб.

Джерело: Стус В. Твори у 4 Т., 6 Кн. – Львів: ВС «Просвіта, 1994. – Т.1., Кн. 2. – 667 с.

ДУМА СКОВОРОДИ

Блакитний світ – як блекота,
Блакитний світ – звечірнів.
З тобою ж – тільки той і та,
і тільки те, що вірне.
Чи ними їм віри чи не ними –
вони живуть, як п'ють.
Живуть сами і ждуть сами,
сами себе кують.
А все те – хто ти, що ти сам,
а все те – ким би стати? –
Однаково: філософом
чи й до отари пастирем.
Однаковісінько. Пусте.
Живеш – і жий, і доста[47].
Коли ти сам собі ростеш,
і сам себе не просиш.
Бо є і зорі угорі,
і небо є вечірнє.
І є поріг, низький, як гріх,
тобі єдино вірний.

Джерело:Стус В. Твори у 4 томах, 6 книгах. - Львів: ВС «Просвіта», 1994. – Т.1, Кн.2. – 667 с.

[47] Доста – діал. досить, достатньо.

МИКО́ЛА СУБО́ТА

(*08.05.1955)

Письменник-аматор, фольклорист, краєзнавець.

Народився у селі Сковородинівці Золочівського району Харківської області.

Навчався в Сковородинівській восьмирічній школі. Після середньої школи закінчив Красноградський сільсько-господарський технікум. У 1978 році – Лозівське училище механізації, 1986 – Київський Республіканський навчально-виробничий комбінат бджолярства. Працював інженером-технологом з технічного обслуговування. Нині пенсіонер.

Цікавиться історією рідного краю, фольклором Слобожанщини.

Автор книжок: «Скора вода» (2005), «Малий день» (2007), «Переднє слово» (2008), «Птаха давнина» (2011) та багатьох публікацій у пресі.

ГОЛОВА І ТУЛУБ

(вільний переклад байки Г. Сковороди)

- Чим ти жила? – Голову питає Тулуб, -
Якщо життєвих соків з мене не пила?!

- Вся правда тут твоя – відповідає Голова –
але ж я очі маю і про пораду дбаю...

- Чим би, Квіточко, ти жила?
Якби з мене життєвих соків не пила?! –
Запитало Стебло Квітку.

І Квітка йому одвіча:
З життєвого соку я того
Насіння у квітці плекаю!
І з того насіння і ти появився
І ти – недбайливе стебло...

Джерело:Субота М.П. Малий день. – Х.: Майдан, 2007. – 156 с.

МИРОЛЮБ ПРЕСТОЛУ СКОВОРОДИ

Миролюб свого престолу,
народний, мандрівний філософ –
Григорій Савич Сковорода –
поставив ще за свого життя.

І перед цим престолом
Схилило голову
Не одне людське життя.

На престол зійшли пісні, байки,
Діалоги, трактати, притчі.
В них серцю непотрібна війна,
В них Мир пізнається
в пошуках щастя, в Бесідах
як х простим народом,
так і із самим Сатаною.

Проте Світ навідріз
Мирне співіснування людей
визнавати не хоче.
І на Святую творчість Григорія Сковороди,
аж три завади учинив –
Вогонь, Воду і Міднії Сурми.
І цим злом його престол, як змією обвив.

Вогонь німоти –
Звірська, людська, мирська
верхів я розуму байдужість –
Так Григорія Варсаву допекли,
Що на схилі літ він сам сказав:
– Віддайте мої зшитки бабам
Хай розжигають [48] ними печі.

Життя людське не вічне,
Але не для Даниїла Мейнгарда[49]
Прах його не став у могилі лежати –
Привидом пішов у Світ.
І у Славі куряви Муравських сакм[50]
Десь у терновинні серед таємниць курганів,
Згубився із кобзарями, із своїми піснями.

Хоч ніч із ранку не буває,
Та з темноти, з німоти
Пливе по світу, як по Скорій Воді
його думка, як тая соломинка,

[48] Розжигають – запалюють

[49] Даниїл Мейнгард – Григорій Сковорода

[50] Сакм – роздоріжжя доріг в однім напрямку

кришталевою прозорою неясністю сяє.
І кожен радо, як гріш знайдений,
Хоче ухопить Варсавину науку.
Голос його науки – дзвін до мирного життя –
Пробиває своєю мудрістю дорогу у наш час.
Воскреслі кобзарі співають його пісні.
Та філософію, про життя Григорія Сковороди
Студенти лекції читають,
Народ легенди, притчі переповідає,
А нащадки пишуть нетлінні книги на незабуття.

Чому ж тоді Варсавина Горняя ріка[51]
Століттями замулена Вода?
Чому той миролюб усе не люб?
Життя ж по-іншому колу йде:
Ігри, розваги, різне шоу за собою веде,
Машини, механізм, автомати
Мають тяжку людську працю зламати?

Давниною озвірілося ім'я нового дня
Усе іде, веселиться з наукою вперед.
Але немає такої мудрої науки,
Щоб нове вигадати –
Чесноти, Добродіяння Людини Світу
Чимсь іншим замінити,
Добрішим, милішим, прозорішим.

Усе так в Світі, як і колись, -
Лукавству меж нема,
А щирості і крихти не позичиш.
Здавалось, гласність розгонить вир неправди
Піднявши мул Горньої ріки з дна життя.
Однак, цей мул осів на камінь спотикання[52],
А Мідні Сурми возвеличують до спокус Гріха.

---

[51] Варсавина Горняя ріка – Духовний зміст життя за Григорієм Савичем Сковородою - незважаючи на його простоту, багато хто не лише заперечує, супротивиться, а намагається довести, що це якась утопія, нездійсненність.

[52] Камінь спотикання – із Біблії: Павло рим.9 – 31-33. Наведу: - ...Бо шукали не з віри, а з діл Закону. Вони спіткнулися об камінь спотикання...

На тих, хто до влади рветься,
На марні обіцянки їх – на розворот життя.
Бо всі, хто зодяга хомут влади
За гріш гнилий, гріх і далі
Серед людей, з людьми пасуть.
Усе обіцяють друге сонце засвітить.
Тільки куди тоді подіти зорі?

Усе пливе, все тікає, тільки горе одне,
ще старе ніде не зникає.
З часу валуном мулу, як і з води,
Стрімко спогадом витікає.
Птаха-давнина все над Світом кружляє,
У тернових спогадах надію шукає,
Надію шукає, любов до життя не втрачає.

Джерело:Субота М.П. Малий день. – Х.: Майдан, 2007. – 156 с.

ТЕТЯ́НА СУБО́ТА

(*22.11.1978)

Поетеса.

Народилася в с. Володарці Богодухівського району Харківської області.

У 1999 році закінчила Харківський педагогічний університет імені Г. Сковороди з червоним дипломом. За спеціальністю – психолог. Пише вірші. Редагувала книги «Скора Вода», «Переднє слово», «Малий день Миколи Суботи.

* * * *

Муравський шлях! Його безодня
Сягає в сиву давнину:
Ще цар безокий, тінь господня
Топтали стежечку одну...

Здавалось, шлях цей вів до волі –
Не стримував людської долі.
Але не раз той повертався, хто
Рідної землі цурався...

Він свідок є отих курганів,
Яких не винесла земля
на очі світу, бо неправда
нікому щастя не дала.

Муравський шлях! Трава-мурава!
Підніжний корм корів, волів...
А для людей – роздута слава,
Бо мудрий люд і тут горів...

Муравський шлях! Ти є дорога
В моє насичене життя.
Хоча з тобою незабаром
Піду також і в небуття...

Субота Т. Скора Вода: *Оповідки про край похову філософа Григорія Савича Сковороди. – с. Володарівка, 2005. – 224 с.*

БАЛАДА ПРО ДУБ

Розсохою росла діброва
На пагорбі Великодня́.
Коли ж насичилася щастям,
Останній подих віддала.
У людини ж око завидюще:
Скоріш забрати - як дають.
Але попавсь одному дубу
Не з цього краю лісоруб.
Цей чолов'яга був уважним –
Помітив дубову красу,
Що вирізнялася відважно
На бездоріжжі двох світів.
І не змогла рука зрубати
Того, хто серце покорив
Своїм стремлінням дивувати
Розлогим маревом кори.
Небесним зойком відлунався.
Здавалось, вчинок цей простий –
Адже на місці залишався
Стояти Велетень Краси.

І доля змінена дубова
Спішить розкрити смисл буття,
Служіння людям випадкове
Тепер продумане з кінця.

Минали дні і підростали
Другії дітки, в люди йшли –
Та знов потребу відчували
Зрубати дуб для справ сільських.
А дуб покріпшав, помудрів –
Своє життя для них беріг.
Бо суть любові зрозумів, –
Майбутнє кличе на поріг
Не міг завчасно помирати –
Ущент сокири розбивав
і дроворізів так лякав, що
Ті себе ішли шукати.
Кістки у тіні обертались
У тих, хто руку підіймав
На дуба з наміром зловмисним,
Що сам себе не впізнавав.

Гроза його не раз палила,
Шаленим вихром гнів давив.
Така була у нього сила:
Людину навіть покорив.

Але чи може бути воїн
Один у полі? Мабуть, ні.
Прислала брата йому доля.
Який вже теж був на коні.
Складав вірші і твори дивні
У дубі тім Сковорода.
А, може, там з богами Сонця
У них співбесіда була.

І знов пройшло немало часу –
Грицько вже викопав яму свою,
А дуб в солдати записався:
Хотів загинути в бою.
Але без крові поздавались
Раби своїх бажань та мрій.
Ніщо йому не зоставалось –
Як вийти з правила ігри.

Стоїть розкаяний віками
З дуплом-хатинкою в собі.
І заздрить сонце з небесами
Сплетінню доль малих створінь.
То річка клопотом дивує
Криниці, що не мають дна.
То вітер завива хугою –
Гадючий танець підійма

Сама природа не стерпіла
Такого вічного життя:
І поступово відтинала
Останнє листя в забуття.
Але коріння укріпилось
В земних глибинах і тепер
Один лиш стовбур - привид дуба –
Пеньком у вічі зазира.

Один такий на всьому світі,
Могутній з величчю краси,
Він простягає вгору руки –
Аби дозволили піти.
Зірвати пута окаянні.
Сказати людям всім «привіт»,
І попередити негайно
Про те, що в небезпеці світ.
Що час прийшов за розум братись.
Долати перешкоди злі,
Частіше треба посміхатись,
Надіятись на щастя більш.

А люди ж звикли все терпіти –
Не вистачає їм вогню.
Щоб розпалити свої сили
Та побороти в собі тьму.
І ладен дуб усе віддати,
Але байдужий люд до змін:
Побудували з краю хати.
Та не поставили заслін...
Ідуть до дуба, щоб спокути
Минуле зламаних століть, -
Та він вже спить - його не чути,
Лиш тихо щось там шелестить.
Надія все ж ще зостається
Ростуть навколо молоді
Сини-дубочки, які знають
Турботу батьківських вітрів.

Останній крик, останню пісню
Чекає світ від дуба-пня –
Бо може знову запалає
Його невидима зоря?!

Джерело: Субота Т. Скора Вода: Оповідки про край похову філософа Григорія Савича Сковороди. – с. Володарівка, 2005. – 224с.

Г.С. СКОВОРОДА – НЕ ПАМ'ЯТЬ КАМ'ЯНА

Присвячується монументу Г.С.Сковороді, що знаходиться у с. Сковородинівці

Нечуваний, небачений,
безрукий та німий,
У істину закоханий, –
Забутий навіки...

У просторі здивований,
У часі перероджений,
Незломлений, замовлений –
В мону́менті похований.

А плямою прикриє
Недобреє в житті –
Тож наче сонце сяє,
Тож гине зло в котлі.

І пам'ять посміхнеться,
Зажмурюючи очі –
Бо надто дуже довгі
Очікувані ночі.

Ця пам'ять скам'яніє,
У бронзу перескоче,
Лиш пам'ятник регоче –
То світ його лоскоче...

Помита і відточена,
Та згадана всіма,
Ця каменюка-злочинка
Сім бід в собі трима.

Сковорода осяяний
Каміння презирав.
Чому ж тоді у пам'ятник
перетворили сад?!

Липень 2007 р .

СКАЖИ МЕНІ, СКОВОРОДО!

Скажи мені, Сковородо!
Де «щастія» шукати?
У краї ріднім чи в чужім
Науку краще знати?

Навчи мене, Сковородо!
Лиш правду говорити
Невже існують ті світи,
В яких не можна жити?

Пізнай мене, Сковородо!
Я твій нащадок вічний.
Хоч ми й не рідні як вода,
Але в однім узбіччі.

Зі мною будь, Сковородо!
В моїй душі безтлінній.
Нехай скрутна журба твоя
Не знає нас однині.

Джерело:Субота Т. Скажи мені, Сковородо. /. Субота М. Малий день. – Х.: Майдан, 2007. – 147 с.

НІ́НА СУПРУНЕ́НКО

(*31.05.1953)

Поетеса, лірик. Заслужений діяч мистецтв України.

Народилася в с. Новоселиці Семенівського району Полтавської області в сім'ї службовців. Закінчила на «відмінно» Новоселицьку 8-річну школу, Лохвицьке медичне училище і працювала операційною сестрою в 4 міській лікарні м. Полтави. Закінчила з відзнакою режисерське відділення Харківського державного інституту культури. Працювала художнім керівником, завідувачем інтернаціонального відділу Палацу студентів Харківського політехнічного інституту. Закінчила Державну академію керівних кадрів культури і мистецтв та магістратуру управління навчальним закладом Інституту післядипломної освіти Харківського національного педагогічного університету ім. Г.С. Сковороди. Працювала начальником управління культури і туризму Харківської обласної державної адміністрації.

Автор та ведуча телевізійної програми «Творчі зустрічі з Ніною Супруненко» на каналі А\ТВК. За ці роки вийшло 20 поетичних збірок: «Дарунок долі» (1990), «Цветные сны» (1993), «У лабіринтах болю і розлук» (1995, 1996), «Звезда, упавшая вчера» (1997), «На обрії душі» (2002), «Вітри протиріч» (2003), «Времена жизни» (2004), «Полиновий світ» (2004), «Закономерная случайность» (2006), «Преодоление» (2007), «Межа часу» (2008), «Оттиск ладони» (2008), «Вселенная» (2009), «Планета любви» (2009), «Сонце осені» (2010), «Завгороди» (2013). Книги для дітей: «Сашеньке в подарок» (2010), «Загадки для маляток» (2008), «Святкові дні» (2010). Присуджена Почесна медаль «За кращу книгу 1997 року» Ради Міжнародного видавництва «Берегиня», лауреат премії імені Олександра Олеся, нагороджена Срібним Хрестом ОБВУ Великобританії, орденом Святої великомучениці Варвари, премією Воляників-Швабінських Вільного Українського Університету, Нью-Йорк, США. Її вірші перекладені на інші мови народів світу. В 2007 р. присвоєно звання «Почесний харків'янин року» та «Заслужений діяч мистецтв України». Член Національної спілки письменників України з 1992 року. З 2011 року – член Національної спілки журналістів України.

У СКОВОРОДИНІВЦІ

Дивлюся в жовті очі звіробою,
А серце дивний трепет огорта:
Невже ми зараз сидимо з тобою
Там, де колись сидів Сковорода?

Невже ходив він по оцих стежинах,
Простий і мудрий, як оця земля?
…Співає пташка у кущах ожини
І світ правічний співом звеселя.

Співає пташка, як йому співала,
Хоча пройшло вже сотні довгих літ!
Тієї липи вже давно не стало,
Що берегла його останній слід…

Ба, навіть дуб, нащо вже сильний, дужий,
А й він – усох… І – мертвий! – гине знов!
Не можу я дивитися байдуже:
Від вигляду його холоне кров.

Сухе гілля, від болю почорніле,
Кричить безмовно світу: «Жити! Жить…»
А ми такі безпомічні й невмілі…
Дуб нас усіх благає: «Поможіть!..»

Ми мовчимо. Минає рік за роком –
То ллють дощі, то стисне серце лід.
Спиляли в дуба гілку – однобоко
Тепер він скоса погляда на світ…

Джерело: Супруненко Н. У лабіринтах болю і розлук. – К.: Український письменник, 1995. – 145 с.

* * * *

На Слобожанщині на всіх її стежинах,
У шелесті дубів, у свіжості води,
В лісах і на полях, на пагорбах, в низинах –
Живе безсмертний дух Сковороди!

* * * *

Шевченко і Сковорода –
Дві постаті землі моєї,
Що, як повітря і вода,
Завжди поєднані із нею.
З дитинства знає кожен
Григорія й Тараса Слово,
Що проростa корінням в час,
Як духа нашого основа.

17.09.02 Харків

ЧИТАЮЧИ СКОВОРОДУ

I

в саду божественних пісень
співають солов'ї
й немає круків

II

світ ловив і не впіймав
зате впіймали
і земля і небо

III

себе самого пізнавати важко
лишається цей вислів актуальним
аж доки день настане поминальний

16.12.09 Переяслав-Хмельницький

ЯБЛУНЕВИЙ САД У СКОВОРОДИНІВЦІ

Яблуневий сад Сковороди –
Так в народі сад цей називають…
Свіжість від ставкової води
І в саду ми відчуваєм з вами:
Простір і високі небеса
Обгортають яблуні собою –
У саду завжди така краса,
Вмита і росою, і водою!..

Яблука зелені ще в гіллі,
Як пташата світлі серед листя…
Тут думки зникають чорні й злі –
Виникають думи тільки чисті!
Роздуми під шелестіння трав
І під вітру тихе шурхотіння…
Тут – природно-надприродний! – стан
Розквіту, і сплеску, і прозріння!
Тут панує дух Сковороди
В кожному листочку, в кожній квітці,
Наче підганяє: «Сміло йди:
Ти живеш у Просторі – не в клітці!
Ти живеш у Часі, у Меті!
Рух – це все, що притаманне Часу,
А Мета – як жорна у житті,
Перемеле кривди і образи…»

Яблуневий сад Сковороди
Так лаштує душу на природу,
Так тебе наповнює завжди,
Ніби жив ти тут одвіку, зроду!
Бачив ніжні яблука в цвіту,
Згодом – зав'язь і плоди зелені…
Хочеш зрозуміть Сковороду?
Кидай все – і їдь сюди, до мене…

09.07.13 Харків

Джерело: Супруненко Н. У лабіринтах болю і розлук. – К.: Український письменник, 1995. – 145 с.

АРСЕ́НІЙ ТАРКО́ВСЬКИЙ

(*12.(25).05.1907 – † 27.05.1989)

Російський поет і перекладач зі східних мов, прибічник класичного стилю в російській поезії. Батько кінорежисера Андрія Тарковського.

Народився в родині з польським шляхетським корінням у місті Єлизаветграді в Україні.

Відвідував єлисаветградську гімназію та навчався у музичній школі видатного педагога Густава Нейгауза. Вірші почав писати змалку. Однак перші публікації поета – чотирирядковий вірш «Свеча» (збірка «Две зари»,) і вірш «Хлеб»(у часописі «Прожектор») відбулися вже під час навчання на Вищих літературних курсах.

Посмертно нагороджений Державною премією СРСР (1989). У Кіровограді є вулиця, названа ім'ям письменника.

Автор збірок: «Перед снегом» (1962), «Земле – земное» (1966), «Вестник» (1969), «Волшебные горы» (1978), «Зимний день» (1980), «От юности до старости» (1987), «Быть самим собой» (1987), «Благословенный свет» (1993), Собрание сочинений в 3-х тт. (1991 – 93).

ГРИГОРІЙ СКОВОРОДА

Не шукав ні пожитку, ні слави,
У розладі з довкіллям гріховним,
Найбідніший з володарів слова,
Псалтиря государ недомовний.

Поріднився в сумирній гордині
З наймудрішою книгою в світі,
Бо в ній правди здобутки вершинні
І душа життєдайного світла.

Ставить межі природа свавіллю:
Степ тече в оксамитній знемозі.
Посипає сиваською сіллю
Хліб черствий на чумацькій дорозі,

Птахи моляться, ріки тремтливі
Виколисують ритми правічні,
Домовиті звірки полохливі
Біля ніг завмирають, як свічі.

Але й крізь всі спокуси творіння,
З-поміж літер його Алфавіту
Блима неба сапфірне склепіння,
Крилам розуму настіж відкрите.

1976 рік

Переклад з російської Володимира Базилевського
Джерело: Тарковський А. Григорій Сковорода // Собрание сочинений в 3 т. – М.: Художественная литература, 1991. – Т.1: Стихотворения. – 332 с.

МИР ЛОВИЛ МЕНЯ

Мир ловил меня, но не поймал.
Автоэпитафия Гр.Сковороды.

Где целовали степь курганы
Лицом в траву, как горбуны,
Где дробно били в барабаны
И пыль клубили табуны,

Где на рогах волы качали
Степное солнце чумака,
Где горькой патокой печали
Чадил костер из кизяка,

Где спали каменные бабы
В календаре былых времен
И по ночам сходились жабы
К ногам их плоским на поклон,

Там пробирался я к Азову:
Подставил грудь под суховей,
Босой пошел на юг по зову
Судьбы скитальческой своей,

Топтал чебрец родного края
И ночевал - не помню где,
Я жил, невольно подражая
Григорию Сковороде,

Я грыз его благословенный,
Священный, каменный сухарь,
Но по лицу моей вселенной
Он до меня прошел, как царь,

Пред ним прельстительные сети
Меняли тщетно цвет на цвет.
А я любил ячейки эти,
Мне и теперь свободы нет.

Не надивуюсь я величью
Счастливых помыслов его.
Но подари мне песню птичью
И степь - не знаю для чего.

Не для того ли, чтоб оттуда
В свой час при свете поздних звезд,
Благословив земное чудо,
Вернуться на родной погост.

Джерело: Тарковський А. Мир ловил меня // Стадниченко В.Я. Садівник щастя: Сковорода як джерело України: нариси, дослідження, спогади, поезії, світлини / Володимир Стадниченко; вступ стаття Л.І. Андрієвського. – К.: Криниця, 2012. – 496 с.

НЕ ЛОВИЛ МЕНЯ МИР

«Я жил, невольно подражая Григорию Сковороде…»
Арсений Тарковский.

« Мир ловил меня, но не поймал».
Автоэпитафия Григория Сковороды.

Горше адской свободы и …рабства господнего –
этот взгляд твой…
Неодушевлённый.

Камня глаже лицо –
маска горечи –
непроницаемая…

Не ловил меня мир –
сам попался в тенета…

Ну, а ты то теперь…
Что?!
Неприкасаемая?

А-а-а-а-а, –
…из обреза губ
уже полыхает в ответ –
и дымным порохом в памяти стынет…

- Родину бросил!
Вот и живи,
хоть сто двадцать лет…

Словно идешь…
Один…
По пустыне…

Джерело:Тарковський А. Григорій Сковорода // Собрание сочинений в 3 т. – М.: Художественная литература, 1991. – Т.1: Стихотворения. – 332 с.

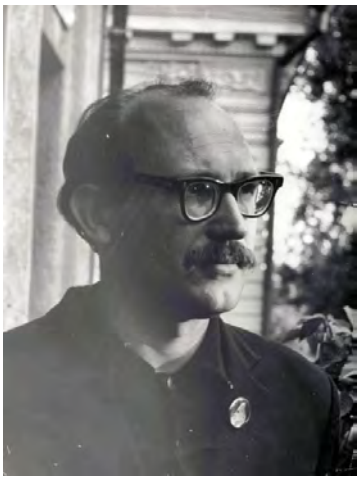

СТАНІСЛА́В ТЕЛЬНЮ́К

(* 26.04.1935 – † 31.07.1990)

Український поет, прозаїк і літературний критик.

Народився в селі Іскрівцях Якимівського району Запорізької області в родині агронома. В 1954 році закінчив Переяслав-Хмельницьке педагогічне училище; в 1959 році – Київський університет. У 1962–1966 роках працював у редакції газети «Літературна Україна». Лауреат Республіканської комсомольської премії імені Миколи Островського за 1984 рік.

Друкувався з 1952. Видав 8 збірок поезій, зокрема «Леґенда про будні» (1963), «Залізняки» (1966), «Опівнічне» (1972), «Робота» (1976); повісті «Туди, де сонце сходить» (1967), «Грає синє море» (1971); літературно-критичний нарис «Червоних сонць протуберанці» (1968); працював також як перекладач, перекладав з 15 мов (зокрема з кількох тюркських). Дослідник життя і творчості П. Тичини.

СКОВОРОДА

Він ішов битими шляхами України, освяченими хрестами вітряків, закликав людей не слухатися панів, сміявся з попів, учив дітей латини й філософії, складав пісні й сам виспівував їх землякам.

Його ім'я назвав великий Ленін серед імен світочів людства. Славний син народу, він жив з ним, любив його і просвіщав.

Звали його – Григорій Савич Сковорода. Він жив і вмер з мрією про весну, яка неодмінно розквітне для його народу.

І яму собі викопав. І ліг.
І синю синь вбирав очима в себе.
І мчала мисль в коперникове небо,
Й переступала зоряний поріг.

І раптом так весни він захотів,
Щоби бджола вмостилась на обличчі
І щоб блакитні запалили свічі
у пролісків, що вийшли з-під снігів.

І зрозумів у смертному диму,
Що так і буде, як душа забагла...
Й земля при ямі кавунами пахла...
І солодко вмиралося йому...

Джерело:Тельнюк С. Легенда про трьох сестер. – К.: Веселка, 1972. – 37 с.

ВІКТОР ТЕ́РЕН (ТАРА́Н)

(*09.07. 1941)

Український письменник, член президії Національної спілки письменників України.

Народився в с. Павлиші на Кіровоградщині в сім'ї колгоспника.

Після закінчення Харківського авіаційного інституту, працював інженером на заводі «Арсенал», редактором у видавництві «Дніпро»; з 1981 р. – відповідальний секретар комісії з роботи з молодими авторами Київської організації СПУ. Друкується з 1961 р. В 1969 р. вийшла перша збірка віршів «Причетність». В. Терен пише про своїх ровесників-трудівників, людей життєвого неспокою. В його доробку – поема про земляка, уславленого педагога В. О. Сухомлинського («Вулиця Сухомлинського», 1975).

Лауреат премій імені В. Сюсюри і О. Колипенка.

Вийшли книжки поезій: «Переклик» (1975), «Лінія часу» (1978), «Подих степу» (1982), «Сполохи» (1983), «Тривога і обов'язок» (1985), «Вечір спаленої трави» (2007).

СКОВОРОДА

Чи й сонце вже не з того боку сходить,
Чи впала на людей яка чума? –
Чорніє світ од сорому й негоди,
Немає Січі. Імені нема.

Не розум щиросердний повнить соти,
А суєта з'їдає задарма...
Та ще й поналітала тьмуща тьма
Захланної московської мерзоти.

Та не йому себе журбою вбити!
Багато він спізнав людських чеснот,
З поміж-усіх найперша – це робити...
Немає Січі – тільки ж є народ!

І дужий мислю, вірить несхололо
В дорожній посох і Господнє слово.

Джерело:Терен В. Причетність. –
К.: Радянський письменник, 1969. – 118 с.

Ю́РІЙ ТІТО́В

Народився в м. Києві. У 1997 р. закінчив середню школу №15 з відзнакою. У 1998 р. за високий мистецький хист нагороджений стипендією та дипломом Українського фонду культури за програмою «Нові імена України» очолюваною Лауреатом Шевченківської премії, академіком, поетом Борисом Іллічем Олійником, де і відбувся його перший творчий вечір. У 2010 р. закінчив відкритий міжнародний університет розвитку людини «Україна» за фахом Журналістика, видавнича справа та редагування.

За заслуги і мужність нагороджений Українською православною церквою орденом преподобного Іллі Муромця. За активну громадську роботу Міністерством праці та соціальної політики в 2002 р. нагороджений Почесною грамотою. Нагороджений Почесною грамотою Київського міського голови (2007 р.) У 2005 р. за творчі досягнення став Лауреатом премії Кабінету міністрів України. Відзначений подякою Прем'єр-міністра України за літературні твори для дітей та юнацтва, що сприяють вихованню підростаючого покоління у дусі національної гідності, духовності та любові до Батьківщини.

Лауреат Всеукраїнських радіо фестивалів «Осіннє рандеву», «Прем'єра пісні» та «Рідна мати моя». Лауреат православного фестивалю «Благодатне небо». Лауреат літературно-мистецької премії ім. Дмитра Луценка «Осіннє золото».

У 2000 р. був прийнятий у Національну спілку письменників України за рекомендацією поета, лауреата Шевченківської премії В.О Забаштанського, заслуженого діяча мистецтв Г.Т. Чубач та заслуженого діяча мистецтв В.В. Женченка.

Юрій Титов автор збірок поезій, виданих за сприяння благочинних організацій та благодійного фонду «Богуслав» «Вічний шлях» (1997), «Обличчям до небес» (1999), «Під вічним горінням свічі» (2001), «Моя душа не може не співати» (2005), «У святім ореолі» (2007), «Зачароване диво» (2010), «Я за Вас помолюся...» (2012), книжок для дітей: «Наш край» (2010), «Бігла стежечка до лісу» (2010)

Поезія автора лунає із вуст неповторного майстра художнього слова, Народного артиста України, Шевченківського лауреата Анатолія Паламаренка, Народного артиста України, Шевченківського лауреата

Олексія Богдановича, Заслужених артистів України Петра Бойка, Анатолія Гнатюка та Василя Обручова.

Як член журі брав участь у фестивалі університету «Україна» «Сяйво надії».

Проводяться зустрічі зі школярами, ліцеїстами, студентами, творчими колективами Києва та різних міст України.

За сприяння благодійного фонду «Богуслав» побачили світ ліцензійні компакт-диски «Зву тебе я золотою долею» та «По дорозі добра».

Активно продовжує працювати зі співаками та композиторами, створює українські версії світових шлягерів, пише українською та російською мовами.

СОНЕТ СКОВОРОДІ

Світ ловив мене, але не спіймав.
Г. Сковорода.

Народ мій б'є поклон Сковороді!
Звучать Пісні божественно-розумні...
Його літа, безмежно молоді,
Ніколи не пройдуть мені бездумно.

У бездуховність мандри не ведуть,
І як не важко – все-таки ідемо...
Сковороді належить мудра путь,
Щоб Світом не спійматися даремно.

Через плече торбину несучи,
З книжками йде великий наш філософ,
А Сад його піснями стоголосий,

І денно, і далеко уночі
До мене Він Осмислення приносить,
Мені дорогу в Мудрість світячи!

Джерело:Тітов Ю. Сонет Сковороді // Стадниченко В.Я. Садівник щастя: Сковорода як джерело України: нариси, дослідження, спогади, поезії, світлини / Володимир Стадниченко; вступ стаття Л.І. Андрієвського. – К.: Криниця, 2012. – 496 с.

ПАВЛО́ ТИЧИ́НА

(*11.(23). 01.1891. – † 16.08. 1967)

Видатний український поет, перекладач, публіцист, громадський діяч.

Новатор поетичної форми. Лауреат Сталінської премії (1941) та Шевченківської премії (1962).

Народився у селі Пісках Козелецького повіту Чернігівської губернії (тепер Бобровицького району Чернігівської області).

У 1900-1907 рр. навчався в Чернігівському духовному училищі (бурсі), в 1907-1913 – в Чернігівській духовній семінарії. Згодом, навчаючись у Київському комерційному інституті, працював у газеті «Рада».

Як поет П. Г. Тичина починав у 1906-1910 рр. з наслідування народних пісень та творів Т. Г. Шевченка. Перші друковані твори молодого поета з'явилися 1912 р. Подією величезної ваги в новочасній українській літературі став вихід у світ першої збірки віршів «Сонячні кларнети» (1918 р.)

З 1923 по 1934 рік – співредактор журналу «Червоний шлях» (Харків). Входить до заснованої 1923 р. Спілки пролетарських письменників України «Гарт».

Павло Тичина був міністром освіти УРСР (1943-1948 р.р.)

Похований у Києві.

Автор видання 12-томного зібрання творів (1984-1986 р.р.)

Основні збірки поета: Сонячні кларнети» (1918), «Замість сонетів і октав» (1920), «Плуг» (1920), «В космічному оркестрі» (1921), «Золотий гомін» (1922).

Видав низку збірок повоєнного часу: «Живи, живи, красуйся» (1949), «І рости і діяти» (1949), «Могутність нам дана» (1953), «На Переяславській раді» (1954), «Ми свідомість людства» (1957), «Дружбою ми здружені» (1958), «До молоді мій чистий голос» (1958), «Зростай пречудовий світе» (1960), «Тополі арфи гнуть» (1963), «Срібної ночі» (1964), «Вірші» (1968).

ЗАМІСТЬ СОНЕТІВ І ОКТАВ

Григорію Савичу Сковороді присвячую

Уже світає...
Уже світає, а ще імла...
На небі зморшка лягла.
- Як зайшла ж мені печаль!

Промінні зорі воралися у хмари.
Чую - фанфари!
- Як зайшла ж мені печаль...

Ой, не фанфари то, а сурми і гармати.
Лежи, не прокидайся, моя мати!..

Прокляття всім, прокляття всім, хто звіром став!
(Замість сонетів і октав).

ІСПИТ

Тільки що почали ми землю любить, взяли заступа в руки, холоші закачали... -
- ради Бога, манжети надіньте, що-небудь їм
скажіть: вони питають, чи єсть у нас культура!
Якісь цибаті чужоземці покурювали крізь пенсне.
А навколо злидні - як гудина, як гич! А навколо
земля, столочена, руда...
Тут ходив Сковорода.

Джерело:Тичина П. До вінка Г.С. Сковороди // Вшанування славетних: Репертуарний збірник. – К.: Мистецтво, 1972. – 96 с.

СУДІТЬ МЕНЕ

(уривок з симфонії)

Сковорода

Судіть мене, мої сучасники, судіть;
тавруйте, ймення прикладайте;
кажіть, що я не досить ще залізний;
що розум десь підважую тим почуттям
або ж із молоддю в незлагоді;
чи націю, як сад однофруктовий, уявляю –
я знаю лиш одне:
корінням в здоровім ґрунті я
і перегинаюсь та звисаю –

аж тут ось коло вас.
І падають плоди з моїх гілок,
хоч і не геть-то рясно,
зате ж і не червиво,
а завше стигло і розбухло,
ще й сміхом там покраплено з одного боку,
ще й усміхом – краплено...

Цундра

Ми судимо хіба?
Чекай.
Невже ми ймення прикладаєм?
Чи хочемо за почуття із'їсти ?
З тобою в стані ми війни?
Ой ні! Коли поетеси –
впливай чим хоч – і почуттями ж!
Сивиною мудрості чи нашій молоді присвічай,
як і не в саді річ однофруктовім,
бо нація ж для тебе – це найбільші бідняки.
А от:
поміж буттям і мисленням –
у тебе заперпеченя.
І зрушити тут треба.
Зрушити...

ПЕРШИЙ МОНОЛОГ СКОВОРОДИ

Огонь. Буран. Тяжіння. Рух. Свідомість.
Матерія...
Біжить життя моє
спіралями. В спіралях тих я гину!
(Самотністю подоланий). І я
в спіралях тих – як у страшних обіймах
Лаокоон! (Самотністю). Печаль.
Постій, життя! (Печаль). Постій,
спинися.
Я добіжу, я порівняюсь. Я –
о ні, о ні!
(Іронізуючи філософським жестом).

Хіба спинитись може
самий закон буття?
«Постій життя».

Таж смішно це! Хіба потрібне чудо
у сферах тих, де розум діє,
мисль,
окреслення? Печаль.
В Європі Фауст
ще брязкотить сумнівами. Туман.
алхімії – і природничі точні
покільчення? Що ж!
Європейський бруд
перетворить у золото – послуга.
Та не така. (Та не така). Печаль.

(Рішуче, і в грудомахах раптом
виростаючи)
Перетворить у золото я хочу
енергію голоти, що змоглась!
Перетворить у золото я хочу
обурення і труд! І боротьбу!
(І боротьбу).
Ви чуєте? – там бурі!
Там бурі бур! Прорвалися.
І йдуть...
Ви чуєте? Там бóри! Там-бо борви!
Прорвалися. І йдуть...
І грають бризк, –
і грають бризк, і грають бризки,
грають!
І брань черлен, і крок черлен,
і крик
і шум черлен – і я...
(Руками небо потрясаючи).

Я вас питаю –
а хто ж ви є? А хто ж ви справді є,
щоб нас на глум
під панські ноги кидать
і друбцювать: проси, мо’, здобряться.
Ви чуєте? – питаю!

(Відступаючи од глибоченного сміху,
слова потрібного шукає. Руки самі
зрікаються попереднього).

От. Здитинивсь.
Ще й змалився. Питать? Нащо!
Невже
питаннями я притамую злидні,
розхльоскані по наших спинах так,
як ще ніхто у світі не помітив!
Погнобленню – кінець!
(І грають бризк, –
і грають бризк’, і грають бризки, грають!
І брань черлен’, і крок черлен’, і крик).
... Дитина ж я!
Пописане по спинах
хай у віки докрикне! То ж і є
та грамота! Ота Абетка Світу
розгорнута, що ми погноблених
навчатимем по ній
(безпомилково!)
ненависти! Любови! То ж і є
та грамота!

* * * *

Подяка природі за все, -
чи тут, чи отам, чи осе, -
подяка природі за все.
Ой щастя, нещастя ой срібне!
Чому все трудне – непотрібне?
Тому, що потрібно це все.
Як будеш шукать свою стать, -
Користь, любов чи верстать, -
Шукай свою стать, бо це все.
Ой щастя – нещастя ой стекле,
Ну як же шукать, коли все...
Шукай лиш властивую стать –
Барабан, чи торжок, чи верстать,
Шукай свою стать, бо це все.

* * * *

Поле, поле!
Яке воно кругле!
Яке воно просте і довершене –
Поле!

За кругом круг тече,
за гору гора забігаю,
Отут,
Тут справжній ключ до душі.
Колос зігнувся і дивиться в землю –
Пізнай себе самого.
Небо в тисячі люстер перехмарюється –
Пізнай себе самого.
Дніпро у тінь пославсь, а повен перебігу –
Пізнай себе самого.

* * * *

Уранці,
Ще тільки небо почне наливаться
і вітер зелений одчалить в далечінь,
уже Сковорода
встає з досвітньої молитви і в сад іде.
Там птиці ранок опадуть,
Клюють-клюють, не доклюються
І солодко співають, сон розказують..
Сковорода на землю упаде,
цілує квіти, трави гладить,
росою очі, немов незрячі, протирає –
о Господи, як ти всього мене наповнив щедро, щедротно!
Пошли ж душі моїй спокій,
І мир, і злагоду, й любов, -
Я більш нічого не бажаю,
О всеблаженний.

* * * *

«Щастя, де ти живеш? – горлиці, скажіть!
Чи в полі вівці пасеш? – голуби, докрильте.
І знову сповнюється миру душа Сковороди.
І, тиху флейту з-за пояса діставши,
він починає славить світ,
що в той же черк узький і стеклий
 і все ж розмружений стораз...
Гнофті се автон!...
Гvŵ
І тиха флейта, як метелик,
летить до лісу, на жита,
прозоро над Дніпром тріпоче,

до всіх просторів признається
і повертається назад, немов голубка
з маслиною в дзьобу:
мир, мир душі твоїй – луною всесвіт, мир.

Джерело: Тичина П. Сковорода: Симфонія. – К.: Радянський письменник, 1971. – С. 78

ДАВИД ГУРАМІШВІЛІ ЧИТАЄ ГРИГОРІЮ СКОВОРОДІ «ВИТЯЗЯ В ТИГРОВІЙ ШКУРІ»

Жартував Гурамішвілі да з Сковородою;
Ой же й дівчину я бачив з мужньою ходою!
Хочеш? підем, познайомлю. З піснею, з ігрою –
ти сюдою, я тудою - зійдемся горою.

Тут Сковорода підвівся; слова твої ж ярі!
Щастя я в душі шукаю - не в плотському чарі.
Що мені дівочі очі, голубії, карі? -
Зачинив у світ я двері - ме давхуре карі[53].

І сказав Гурамішвілі; не сміши, Григорій!
Хочеш бути як береза в льолі білокорій?
Зовнішнього відректися? всіх віків, історій?
Ей, слова твої несмачні, як густий цикорій.

Ну от ти шукаєш щастя, але де - в пустелі?
Ну от ти угору рвешся - над тобою ж скелі!
Будь земним, життєупругим, як герой в новелі!
З Руставелі бери приклад, тільки з Руставелі!

І почав Гурамішвілі, ставши серед хати,
Да словами ж Руставелі світ старий хитати
Ей, Сковородо, ти хочеш од світу втікати?
Чи ніколи не кохав ти? чи не нюхав м'яти?

В вісімнадцятім столітті, у просвітнім віці
стидно нам шукати вати - миру в чоловіці
Що, якби та пошукав ти у людини криці
Дрогнув тут Сковорода; я знаю, - відповів: ме віці[54]

[53] Г. Сковорода міг зустрічатися з грузинським поетом Давидом Гурамішвілі 1705-1792), котрий жив і помер у Миргороді на Полтавщині. Тут з 1969 р. фуикідіонує літературно-меморіальний музей письменника, установлено пам’ятник Д.Г}фамішвілі (скульптори А.Німенко, М.Обезюк, архітектор В.Жигулін). У с. Лохвиця Миргородського району є пам’ятник Г.Сковороді роботи І.Кавалерідзе (1922), споруджений до 200-річчя українського генія.

В Руставелі яр заліза? - дай же тої ярі!
Був у Біблії я довго, як у темній хмарі
«Вепхіс Ткаосані»[55] чую - сам горю в розгарі
Відчинив свої я двері - ме гаваге карі!

І почав Гурамішвілі, ставши серед хати,
да словами ж Руставелі світ старий хитати.
Він читає та хитає - й сипляться агати,
і алмази, і сапфіри[56] - тільки й підбирати!

Так і світяться додолі - годі вже! доволі!
Що не вірш та що не думка - радощі ж і болі.
Й поміж них одна прорвалась, як буран на волі:
всіх рабів, в кайдани кутих, визволи з неволі!

Що такеє раптом сталось? Що з Сковородою?
«Визволи рабів з неволі», - повторив луною.
Руставелі, в Україну підеш ти зо мною:
буду я тепер ходити з думою одною, -

Від Ізюма до Полтави, ще й до Кременчуку
Дівчину, просту кріпачку, я візьму за руку.
Відкупивши її в пана, віддам у науку.
Ой панам тепер проклятим нароблю я стуку!

І Сковорода промовив та слова ж веселі:
Руставелі, Руставелі, я - в новій оселі!
Ой спасибі ж, Руставелі за слова за ярі!
Відчинив свої я двері - а був як у хмарі, -
відчинив у світ я двері - ме гаваге карі!

Джерело: Тичина П. Зібрання творів у 12 т. – К., 1984. – Т.2: Поезії :1938-1953 / за ред. М.П. Бажана. – 345 с.

---

[54] У вірші використовуються фрази грузинською мовою, переклад яких вплетено в текст.

[55] Вепхіс Ткаосані **- (** vep'khvistqaosani) – «одягнутий у барсову шкуру»

[56] **Агат** - твердий мінерал, напівдорогоцінний кварцовий камінь; **сапфір** - різновид мінералу корунду прозоро-синього або волошково-синього кольору, коштовний камінь.

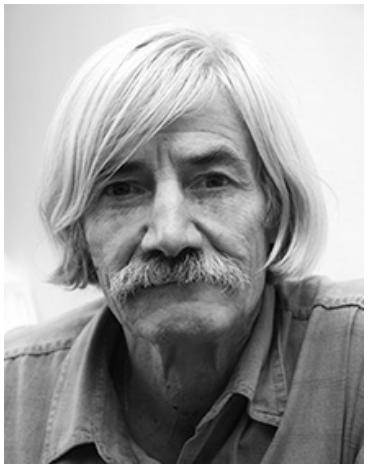

МИКО́ЛА ТКА́Ч

(*04.01.1942)

Поет, етнолог, член НСПУ, лауреат літературних премій «Благовіст» та ім. Михайла Коцюбинського.

Народився 4 січня 1942 в селі Ленінівці (Сахнівці) Менського району на Чернігівщині. Закінчив Київський інженерно-будівельний інститут. Нині – кандидат історичних наук, професор Київського Національного університету культури і мистецтв. Мешкає в Києві.

Автор поетичних книжок: «Риштування» (1975), «Відвідини матері» (1980), «Древо» (1988), «Дзвони скляної гори» (1992), «Золоті орелі» (1997) – ліричний дует з дружиною Надією Данилевською, «Не осквернись, душе моя, у слові» (2002), «У світлині неба» (2004); посібника з народознавства «Дерево роду» (1995); наукових реконструкцій – книг: «Пахощі Боянових слів», «Слово о полку Ігоревім» (1998), «Слово о законі і благодаті» (2003), «Слово о полку Ігоревім: реконструкція, переклад, словник, довідник» (2006), «Остромирова Євангелія 1056–1057. Графічна реконструкція українською абеткою» (2007); монографії «Володимирові боги» (2002); наукової розвідки «Генеалогія слова» (2004).

МЕДИТАЦІЯ ЗА ГРИГОРІЄМ СКОВОРОДОЮ

В сирій землі лежати геть не просто,
ще й хтось журбу над горбиком снує.
Я там був з вами:голосом і зростом.
А тут цей дуб увесь в мені як є.
Отак лежу між вічністю і тліном:
в ногах – підкова, в головах – ярмо.
Минуло п'яте й сьоме покоління,
мине й дев'яте так собі само.
Підходьте ближче, я скажу вам слово,
воно отут зродилось, зокрема.
Життя – це лови. Безнастанні лови.
Та світ мене ловив і не спіймав.
Не я сказав це. Так сказали звори,
степи й байраки... Ось і весь туризм.
Коли до серця увійде твій ворог,
тоді почнеться в ньому тероризм.
А я отак лежатиму, аж доки
увесь мій прах перетече в пітьму.
Я все прийняв на людський смак і дотик,
бо я любив цю землю не саму.

Джерело: Літературна Україна. – 2012. – №50 (5479). – 27 грудня. – С.8

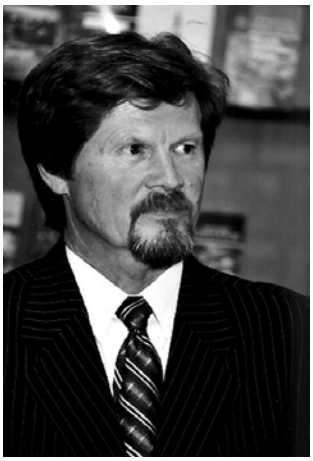

ВАЛЕНТИ́Н У́СОВ

(*18.05.1951)

Художник, фотограф, журналіст, педагог.

Народився в селі Солоницівці Дергачівського району Харківської області.

У 2004 р. був першим редактором газети «Голос Солоницівки». Працював у дитячому клубі «Орлятко» керівником гуртка декоративно-ужиткового мистецтва, учасник двадцяти п'яти районних та обласних виставок народного мистецтва. Нагороджений Почесною Грамотою Управління культури і туризму Харківської Облдержадміністрації.

* * *

Сковорода грав на сопілці,
Згасав грудневий куций день.
Гойдалось листячко на гілці,
Останнє у саду пісень.

Розбіглися думки останні –
Для них слова вже замалі.
Погасли зорі на світанні,
І стало сумно на землі.

Джерело: Голос Солоницівки – 2011. – № 5 (31 травня). – С. 3

ТЕРНОВИЙ МЕД

(Із Сковородинівського зошита)

Терновий мед...
Хіба ж таке бува?
Ніхто його не бачив, –
Кажуть люди.
Терновий мед –
Сковороди слова,
Мов бурштини,
Розсіяні повсюди.

Упав туман
На мармурові скроні,
Печаль – свіча
Зігнулась, мов лоза.
Терновим медом
Запеклась в долоні
Моя скупа
До гіркоти сльоза.

Джерело: Голос Солоницівки – 2011. – № 5 (31 травня). – С. 3

ПАВЛО́ ФИЛИПО́ВИЧ

(*02.09. 1891 – † 03. 11. 1937)

Український поет, літературознавець, перекладач з французької та латинської мов, педагог.

Народився у с. Кайтанівці Звенигородського повіту Київської губернії (тепер Катеринопільського району Черкаської області) у родині священика.

Середню освіту здобув у Златопільській гімназії та у Колегії Павла Ґалаґана у Києві. З 1917 – приват-доцент Київського університету, в 1920-33 – професор Інституту народної освіти (тогочасна назва Київського університету).

Як літературний критик виступив уперше в редагованому Василем Старим і Миколою Зеровим у часописі «Книгар». Почав друкуватися російською мовою з 1910 під псевдонімом П. Зорєв у журналах «Вестник Европы», «Заветы», «Куранты». Ранні поетичні твори Ф. позначені впливом символізму. Публікувалися у збірнику «Музагет» (1919), що об'єднував поетів-символістів. Перша значна наукова праця – «Жизнь и творчество Е. Баратынского» (1917). Належав до літературної групи «неокласиків».

За редакцією П. Филиповича був виданий ряд збірників – «Т. Шевченко» (1921), «Шевченківський збірник» (1924), два томи «Шевченко та його доба» (1925, 1926) «Іван Франко» (1926). Крім того, він брав участь у складанні коментаря до акад. видання Шевченкового «Щоденника» (1927), в 10-томовому виданні творів Лесі Українки та про творчість І. Франка, Лесі Українки, О. Кобилянської в інших виданнях, а також літературознавчі праці «Шевченко і декабристи» (1926), «Пушкін в українській літературі» (1927), «Українське літературознавство за 10 років революції» (1928), «З новітнього українського письменства» (1929,).

Автор збірок поезій «Земля і вітер» (1922), «Простір» (1925).

* * *

Залізний заклик чорних димарів
Самотну смугу стеле у блакиті
І враз притих, і обрій занімів,
І день блідий уже не схоче жити.

Ти подивись, і сядь, і одпочинь:
Гудуть гудки, і сонце і рослини.
Не п’яний мед і не думок полинь –
Димовий сон несуть тобі години.

А я не чую шепотливих слів,
А я не бачу, як зоря куриться,
Іще для мене день не догорів,
Він повернувся з вирію, мов птиця.

Ясніють верби і шумить вода,
Квітки і трави простяглись без краю,
Широким шляхом йде Сковорода,
І ластівки радіють і кружляють.

Земна принадо! Вітре золотий!
Ти не приносив ні скорбот, ні кари.
Блакитним небом і мене укрий –
У вічний степ жену пісень отари!

Джерело: Филипович П. Поезії / Редкол.: В. В. Бленко та ін. – К. : Рад. Письменник, 1989. – 196 с.

МИ́КОЛА ФІЛЯ́НСЬКИЙ

(*19. 12. 1873 – †12.01. 1938)

Визначний український поет, прозаїк, музейний діяч, геолог.

Народився на Полтавщині в попівській родині. Закінчив Лубенську гімназію, Московський університет (1899), відвідував художню студію В. Сєрова та архітектурну майстерню Ф. Шехтеля. З 1924 працював у музеях Полтави, Харкова, Запоріжжя.

Літературну творчість розпочав у Москві, тяжіючи до символізму. Друкувався переважно в «Українській хаті». У 1904 році здійснив подорож Україною і написав працю «Спадщина України», надруковану у Москві 1905 року. Поезії почав друкувати з 1906 року у часописах «Рідний Край», «Літературно-науковий вісник», «Сяйво», «Промінь» та інших.

Як поет, Микола Філянський у своїй мистецькій палітрі поєднав надбання української класичної поезії з новітніми художніми пошуками в галузі форми. Він виявив глибину духовного світу свого героя, щирість і красу його почуттів, змалював проникливі картини рідної природи.

Микола Філянський автор збірок «Лірика» (1906 р.), «Calendarium» (1911 р.), «Цілую землю» (1928 р.); розвідок, подорожніх нарисів – «Архітектура і художня промисловість нового стилю» (1903), «Спадщина України: нарис південноросійської народної творчості» (1905), «Майбутнє української архітектури» (1913), «Від порогів до моря» (1928); наукових статей в збірнику «Полтавщина» (1927), журналі «Знання» (1927 – 1931); перекладав лібретто опери «Пікова дама», поезії Г. Сковороди сучасною мовою.

MECUM PORTO

Всяк час стоїть передо мною:
Іде тихенькою ходою,
Високе чоло, постать горда,
Сопілка, том чийсь – mecum porto.
В його руці дорожній кий –
Свідок єдиний дум і мрій,
І пісня рідная в устах,
І пил сандалій – вічний шлях.
Ще за мої юнацькі дні,
Як став він перше при мені,
Чийсь голос тихий, голос ясний
Сказав про образ той прекрасний:
«То привид, що зникає враз,
Як тільки зірне будня час.
Один із тих, хто на хвилину
До нас спускається в долину,
Щоб нам явити серця мир
І вічну радість дальніх гір…
То смертний ворог суєти,
Життям чиїм так мариш ти:
Не пізнаєш Сковороди?»

Джерело: Філянський М. Mecum porto // Дивослово. – 2013. - №7-8. – С. 76

НАДІ́Я ХАМЛЮ́К

(*1990)

Народилася в с. Сковородинівці Золочівського району Харківської області. Навчалася в Харківському національному педагогічному університеті імені Г.С.Сковороди на українському мовно-літературному факультеті. З 2010 року працює у Національному літературно-меморіальному музеї Г. С. Сковороди, де її розповіді про Григорія Сковороду незмінно зачаровують відвідувачів. Вірші друкувалися в газетах «Зоря», «Літературне Тернопілля».

СТЕЖКА СКОВОРОДИ В МОЄМУ СЕЛІ

Люблю ходити я тими стежками,
Які топтав Сковорода.
Не заростуть вони віками,
Бо їх душа його оберіга.

Доріг багато він устиг пройти:
Відвідав Валки, Бабаї і Липці,
Був у Куряжі і Бурлуці, та свій спочин
Знайшов у нашій Пан-Іванівці.

Тут і будинок, де він жив.
Криниця, де бував щоранку,
Правічний дуб, біля якого він творив,
І тихий став в тумані на світанку.

Пройду і я те символічне коло,
Яким проходив сам Сковорода.
Співають пташки на гілках тополі,
А моє серце смуток огорта.

Навколо сад розкинувся казковий,
І поміж квітами стежина поверта
Через місток до місця визначного,
Де спокій свій знайшов Сковорода.

Великий камінь, а на ньому - квіти,
Народ його не обмина...

І в пам'яті навіки буде жити
Філософ і поет – Сковорода.

По всьому світові: в палаці і у хаті
Творця народного повинні пам'ятати.
І вічно житимуть слова його крилаті:
«Світ ловив мене», та все ж не міг спіймати.

Джерело: Хамлюк Н. Григорій Сковорода в українській світовій культурі: зб. матеріалів ІІ Студентських Сковородинівських читань, приуроч. 285 роковинам від дня народження україн. Першорозума, 35-й річниці створення літер.-меморіал. музею Г.С.Сковороди та Міжнародному Дню філософії. – Сковородинівка, 2007. – 120 с.

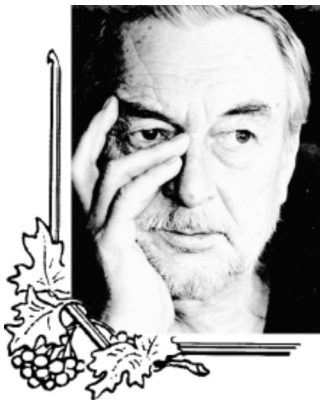

КОСТЯНТИН ЧЕРНИШОВ

(*25. 04. 1935 – † 12.01. 1938)

Поет.

Народився в с. Голубове Росонського району Вітебської області, Білорусь. Закінчив філологічний факультет Дніпропетровського державного університету.

Працював у середній школі, в пресі. Довгий час був редактором видавництва «Промінь».

Пише українською та російською мовами.

Член НСПУ з 1981 р.

Автор книжок «Високий полудень», «Сонячні мости», «У майстерні весни», «Полин - сповідь», «И очарованная даль», «Вінок сонетів».

Буває так, що дух Сковороди
Мені вручає свій мандрівний посох,
Як солодко тоді світами йти і йти,
Щоб степ і ти, щоб полини і роси.
Дорога й небо, й тихий плин віків,
Душа із ними розмовляє радо.
У синій тиші дня лиш варта будяків
Стоїть на чатах золотих посадок.
Ще вільний вітер, наче скіф чи гунн,
Петровими гойдає батогами,
Й прозорі тіні хмар, мов тарпанів табун,
Жене й жене яружними степами.
І тут відчуть, що все земне мине,
Що суєта мирська – підступні грати.
Лукавий світ людський ловив-таки й мене
Та вільний дух мій не зумів спіймати.

Джерело: Чернишов К. Високий полудень: Поезії. – Дніпропетровськ: Промінь, 1976. – 94 с.

ГА́ННА ЧУ́БАЧ

(*06.01. 1941)

Українська поетеса, Заслужений діяч мистецтв України.

Народилася в с. Плоске Мурованокуриловецького району Вінницької області). Член Національної спілки письменників України (від 1971 року).

1968 року закінчила Український поліграфічний інститут імені Івана Федорова, 1973 року – Вищі літературні курси при Літературному інституті імені Максима Горького в Москві.

Працювала в редакціях газети «Літературна Україна» та журналу «Дніпро».

Донька Ганни Чубач – Оксана Володимирівна Румеліді – відома як поетеса й художниця Оксана Чубачівна.

Авторка збірок «Журавка» (1970), «Жниця» (1974), «Ожинові береги» (1977), «Заповіти землі» (1978), «Срібна шибка» (1980), «Святкую день» (1982), «Житня зоря» (1983), «Листя в криниці» (1984), «Літо без осені» (1986).

СПІЙМАНА СВІТОМ

(Уривки з філософської поеми)

Світ ловив мене, але не спіймав.
Г.Сковорода

Мене – спіймав! Обплутав і зв'язав.
І сам себе, мов здобиччю, потішив.
Залишив право вижити без прав.
Ще й насміявся. Наче сам не грішний!

Філософ – що? Торбину за плече.
В торбині книги, з міді хрест відлитий.
По спині дощ получить і стече
У пил доріг. За що його винити?

Натомить ноги, сяде і засне,
Обнявши костур, як малу дитину.
Усе лихе – минеться і мине.
Бездомних світ – чіпати не повинен!

Тихіше! Спить! У травах за селом.
І «Сад пісень» і мариться і сниться.
Бо хоч би як у світі не було,
Філософам – лиш філософське сниться.

Буланий кінь із вершником – то знак,
Що день прибуде лагідним і тихим.
Без вершника – день збудеться не так:
Ніхто подій значущих не помітить.

А як проснеться, ниточка думок
В один клубок легесенько зів'ється:
– Цей світ, як я, втомився і промок.
І знов мені втікати доведеться...

Коли не так, то вибачте мені.
Це все від того, що я певно знаю:
Філософи, уже не мандрівці,
Од цього світу і тепер втікають.

Пророк живе у кожного із нас.
І ми повинні, як пророки, жити.
Крізь наші душі пропливає час.
І ми у нього – запливем транзитом.

А там не я і, мабуть, що й не ви,
А хтось такий, у кого розум вищий,
Спитає в світу: «Ти мене ловив.
Тепер зізнайся, це тобі навіщо?»

А світ всміхнеться – гірко не зітхне.
Не відповість, лише повіє вітром:
– Це ви весь час морочите мене,
Самі собі малі та непомітні.

Заплаче день сльозами – не дощем.
Заплачуть гори. І заплачуть ріки.
І цим святим і правильним плачем
Великий світ – Малий простить навіки.

А той, що в нас – миліший за Малий –
Не схоче більше вже кудись тікати,
А сам до себе прошепоче: «Стій!
Мене не просто у мені спіймати!

Вже сто віків ловили і сікли.
В холодні тюрми люто заганяли.
Уже цей досвід, як полин, гіркий.
А люди в світі кращими не стали.

Тепер пора миритися і нам –
Єднати душі всемогутнім Словом.
Я сам собі загинути не дам.
Я не ловлю! І хай мене не ловлять!»

У цій погоні не було правих.
Даремно стільки списано паперу.
Філософи? Я зараз не про них.
Вони відходять у минулу еру.

Я лиш скажу: «Політики дурні,
Це взялись за все відповідати.
Тож ствердне «так» і заперечне «ні»
У Трьох Світах зумійте поєднати.

Джерело: Чубач Г. Спіймана світом // Стадниченко В.Я. Садівник щастя: Сковорода як джерело України: нариси, дослідження, спогади, поезії, світлини / Володимир Стадниченко; вступ стаття Л.І. Андрієвського. – К.: Криниця, 2012. – 496 с.

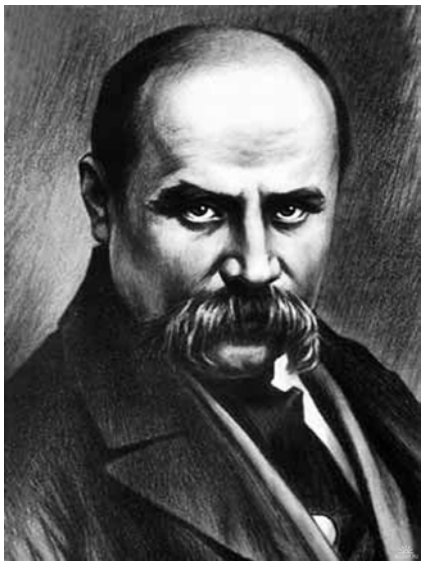

ТАРА́С ШЕВЧЕ́НКО

(*09.03.1814 – † 10.03.1861)

Український поет, художник (живописець , гравер), громадський та політичний діяч, фольклорист, етнограф.

Член Кирило-Мефодіївського братства. Академік Імператорської академії мистецтв.

Народився у селі Моринці Звенигородського повіту Київської губернії (нині Звенигородського району Черкаської області) в сім'ї кріпосного селянина. Освіту Шевченко Т. отримав у сільського дяка. У 1828 році він почав служити у поміщика Енгельгарта . Юнак проявляв здібності до малювання, тому пан зробив з нього свого особистого живописця і навіть відправив Тараса на навчання до удожника В. Ширяєва.

1846 р. Шевченко Т. став членом таємного політичного товариства, за що в 1847 році був засланий в Орську фортецю.

У 1840 році Тарас Шевченко надрукував поетичну збірку «Кобзар».

ОСНОВНІ ТВОРИ:

Поеми «Гайдамаки», «Єретик», «Кавказ», «Великий льох», «Сон» («У всякого своя доля...»), «Катерина», «Наймичка», «Неофіти», послання «І мертвим, і живим...», п'єса «Назар Сто-доля» повість «Художник», збірка поезій «Кобзар», «Щоденник».

А.О.КОЗАЧКОВСЬКОМУ

(уривок)

...Давно те діялось. Ще в школі,
Таки в учителя-дяка,
Гарненько вкраду п'ятака –
Бо я було трохи не голе,
Таке убоге – та й куплю
Паперу аркуш. І зроблю
Маленьку книжечку. Хрестами
І візерунками з квітками
Кругом листочки обведу
Та й списую Сковороду...

Джерело: Шевченко Т. Зібрання творів у 6 т. Т.2: Поезія 1847-1861 рр. – 2003. – 456 с.

ДМИТРО́ ШУ́ПТА

(*20.01.1938)

Поет, лікар, громадський діяч, краєзнавець.

Народився в с. Куріньці Чорнухинського району Полтавської області. У 1956 році закінчив Мокіївську середню школу. В 1956-1958 рр. навчався в Севастопольському технічному училищі; 1958-1960 рр. – студент Сімферопольського медичного училища. У 1969 закінчив Кримський державний медичний університет. Працював фельдшером на станції швидкої допомоги, хірургом-ординатором у лікарнях Пирятина, Гребінки, Яготина, Києва. Викладав хірургію у Київському медичному училищі.

Із 2000 р старший викладач кафедри української філології та кафедри журналістики Придністровського державного університету ім. Т.Г. Шевченка.

Автор майже трьох десятків книжок, зокрема: «Провісники цвітіння» (1968), «Полум'я мелодій» (1968), «Колиска поколінь» (1976), «Знак літа» (1981), «Біль стебла» (1985), «Звичаї землі» (1987), «Чаїне озеро» (1989), «Світовщина» (1989), «Осягнення» (1993), «Єрусалим квітів» (1995), «Листя клена» (1998), «Птахи попелу» (1998), «Жінка і ніч» (1998), «Межінь» (2000), «Сонях сонетів» (2001), «Чорнобривці Придністров'я» (2002), «Осіння грань» (2006), «Коротке речення доби» (2007), «Кенгурятко і Тушканчик» (в наборі). Має кілька окремих музичних видань.

Лауреат міжнародної літературної премії імені Григорія Сковороди, заслужений працівник культури України (2007).

Зараз проживає в м. Одесі.

СКОВОРОДИНІВСЬКІ ДУБИ

Вы, кудрявые лѣса
Г. Сковорода

I.

Гаї, діброви і сади,
Алеї, сквери й дивні парки
Зростуть на честь Сковороди,
Де схили гір і переярки.

Не для грибів і не для дров
Насаджені – не одиночки
Сковородинівських дібров
Зростають молоді дубочки.

Грім тулумбаса й клич сурми,
Де хмари котяться по небу,
Наш край уславили громи,
Сковороду, як і Мазепу.

Висока хмара проплива –
Лошиця з променів оброттям.
Внизу – долина лісова
З Хвощаною і Привороттям.

Корою вкутавши тулуб,
Святим пророком без пороків
Понад Кайбівщиною дуб
Стояв п'ятсот чи більше років.

В Луговиках і Вороньках
Такі ж дуби стояли руба,
Як стать стальна залізняка
Холодноярівського дуба.

Є в дуба кожного душа
На Хортиці, а чи в Яцинах
Назвавши дубом Тимоша
Славетного у цих місцинах.

Свої ядерні жолуді
Родив дуб рясно, до нестерпу
Мандрівнику Сковороді
Наш дуб нагадував Мазепу.

Усе колись у нас було
У вік, яким геройський звався.
З'явилось в дубові дупло
І в ньому вир подій сховався.

Одначе з темені віків,
Як і належиться по праву
Виводить гетьман козаків
На поле битви під Полтаву.

Не спить небесна вись тверда –
В ній блискавок сліпучі танці
Пригадував Сковорода
Такого ж велета в Диканці.

Той дуб – найвищий із вельмож
За віком старший буде вдвічі.
Одначе, є дуби також
У Пан-Іванівці й на Січі.

II.

Є на світі козацька Диканька
І в Диканці Мазепівський дуб,
Де козацька міцна черепанька
І козацький розвихрений чуб.

Москалі в нас бували й поляки,
Що нагнали нам горя і лих.
І диканського дуба гілляки
Призначалися саме для них.

З переляку кати повтікали,
Адже ми – козаки, не раби.
Їхні хижі, звірячі оскали
У зненависті й жовчі злоби.

Нас протепи ведуть у Диканьку,
Суверенних і вільних уже,
Де Мазепа сховав черепаньку
І її його дуб стереже.

В ній вогонь не зазнав затухання
Як відскверни очистимось ми,
Запалає останнє повстання –
Окупанти поляжуть кістьми.

Шле привіт нам із Балтики Шведець
Вороги розсипаються впрах
Крони чуб – козака оселедець
Майоріє на буйних вітрах.

В спеку стань над колодязним зрубом
Пий джерельну воду свою,
Перегукуйся з Хортицьким дубом
І з дубами у ріднім краю.

В унісон верховіть перемови
Про новітні свої гаразди
Зашумлять рясновіто діброви
В долі Вчителя – Сковороди.

Джерело: першодрук

ФІЛОСОФ НА ПАСІЦІ

Г.С. Сковорода не упускав нагоди
бувати на пасіках, що особливо
сприяло його роздумам і творчості.
(З переказів)

Геть від шумливих міст і сіл!
Дубам столітнім я молюся:
Як вчиться пасічник у бджіл,
Так все життя у слів я вчуся.

Немов бджола, вгорі звізда...
В цвіту галявина, діброви...
Бджолиний всесвіт нагада
Мені безмежний Всесвіт Мови.

Я не такий вже й медофіл,
Та мислю розірвать закови
Цивілізацією бджіл,
Цивілізацією Мови.

Джерело: першодрук

ЦИКЛ ВІРШІВ «ДО ВАС ІДУ»

Наші Предки не давали дьору,
А тримали шаблю і весло.
Три дев'ятки хвостиками вгору –
Князя Тьми прокля́того число.

Це тобі не знаки запита́льні
Про високі сфери й моря дно.
Наче три петлі тобі фатальні.
Котрих нам уникнуть не дано.

Суджено не кожному зі споду,
З дна самого буть за ворітьми.
Із в'язниці рватись на свободу
З пазурів залізних Князя Тьми.

Семистяга райдуги барвисто
Ще свої сюрпризи піднесе.
Шаблею махати шабелисто,
Видається, це іще не все.

Ти буваєш всякою, потіхо,
У кривавій битві й на балу.
В разі шаблю вихопити з піхов
Вдасться на фортечному валу.

Здавна ллються крові цілі ріки,
Де тріщить міцна козацька кість.
Є число, що прокляте навіки
Князя тьми – 666.

* * * *

Недоля в злочинстві зав’язла,
Не влада їй і деміург –
І там, де в церквах Переяслав,
І там, де Москва й Петербург.

Недоля сплела, навіженка,
Й заплутала давні сліди –
Відшукуєм карби Шевченка
Із карбами Сковороди.

Скидалась на зіткнення устриць
В кромішню годину лиху
Уявно побачена зустріч
Людей на далекім шляху.

Під дзвін поховальних мелодій
Крізь морок суцільний іти,
Неначе Кирило й Мефодій –
Біблійні Солунські брати.

* * * *

Навально валив того вітер,
Хто свічку сам ніс воскову, –
Прибути з Болгарії в Пітер,
Або з України в Москву.

Не кожний – небесний спаситель,
Бо Доля така випада…
Назустріч такий же Мислитель –
Осяяний Сковорода.

Можливо вони зустрічались
В суцільному Царстві Мерші,
Бо один до одного чаливсь
Негаснучим Світлом Душі.

Довкола сичало потворно
Страхіття, проклятте людьми,
Вгодоване «óбло, озóрно»
У царстві глухої пітьми.

Йому поклонявся доземно
В неволі уярмлений люд.
«Озóрно, огрóмно, стозє́вно
І лáйяй» – з імперських усюд.

Березі молись білокорій
І квітці, де царський посад!
Тоді б Олександру Григорій
Казав про Божественний Сад.

Сад Мудрості не порідів ще,
До нього я спрагло іду…
В нім бачив болгарин Радіщев
Григорія Сковороду.

* * * *

Ловець щастя вільного крихіт,
На чому я все ж наполіг,
Позбавлений будь-яких вигід
І зручностей, звісно, і пільг.

Весь вік без двора й без господи
Вдивляюся в неба трюмо.
Козацькі атланти свободи
Тримають імперське ярмо.

Попри нелюдську принагідність
Й зужите захлання узбіч,
Розчавлена будь-яка гідність –
Полярна тужавіє ніч.

Притлумлена вимова речень,
Пісень голосних зокрема.
Розгніваний жест заперечень
Й тверда непокора німа.

А хто благородний і ґречний,
Сусід віроломний потряс
В надпростір чужий небезпечний
Вклинився наш простір і час.

У саван гробо́вий убрана
Нахабна зажерлива прить.
Страшне володіння тирана,
Мов рана суцільна ятрить

.

* * * *

У спеку лихоманить і трясе…
Щоб вижити, у кожного – свій штибель.
Якщо терпіть, терпіти можна все,
І навіть власну видиму загибель.

Спекотний день достоту напосів
І ріже простір без ножа і бритви.
Лежать уламки кришталевих слів
Не зібрані в мозаїку молитви.

Куди сліпому без поводиря,
Для кого й день – то видолинки отчі.
Остання зірка в небі догоря
І перетліло пада привид ночі.

Бриніння неба ловиться на слух
І прохолодно витікає з глека.
В потужний шар отерплості й задух
Трамбується несосвітенна спека.

Дні промінь понанизував, як шпінь,
Вгорі тримає Сонце над собою.
У мареві втонула далечінь,
У звуках жайвориного прибою.

* * * *

Дощі наважились лину́ть
На луки і на спрагле поле
Й засу́хи змити каламуть,
І напоїти зело кволе.
Дороги польової пил
Стурбований від перших крапель.
Хмар стадо вороних кобил
Пригнав нагайкою старатель.

У дощ мандрівець на шляху –
Йому пригоди креше Доля.
В грозову не́погідь лиху
Нема де дітись серед поля.

Дощ черевато нависа,
З ним затишок не хоче й знатись.
Гримить потужніше гроза –
Подвоюється зливи натиск.

І гусне кімерійська тьма,
В якій потопний шлях замрівся,
Нікого у полях нема,
Окрім далекого мандрівця.

В гаях і в полі кілька діб
Іде з думками про Софокла –
У торбі Біблія та хліб,
Хоча б у зливу не намокла.

Павук прикмету дав свою,
Що йде негода вередлива.
Міг переждати б у гаю
На пасіці, як буде злива.

Та, поспішаючи, пішов
В безкрає поле, в невідомість
І от хлягóзу віднайшов
Собі на голову натомість.

Раптовий громовий удар
Розносить грозове відлуння,
Викочує з криївок хмар
Грімке розпечене валуння.

Шлях став прообразом боліт,
Узявши місію останню.
Розклеївся набухлий світ
Непроходимістю і тванню.

Немає спину і притик,
Хоча води уже б задосить.
І свій безпристрасний вердикт
Гроза мандрівцеві підносить.

Її ми, звісно, не виним
Цю некеровану негоду.
Стіна суцільна перед ним –
Мандрівцеві немає ходу.

Немає й думки віднайти
В сваволі хоч найменший прихист.
Майнув , як привид маяти,
Останній блискавки гори́хвіст.

І на півнеба піднялась
Дуга веселки семибарвна.
Мандрівець в полі, наче князь –
Йому у Рай Небесна Брама.

* * * *

Світ окутаний сиво туманом,
Що розвіятись має вкінець.
Заклопотаний Всесвіту станом
У верховній короні Творець.

Над первісну оазу Едема,
Де не кликав ніхто до повстань,
В Порожнечі повисла проблема
На числе́нних гаках запита́нь.
Вутлий човен уникне розхи́тань

І відкриє небесне плато́.
І на тисячу різних запитань
Відпові́сти не зможе ніхто.

Мало здирнику райської кущі,
Він ладе́н багатіти укруть –
Простяга пазурі загребущі
І хапає, що може хапнуть.

Що́ тобі іще треба, загребо
Ненаситна, і вам, глитаї,
Де журбою просякнуте небо
Затаїло печалі свої?

Ми довірились пісні і слову,
Хай там спека чи сиплеться сніг,
Будуть зорі співать колискову
Нам, землянам, хто чутиме їх.

Охопить таїну безберегу,
Предків бачити вираз облич,
І сріблястої ночі перегук
Посилати невидимий клич.

Пломеніти юначим задьором,
Бути гордим, не падати ниць,
Проникаючи думкою й зором
В запекельні світи таємниць.

* * * *

У торбі кресало і сало,
Часник та, крім хліба, узвар,
І з гуски пір'їнне писало
Й з чорнилом простий каламар.

Та книга… І більше – нічого.
Усе, що моє, при собі.
Із серця мого вогняного
Я викрешу іскру добі.

Вона відгукнеться на кличі,
Де світять сузір'їв рої…

Нещастя прийшли войовничі
У вільні козацькі краї.

Нам кривдою, не вибачанням,
Зруйновано шлях доброти.
Трагічним обра́зи мовчанням
Заціплені наші роти.

Туге зав'ядає пагілля,
Не раде ранковій росі.
Під прес ґвалтівного насилля
Потрапили наміри всі.

Хвороби в нас косять малечу
Без голоду, мору і стуж.
Задивлені у порожнечу
Покірні хранителі душ.

Ми ненагодовані й босі,
Неначе ж і не без мізків –
Царі колесують і досі
Нащадків крутих козаків.

Нам зрадила наша фортуна,
Удач розірвався разок.
І зяє імперія трунна
Гноїщем усіх виразок.

* * * *

Снилась вам, давні сіве́ри, –
Хижа імперська мана,
Зяючи вирвою сфери,
Нагло усе підмина.

Бачу я всякі видіння –
Нам не чекати добра:
З Півночі обледеніння
Суне на берег Дніпра.

Нас упосліджено нині –
В серці пронизлива різь.
Тільки вогні яструбині
Світять ненавистю скрізь.

Люто пронизує вітер
Захист благих сіряків.
О, ненажерливий світе,
Скільки ж ти з'їв козаків?

Нас обідрали до нитки
В хижий грабіжницький час,
Викрали, наче пожитки,
Пам'ять історії в нас.

Років ми котру вже сотню
Нищимо нашу любов –
Котимось в чорну безодню
Без вороття, стрімголов.

Вкотре журба України
В терноколючках вінця
Жаром болючим калини
Нам обпікає серця.

Ми під егідою смерда
Маємо долю вола.
Нам гіркота щиросерда
Душі ущерть залила.

* * * *

Змій в'юнко обвиває стержень ко́стура.
Просвітлюється мороку смола.
Шлях Істини веде, немов Апо́стола,
А небо вдячних учнів посила.

Між примхами жорстокими й суворими
Скрізь Істина пророча на вустах:
У полі, в морі, у степах, між горами,
По хуторах, по селах і містах.

Схилила вчасно ти свою, Європо, віть
Для мудреця в трапунок віщовий –
У Світ нести Нову Гуманну Проповідь
І Дух Любові зберегти живий.

Коли не пульсували вже артерії
І Слово заніміло від вузди,
Над бездиха́ння Мертвої Матерії
Тонкий піднявся Світ Сковороди.

Дохідливо, без зайвої патетики,
Як у спекоту півковтка води –
У цьому суть Небесної Поетики
Ося́йного Грицька Сковороди.

Ми живемо в Епоху Передвістини,
Коли між нас припиниться надлам.
Крилата суть Невидимої Істини
Народження дарує вдруге нам.

За покликом січовиків прощальним
Мислитель злинув подумки вдогонь:
Над натиском дикоматеріальним
Є «Тонкоплотне Небо і Вогонь»!

* * * *

Григорія благали: – Тільки хворі
Втікають зі столиць у верболіз…
Від регентства при височайшім хорі
Сковорода відмовивсь навідріз.

Благали молоді і сивочолі,
Та іншого уже не може буть!
Який тут спів, коли народ в неволі
Уярмлений не може і дихнуть?

І випала йому Мандрівка Райська,
Що Богом посилалась, як любов.
Вишневського Комісія Токайська
Потребу мала у знавцеві мов.

Не мріяв, очевидно, він про Етну
І ласих не очікував щедрот,
Прийнявши пропозицію шляхетну,
Освічений тодішній поліглот.

Йому запам’ятались дивні площі
Столиць, які мов витворив склодув,
Словаччини і Чехії, і Польщі…
У Австрії і Франції побув.

Не згубишся в Європі напропа́ле,
Принаймні, не зневіришся украй:
Курс в університеті міста Га́лле,
І знав його професором Токай.

Флоренцію побачити увічі, –
Не всяк її осмислить мудрагель,
Де правив рід уславлений Медічі,
Де народились Данте й
Рафаель…

Тут спомини на кожнім повороті,
Де хижий час уперто гарцював…
Тут Мікельанджело Буонаротті
Й да Вінчі Леонардо працював.

Троянди і багряні пишні канни
У Апеннін розквітли на груді.
Флоренція Етрурії-Тоскани
Запала в серце і Сковороді.

Красот Європи далечінь незриму
Везувій грізно дещо пригляда.
Вчарований мандрівкою до Риму
Зостався при собі Сковорода.

Така уже Італії порода,
Де від краси – у зорі світла різь.
Відвертих блазнів жде тут
нагорода,
А розум не в пошані, як і скрізь.

* * * *

Гукає
Небо голубе
Тобі й мені:
«Пізнай Себе!»
У цьому Дні.

«Прибулець Аз
Є на Землі!..»
Ти, як алмаз,
В густій імлі.

«Пізнай Себе –
Премудрий суть!»
Бо заскубе,
Бо загризуть.

«Верховний Шлях
І Горній Шлях –
Це Царський Шлях»
В твоїх краях.

Чи звіт дають
Усі Цабе?
«Запитують
Самі Себе?»

День виграє
Пісню стару:
«Шлях Миру є»
І шлях в миру́.

Без ворожнеч,
Не для біди –
«Духовний Меч
Сковороди».

* * * *

Громи затихли. Блискавки
відляскали.
Обмили щедро зливи кожну п’ядь.
Святу прадавню землю
Переяслава
Не може навіть Небо не вітать.
Пташок весняних світлі ораторії,
Ліси, поля і луки тут – свої.
По вулицях самої Праісторії
Ходи і дихай славою її.

Змагалося з навалами набіжними
Це місто, де були князі й посли,
Уславилося водами Трубіжними,
Що місту перемогу принесли.

Смарагди лук, розкидані пеле́нами,
Де працьовиті бджоли і джмелі.

Полями оточив себе зеленими
Чудовий Переяслав – пуп Землі.

Ти прилетів сюди легким лелекою,
То ж серця більше не перевтоми,
Ти маєш справу із бібліотекою,
Де всі тобі розкриються томи.

Тебе тут привітали двері скрипами.
Для тебе тут розвиднюється тьма.
Тепер ти маєш справу з манускриптами
Коштовними, яким ціни нема.

Сюди улаштувавсь не без протекції.
Тепер ти не на полі дикий птах.
В колегіумі ти читаєш лекції –
В престижнім теплім місці. Маєш дах.

* * * *

Не безуважний, не байдужий,
Не безталанник шолудѝй,
Коли ти сам міцний і дужий –
Розумний красень молодий.

Веснянки линули дівичні.
Ти у піснях не дилетант.
Були історії незвичні –
Про них розвідає талант.
Та попри всіх отих історій,
Чого, Господь, не доведи,
За стінами аудиторій –
Нові Думки Сковороди!

Прості й проникливі ідеї
Несуть його слова таки.
Мов зачаровані спудеї
Вонми́ли, а не навпаки.
Не носить Вчитель воду в реше́ті –
Спудеї бачать, бачить Бог,
Що в Переяславі нарешті
Новий Професор-Педагог.

Він виступив супроть законів.
Так недалеко й до реформ
Йому – руйнатору канонів,
Духовних догм, залізних норм.

Не в ті він сів… Не в ті він взувся…
Куди ти хоч тепер іди –
І Переяслав обернувся
Зловісним для Сковороди.

* * * *

Латини вчив би, вчив би грецькій,
Але ж піїтика далась!
Мав підкоритись волі «жрецькій»,
Хоч ти й достойний Світла Князь.
Упертий, в дурні не пошився
І на своєму наполіг –
Й раптово праці полишився.
Ціною? Тим, що переміг.
Печально втративши роботу,
Але не збився із путі –
Не поступився ні на йоту
В переконанні, в правоті.

Твердим залишився і правим,
До того ж чесним мудрецем,
За що шануємо і славим
У непохитності за це.
«Не в ті він сів… Не в ті він
взувся…».

Співать мав пісеньку стару…
Та білий світ перевернувся б
Й розверз безвиході діру.

Любив Трубіж, як рідну Многу,
І шанував, як тільки міг.
Топтав між ріками дорогу,
Та лихо вибило з-під ніг.

В безвиході карався в муках…
У Переяславі Трубіж,
Змарнілому, блищав на луках
Григорію, мов гострий ніж.

* * * *

Хай вам питвó й лакóмі яства…
Зірвавши реп'яха з поли,
Став. Озирнувсь на Переяслав,
Церков загледів куполи.

Церкви «стовпам святим», як
нори…
Розвіявсь морок. Ну, й дива!
Це ж тут барокові собори
Іван Мазепа будував.
Не думав трафити в ковбаню –
Він будував, мов охмелів.
На кожен хрест, церковну баню
Ніяких коштів не жалів.
Не думав гетьман бути в скруті.
Анафема – то ще не крах.
І сяють, золотом окуті,
Шедеври зодчого в віках.
А в окупанта – кров на ліктях.
.

Собори – ворогу на зло!..
Ще не минуло і століття,
Як цих соборів не було.

Та все отерпло, як на бритві,
Запікся і непевний час.
Відтак Мазепин кожен витвір
До волі кликатиме нас.

Поразки гніт само собою,
Однак є істина понять –
До волі клич на полі бою
Ні з яким дзвоном не зрівнять.

Опісля зливи сонна тиша
Знов залягала, як німа.
І знов – печалилось узвишшя.
І знов – свободи, як нема

* * * *

У пересварах, наче в купі гною,
Не сприйнятий вельможами згори,
У Переяслав більше я ногою
Ніколи не ступлю, хоч ти умри.

Сюди мене Провидиця прислала,
Бо я не юродивий і не тать.
Мені ж тут залили за шкуру сала,
Що я довіку буду пам'ятать.
Для ліків я шукатиму медунку,

Мій Дух лікує Небо неземне.
Заборонили мати власну думку.
Принизливо розчавили мене.

Брутальна і лиха церковна
святість…
А я світився іскрою в росі.
Тут вихід був один –
пристосуватись
І теж безбідно жити, як і всі.

Та я не взяв від вас такої ноші.
А, навпаки, відсік все навзає`м.
Лишайтесь при своїм, отці-святоші,
Ви зі своїм велебним житієм.

На мене б тут очікувала диба,
Яка таким, як ви, не набрида.
Нехай же вам і озеро, і риба,
Але, пробачте, не Сковорода.

Я завданої рани не загою,
Хоч надто Переяслав я люблю.
Повторюю, ніколи вже ногою
В апартаменти ваші не ступлю.

Я не бажаю ласки салотопа.
Це щастя-доля не Сковороди.
Мене впустила в двері вся Європа,
А ви їх зачинили назавжди.

* * * *

Образа ница, як пораза,
Її наносить стихача
Пиха! Й не кожна та образа,
Яку наносять без меча.

Що ж, тут ні хатки, ані грядки.
Ти в постолах без підошов
У простір кинувсь без оглядки,
Немов у Всесвіт, і пішов.

Ти попідкачував холоші –
Он стільки вже верстов загріб…
А підкорився б, мав би гроші,
До хліба мав би, мав би й хліб.

Пристав би приймаком до дівки,
Що, може, щастя принесе…
Теля покірне дві корівки
До переситу, звісно, ссе.

Прощай, кар’єро, мій фантоме,
Пробач, що стриматись не зміг.
Мій Шлях Новий – у Невідоме
Із Переяслава проліг.

А цей розчавлений залізом
Пихи, що згірше за грабіж.

Немов за го́рами, за лісом
Зник Переяслав і Трубіж.

В зажурі кожна зірка в небі
І кожен шлях тепер рида,
А він летить, самотній лебідь,
Князь Світла – наш Сковорода.

* * * *

Не рад крижаному путівцю,
Коли відлетіли птахи́,
Доводиться марить мандрівцю
Про кращі надійні шляхи.

Під кригою вичахлі води
Та в лати закована даль.
Порадував скарбом негоди
Осінньої мжички кришталь.

Страждає душа подорожна –
Погода сказилась умах:
Ні возом проїхать не можна,
Й ногою не ступиш на шлях.

На кризі – воли не без ратиць.
Мороз вдарив не завчасу.
До Харкова тільки б добратись,
А там уже й душу спасу.

Невимовна скруха, та й годі –
Зима роззявляє жерло́.
У лебедя на голольоді
Примерзло підбите крило.

Ніде б не траплялись ожльоди,
Коли не загрожує смерть,
Та в мороці Крила Свободи
Підтяті й розтоптані геть.

* * * *

У Харкові, мабуть, як і в Одесі,
На Шлях Чумацький висипана дерть,
У час такий спонукує до бесід
Ногами перевитоптана смерть.

З начинням торби і о патерѝці –
В дорозі мандрівник Сковорода,
А місяць поміж зір, немов патрицій,
З високостей угіддя огляда.

Гортаючи, мов книгу, дні за днями,
Допоки ще сузір’я угорі,
Прокинутися з першими півнями,
Молитись до ранкової зорі.

Удосвіта, ступаючи босоніж,
Куди це він печатає свій слід?

Відомо, в Харків й далі – на Вороніж,
Назустріч Сонця досвіту – на Схід.

Легкий туман у видолинку плава.
Над вибалком ще місяць не дріма,
За Ворсклою прокинулась Полтава,
А він уже в дорозі недарма́.

Націливши колючок гостру зброю,
Узбіччя будяками поросло…
Йти навздогін за власною метою
Й зайти води напитися в село…
Між хмар пробилась променя галуза.
Світанок дню годину посила.

Мандрівну долю пророкує муза
Далеко від села і до села.

* * * *

Доки Доля не спинить
пристрітом,
Хтось, можливо, і більше
зверша́.
Триста років літа понад світом,
Наче лебідь, крилата душа.

Як в минулі століття, і нині,
Доки Сонця вогонь не потух,
Кожній чесній істотній людині
Він посилює Віру і Дух.

Ми зазнали печальної втоми
На кромішніх дорогах з пітьми.
Ми без Нього не люди –
фантоми.
З Ним же маємо бути людьми.

Він не знає в собі порожнечі,
Кличе нас у високий політ.
В іпоста́сі Нового Предтечі
Пам'ятає Григорія Світ.

У зеніті Небесна Дорога,
Де Божественні квітнуть Сади.
З Трубежем пам'ятатиме Многа
Дикі прикрощі Сковороди.

Небо світлі комети пронижуть,
Бо на небі нема огорож.
І новели про нього напишуть,
І напишуть романи також.

Створять надто багато історій.
Там сліди відкарбовує шлях,
Де небесний фантом, не
Григорій,
Розчинився в заземних полях.

* * * *

Мандрую Світом, чорним бурям
брат.
Моя Дорога – то остання гона,
Серед шляхів, що сплетені в канат
І спручують, немов Лаокоона.

З усіх шляхів прямий – Мій Шлях
іде.
Моїх стежок розкидане галуззя.
А я мандрую, невідомо де,
Й не знаю, чи додому повернуся.

Не вийшов би із мене «блудний
син»,
Якби не гніт, не утиски жорстокі.
Не бачив би я про́клятих місцин,
Кривавих рік і теренів ростоків.

Сьогодні я сповідуюсь Дніпру –
І з кожним коліївцем, хоч сьогодні,
Поклявшись у Холодному Яру,
Пройду Дорогу Страдницьку до
Кодні.

Я рідний дім покинув не з добра
І чарівливі узбережжя Многи,
Та фантастичні береги Дніпра –
Не з власного бажання вбив я
ноги.

Мене чужі чекають береги,
Від чого рідна Многа не зміліє.
Ніде мій слід не заметуть сніги,
Не змиють зливи й вітер не розвіє.

То – я між дюн, то – раптом на
льоду,
Як викинутий рідною землею.
Скрізь – безліч перепон, а я – іду,
Іду й іду за мрією своєю.

* * * *

Крилатий лелека
і перепілка,
І жайвір
Були поводирями у нього,
А витончена
калинова сопілка
Пісні добувала
із серця палкого.

Він мав свої молитвѝ
і власні мантри,
Не ганявся
за відблиском слави
ж…
Чи боявся злиднів,
подавшись у мандри,
Наш Мандрівець –
Григорій
Савич?

Таганріг на Півдні
й Карпатський
Галич…
Над подорожнім,
Доле, не смійся!
У щоденних мріях
Григорій Савич
Згадував своє,
у Харсіках, обійстя.

У Центрі Світу
його Харсіки,
Де ждуть його
рідні батько й мати.
А блудний син їх,
що без опіки,
Мандрує Світом,
та що казати!

Вернутись додому,
Мандрівцю, бійся!
Твоя Україна
усім багата…
Мандрівець навідавсь
на рідне обійстя,
А там – розграбована хата…

* * * *

Нам не заповнить ніколи прогалин
В душах черствих і найвище знання.
Ось він – Овруч, Житомир і Малин,
Кожен із них мій біль зупиня.

В кожному з них народився Предтеча,
Кожного з них вела жагота.
Та біль не спинити. Біль не кровотеча –
На біль ще немає джгута.

І не без болю ми всі повставали,
З болем здираємо рабства клеймо.
Біль всенародний ми в гени всотали
І з генами передамо.

Болями птаство яскравопернасте
В лоні високих сузір’їв згоря.

Болі на болі впеклися хрест-навхрест –
Болі освітлює болю зоря.

Біля життєвих потоків без броду
Сиплять на рани немолоту сіль.
Я у Курінці у коренях роду
Кожне століття відшукую біль.

Болем ячать роз'ятрюжені рани.
Болям напитися приску в золі.
Болем проорані меридіани
І паралелі на грішній землі.

Там, де Житомир і Малин, і Овруч,
Сонце єдине над нами вгорі…
Соболів горб – до небес, а ліворуч –
Кайбівщина, в котрій болять чагарі.

* * * *

Я марно маринную дні,
Які розповстряні в тумані.
Змарніле марення на дні
Тремтить в нахабному обмані.

У нас не вистачає зябр
Цідить брудоту, слава, Богу!
І Місяць, наче канделябр,
Не нам освітлює дорогу.

Нам навіть Місяць відсвітив,
Про Сонце, що уже й казати?
Чи Бог не той нас освятив,
Що всі ми маєм пощезати?

Мов зачаровані – усі
Волаємо про потопельню.
З калюжі, наче карасі,
Потрапить мусим на пательню.

Не допоможуть нам слова,
Ані молитва Божа всує:
Пательню кат розігріва
І вміло за́смажку готує.

Для нас і це – ще не біда,
А підла вироку двоякость,
Бо тільки наш Сковорода
Сковороди уникнув якось.

* * * *

Злиняли дні й святкові дати,
Та мною Край не відгородивсь.
Чому не хочете ви знати,
Де я насправді народивсь?

Нові сьогодні в нас тусовки,
Хоча скрипить Планети вісь.
Чи вам потрібні підтасовки
І перекручення якісь?

В Харсіках батько мав хатину,
Там під калину закопав
Мою родиму пуповину,
Щоб я цих місць не забував.

Чи повернутись я спромігся?
Однак, від рідного не втік,
Хоч не шануєте ви місця

Мого народження – Харсік.
Переорать, заволочити
Їх вдасться в профіль і в анфас,
Та від Харсік не відлучити
Вам українця. Я – між вас!

Для вас горить калини кетяг,
Та заросла туди тропа,

І ви метаєтесь в бескеттях –
Юрма обдурена й сліпа.

Щоб сі́ять сумнів, недовір'я,
Не треба розуму при цім –
Дісталося чужим подвір'я
І зруйнувався батьків дім.

Не спить доба дев'ятибальна,
Не все в історії зника.

Лежить плита меморіальна
Біля мойого хідника.
Комусь добавиться могуті,
Шановні недруги й брати,
Та не рибальте в каламуті,
Бо вам заціпляться роти.

Покіль не вкрилась порохнею
Благенька й вутла Правди віть,

Ви згідні й далі жить брехнею?
То живіть!

…І ревонув потужний трактор,
Де відбувавсь головосік.
Сковорода, мов Пантократор,
У небі синьому Харсік.

* * * *

Одначе, любі земляки,
Розтринщики і загребущі,
Що несете ви у віки
В своїй душі, в часи грядущі?

Даю сьогодні повен звіт,
Не занотований в суплíках,
Чом відійти у вічний світ
Не забажав я у Харсіках.

Байдуже кожного лице
Не змучила плітóк оскома,
Але не тільки через це
Я не вернувсь вмирати вдома.

І це не ґандж Сковороди,
Нехай там що хто не варняка,
Де народилася, туди
Іде вмирати і коняка.

Я не терпів байдужих лиць,
Нечулість вашу недолугу.

Ви по мені усі б товклись,
А це вже – гірше за наругу.

Ви – мастаки брехні й плітóк,
У завидках, як у корості.
За Многу я спалив місток,
Щоб не ішли до мене в гості.

Ви у чаду від варенух,
Вам краще, як усе – під боком,
Тому й музей мій до Чорнух
Переселили ненароком.

Чи зрозуміли хоч тепер,
Що в мій колодязь більш не
плюйте?
Я в Пан-Іванівці помер –
В Сковородинівці, даруйте.

Я там спинив свою добу,
Де менше зла і менш задухи,
Бо, знаю, ви мене в гробу
З Харсік відправили б в Чорнухи.

Обходять вас мої труди
І не порушують спокою.
Пишайтеся вряди-годи
Меморіальною плитою.

Здоров'я вам перепада
Не тільки в джерелі чи зніті
І Місяць, не сковорода
Вночі виблискує в зеніті.

Моє ще квапиться ім'я
Стежками лісу на просіках.
З'являюсь інколи і я
Під синім небом у Харсіках

* * * *

Геть від шумливих міст і сіл!
Дубам столітнім я молюся:
Як вчиться пасічник у бджіл,
Так все життя у бджіл я вчуся.

Немов бджола, вгорі звізда…
В цвіту галявина діброви…
Бджолиний Всесвіт нагада
Мені безмежний Всесвіт Мови.

Я не такий вже й медофіл,
Та мрію розірвать закови
Цивілізацією бджіл,
Цивілізацією мови.

Джерело: першодрук

СПОВІДУЮ СКОВОРОДУ

(Сонети)

1

Несуть нас в часі коні норовисто.
Чумацький Шлях – то Зоряне Шосе.
Усі шляхи вкриває падолистом
Грядущий час. Що нас у нім спасе?

Ми подумки нанизуєм намисто
Зірок – вогонь всіх сфер воно несе.
І шаблею махати шабелисто
Потрібно, тільки це іще не все.

Де йти наваживсь – не кидайсь навтіки –
Із вищих сфер приходить Божа Вість.

Тут не молочні протікають ріки
Й тріщить міцна козацька наша кість.

Та є число, що прокляте навіки
У Князя Тьми – 666.

2

Далекі Предки не давали дьору,
Тримали міцно шаблю і весло.
Дивились зачудовано угору,
І чули, як стебло в собі росло.

У Всесвіт ми заходимо знадвору,
Де нас роса тримає і зело,
Покинувши святу свою обору,
В небесний простір, усьому́ на зло.

У Всесвіті нам господарювати,
Порядкувати, наче у Раю.

Там нас не закують сталеві ґрати
За те, що землю любимо свою.

Небесні море, степ, Дніпро й Карпати,
Я із землі вже вас упізнаю.

3

На груші, у гнізді, завжди лелека –
Душа не відлітає із Харсік.
Це знає рідна річка-самотека
І у ярочку нешвидкий потік.

Сік світла Місяць розливає з глека,
Немов береза березневий сік,
Та безвісті скривилася пащека
Тому, хто хату покидав навік.

Як орій, він березі білокорій
Сповідався і кинувся у даль.

У світ забрав Сковорода Григорій
З Харсік своєї Мудрості печаль.

Але на перевалі і у зворі
До нього, лихо з горем, не причаль!

4

Не кожного чекають райські ку́щі
По Лопані, по Сейму й по Дніпру.

Сьогодні і в суворі дні грядущі,
Ходити по землі, як по жару.

Із нас не всі, у цьому світі сущі,
На полі, у саду чи у бору
«Смак визначаєм не по шкаралущі.
А по насінню, зе́рну чи ядру».

Не в кожного – недоля, як лаху́дра,
Трапляється і Божий трай-найдух…

Осяйно зірка спалахне зау́тра
Тому, для кого промінь не потух,

Як серце у Поета-Любомудра,
Душа і Розум, і безмежний Дух.

5

У голову, мабуть, не прийде снобу
В його незаперечному труді
Із квітами приносити шанобу
Щораз Григорію Сковороді.

Ми ж з ним душі́ міняємо подобу
І стаємо душею молоді,
Вичавлюєм щораз раба-неробу
І проростаєм, наче жолуді.

Сягнув Сковорода свого зеніту,
Надбавши світла мудрості засік.

Ми несемо йому безслів'я звіту
Про наші злети й наш головосік.

Ім'я Варсава – син усього світу,
Вкорінене у небо й ґрунт Харсік.

6

Часи беруть на гак нас абордажний,
Можливо й візьмуть. Ну, і що тоді?
Хто подолав надземний шлях бродяжний,

У тих замешкавсь дідько в бороді.

Не кожен – боягуз, не всяк – відважний,
Не той – лінивий і не цей – в труді.
Ми думаєм, що вік у нас – поважний,
Хоча в душі насправді – молоді.

Ти, Земле, також будеш молодою,
Покровою для тебе – синя вись.

Лиха недоле з прикрою бідою,
В дні сущі і грядущі відсахнись!

Я міряю часи Сковородою,
Як днями землю міряли колись.

7

Співає в небі пташка-одиночка.
Я ще в її краях не побував?
Але мандрую, не сиджу, мов квочка,
Я смаку до осідлості не мав.

Всьому бува зволічка і відстрочка,
Свій час і не́час для людей і справ.
Невже то правда – жодного рядочка
Сковорода ніде не друкував?

Одначе, в неосяжному огромі
Є золотом карбовані томи.

Запалений ним негасимий пломінь
В свої серця вбираємо і ми.

Для нас і досі сяє світлий промінь
Сковороди в холоднім Царстві Тьми.

8

І хто з нас не служив Царю Гороху?
Із нас часи кепкують, жартії:
Події ми видлубуєм з-під моху,
Де зникло кийло й навіть кураї.

В житті ми зазнаєм всього потроху,
Прямуючи в незвідані краї.
Сковорода прожив свою епоху,

А в ній і злами й прикрощі свої.

Чи відчував недремність кредиторів
І за терпіння люду свого стид?

Чи міг мудрець прожити без докорів
З розорами козачих Атлантид?

Сковорода не знав голодоморів,
Хоча тоді вже бачив геноцид.

9

З усіх щонайщиріших побажань,
Слова Сковороди, дійдіть до серця
В годину вечорову чи в надрань,
Покіль до нього шлях наш не зітерся.

Носити в серці образ – вища грань
Від проросту зернини до щемерця.
За ці немає вищих побажань,
Що як вода із чистого джерельця.

Інакше, як ми маємо тепер
З душі повигрібати нечистоти?

До чистоти гаїв, полів, озер
Сповідуєм Сковороду аж поти,

Покіль не прийде селекціонер
Очистить нас від бруду і мерзоти.

10

В монастирі тобі розкішно, Грицю,
Мозоля тут ніде б ти не натер…
Але недолю слухаєш, блудницю,
Для котрої ти – вічний вояжер.

Візьми сопілку, книгу й патерицю –
Спонукав голос наднебесних сфер,
А Дух велить покинути столицю
Й податись в Україну відтепер.

Про тебе поговір іде в піввуха
І не минає кожну хату й дім.

На серці – скруха в час, коли розруха
Тебе терзає – хай ти анонім.

Помітить рухи внутрішнього Духа,
Незрозумілі, пощастить не всім.

11

Все – на порі. Сьогодні все – на часі.
В напрузі – нерв і цей колючий дріт.
Черв'як нам у заморськім ананасі
Підморгує і посила привіт.

На дармівщину всі ми – хижоласі,
Зачаєні по закутках боліт.
У замкненому просторі і часі
Ми з радіусом кулі в сотні літ.

Відчиняться не нам Небесні Брами –
Крізь них не пройдуть бовдури й осли.

Всі намагання оповиті снами –
Пихý ми нашу тільки й розпасли.

Змагатися Сковороді із нами
Це смішно! Ми його не доросли.

12

Мелодії нам не звучать єлейні
В словах Варсави, котрі бережуть
Відлуння, що звучали і на Рейні,
І на Дунаї з Многою, мабуть.

Потоки енергетики надземні
Несуть могутню нездолану суть.
Ти чуєш не вібрації музейні,
А хвилі прохолоди, що течуть.

Не давучка розірвана задуха,
А дружнє відчувається плече –

Немов оракул провіща віщуха
І вірує у слово гаряче́.

Потоком Світла від Святого Духа
Невідворотність істини тече.

13

Чарівна Пан-Іванівко, село,
В якім Сковороди всі до́бра й втрати,
Куди його востаннє занесло,
Мандрівця, де він мусив помирати.

За двадцять літ всього тут наросло,
Як січові замовкнули гармати,
Знічвидилось нев'януче зело,
З'явились душодави й казнокради.

Довести все до краху, до руїни –
Обскубти до останньої пір'їни.

Пустив своє коріння душодав
У грунт плодючий Волі України.

Здається, знов Сковорода постав
В своїй світлиці із вікном на став.

14

Я сам собі втовкмачую: – Учись
По-Божому чинити справедливо.
Свій зір спрямовуй у блакитну вись,
Бо тільки там ще є велике диво.

Твої печалі дінуться кудись –
Зостанеться для тебе щастя мливо.
А по́ки-що пишайся і гордись
І пізнавай Сковороду щасливо.

Голодної Душі не зоставляй,
Бо їй потрібна теж духовна їжа.

Нехай собі реве якийсь горлай,
Що страва ця для нього ще не свіжа,

Та є в Сковороди надійна ніша –
Народ і наш козачий рідний край.

15

«Перед сліпим, що хочеш розклади,
Для нього – все без вмісту, все пусте».

У цьому вчення суть Сковороди
Чи глиняне воно, чи золоте.

Матерію хоч слав на всі лади,
Крилата суть із неї не росте.
І тільки там чекають гаразди
Ідею, де в ній бачимо святе.

Фальшиві знедуховлені вожді,
Для вас існує Богом догма мертва.

Не зародком вас ваблять жолуді,
А шкаралущі вже зотліла мерва.

Ви з Вищим Духом завжди в ворожді –
Щораз потрібна вам Кривава Жертва.

16

Босоніж ходячих лікує земля,
Гартовані звіку ми Скороводою.
Безкрилого небо також окриля:
Не кличе в політ – підганяє вандою.

Замрія здається нестерпно блідою –
Нерідко невдача її спопеля.
Ми байдуже, іноді ревно, з жадою
Свій попіл вивозим на спраглі поля.

Хтось в небо злітає, хтось пада на дно.
У кожного доля – яка усміхнеться.

Не всяк досягає, чого заманеться,
Та іншого в світі, мабуть, не дано.

Нам Істина Правдою здавна здається,
Як «справжня Людина і Бог – все одно».

Джерело: першодрук

ІРИ́НА ШУШНЯ́К-ФЕДОРИ́ШИН

Народилася у Львові. Закінчила факультет журналістики Львівського національного університету імені Івана Франка. Працювала у Львівській ОДТРК та у сфері зв'язків з громадськістю.

За фахом - журналіст. Працювала на ТБ. Кілька років присвятила зв'язкам із громадськістю. В 2014 році отримала диплом лауреата конкурсу «Коронація слова».

Публікувалась у журналі «Дніпро»

Зараз проживає у Відні та Львові.

Авторка поетичної збірки «На човнику світанків швидкокрилих...»

ЗЕРНИНОЮ МАЙБУТНЬОГО ТОДІ БУЛА Я

Зерниною майбутнього тоді була я
А ти – садівником Пісень Божественних
І серця філософія палає
Вже три століття яриною, веснами…

У мандри кликали дороги Всесвіту
І ти з торбиною шукав оті сліди
Охоче убирав сорочку вічності
Подався з миром у нелетаргічні сни.

І простоту лишив у заповіт,
Пізнання глибини скарбів духовності
У щасті лиш піднятись у політ
І далі, далі, далі від гріховності.

Близнюк у поглядах (нескромною здаюсь?)
О, Савичу, гнітить хором-домівка.
Твій світ з дитинства світлом захопив
Стрілець – наш зодіак, життя – мандрівка…

Джерело: Шушняк-Федоришин І. На човнику світанків швидкокрилих: Поезії. – Л.: Галицька видавнича спілка, 2012. – 96 с.

ПЕТРО́ ЯРМО́ЛЕНКО

(*15.08.1931–†29.11.2009)

Народився в с. Мала Каратуль Переяслав-Хмельницького району. Закінчив Переяслав-Хмельницьке педагогічне училище та Київський державний педагогічний інститут ім.. М. Горького . Працював учителем історії та директором школи у Криму. У 1962 році закінчив аспірантуру при НДІ психології АН УРСР, захистив кандидатську дисертацію. П.Я. Ярмоленко працював у Херсонському та Житомирському педагогічних інститутах на посаді доцента. З 1988 року працює у Переяслав-Хмельницькому державному педагогічному університеті ім.. Григорія Сковороди.

Автор трьох збірок поезій: «Долина дитинства», «Петрові батоги», «Пектораль».

ФІЛОСОФСЬКИЙ ЕТЮД

Поет писав: о граде Переяслав,
Господь щасливу днину дасть тобі
І одведе од тебе всі напасті,
Живи, не гнись, будь вірний сам собі.

Через далекі росяні світанки,
Не кланяючись лиху і біді,
Повірте, що не вперше й не востаннє
Я руку подаю Сковороді.

Всевишнім сяйвом освятились вежі,
Що маячіють з Київських висот.
Він між серцями руйнував всі межі,
Не просячи ніяких нагород.

Він розсипав між бідними перлини,
Висміював бундючних хлопаків,
Сковорода - це диво України,
Сковорода - це геній всіх віків.

І нині він із нами, наш сучасник,
І хоч чимало часу відпливло.
На крилах сонцезоряної казки
Він прилітав не раз в моє село.

Учив перемагать, творити, жити,
Любить життя у сні і наяву,
Ростить сади і зло земне палити,
Тримати гордо горду булаву.

Поет, філософ, мандрівник, пришелець
Безмежно вірив в золото душі, -
В вогонь чуття, надій веселих шелест, -
Не розміняйте їх на кунтуші.

Поет писав: о граде Переяслав,
Господь щасливу днину дасть тобі
І одведе од тебе всі напасті,
Живи, не гнись, будь вірний сам собі.

Джерело: Ярмоленко П. Долина дитинства. – К.:1997. – С.8.

МАРИ́НА БАШИ́НСЬКА

1996 року народження, із с. Хейлівщини Чорнухинського району Полтавської області. Закінчила Хейлівщинську загальноосвітню школу в 2012 р., навчається в Лохвицькому технологічному технікумі.

ПАМ'ЯТІ ГРИГОРІЯ СКОВОРОДИ

Летять роки, немов стокрилий птах,
І часу плин назад не повернути.
Та в круговерті днів, років, століть
Григорія Сковороду нам не забути.

Бо він – достойний син свого народу,
У ньому – мудрість, ясність, простота.
В свитині, з посохом ходив він зроду
І прагнень до збагачення не мав.

Його сопілка – вірна подруга у мандрах.
Його торбина – хліб святий та сіль.
Проте він впевнено дививсь у завтра
І зерна правди відкривав усім.

Філософ, що Чорнухинська земля зродила,
Учитель, що півсвіту обійщов, –
Це він відмовив навіть Катерині,
Щоб царський оспівати трон.

Це він піснями, віршами, байками
Зумів сказати влучно про життя.
Слова його крилаті завжди з нами:
"Світ ловив мене, та не спіймав".

Вшануймо ж пам'ять не лише словами,
Його ім'я хай славиться завжди.
Свій край Чорнухинський прославимо ділами,
Бо ми – нащадки славного Сковороди!

Вірш озвучений на конкурсах присвячених Григорію Сковороді в с. Чорнухах – Батьківщині письменника-філософа

ЮЛІЯ БЕЗЛУННА

Народилася 3 жовтня 1990 року. У 2008 році закінчила 11 класів Чорнухинської ЗОШ І – ІІІ ступенів імені Г.С.Сковороди. У 2013 році закінчила Полтавську філію Європейського університету за спеціальністю «Менеджер».

МОЄ СЕЛО

Я так люблю своє село.
Садами квітчане воно.
У зелені все потопає.
Тут Многа – річка протікає.
Прославлені Чорнухи здавна.
Історія села тут славна.
Ведуть до нас сюди сліди
Мандрівника Сковороди.

Джерело: http://ch-school.ucoz.ru

ЖА́ННА БУ́РБА

1997 року народження, із с. Городиша Чорнухинського району Полтавської області. Учениця 11 класу Мелехівського навчально-виховного комбінату.

ГРИГОРІЮ СКОВОРОДІ

Я вперше сторінки перегортаю
Відомого у світі земляка.
Для себе його долю відкриваю,
Котра була у нього нелегка.

У Чорнухах, там, де Многа протікає,
Де спів пташок та шелестіння трав,
Малий хлопчина на сопілці грає,
Яку старий кобзар подарував.

Батьків Григорій змалку все питає:
Як засинають квіти і поля?
Чому за грушу сонечко сідає?
Куди дійдем, як кінчиться земля?...

У полотняній торбі хліба скибка.
Та повна вщент цікавості душа.
З таким от рідним багажем нехитрим
Простий юнак в дорогу вируша.

Попереду : життя - важке й прекрасне.
Мандрівки, пошуки та безліч справ.
Не проміняв він честі на багатство,
Бо "... світ ловив його, та не спіймав".

Вірш озвучений
на конкурсах присвячених Григорію Сковороді – в
с. Чорнухах – Батьківщині письменника-
філософа

АНДРІЙ ГАЛУ́ШКО

Народився у с. Чорнухах Чорнухинського району Полтавської області. Навчався в Чорнухинській ЗОШ І – ІІІ ступенів імені Г.С.Сковороди. Зараз студент IV курсу інституту енергоменеджменту та енергозбереження Національного технічного університету України "КПІ". Навчається за спеціальністю "Електротехніка та електротехнології".

НЕВМИРУЩИЙ

Хоч не одне уже пройшло століття
З народження Сковороди,
Та мудре його слово
Жило, живе і житиме завжди.

Стоїть філософ біля школи,
Замріяно вдивляється у світ.
Він оглядає ліс та гори
І бачить нації прекрасний цвіт.

Він бачить скрізь поля й сади,
І плескіт тихих вод,
І стежку, де йдемо і я, і ти,
Щоб досягти в житті нових висот.

Джерело: http://ch-school.ucoz.ru

АЛІ́НА ГА́ЛЬЧЕНКО

1996 року народження, із с. Харсік Чорнухинського району Полтавської області. Закінчила Харсіцьку загальноосвітню школу І-ІІ ступенів. Зараз навчається в Кременчуцькому професійному ліцеї ім. А. С. Макаренка.

ПРИСВЯТА ГРИГОРІЮ СКОВОРОДІ

Ти вийшов з козацького роду
Й пішов у далекі краї.
Жага все пізнати і знати
Тебе повела у світи.

Відчув ти і голод, і спрагу,
Зневіру, образи і гнів.
Ти все переміг і пробачив,
І генієм став на віки.

Любов до знання і до праці,
До рідної серцю землі
Проніс через роки скитання
Й нащадкам віддав назавжди.

Схиляємось низько, земляче,
Перед іменем славним твоїм.
Ми гідними будем повчанням
Філософа Сковороди.

Джерело: http://www.chornukhy.com.ua

ОЛЕКСІЙ ГИЧКА

(*26.03.1996)

Народився в селищі Вільшани Дергачівського району Харківської області. З 2002 по 2011 рік навчався у Вільшанській загальноосвітній школі І-ІІІ ступенів. З вересня 2011 року – студент КЗОЗ «Богодухівський медичний коледж». Навчається за спеціальністю «Лікувальна справа».

Був учасником та переможцем багатьох конкурсів. Зокрема, став переможцем мовно-літературного конкурсу учнівської та студентської молоді ім.. Т.Г.Шевченка (2010-2012р.р.) Як переможець цього конкурсу зараз отримує Президентську стипендію.

Бере активну участь у культурному житті рідного селища. Постійний ведучий концертів та масових заходів Вільшанського будинку культури.

Пише вірші. Член Вільшанської літературної студії «Суголосся». Неодноразово друкувався у районних газетах «Вісті Дергачівщини», «Маяк» (Богодухів), обласному журналі «Лава».

Мріє стати військовим хірургом.

НЕПОКІРНИЙ ФІЛОСОФ-МУДРЕЦЬ

Непокірний філософ-мудрець
Все життя прослужив для народу.
Світло знань він приніс до сердець
І душі українського роду.

Його думи – відлуння віків,
Викривають все підле комічно.
Для нащадків своїх земляків
Він у пам’яті житиме вічно.

Джерело: Альманах «Літературна студія «Суголосся» [за заг. ред. Очеретянової Т.І.]. – Деркачі, 2012.

А́ЛЛА ГРИ́НЬ

Народилася 2 квітня 1990 року. Випускниця 2007 року Чорнухинської ЗОШ ім. Г.С.Сковороди, закінчила 4-и курси КПУУ "Київського політехнічного інституту" факультету лінгвістики (кафедра теорії, практики і перекладу англійської мови).

БЛАГОСЛОВЕННІ СЛІДИ

Чи знав би хтось в усьому світі
Про землю цю благословенну,
Якби на ній не народився
Талант Землі неоціненний,
Байкар, філософ і письменник,
Поет, учитель і мудрець
Сковорода Григорій Савич –
Науки й мудрості отець.
Не до кінця ми зрозуміли,
Що край наш Бог благословив,
Бо наш земляк – Григорій Савич,
На цій землі він жив, творив.
Нам не могла не передатись
Ота любов до цього краю,
Якою жив філософ завжди,
Спішив сюди він, як до раю.
Любив людей – не міг інакше,
Бо був тоді б він нещасливий,
На шлях життєвий рано ставши,
Любов по світу ніс, як диво.
Був незвичайним життєлюбом,
І вчив, що той вже нещасливий,
Кому з народження не миле
Життя, і світ кому жахливий.
« Шукати радість маєш у собі,
Й не говори, що нещасливий народився,
Що безталанна доля випала тобі,
Бо за журбою ти її не роздивився.
Не намагайсь знайти душевний спокій
Там, де лиш гроші, жадібність і слава,
Покою не дають журба і докір
Душі тій, що брудна і нежива».
Так говорив філософ, і лунають
Слова ці крізь віки,крізь сотні років,
Хто їх почує, той біди уже не зазнає,
Знайде гармонію в собі й душевний спокій.

Джерело: http://ch-school.ucoz.ru

МАКСИ́М ЖЕРНОКЛЕ́ЄВ

(*19.01.1989 – +30.06.2011)

Народився у селищі Чорнухах Чорнухинського району Полтавської області. Випускник 2006 року Чорнухинської ЗОШ І – ІІІ ступенів імені Г.С.Сковороди. У 2011 році закінчив Полтавську філію Державної академії статистики, обліку та аудиту Держкомстату України. 30.06.2011р. загинув в автомобільній катастрофі.

НАШ МИСЛИТЕЛЬ

Пішов з Чорнух у сині горизонти,
Де бачив світ невіданих думок.
Він мандрував і грізні повороти
Давали знати істини урок.

Він світло бачив в темряві холодній
І той вогонь розпалював жагу
Пізнать життя небачине сьогодні
І силу духу й мудрості вагу.

Сковорода-великий наш мислитель.
Його сузір'я в часі не згаса.
Він був і є Чорнух почесний житель
І квітне від душі його краса.

Джерело: http://ch-school.ucoz.ru

ОЛЕКСА́НДР КО́ВАЛЬ

1999 року народження, із с. Вороньки Чорнухинського району Полтавської області, учень 8 класу Вороньківського навчально-виховного комбінату ім. Героя Радянського Союзу О. Д. Перелета

БЛАГОСЛОВЕННИМИ ЙОГО СЛІДАМИ

Село спокійно спочивало
І бачило зимові дивні сни,
І тільки свічечка палала
В садибі козака Сковороди.

Чаклунка-ніч у вікна заглядала,
Шепочучи чарівні всім казки,
А доля Саві сина дарувала.
Щоб той продовжив рід Сковороди.

З'явився хлопчик, сповістивши криком,
Що він прийшов у цей великий світ.
І Сава радості сльозину витер:
« Ну ось і в мене помічник».

Ішли роки, міняло літо зиму.
Хлоп'я зростало і до знань тяглось.
І вже, узявши палицю й торбину
До Києва навчатись він пішов.

А далі світ широкий і безкраїй.
Який ловив його та не спіймав.
Бо мудрість і знання усі до краплі
Григорій людству передав.

Пройшли роки, століття промайнули,
Та світ Сковороду не забува
Благословенними його слідами
Крокує в краще майбуття.

Джерело: http://voronki.poltava.ua

АЛІ́НА КО́ВТУН

1994 року народження, із с. Галявого Чорнухинського району Полтавської області. Закінчила Кізлівську загальноосвітню школу І-ІІІ ступенів, працює вихователем дитсадка в м. Комсомольську.

ВИХІДЕЦЬ З ЧОРНУХИНСЬКОГО КРАЮ

Старенька хата, біля хати тин
Квітучі мальви дружньо обнялися,
Хрещата м'ята, рута і жасмин
Навколо тину рясно поплелися.

А в хаті світло, сяють образи.
Долівка вкрита свіжою травою.
На полику сидить мале хлоп'я,
І щось бурмоче там собі доволі.

Ніхто не знає, що його чека,
Яка у нього виявиться доля.
Та час іде, і хлопець вироста,
Цікавиться усім, що є довкола.
Пасе гусей,малює вітряка,
Допомагає батькові по дому.

А в день один він вийшов за поріг
Й пішов у світ незнаними шляхами.
Простому люду кланявся до ніг
І йшов вперед з попутними вітрами.

Він бачив все: і горе, і печаль,
І як хижі злидні марили щоночі.
Та він ніколи не губив мораль.
Ні перед чим не опускав чисті очі.

Дорогами він йшов усе життя,
Лиш зупинявся, щоб набратись сили.
Та й цей час він не тратив без пуття:
Сирітським дітям викладав латину.

І далі йшов. Його чекала довга путь.
Стежки, поля, ліси його манили.
Він так хотів усе-усе збагнуть.
Відкрити те, чого ще не відкрили.

Отак своє життя він і прожив -
Усіх навчав і сам завжди навчався.
Ім'я своє прославив на весь світ.
Воно звучить вже майже триста літ.

Із вуст в вуста його передають,
І з шаною в серцях до нього вимовляють:
Сковорода – це гордість наша й честь,
Це – виходець з Чорнухинського краю!

Джерело: http://www.chornukhy.com.ua

КАРІ́НА КУРБА́ЦЬКА

1996 року народження, із с. Городища Чорнухинського району Полтавської області Закінчила Вороньківський навчально-виховний комбінат ім. Героя Радянського Союзу О. Д. Перелета в 2013 р. Зараз навчається в Національному університеті "Одеська юридична академія".

ГРИГОРІЮ СКОВОРОДІ

Полтавський край багатий на таланти
Ніде, мабуть, нема такої ще землі,
Щоб вийшли з неї і поети й музиканти,
Філософи, письменники й співці.

Я вперше сторінки перегортаю
Одного з них, мого земляка.
Для себе його долю відкриваю,
Яка була у нього нелегка.

В його торбині - хліба скибка
Та повна вщент цікавості душа,
З таким от багажем нехитрим
Юнак в науку вируша.

Попереду - мандрівки, пошуки,
Та безліч різних справ.
Але не проміняв він честі на багатство,
Бо світ ловив його, та не спіймав.

Джерело: http://www.chornukhy.com.ua

КАТЕРИ́НА ЛИСА́К

У 2010 році закінчила Бабаївську школу. Студентка.

КРИНИЧКА В ЛІСІ

Колись давно, у ті часи,
До лісу чоловік прийшов
І місце дивної краси
У ньому він знайшов.
На місці тім була криничка
Маленька, зовсім невеличка,
Вся сплетена була вона з лози,
Але прекрасної, чарівної краси.
Григорій Савич не втерпів
І біля неї швидко сів.
Почав він там відпочивати
Та твори дивнії писати.
Природа лісу підіймала дух:
Його думки злітали, наче пух.
Писав Сковорода про різнії події
І людям він давав надії
На щастя і хорошу долю,
На ту прекрасну людську волю.

Вік пам 'ятати будуть Бабаї і ту людину, і діла її!

2007 р.

Джерело: http://raiduga.com

ЮЛІЯ ОГА́Р

Народилася в с. Чорнухах Чорнухинського району Полтавської області. В 2010р. закінчила Чорнухинську ЗОШ ім. Г. С. Сковороди, зараз навчається в Національному авіаційному університеті.

МАЛЬОВНИЧИЙ КРАЙ

Жартують: "Провінція, хутір Чорнухи,
Полтавська Камчатка, де грязі по вуха,
Одна із віддалених в області точок".
Для мене ж – це райський куточок.
Ось дім мій, спортивний майданчик і школа,
Яка тут навколо природа чудова!
Садиба філософа Сковороди
Втопає у квітах, а далі - сади…
І я уявляю: під дубом розлогим
Присів відпочити Григорій з дороги.
Оглянув близькі краєвиди спочатку,
Полинув у мріях про щастя нащадків.
А села в нас дійсно зелені, квітучі
І птахи чудові в садах та співучі.
Над Многою верби звисають, мов коси.
Тут ранки туманні і теплії роси.
На березі Удаю – селище Піски,
Де річечка тиха і білі берізки.
В селі Городище і Удай, і сосни,
Ви б знали, який у нас край медоносний!
В повітрі відчутні хмільні аромати,
Подібне лиш Гоголь зумів описати.
Цвіт липи, акацій, терну терпкого –
У місті не можна відчути такого.
Ліси надзвичайно багаті грибами,
Пишатися можна також і ланами.
Наш край мальовничий, чарівний, далекий
Давно вже обрали для себе лелеки.
А люди тут дружні та працьовиті,
До жартів, до співу талановиті.
Захочете край наш краще пізнати,
То просимо в гості до нас завітати.

Джерело: http://ch-school.ucoz.ru

МАРИ́НА РАДЮКЕ́ВИЧ

Учениця 8 класу Куріньківської ЗОШ І-ІІІ ступенів, Чорнухинського району Полтавської області.

ПАМ’ЯТЬ ПРО НЬОГО ЖИВЕ У ВІКАХ

«Усякому городу нрав і права» -
Безсмертними стали поета слова.
Всю нашу культуру останніх віків
Несила пізнати без мудрих цих слів.

Філософ, поет, що від Бога мав дар,
Життя своє мандрам по світу віддав.
Трактати і притчі, вірші й діалоги
Стелились в дорогах митцеві під ноги.

Оселю йому цілий світ замінив,
Він світом тим йшов і світом тим жив..,
Поет, що мандрує землею віками,
А серце його у небесному храмі...

На Божі думки багатим на світі –
Він завжди в це вірив й писав про це вірші.
Ні почестей не визнавав, ані слави,
Вмів бачить похмурість у світлі яскравім.

Високі звання, марновірства лукаві
Завжди зневажав і вважав їх гріхами.
«Ловив мене світ, та, проте, не спіймав», -
Отак написати він заповідь дав.

Де в вічнім покої зіллється з землею
Й назавжди єдиним залишиться з нею.
Та пам'ять про нього живе у віках
На сходжених ним споришевих стежках.

Шануймо ж людину величну й просту -
Григорія Савича Сковороду.

Вірш озвучений на конкурсах присвячених Григорію Сковороді в с. Чорнухах – Батьківщині письменника-філософа

Ю́ЛІЯ РІ́ЗНИК

(*23.07. 1990)

Народилася в селі Ковраї Золотоніського району Черкаської області. В 2008 р. закінчила Коврайський НВК з золотою медаллю. Навчалася в Черкаському Національному університеті імені Богдана Хмельницького на історичному факультеті. Магістр історії. Аспірант кафедри історії України ЧНУ.

ГРИГОРІЮ СКОВОРОДІ

Минають дні, минають роки
Не три, а триста пропливло.
Сковорода давав уроки Кавраї –
Це моє село.

Моє село – довічна втіха,
Тебе, поете, пам'ята.
І знають і дорослі й діти,
Що жив у нас Сковорода.

І Кавраєць наш добре знає,
Що тут, на березі крутім,
Сидів ти часто у задумі,
Звіряв чуже життя з своїм.

Ось ця стежина косогору
Вела тебе за небосхил. Гора
Кравцева не забула, Що ти
ходив ось тут, ходив.

Тут парк росте – тобі на славу,
Окраса нашого села,
І ота пташка жовтобока
Гніздечко тут собі звила.

І погріб панський – німий свідок
Важких твоїх поневірянь,
Стоїть як згадка про минуле,
Людського горя і страждань.
А та курна сільська дорога,
Що у Каврай тебе вела
Сковородинською зоветься –
Це так громада нарекла.

Твій гордий дух в селі витає –
«Де лібертате» – понад все!
З граніту образ оживає –
Варсава мудрість нам несе.

Нічого в долі ти не брав,
Ніякої світської втіхи
В житті земному не зазнав –
В серцях нащадків будеш жити.

Нехай ідуть роки, століття,
Та в пам'яті щораз сплива,
Увіковічнене в граніті:
«Тут жив, творив Сковорода»

Вірш озвучений на конкурсах присвячених Григорію Сковороді в с. Бабаях.

ВОЛОДИ́МИР РУБЦО́В

1998 року народження, із с. Вороньки Чорнухинського району Полтавської області. Учень 11 класу Вороньківського навчально-виховного комбінату ім. Героя Радянського Союзу О. Д. Перелета .

ПОСВЯТА СКОВОРОДІ

Хтось сіє хліб.
Хтось садить сад зелений.
Хтось землю рідну захища.
Для тебе ж доля вибрала знамено -
Дорогу без початку і кінця.

Ти в мандри йшов піднесено і гордо.
Ніс людям свої думи і знання.
Тобі миліш була проста сопілка,
Ніж царська ласка дорога.

Перед тобою посхилялись трави,
Схиляли голови мужі і простаки.
Твої вуста глаголили про правду,
Про щастя і про долю навіки.

Ти вірив Богу, не цурався слова,
Садив свій "Сад божественних пісень",
Щоб потім розмаїто, веселково
Той сад піднявся до небес,
Щоб з нього ми черпали мудрість,
Щоб у наших душах ти воскрес.

Джерело: http://voronki.poltava.ua

ВІТА САД

1996 року народження, із с. Білоусівки Чорнухинського району Полтавської області. Закінчила Білоусівську загальноосвітню школу в 2011 р. Навчається в Лохвицькому медичному училищі.

ЖАЙВОРОНКИ

(за мотивами байки Григорія Сковороди)

Це було у давнину,
Важко й пригадати –
Ще тоді, як черепахи
Вчилися літати.

І не так, мов горобці,
Пурхати під стріху.
А літати, як орли,
Всім птахам на втіху.

Молоденький жайворонок
На кущі сидів.
Недалеко дрімав батько,
Слухаючи спів.

Раптом щось над ними з
шумом,
З свистом пролетіло,
І так гепнулось на землю,
Що аж засвистіло.

Жайворонок з переляку
Як листочок затремтів:
– Ой, батечку, подивися,
Біля нас орел ось сів.

Старий глянув на дорогу,
– Звідки, сину, це ти взяв?
Орел з грюкотом на землю
Ще ніколи не сідав.

То, синочку, черепаха
Вчилася літати,
Та від цього доведеться,
Мабуть, помирати.

Лежить вона, зітхаючи,
На краю дороги.
Тріснув панцир серед спини,
Витягнула ноги.

Отак бува і людина,
У пошуках слави,
Хоч не дано, а береться
За великі справи.

Ви зі мною згідні, так?
Бо ж писав Сковорода :
– Добрий намір і кінець-
Всякій справі є вінець.

Вірш озвучений на конкурсах присвячених Григорію Сковороді в с. Чорнухах – Батьківщині письменника-філософа.

ЛІ́ЛІЯ СОЛО́ДКА

1997 року народження, із с. Загребелля Чорнухинського району Полтавської області, учениця 10 класу Мелехівського навчально-виховного комбінату.

ВЕЛЕТЕНЬ ЛЮДСЬКОГО ДУХУ

На чарівній Полтавщині
В козака, в селі Чорнухах,
Народився славний хлопець –
Велетень людського духа.

Гарно він навчався в школі.
Дуже він любив науки,
Мріяв про життя щасливе,
Не терпів знущання й муки.

Він боровся за свободу,
За працю правдиву.
Обійшов майже півсвіту.
Надивився біди й дива.

Але так життя вже склалось,
Все по світу мандрував він.
Вірші, байки написав
Й Батьківщині подарував.

Міг зробити ще багато.
Доля каже: «Годі, хватить!»
В тихім, щедрому краю
Ліг спочити, як в раю.

Вірш озвучений на конкурсах присвячених Григорію Сковороді в с. Чорнухах – Батьківщині письменника-філософа

ВІ́КТОР СМІРНО́В

(*15.02.2002)

Народився у місті Переяславі-Хмельницькому Київської області. Навчається ЗОШ І-ІІІ ст. №1 м. Переяслава-Хмельницького. В 4 роки зробив перші спроби у вишивці та розпочав осягати всі види декоративно-прикладної творчості. У 2009 році вступив до музичної школи по класу бандури. З 2010 року навчається в художній школі. Не уявляє свого життя без поезії, а особливо Тараса Шевченка. Захоплюється малюванням. Свої ж малюнки є проектами для декоративно-прикладних композицій.

Безпосередній учасник і переможець конкурсів «Я люблю Україну» (2008); «Податки очима дітей» (2010); «Єдина Україна» (2010); «Переяславська осінь Кобзаря» (2010); «Перша школа має талант» (2011); «Диво-дитина» (2011) та інші.

НАЩАДОК КОЗАКА

Сьогодні день народження не тобі і не мені,
А педагогу-філософу – Григорію Сковороді.
290 років вже мина,
Як родився Гриша у сім'ї козака.

Знатним педагогом по всій Україні мандрував,
І в моєму рідному Переяславі педагогічної майстерності навчав.
Багатющу літературу він писав,
Яку царський уряд, в той час до друку не допускав.

Оспівує Коврайський хутір-край – Григорія Сковороду
За протоптану філософську стежину.
Я, гордий тим, що батьківщина мами моєї
Проходить лиш в трьох кілометрах від неї.

Все, що зробив і написав Григорій Сковорода
В наші дні відшукало визнання.
Ось, що значить виховання і навчання батька-козака,
Притаманне лиш нам, нащадкам, і на всі віка!

Вірш озвучений на виставці «Духовний шлях дл Григорія Сковороди», присвяченій 291 річниці від дня народження філософа в м. Переяславі-Хмельницькому.

ІРИ́НА ХА́РЧЕНКО

Народилася 12 квітня 1996 року.

Навчалася спочатку в Хейлівщинській ЗОШ (9 класів), потім у Воронівському НВК (10-11 класи). Золота медалістка. Зараз студентка ДВНЗ "Українська академія банківської справи". Три роки підряд брала участь у щорічному районному конкурсі імені Григорія Сковороди, де займала призові місця. Нагороджена двічі місцевою премією імені Г. Сковороди.

Має захоплення – декламувати вірші і фотографувати природу, тваринний світ.

ПАМ'ЯТІ ГРИГОРІЯ СКОВОРОДИ

Він - і мудрець, й філософ, й просвітитель,
Його ім'я прославило наш край.
Він - і сьогодні наш учитель,
Для чорнушан він - справжній дар.
Та не лише в Чорнухинському краї
Так щиро всі захоплюються ним.
У всьому світі гордо й величаво
Звучить ім 'я Сковороди.
Знав Григорій мови всякі,
Полюбляв співать пісні.
В кожнім вірші, в кожній байці –
Натяк на буденні дні.
На вмовляння Катерини
Він не зрадив України:
- "Мені сопілка і вівця
Дорожчі царського вінця!"
Життя провів у мандрах, і в торбині,
З якою істину у світі пізнавав,
Дарував пісні, а на вустах - гординя:
"Світ ловив мене, та не спіймав!"
Про мудреця, лиш добра слава
У світі житиме в віках.
Гордитися ним ми маєм право.
Бо ця людина - наш земляк.

Джерело: http://www.chornukhy.com.ua

АНАТО́ЛІЙ ХРИ́СТИЧ

1995 року народження, із с. Скибенців, Чорнухинського району Полтавської області. Закінчив Куріньківську ЗОШ І-ІІ ступенів. Зараз навчається в Лохвицькому технологічному технікумі Полтавської державної аграрної академії.

МІЙ СКОВОРОДА

Летять роки, пливуть століття, –
їх вічності несе стрімка вода.
Серед людського розмаїття,
Де виросло творців суцвіття,

Все ближче з далечі – Сковорода.
Ідеш крізь час широкими шляхами.
Неквапна і легка твоя хода
з байками, віршами, піснями.

Ти знову тут, ти знов між нами
Невпізнаний пророк – Сковорода.
Почути шепіт трав і пісню поля,
Коли весна квітує молода.

Коли навкруг блакить і воля.
Тоді твоя щаслива доля,
Тоді ім'я твоє – Сковорода.
Прожив життя, очікуючи дива:

Злети, падіння, втрат гірка біда.
Ледь озирнувся – голова вже сива,
А задумів неорана ще нива!
Скільки ж ти ще не встиг, Сковорода?!

І ось сидиш, вдивляєшся за обрій:
Вщухає теплий вітер, сонечко сіда.
Позаду відшуміло море мрій,
На серці мир і тихий спокій...
Тебе я бачу ось таким, Сковорода!

Джерело: http://www.chornukhy.com.ua

ДАРИ́НА ЦИ́МБАЛ

Учениця 6 класу Куріньківської ЗОШ І-ІІ ступенів. Чорнухинського району Полтавської області.

МУДРІ БАЙКИ СКОВОРОДИ

Якось байки прочитала,
А потім довго уявляла
Героїв їх: ледачих, хитрих,
Наївних, працьовитих, мудрих.

Ось Пси домашні
сперечаються,
Як нести службу розбираються:
Де треба гавкати, де ні
І буде що за це мені?

Он Щука вудку проковтнула,
А Рака стріла і зітхнула,
Що хоче геть з Кременчука,
Мовляв, погана тут ріка.

Чиж перед Щигликом співав,
Щасливу долю прославляв.
На волі дуже звеселився.
Везінням він своїм хвалився.

Ось Жаби в озері живуть -
Смачненько тут їдять і п'ють.
Одна лиш джерело шукає,
Бо знає – озеро всихає.

В Парижі навчена кобила,
Що гордо свій вантаж носила.
Природу цінувать не вміє -
Вона про славу тільки мріє.

А онде всяких Мавп юрба
Кричала Левові: «Ганьба!»
Та лиш прокинувсь звірів цар -
Відразу кинуло їх в жар.

Гончар і Баба, Ніж, Осел,
Гній, Діамант, Вітер, Орел,
Верблюд і Олень, Дрізд, Сова...

Аж закрутилась голова!
Сюжети, долі повороти
І мови рідної звороти.
У кожній з них повчання –
«сила»,

Хоча й не всі я зрозуміла.
Та ясно все ж, що автор їх –
Дуже розумний чоловік!
Звичайно, байка пречудова
В Езопа, Глібова, Крилова,
Та пам'ятатиму завжди
Мудрі байки Сковороди.

Вірш озвучений на конкурсах присвячених Григорію Сковороді в с. Чорнухах – Батьківщині письменника-філософа

АНЖЕ́ЛА ЧОБІ́ТЬКО

2001 року народження, із с. Галявого Чорнухинського району Полтавської області. Учениця 7 класу Кізлівської загальноосвітньої школи І-ІІІ ступенів.

А ДУША БУДЕ ЖИТИ В СЕРЦЯХ

У маленькім містечку над Многою,
Що Чорнухами зветься здавна.
Народилось дитятко хорошеє –
Мій майбутній великий земляк.

Звавсь Григорієм - мужній та дужий,
Кликавсь Савичем - син козака.
Прізвище мав таке дивне й чудове.
Називався він просто - Сковорода.

До навчання старанно Гриць брався.
Знав і музику він, науку і спів.
Скінчив школу, за торбу узявся
І на Київ помалу побрів.

В Могилянці охоче навчався.
Десять років знання здобував.
Там до мов різних хист проявляв він
І в науках теж успіхи мав.

З Могилянки в Росію потрапив.
Став в придворній капелі співать.
Там отримав звання диригента
І по світу почав мандрувать.

Побував у Італії, Франції,
Праги, Відня він теж не минав.
Слухав лекції мудрі в Угорщині,
У містечку Токаї співав.

Згодом він в Україну вернувся
У Переяслав поетику викладать
І студентам там полюбився,
Став підручник для них він писать.

Не сподобалось це можновладцям –
Тож почав в Ковраях працювать.
Тут зійшовся він ближче з народом
І став мудрі поради давать.

Через рік викладав уже в Харкові,
Там же й друга собі він знайшов.
Став ним - учень філософа відданий,
Ковалинським Михайлом звали його.

Та наклепи й доноси постійні
Не давали йому працювать.
То ж він довго і тут не затримавсь –
І по світу почав мандрувать.

Мандрував переважно Вкраїною,
Все шукав "сродну працю" свою.
Гідним гостем він був в різних хатах.
Був собою у ріднім краю.

Ясний розум і совість мав чисту,
І до цього усіх закликав.
Ігноруючи різні посади,
З простолюдом він дружбу мав.

А в останні роки, Богом данії.
Залишився він жити у Харкові,
У маленькім селі Пан-Іванівка,
Де й помер уже з сивим чолом.

Поховали його в цім же селищі,
Горювали і люди, й земля,
Поховали лиш тіло - матерію,
А душа буде жити в серцях!

Вірш озвучений на конкурсах присвячених
Г. Сковороді в с. Чорнухах – Батьківщині письменника-філософа

ІРИ́НА ШВИ́ДЧЕНКО

(*19.05. 1996)

Народилася 19 травня 1996 року у селищі Бабаях Харківської обл. Закінчила Бабаївську загальноосвітньою школи І-ІІІ ступенів імені Героя Радянського Союзу Потапенка Пилипа Олексійовича. Надзвичайно творча особистість. Бере участь у різних конкурсах та олімпіадах, де займає призові місця. У вільній час займається співом та пише вірші. Після закінчення школи планує вступити до Харківського Національного Педагогічного Університету імені Г.С. Сковороди на музично-педагогічний факультет або ж до Харківської Державної Академії Культури і Мистецтв на факультет музичного, або театрального мистецтва.

ДЖЕРЕЛО

Сотні років вже пройшло,
Але земля це пам'ятає.
Його слова, діла його,
Що був колись Григорій Савич з нами.
Він в Бабаї до нас прийшов
З далеких далей, з міст високих.
Він із собою нам приніс
Багато мудрості, уроків.
Життя було його квітучим,
В гаю знайшов він джерело.
В гаю чудовім і співучім
Він відкопав, прибрав його.
Була природа там чарівна,
Маленьке озеро було.
Стежки протоптані ним,
Нині зостались людям на добро.
Вже сотні років промайнуло,
Знов сонце світить на тепло.
Наша земля ще не забула
Його добро, його тепло.
Хатку убогу, байки і вірші.
Ми зберігаємо все в душі.
Ми пам'ятаємо творчість його,
Хоч гостював в нас він дуже давно.
Стежки його, запорошені снігом,
Твори його роки не вкрили пилом.
Пружно та чисто ще б'є джерело,
Стежки в гаю пам'ятають його.
Озеро Чорне, грушник та криниця,
Ще пам'ятає Сковороду ця водиця.
Спогади давні тривожать минуле,
Ми пам'ятаємо! Ми не забули!
Слово його не забути віками.
Він назавжди буде в серці із нами.

Вірш озвучений на конкурсах присвячених Григорію Сковороді в с. Чорнухах – Батьківщині письменника-філософа.

ВІ́РА ШУЛЬГА́Н

(*22.07.1991)

Шульган Віра народилась у м. Кременці Тернопільської області. Вступила до Кременецького обласного гуманітарно-педагогічного інституту імені Тараса Шевченка. Із 2008 по 2012 поєднувала міждисциплінарне філолого-біологічне навчання. Після Кременецького інституту впродовж 2012-2013 рр. продовжувала здобувати першу повну вищу освіту в Переяслав-Хмельницькому державному педагогічному університеті імені Григорія Сковороди. У 2013 вступила до Російського Університету Дружби Народів.

СВІТ ЛОВИВ ТЕБЕ…

Світ ловив Тебе, та не спіймав,
Бо завдяки Тобі цей світ себе
пізнав!

Людина – поєднання тіла та душі.
Проста людина з царством
всередині.
Її думки - неписані вірші
Трьох сотень літ тому і актуальні
нині.

Хто він?! Поет, філософ, педагог?
Слова мислителя в душі народу.
Життя його – прихований пролог
Трактату, не друкованого зроду...
Він – речник великої правди!
За неї боровсь всі літа,
Подавсь на ЗО років в мандри,
Писав про Бога і буття.
Відвідав Відень, Братиславу,
В Європі сам себе шукав,
А повернувся на Полтаву,
Де знань ще змалку здобував.
Він знав латинську, польську і
німецьку,
Плутарха з грецької перекладав:

Риторику філософа мистецьку...
У Переяславі професор став!

Він знав багато мов, а говорив
доступно.
Й тому на лекціях Сковороди
Завжди було так надзвичайно
людно...

Усяка справа, казав,
благословення
Богом!
Добро творити – святість у житті!
Діливсь останнім з ворогом, а з
другом
Він був відвертим. Все на чистоті.

«Всяк должен знать народ Свій і
себе в народі!»
Душа, що прагне до свобод Не
піде всупереч природі.
Він жив в гармонії з самим собою.
Безкомпромісний патріот, борець!

За правду був готовий стать до бою Незламної віри митець...

Страху не мав ні перед ким: Конфлікти з владою своєю і чужою.
Він сильним не здавався...Був таким!
Людиною водночас вченою й простою.
Писав крізь призму свого серця.
По совісті творив добро.
Був певен: все (колись) минеться!
Зуміємо здолати зло!

Й на заході життя в обіймах смерті
Крізь смутку й сивини вуаль
Самотній...Знав: шляхи мандрівки стерті.
Лишив по собі скарб повчань.
Таки ловив Тебе цей світ, та не спіймав,
Бо Ти цей світ собою врятував!

Джерело: Педагогічні обрії. – 2012. – №7 (89). – грудень. – С.9.

НАТА́ЛІЯ ШУМЕ́ЙКО

Народилася 6 лютого 1980 року у с. Чорнухах Чорнухинського району Полтавської області. У 1997 році закінчила Чорнухинську ЗОШ І – ІІІ ступенів імені Г.С.Сковороди. 1997 – 2002рр. – навчання в Київському Інституті журналістики КНУ імені Тараса Шевченка. В даний час працює журналістом на ICTV.

СЕЛО ЧОРНУХИ – ВСЛАВЛЕНЕ СЕЛО

Стрункими липами,вербою поросло.
Заквітчане барвінком,чебрецем,
Є тихим, чистим, прохолодним джерельцем.
Хіба не тут пішли в великий світ,
Неначе птахи у стрімкий політ,
Куріньківський поет Дмитро Шупта,
Чорнухинський поет Сковорода.
У всьому світі знають Україну,
А разом з нею нашу Полтавщину,
Та невеличке, чарівне село,
яке мислителя великого дало.
Не знали того батько й мати,
Що буде син їх вірші та пісні складати,
Що буде їх малесенька дитина
Розумна та освічена людина.
Коли малий був і про батька й матір
Став перші свої віршики складати,
Коли оспівував чорнухинську природу
Та в древній річці Мнозі чисту воду.
І хоч багато вже стекло води,
Ми знаємо усі: Чорнухи
Співучий, милий край Сковороди.

Джерело: http://ch-school.ucoz.ru

ДАРИ́НА ЯКОВЕ́НКО

Народилася 23 січня 2003 року в м. Полтаві у родині лікарів. Учениця 8 класу Чорнухинської ЗОШ І-ІІІ ступенів ім. Г. Сковороди. Полтавської області.

ПЛОДИ СКОВОРОДИ

Роз'яснився ліс і гай, і сади квітучі:
Промінь світла в хащі впав, у душі вмирущі.
Хто цього не помічав - спрагли від розлуки.
Тільки зойки, стогін чути... Та чиї ж це муки?
Тих, хто в темряві блука, грішні, без любові.
Хто ніколи не спізнав Сковороди у слові.
Хто не вмився із джерел мудрості святої.
Хто не чув його вірші, думки молодої.
Ми, нащадки його справ, бачим правду й долю.
Так, ми встанем із колінв боротьбі за волю!
Він любив чорнуський дуб і поля, і квіти.
Ми будуєм світ новий, бо ми ж його діти.
Мову, славу збережем рідної Вкраїни,
Нема смерті в Батьківщині, не буде руїни.
Знай одне - прибуде щастя між садів квітучих,
В світ неси Сковороди вислови жагучі!
Та люби людей, Вітчизну, Чорнухи і Многу
І в рядках побачиш дорогу!

ШАНА ЗЕМЛЯКУ

Я не поет, і я не ради слави
Рядки римовані стараюсь написати,
Це крик душі, бо вільними ми стали,
Бо стала вільною Вкраїна-мати.
Горджуся, що нащадок я Сковороди,
Де він ходив, мої ступають ноги.
Ось тут він мріяв про життя щасливе
Під тихий плескіт річки Многи.

І стала мрія вже його збуватись,
І іншим стало вже село моє,
Щасливі й вільні земляки поета,
Бо більший меншого не лає і не б’є.
А в тишині вечірній , ніби грає
Його сопілка чарівна,
Коли б він знав, якою стане гордістю
Для нашого маленького села.

Вірш озвучений на конкурсах присвячених Григорію Сковороді – в с. Чорнухах – Батьківщині письменника-філософа

А́ННА ЯНЕ́НКО

Народилася 11 лютого 1997 року в с. Вороньках Чорнухинського району Полтавської області. Учениця 11 класу Вороньківського навчально-виховного комбінату ім. Героя Радянського Союзу О.Д. Перелета. Весела, допитлива, доброзичлива, товаристська дівчина. Полюбляє спорт, займається танцями. Є активною учасницею шкільного драматичного колективу. Пише вірші. Постійна учасниця конкурсу «Сковорода очима дітей».

ЩО Є ЩАСТЯ?

Що є це щастя?- я себе питаю.
В своїм житті його чекаю, жду.
Чи може лиш примари я чекаю?-
Питаю мудреця Сковороду.

Бо він прості давно відкрив секрети
І я до них звертаю погляд свій.
Нехай наш вік космічної ракети,
В словах філософа живе сучасник мій.

Знання і мудрість - ось шляхи до щастя.
Сердечна радість і душевний світ,
Віддатися на волю Бога - щастя –
Природовідповідність з малих літ.

Обрати серед інших «сродну» працю,
Щоб твій талант щоденно розквітав,
І хоч не будеш мати ти палаців,
Та знатимеш, що щастя ти зазнав.

Джерело: http://www.chornukhy.com.ua

ЖА́ННА ЯЦЮ́К

1995 року народження, із в с. Кізлівки Чорнухинського району Полтавської області. Закінчила Кізлівську загальноосвітню школу І-ІІІ ступенів. Зараз навчається в Сумському політехнічному університеті(факультет журналістики).

ГРИГОРІЮ САВИЧУ

Небезнадійно сіяні думки
Розбрелися втомлені і кволі,
Як край поля одинокі колоски,
Що шукають з вітром кращу долю.

Небезнадійно сіяні слова
Розлетілися сумними журавлями.
Розлилися світом, мов вода.
Збудували браму між світами.

До безмежжя істини гарячі
Із книжок посипались в серця.
Хтось підніметься з колін, а хтось заплаче,
Бо слова ці дарував Сковорода.

Бо в кожне серце, що було відкрите,
Григорій Савич сіяв зерна слів,
І колосилась мудрість, ніби жито,
Бо він один на світі так умів...

І я горджусь своїм чарівним краєм,
Бо мій земляк - святий Сковорода,.
Моя земля завжди мене чекає
І лише тут трапляються дива.

Григорій Савич - наш Святий учитель –
В моєму серці вічно живете.
Від всього світу я кажу «Спасибі»,
Бо в душах мудрість квіткою цвіте.

Вірш озвучений на конкурсі присвячених Григорію Сковороді – в с. Чорнухах – Батьківщині письменника-філософа

УКЛІН ФІЛОСОФУ

Мені метелик всівся на плече
І вітерець розкублює волосся,
І сонечко вже гріє, не пече.
П'янить пороги золоте колосся.

Курні дороги заведуть в блакить,
Де радістю поясана веселка,
І скільки радості скипілось в одну мить!
Її на крилах колиса лелека.

А я бреду у споминах і снах,
Де предків дух витає над землею,
І лише тут, в праотчих у житах
Великий Геній думку нам леліє.

А задля чого ми живемо з вами?
Навіщо віримо у щось і дорожим?
Людина ця завжди жива і знає:
Живе ще дух народу, бо народ живий.

Григорій Савич - дякуєм за правду,
За те, що душу нам свою Ви віддали.
Я обіцяю: істину ми знайдем,
Всі до землі вклоняємось Вам ми.

А на могилі Вашій, при дорозі,
Свічею вдячність наша палахтить,
Й ні при дощі, при вітрі чи морозі,
Ніколи хай вона не догорить.

Джерело: http://www.chornukhy.com.ua

ГРИГОРІЙ СКОВОРОДА В ПАМ'ЯТКАХ МИСТЕЦТВА

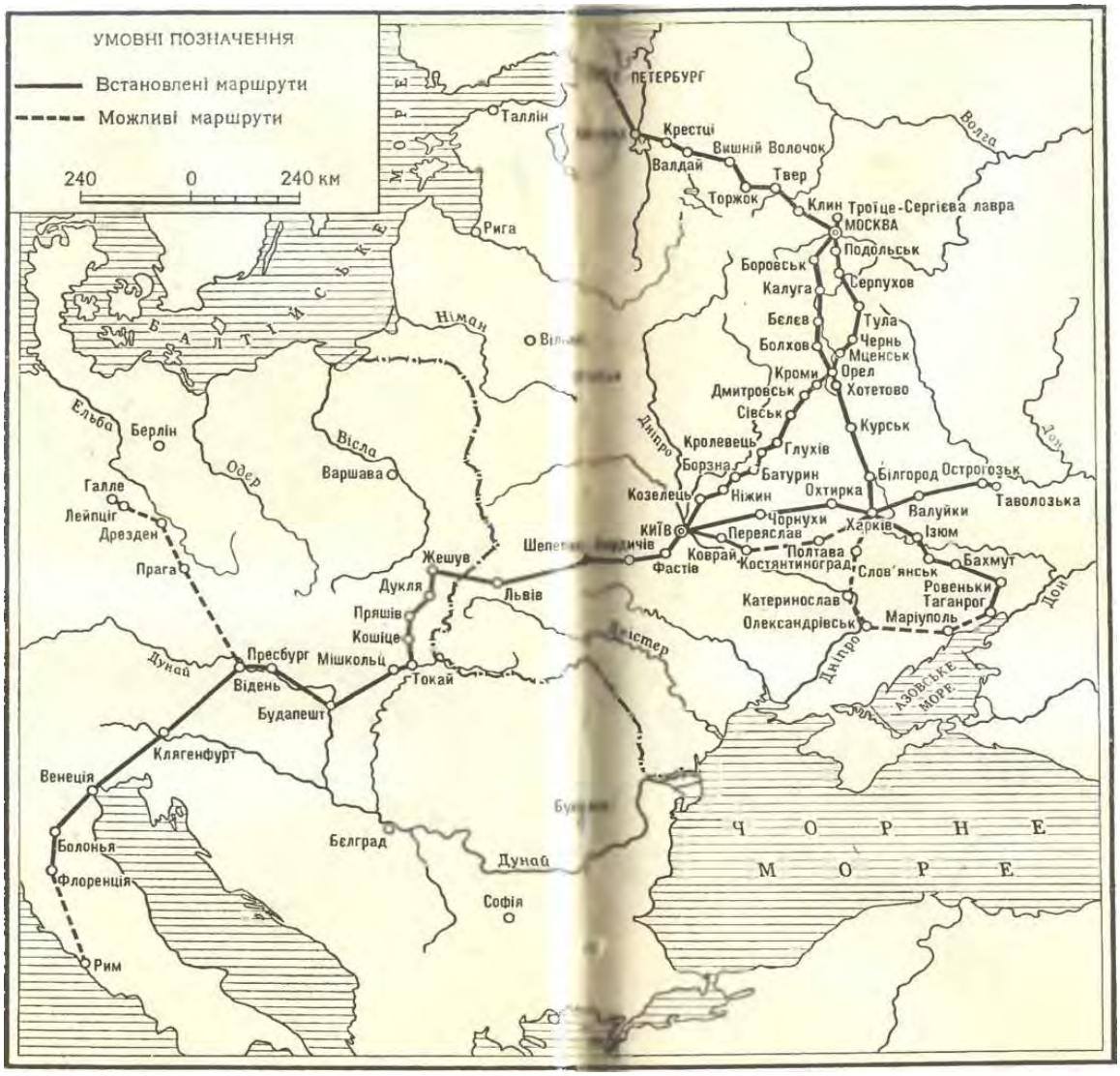

Схематична карта подорожей та місць перебування Г. С. Сковороди.
Склав Леонід Махновець.

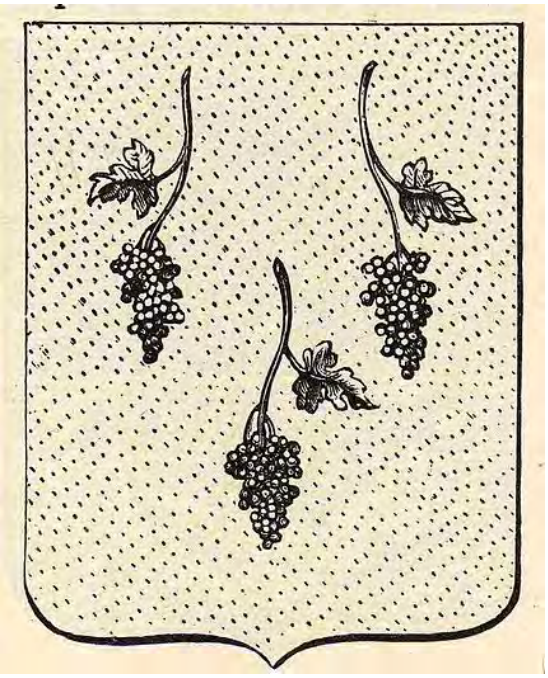

Сучасний герб м. Ізюма 1990-х років.

Герб м. Ізюма з офіційним описом 1781 року.

Герб м. Острогозьк.

Герб Острогозького району.

Герб сучасних острогозьких козаків.

Емблема Харківського полку

Герб Харківського полку.

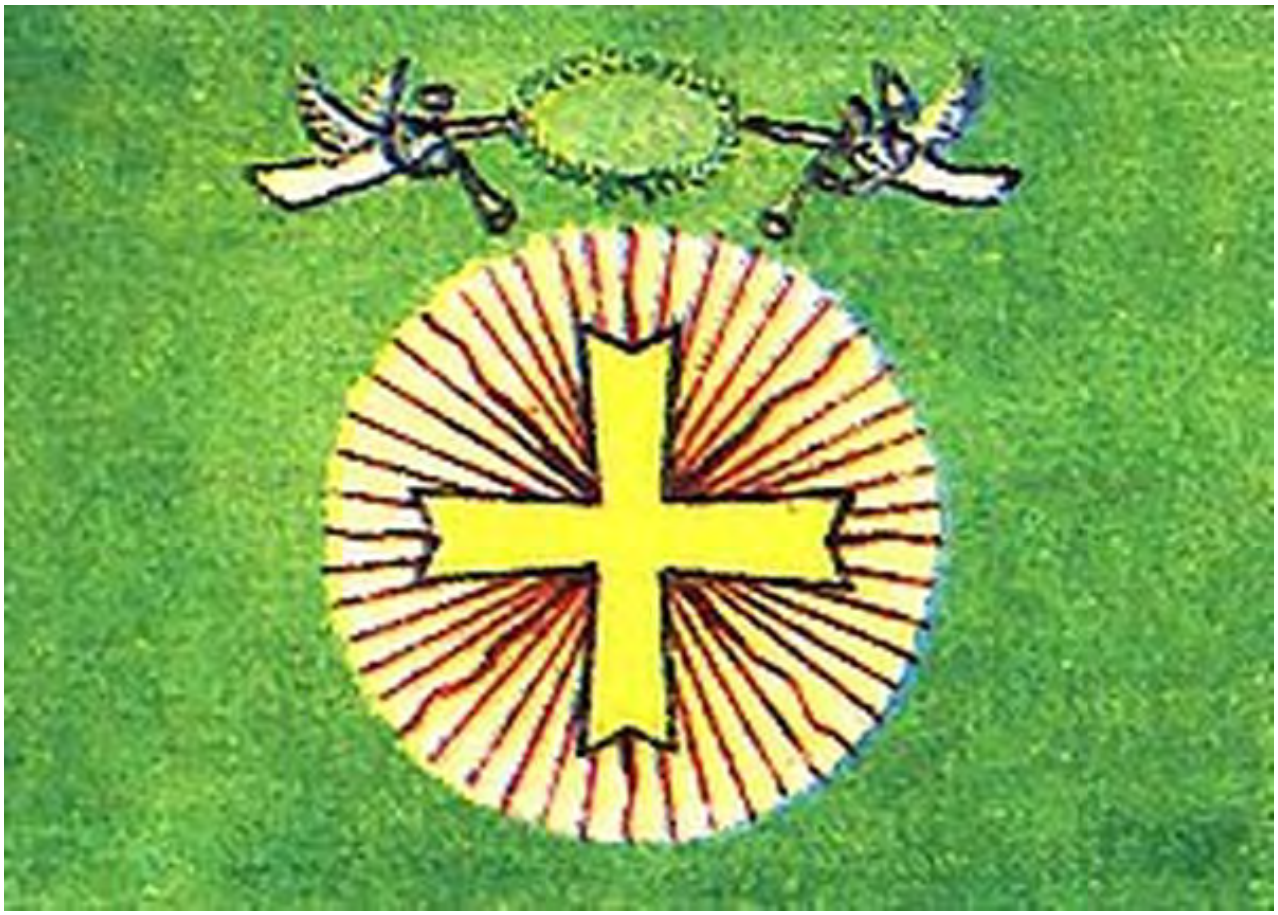

Прапор Харківського полку.

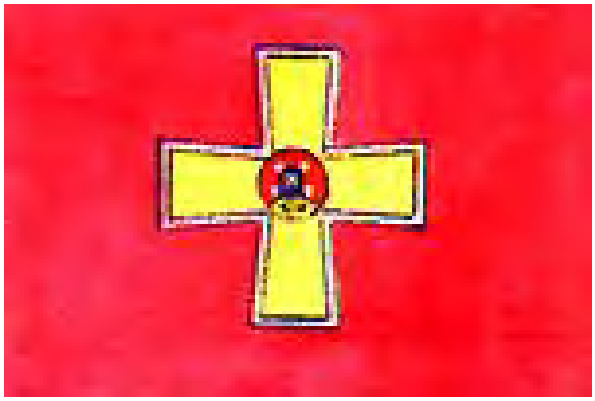

Прапор Ізюмського полку.

Прапор Сумського полку.

Прапор Війська запорозького.

Прапор охтирського полку.

Сковорода в дорозі. Художник І. Їжакевич.

Сковорода з учнями Харківського колегіуму. Художник В. Вихтанський.

Сковорода розмовляє з селянами. Художник А.Л. Насєдкін.

Сковорода серед селян. Художник Л.І. Шматько.

Григорій Сковорода в с. Коврай. Художник А. Щербак.

Григорій Сковорода. Художник Трохименко Карпо.

Остання зустріч Г. Сковороди з М. Ковалинським. Художник А. Щербак.

Сковорода у Бабаях. Художник Ю. Любавін.

Малюнок Григорія Сковороди. Фонтан «Нерівна всім рівність».

Сковородинівський парк у с. Коврай.

Бібіліотека в місті Ровеньках Луганської області.

Будинок Тев'яшових в с. Колибельці Острогозького повіту Воронезької обл.

м. Харків та його околиці в 1787 р. Худ. невідомий.

Гримучий ліс в м. Ровеньках на Луганщині.

Млин діда Трикози з Острогозька. Існував до 60-х років XX-го ст.

Околиця смт. Бабаїв Харківської обл. – улюблене місце Г. С. Сковороди

Преображенська церква в м. Острогозьку

Святогорська лавра на Донеччині.

Українська святиня в м.Таганрозі. (Південне Подоння).

Старий Таганрог в Приазовщині.

Каплиця в с. Хотетові Орловскої області.

Шлях Покутній. Скульптор Сергій Сбітнєв. с. Сковородинівка.

Пам'ятник Г.Сковороді в Бабаях. Скульптор Сергій Ястрєбов.

Пам'ятник Григорію Сковороді у м. Переяслав-Хмельницький.
Скульптор І. Зарічний.

Пам'ятник Григорію Сковороді у м. Києві. Скульптор І. Кавалерідзе.

Пам'ятник Григорію Сковороді в м. Харкові. Скульптор Щербинин Юрий.

Новий пам'ятник Григорію Сковороді на подвірі Харківського НПУ ім. Г.С. Сковороди. Скульптор І. Ястребов.

Портрет Григорія Сковороди.

Григорій Сковорода. Робота студентки Ольги Тишик.

Колиска (Рідні Чорнухи). Автор Сергій Сорока.

Чорнило учителя. Автор Сергій Сорока.

ПОЕТИЧНИЙ СЛАВЕНЬ СКОВОРОДІ
Посібник-антологія
Випуск 5 (спецвипуск)

Відповідальні за випуск – М.П. Корпанюк, О.М. Волочай, Ю.П. Гродзяк,В.І. Шутенко

Комп'ютерна верстка Ю.П. Гродзяк, В.І.Шутенко
Світлини В. Сокола

ВИДАВЕЦЬ
ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди»

Адреса редакції:
вул. Сухомлинського, 30
Центр Сковородинознавства
м. Переяслав-Хмельницький
Київська обл.
08401

Підписано до друку 01.06.2018 р. Формат: 60×84/16
Обл. вид. арк. 17,05. Ум. друк. арк. 28,8
Папір офсетний. Друк ризографічний
Наклад 100 прим. Зам. № 1551_

Віддруковано з оригінал-макетів замовника. Видавець і виготовлювач ПП Лисенко М. М.
16600, м. Ніжин Чернігівської обл., вул. Шевченка, 20. Тел.: (067) 4412124.
E-mail: vidavec.lisenko@gmail.com
Свідоцтво про внесення до Державного реєстру видавців, виготовлювачів і розповсюджувачів видавничої продукції: серія ДК № 2776 від 26.02.2007 р.